

การระบุตัวบุคคลตามหมายจับ

ร้อยตำรวจโทภูวเดช พรหมมะกฤต

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

IDENTIFICATION OF PERSON IN THE ARREST WARRANT

Police Lieutenant Puvadet Prommakrit

ศูนย์วิทยุตำรวจ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

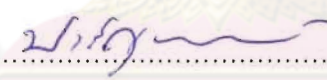
หัวข้อวิทยานิพนธ์	การระบุตัวบุคคลตามหมายจับ
โดย	ร้อยตำรวจโทภูวเดช พรหมมะกฤต
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ดา ธานีติกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญญเษาศ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ดล บุญนา)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ธานิศ เกศวพิทักษ์)

กฎเกณฑ์ พรหมมะกฤต : การระบุตัวบุคคลตามหมายจับ. (IDENTIFICATION OF PERSON IN THE ARREST WARRANT) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ.ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์, 183 หน้า.

หมายจับเป็นมาตรการบังคับของรัฐที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับจึงมีความสำคัญ เนื่องจากจะส่งผลให้เจ้าพนักงานมีอำนาจในการจับกุมบุคคลตามหมายจับนั้น อีกทั้งเจ้าพนักงานจะต้องใช้รายละเอียดในส่วนดังกล่าวในการระบุตัวบุคคลตามหมายจับ เพื่อทำการจับกุมและนำตัวบุคคลที่ต้องการมาดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

จากการศึกษาพบว่า การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับยังไม่มี ความเฉพาะเจาะจงเพียงพอที่จะทำให้สามารถจับกุมบุคคลตามหมายจับได้อย่างถูกต้อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการจับกุมของเจ้าพนักงาน และทำให้เกิดปัญหาการจับกุมผิดตัวซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้บริสุทธิ์ นอกจากนี้ กฎหมายก็ไม่ได้กำหนดมาตรการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับที่มีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ผู้บริสุทธิ์ที่ถูกจับกุมผิดตัวต้องถูกดำเนินคดี ในขณะที่ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงหลบหนีลอยนวลและอาจจะไปกระทำความผิดซ้ำอีกได้

วิทยานิพนธ์นี้จึงเสนอให้มีการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การออกหมายจับจะต้องกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับอย่างเฉพาะเจาะจง และจะต้องมี มาตรการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เจ้าพนักงานสามารถติดตาม จับกุมผู้กระทำผิดที่แท้จริงมาดำเนินคดีได้อย่างถูกต้อง อันจะเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญและอำนวยความยุติธรรมได้ดียิ่งขึ้น

สาขาวิชา นิติศาสตร์

ปีการศึกษา 2553

ลายมือชื่อนิติ

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

กฎเกณฑ์ พ.

5286010034 : MAJOR LAWS

KEYWORDS : ARREST WARRANT/ IDENTIFICATION/ DESIGNATION/ VERIFICATION

PUVADET PROMMAKRIT : IDENTIFICATION OF PERSON IN THE ARREST
WARRANT. ADVISOR : ASST.PROF.PAREENA SRIVANIT, Ph.D., 183 pp.

An arrest warrant issued by the State has severe effect on the rights and liberties of the People because it authorizes state officials to arrest the person designated in the arrest warrant. Therefore, the designation of person to be arrested, which is the key information for state officials have to use to identify and arrest the person, is of great importance.

The study finds that the designation of person in an arrest warrant is not sufficient for officials to correctly arrest the person the State intends to bring into further criminal proceedings because the law has no effective measure and procedure to identify the person to be arrested and to verify the arrested person. This mistaken arrest leads to the inefficacy of the criminal justice and suffers an innocent person who is arrested and brought to go through the criminal proceedings while the real perpetrator remains free at large and could have a chance to further harm the society.

This thesis proposed that certain provisions relating to the issuance of an arrest warrant should be amended for the better and more effective procedure and measures of designation and identification of person to be arrested. There should also be verification procedure following the arrest. The amendment of these measures and procedures would help officials to effectively bring the real perpetrator into the criminal proceeding, which would lead to the better protection of constitutional rights and liberties of the people.

Field of Study : Laws

Student's Signature

PUVADET P.

Academic Year : 2010

Advisor's Signature

Pareena Srivanit

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งของท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์ ที่กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยได้ให้คำแนะนำและแนวความคิดอันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ตลอดมา รวมทั้งได้กรุณาสละเวลาตรวจและแก้ไขวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ต้นจนแล้วเสร็จ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญโญภาส ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าเพื่อเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ธานีศ เกศวิทักษ์ และท่านอาจารย์ดล บุนนาค ที่ได้สละเวลาอันมีค่าเพื่อมาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แก่ผู้เขียน ตลอดจนให้คำปรึกษาและคำแนะนำในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ตลอดมา

ขอขอบคุณ พันตำรวจโทกมล นุ่มหอม พันตำรวจโทฤกษ์ชัย แสงสว่าง และพันตำรวจโทพจน์ พอร์ตี้ ที่ได้อนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนพี่ๆ เพื่อนๆ และน้องๆ ที่ได้ให้คำแนะนำที่มีประโยชน์และได้ร่วมศึกษาในหลักสูตร รวมทั้งขอขอบคุณผู้มีพระคุณท่านอื่นๆ ที่ผู้เขียนไม่ได้กล่าวถึงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และสมาชิกในครอบครัวของผู้เขียนที่ได้ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจให้กับผู้เขียนตลอดมา จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีที่สุดในที่สุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 สมมติฐานของการวิจัย.....	5
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	6
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	6
1.6 วิธีการวิจัย.....	6
2 แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการระบุตัวบุคคลตามหมายจับ.....	7
2.1 แนวคิดการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล.....	7
2.1.1 ความหมายของสิทธิและเสรีภาพ.....	8
2.1.2 การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล.....	10
2.1.2.1 สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามแนวคิดสากล.....	12
2.1.2.2 สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามกฎหมายไทย.....	15
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.....	19
2.2.1 แนวคิดการควบคุมอาชญากรรม.....	20
2.2.2 แนวคิดกระบวนการอันควรแห่งกฎหมาย.....	22
2.3 การระบุตัวบุคคล.....	24
2.3.1 การระบุตัวบุคคลด้วยชื่อ.....	26
2.3.2 การระบุตัวบุคคลด้วยรูปพรรณ.....	30
2.3.3 การระบุตัวบุคคลด้วยลายพิมพ์นิ้วมือ.....	39
2.3.4 การระบุตัวบุคคลด้วยลายพิมพ์ดีเอ็นเอ.....	44

บทที่	หน้า	
3	การระบุตัวบุคคลตามหมายจับตามกฎหมายไทย.....	53
3.1	การออกหมายจับ.....	56
3.1.1	หลักทั่วไปในการออกหมายจับ.....	57
3.1.2	เหตุที่จะออกหมายจับ.....	60
3.2	การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับ.....	62
3.2.1	การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับกรณีทราบชื่อ.....	64
3.2.2	การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับกรณีไม่ทราบชื่อ.....	66
3.3	การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับ.....	70
3.3.1	การชี้ตัวผู้ต้องหา.....	72
4	การระบุตัวบุคคลตามหมายจับตามกฎหมายต่างประเทศ.....	76
4.1	การระบุตัวบุคคลตามหมายจับตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา.....	76
4.1.1	การออกหมายจับ.....	79
4.1.1.1	หมายจับจะต้องออกโดยมีเหตุอันสมควร.....	79
4.1.1.2	หมายจับจะต้องออกโดยผู้ออกหมายที่เป็นกลางและอิสระ.....	81
4.1.1.3	หมายจับจะต้องมีความเฉพาะเจาะจง.....	82
4.1.2	การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับ.....	83
4.1.2.1	การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับกรณีทราบชื่อ.....	86
4.1.2.2	การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับกรณีไม่ทราบชื่อ.....	88
4.1.3	การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับ.....	91
4.1.3.1	การชี้ตัวผู้ถูกจับ.....	96
4.1.3.2	การตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมือ.....	99
4.1.3.3	การตรวจสอบลายพิมพ์ดีเอ็นเอ.....	103
4.2	การระบุตัวบุคคลตามหมายจับตามกฎหมายเยอรมัน.....	107
4.2.1	การออกหมายจับ.....	109
4.2.2	การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับ.....	113
4.2.3	การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับ.....	114
4.3	การระบุตัวบุคคลตามหมายจับตามกฎหมายญี่ปุ่น.....	119
4.3.1	การออกหมายจับ.....	121
4.3.2	การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับ.....	124

บทที่	หน้า
4.3.3 การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับ.....	125
5 บทวิเคราะห์.....	128
5.1 วิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการระบุตัวบุคคลตามหมายจับ.....	128
5.1.1 ปัญหาการกำหนดค่านิยมของ “ชื่อหรือรูปพรรณ”.....	129
5.1.2 ปัญหาความไม่เฉพาะเจาะจงของการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับ.....	131
5.1.3 ปัญหาการที่กฎหมายไม่ได้กำหนดมาตรการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับที่มีประสิทธิภาพ.....	139
5.1.4 ปัญหาการชี้ตัวผู้ต้องหา.....	143
5.2 วิเคราะห์การออกหมายจับ.....	149
5.3 วิเคราะห์การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับ.....	150
5.3.1 การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับกรณีทราบชื่อ.....	151
5.3.2 การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับกรณีไม่ทราบชื่อ.....	153
5.4 วิเคราะห์มาตรการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับ.....	157
5.4.1 การชี้ตัวผู้ต้องหา.....	157
5.4.2 การตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมือ.....	159
5.4.3 การตรวจสอบลายพิมพ์ดีเอ็นเอ.....	161
6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	164
6.1 บทสรุป.....	164
6.2 ข้อเสนอแนะ.....	166
6.2.1 ข้อเสนอแนะในขั้นตอนการออกหมายจับ.....	167
6.2.2 ข้อเสนอแนะในขั้นตอนภายหลังการจับ.....	169
รายการอ้างอิง.....	172
ภาคผนวก.....	177
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	183

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ตารางแสดงตัวอย่างผลการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ.....	48
2	ตารางแสดงการดำเนินการเกี่ยวกับหมายจับทั่วประเทศที่ออกในช่วงตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2545 ถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ.2553.....	134
3	ตารางแสดงการดำเนินการเกี่ยวกับหมายจับผู้ต้องหาที่ยังไม่รู้จักชื่อตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2545 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2553.....	138

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 32 ได้บัญญัติว่า การจับกุม และการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ เหตุที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เนื่องมาจากมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจากการใช้อำนาจของรัฐ เพราะฉะนั้น การจับกุมที่ชอบด้วยกฎหมายในปัจจุบันจึงสามารถทำได้สองวิธี ได้แก่ วิธีแรก คือ การจับกุมโดยมีหมายหรือคำสั่งของศาล และวิธีที่สองคือการจับโดยมีเหตุอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ เช่น การจับบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้า เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นกฎหมายที่ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการในการจับ อันเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามที่ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ ดังนั้น การจับจึงจะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานในการจับกุมบุคคลโดยเคร่งครัด

การจับ เป็นการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของผู้ถูกจับในลักษณะที่ทำให้เสรีภาพในการเคลื่อนไหวร่างกายของบุคคลนั้นสิ้นสุดลง การจับจึงเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งโดยปกติแล้วจะกระทำมิได้เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นตามที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม วัตถุประสงค์ของการจับกุมจึงมีทั้งสิ้น 4 ประการ กล่าวคือ ประการแรก เพื่อนำตัวผู้มีหลักฐานว่าน่าจะเป็นผู้กระทำความผิดมาควบคุมหรือส่งฟ้องต่อศาล ประการที่สอง เพื่อป้องกันมิให้ผู้นั้นก่อเหตุร้ายหรือกระทำความผิดอีก ประการที่สาม เพื่อป้องกันมิให้ผู้นั้นไปข่มขู่พยานหรือยกย้ายหลักฐาน และประการสุดท้าย คือ เพื่อการดำเนินคดีแก่ผู้ต้องหาตามที่กฎหมายกำหนด¹

หมายจับ เป็นหมายอาญาประเภทหนึ่ง หมายถึง หนังสือบงการที่ออกตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สั่งให้เจ้าพนักงานทำการจับผู้ต้องหาหรือจำเลย รวมทั้งสำเนาหมายจับอันได้รับรองว่าถูกต้อง และคำบอกกล่าวทางโทรเลขว่าได้ออกหมายจับแล้ว ตลอดจนสำเนาหมายจับที่ส่งทางโทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

¹ ณรงค์ ใจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552), หน้า

ประเภทอื่น * ด้วยเหตุที่หมายจับเป็นเครื่องแสดงอำนาจในการใช้มาตรการบังคับของรัฐต่อบุคคล เพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม แต่ในขณะเดียวกัน หมายจับก็เป็นมาตรการบังคับที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลด้วยเช่นกัน ดังนั้น การออกหมายจับจึงจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยในปัจจุบัน อำนาจในการออกหมายจับเป็นของศาลเท่านั้น **

การออกหมายจับจะต้องมีเหตุที่จะออกหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 กล่าวคือ ประการแรก เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือประการที่สอง เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น หมายจับจะต้องทำเป็นหนังสือและจะต้องมีข้อความตามที่ได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 60 ซึ่งประกอบไปด้วย สถานที่ออกหมาย วันเดือนปีที่ออกหมาย เหตุที่ต้องออกหมาย ชื่อหรือรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับ ความผิดหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย ลายมือชื่อและประทับตราของศาล โดยกฎหมายให้กำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับด้วยการระบุชื่อของบุคคลนั้นลงในหมายจับ แต่ในกรณีที่ไม่สามารถระบุชื่อได้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 67 ได้บัญญัติไว้ว่า จะออกหมายจับบุคคลที่ยังไม่รู้จักชื่อก็ได้ แต่ต้องบอกรูปพรรณของผู้นั้นให้ละเอียดเท่าที่จะทำได้นอกจากนี้ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.2548 ข้อ 4 ยังได้กำหนดให้หมายจับจะต้องมีข้อความ รูปแบบ ขนาดและสีตามแบบพิมพ์หมายจับของศาลอีกด้วย

แบบของหมายจับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายละเอียดในส่วนของการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากจะส่งผลให้เจ้าพนักงานมีอำนาจในการจับกุมบุคคลตามหมายจับนั้น ซึ่งถ้าหากการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับไม่มีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอ ก็อาจทำให้เจ้าพนักงานจับกุมบุคคลตามหมายจับผิดตัว อันเป็นการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้นได้ นอกจากนี้ การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับยังส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการระบุตัวบุคคลตามหมายจับในชั้นจับกุมอีกด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากเจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับมักจะไม่ใช่เจ้าพนักงานผู้ร้องขอหมายจับ ดังนั้น เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับจึงมักจะไม่สามารถรายละเอียดประการอื่นของบุคคลที่จะถูกจับ จึงต้องอาศัยเพียงข้อความตามที่ระบุไว้ในหมายจับเท่านั้น

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (9) และมาตรา 77

** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 58

ในปัจจุบันพบว่าข้อความในแบบพิมพ์หมายจับของศาลดังกล่าวนั้น ยังไม่ได้กำหนดรายละเอียดในส่วนของการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับที่มีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอในการที่จะทำให้สามารถจับกุมบุคคลตามหมายจับได้อย่างถูกต้อง ด้วยเหตุนี้ ปัญหาความไม่เฉพาะเจาะจงของหมายจับจึงเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งซึ่งทำให้เกิดปัญหาการจับกุมบุคคลตามหมายจับผิดตัว นอกจากนี้ ยังเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เจ้าพนักงานไม่สามารถจัดการตามหมายจับได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจากสถิติการดำเนินการเกี่ยวกับหมายจับทั่วประเทศที่ออกในช่วงตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2545 ถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ.2553 พบว่าเจ้าพนักงานสามารถจัดการตามหมายจับได้จำนวน 328,271หมาย จากจำนวนทั้งสิ้น 549,419 หมาย หรือคิดเป็นร้อยละ 59.75 เท่านั้น

การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 67 กำหนดให้สามารถออกหมายจับบุคคลได้ แม้จะยังไม่สามารถทราบชื่อหรือระบุตัวบุคคลดังกล่าวได้อย่างชัดเจนนั้น ก็เนื่องจากกฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เจ้าพนักงานสามารถติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีตามกฎหมายได้ อันเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมตามวัตถุประสงค์ของการจับดังกล่าวมาแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติแห่งมาตราดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติขึ้น เนื่องจากมาตราดังกล่าวได้บัญญัติไว้ว่า การออกหมายจับบุคคลที่ยังไม่รู้จักชื่อสามารถที่จะทำได้โดยการบอกรูปพรรณของบุคคลนั้นให้ละเอียดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับด้วยรูปพรรณลงในหมายจับเพียงเท่าที่จะทำได้นั้น ถ้าเป็นเพียงรูปพรรณทั่วไปที่ไม่มีความเฉพาะเจาะจง เช่น ส่วนสูง น้ำหนัก รูปร่าง สีผิว บุคคลที่ถูกกำหนดไว้ในหมายจับและบุคคลอื่นอาจจะมีรูปพรรณที่คล้ายคลึงกันได้ อีกทั้งรูปพรรณของบุคคลย่อมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ การจับกุมบุคคลตามหมายจับที่ระบุเพียงรูปพรรณทั่วไป ในบางกรณีจึงอาจทำให้เกิดการจับกุมบุคคลตามหมายจับผิดตัวอันเป็นการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญได้ นอกจากนี้ แม้ในส่วนท้ายของแบบพิมพ์หมายจับจะมีข้อความระบุว่าให้แนบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดไปพร้อมกับหมายจับด้วย แต่ข้อความดังกล่าวก็ไม่ได้มีกฎหมายบัญญัติรองรับในเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการที่เกี่ยวข้องแต่อย่างใด

การออกหมายจับโดยกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับด้วยชื่อหรือรูปพรรณที่ไม่มีความเฉพาะเจาะจง ได้ส่งผลให้เจ้าพนักงานไม่สามารถทำการจับกุมบุคคลตามหมายจับได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เนื่องจากเจ้าพนักงานไม่มีความมั่นใจในตัวบุคคลที่จะต้องทำการจับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมายจับที่ไม่ทราบชื่อของผู้ต้องหาโดยกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับด้วยรูปพรรณ เนื่องจากรูปพรรณของบุคคลที่ปรากฏตามหมายจับไม่มีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอที่จะสามารถทำการจับกุมได้อย่างถูกต้อง จึงส่งผลทำให้เจ้าพนักงานไม่สามารถติดตามจับกุมบุคคลตามหมายจับประเภทนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยจากสถิติการดำเนินการเกี่ยวกับหมายจับผู้ต้องหาที่ยังไม่รู้จักชื่อตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2545 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม

พ.ศ.2553 พบว่าเจ้าพนักงานสามารถจัดการตามหมายจับประเภทนี้ได้จำนวน 369 หมาย จากจำนวนทั้งสิ้น 8,819 หมาย หรือคิดเป็นเพียงร้อยละ 4.18 เท่านั้น

นอกจากนี้ กฎหมายไม่ได้กำหนดมาตรการยืนยันตัวตนบุคคลภายหลังการจับอย่างชัดเจน และมีประสิทธิภาพ การยืนยันตัวตนบุคคลภายหลังการจับในปัจจุบันจึงมีเพียงการชี้ตัวผู้ต้องหาเท่านั้น เมื่อเกิดความผิดพลาดโดยเกิดการจับกุมผิดตัวขึ้น นอกจากจะทำให้บุคคลนั้นได้รับความเดือดร้อนเสียหายโดยจะต้องถูกดำเนินคดีแล้ว ยังทำให้ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงในคดีดังกล่าวหลบหนีลอยนวล รอดพ้นจากการถูกติดตามจับกุมเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมาย จึงมีโอกาที่จะไปกระทำความผิดซ้ำอีกซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยในสังคมได้ นอกจากนี้ การจับกุมที่ผิดพลาดยังอาจทำให้เจ้าพนักงานผู้จับจะต้องมีความผิดตามกฎหมายและรัฐยังจะต้องเสียค่าชดเชยให้แก่บุคคลที่ถูกจับกุมผิดตัวอีกด้วย

การออกหมายจับบุคคลในคดีอาญา โดยเฉพาะการออกหมายจับบุคคลที่ยังไม่รู้จักชื่อ โดยกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับด้วยรูปพรรณนั้น มีความสัมพันธ์กับการกำหนดประเภทของคดีอาญาในขั้นตอนการพิจารณาสั่งคดีของพนักงานอัยการเป็นอย่างมาก เนื่องจากในปัจจุบันได้มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในเรื่องดังกล่าวไว้ว่า กรณีที่การสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วยังไม่ปรากฏชื่อของผู้ต้องหา แต่เจ้าพนักงานได้เขียนภาพเหมือนของผู้ต้องหาตามคำบอกเล่าของผู้เสียหายหรือพยาน หรือมีภาพถ่ายของผู้ต้องหาเป็นหลักฐานในการยื่นคำร้องขอออกหมายจับและศาลได้ออกหมายจับผู้ต้องหาที่ไม่ปรากฏชื่อนั้นแล้ว ถือว่าเป็นกรณีที่สามารกำหนดตัวบุคคลได้แน่นอนพอสมควรว่าเป็นผู้ใดแล้ว จึงเป็นสำนวนคดีอาญาที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้* ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากกฎหมายมิได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าการกำหนดตัวบุคคลที่แน่นอนพอสมควรซึ่งจะถือว่าเป็นคดีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดนั้นมีขอบเขตเพียงใด และกรณีใดที่จะถือว่าเป็นคดีที่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งจากแนวทางปฏิบัติดังกล่าวส่งผลให้คดีที่ไม่มีการเขียนภาพเหมือนของผู้ต้องสงสัย เพราะไม่มีผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นประจักษ์พยานรู้เห็นเหตุการณ์ในคดีโดยตรง หรือคดีที่ไม่มีภาพถ่ายของผู้ต้องสงสัย โดยเฉพาะคดีที่เป็นความผิดร้ายแรง เช่น คดีที่มีการข่มขืนแล้วฆ่าผู้เสียหาย จะถือว่าเป็นคดีที่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งเมื่อคดีประเภทนี้พนักงานอัยการได้พิจารณาสั่งให้งดการสอบสวนแล้ว พนักงานสอบสวนก็ไม่มีอำนาจสอบสวนอีกต่อไป เว้นแต่พนักงานอัยการจะสั่งให้ทำการสอบสวนต่อไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140

ด้วยเหตุนี้ จึงพบว่าคดีที่งดการสอบสวนแล้ว ไม่มีความคืบหน้าในการดำเนินคดีและการสืบหาตัวผู้กระทำความผิดเท่าที่ควร เนื่องจากไม่รู้จักชื่อผู้ต้องหาและไม่มีหมายจับ ต่างกับคดีที่

* หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ตช 0031.221/0295 ลงวันที่ 10 มกราคม 2551 เรื่อง แนวทางการปฏิบัติในการทำสำนวนคดีไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด

รู้ตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งเมื่อพนักงานอัยการได้พิจารณาสั่งฟ้องแล้ว พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ที่จะต้องจัดการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหามาดำเนินคดีภายในอายุความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141 ทั้งนี้ ก็โดยการจัดการตามหมายจับนั่นเอง ดังนั้นจึงพบว่าคดีประเภทที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดมีโอกาสที่จะจับตัวผู้ต้องหาดำเนินคดีได้มากกว่าคดีที่งดการสอบสวนมาก นอกจากนี้ ในทางปฏิบัติ เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับซึ่งก็คือเจ้าหน้าที่ตำรวจ มักจะให้ความสำคัญในเรื่องการจับกุมผู้ต้องหาตามหมายจับ เนื่องจากเป็นตัวชี้วัดถึงประสิทธิภาพในการดำเนินการขององค์กร

ด้วยเหตุนี้ จึงควรมีการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การออกหมายจับจะต้องกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับอย่างเฉพาะเจาะจง และจะต้องมีมาตรการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เจ้าพนักงานสามารถติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาดำเนินคดีได้อย่างถูกต้อง อันจะเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญและอำนวยความสะดวกได้ดียิ่งขึ้น

1.2 สมมติฐานของการวิจัย

การออกหมายจับจะต้องกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับอย่างเฉพาะเจาะจง และจะต้องมีมาตรการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เจ้าพนักงานสามารถติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาดำเนินคดีได้อย่างถูกต้อง อันจะเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญและอำนวยความสะดวกได้ดียิ่งขึ้น

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการออกหมายจับตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
4. เพื่อศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการระบุตัวบุคคลตามหมายจับ
5. เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบที่เกี่ยวข้องตลอดจนแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน เพื่อแก้ไขปัญหาการระบุตัวบุคคลตามหมายจับ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ จะมีขอบเขตครอบคลุมถึงแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการระบุตัวบุคคลตามหมายจับ โดยจะเน้นศึกษาถึงการออกหมายจับ การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับ และการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ รวมถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการระบุตัวบุคคลตามหมายจับที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงการออกหมายจับตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
2. เพื่อทราบถึงการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
3. เพื่อทราบถึงการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
4. เพื่อทราบถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการระบุตัวบุคคลตามหมายจับ
5. เพื่อทราบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ข้อบังคับและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน เพื่อแก้ไขปัญหาการระบุตัวบุคคลตามหมายจับ

1.6 วิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยจะทำการศึกษารวบรวมข้อมูลจากกฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบ ตลอดจนเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ทั้งเอกสารที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารที่ไม่มีการตีพิมพ์เผยแพร่ โดยมีแหล่งที่มาจากห้องสมุดในสถาบันการศึกษาต่างๆ องค์กรและหน่วยงานของรัฐ รวมถึงแหล่งข้อมูลทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ในส่วนของการนำเสนอจะเป็นการอธิบาย วิเคราะห์ เปรียบเทียบ พร้อมกับเสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ข้อบังคับและระเบียบ ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

บทที่ 2

แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการระบุดำเนินการบุคคลตามหมายจับ

2.1 แนวคิดเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

สิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นแนวคิดสำคัญที่ได้รับการกล่าวถึงมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยมีสาระสำคัญว่า สิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ตามธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ติดตัวอยู่กับมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่สามารถจำหน่ายโอนกันได้ และอยู่เหนือการใช้อำนาจของรัฐ รัฐซึ่งเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในสังคม จึงจะต้องมีการบัญญัติกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองและบริหารประเทศให้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในรัฐ เพื่อเป็นหลักประกันความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของประชาชนว่าจะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ซึ่งรัฐเองก็ไม่สามารถล่วงละเมิดสิทธิดังกล่าวได้เช่นกัน

แต่ในบางกรณี รัฐอาจจำเป็นต้องใช้อำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพบางประการของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการอำนวยความสะดวกหรือการปฏิบัติในรัฐ ซึ่งรัฐจำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายที่ให้อำนาจรัฐในการบังคับใช้มาตรการบังคับบางประการอันเป็นการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ทั้งนี้เพื่อความสงบสุขของประชาชนในรัฐเอง เช่น การจับหรือการค้น เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม จะต้องมีการกำหนดขอบเขตที่เหมาะสมของการใช้อำนาจรัฐดังกล่าวไว้ เนื่องจากเจ้าพนักงานอาจจะใช้อำนาจรัฐในทางที่มีขอบเพื่อข่มเหงรังแกประชาชนได้

การจับกุมเป็นการกระทำที่รบกวนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก เพราะทำให้บุคคลสูญเสียเสรีภาพในการเคลื่อนไหวหรือเคลื่อนไหวร่างกาย ซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลนั้นอย่างร้ายแรง การจับกุมบุคคลโดยปกติแล้วจึงไม่อาจกระทำได้ แต่ด้วยความจำเป็นในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ จึงทำให้ต้องมีข้อยกเว้นให้เจ้าพนักงานสามารถทำการจับกุมบุคคลเพื่อนำมาไว้ในความควบคุมของรัฐได้ แต่ก็ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบของเจ้าพนักงานอันเป็นการคุกคามต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล นอกจากนี้ เจ้าพนักงานผู้ที่จะทำการจับกุมก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับและระเบียบในการจับกุมบุคคลโดยเคร่งครัดอีกด้วย โดยมีแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.1.1 ความหมายของสิทธิและเสรีภาพ

สิทธิ (Right) ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ให้ความหมายว่า “อำนาจโดยชอบธรรม เช่น บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ เขามีสิทธิในที่ดินแปลงนี้ อำนาจที่จะทำการใดๆ ได้อย่างอิสระโดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย” นอกจากนี้ นักกฎหมายที่มีชื่อเสียงหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “สิทธิ” ไว้ดังนี้

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้ให้ความหมายของ “สิทธิ” โดยสามารถปรับใช้ได้กับทั้งกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชนไว้สองความหมาย ได้แก่ การมองจากอำนาจของผู้ทรงสิทธิ คือ “อำนาจที่กฎหมายให้แก่บุคคลในอันที่จะมีเจตจำนง” และการมองจากวัตถุประสงค์ของสิทธิ คือ “ประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองให้” โดยสิทธิและหน้าที่จะเป็นของคู่กันเสมอ¹

รองศาสตราจารย์ ดร.วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ เห็นว่า “สิทธิ หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในชีวิตและร่างกาย”²

ดร.จิรนิติ หะวานนท์ เห็นว่า “สิทธิ คือ ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในชีวิตร่างกาย เป็นต้น มีความหมายในทางคุ้มครองบุคคลไม่ให้ผู้อื่นล่วงละเมิดเจ้าของสิทธิ”³

รองศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ เห็นว่า “สิทธิตามความหมายทั่วไป หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิจึงก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นด้วย”⁴

ดังนั้น สิทธิ คือ ประโยชน์ของบุคคลที่รัฐจะต้องรับรองและคุ้มครองให้ ในอันที่จะกระทำการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น โดยประชาชนทุกคนมีสิทธิในชีวิตและร่างกายของตนเอง รวมทั้งสิทธิในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง เช่น สิทธิในการศึกษา สิทธิในการรักษาพยาบาล สิทธิในการไม่ถูกทำร้ายทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งรัฐจะต้องคุ้มครองไม่ให้มีผู้ใดมาล่วงละเมิดสิทธินั้น โดยการบัญญัติกฎหมายขึ้นมาเพื่อรับรองสิทธิดังกล่าว

¹ หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพฯ: ประกายพริก, 2538), หน้า 205 - 207.

² วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2543), หน้า 22.

³ จิรนิติ หะวานนท์, สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2544), หน้า 14.

⁴ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552), หน้า 48.

เสรีภาพ (Liberty) ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ให้ความหมายว่า “ความสามารถที่จะกระทำการใดๆได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการนับถือศาสนา ความมีสิทธิที่จะทำอะไรจะพูดโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น” นอกจากนี้ นักกฎหมายที่มีชื่อเสียงหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “เสรีภาพ” ไว้ดังนี้

รองศาสตราจารย์ ดร.วราพจน์ วิศรุตพิชญ์ มีความเห็นในเรื่อง “เสรีภาพ” นี้ว่าหมายถึง “ภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น มีอิสระที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ”⁵

ดร.จิรนิติ หะวานนท์ เห็นว่า “เสรีภาพ คือ ภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น มีอิสระที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ เช่น เสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร เสรีภาพในการเดินทาง เป็นต้น มีความหมายในทางอิสระของเจ้าของเสรีภาพ”⁶

รองศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ เห็นว่า ความแตกต่างระหว่าง “สิทธิ” กับ “เสรีภาพ” อยู่ที่ว่า “สิทธิ” เป็นอำนาจที่บุคคลมีเพื่อเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำการหรือละเว้นการกระทำอันใดอันหนึ่ง ในขณะที่ “เสรีภาพ” เป็นอำนาจที่บุคคลนั้นมีอยู่เหนือตนเองในการตัดสินใจที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำจากบุคคลอื่น เสรีภาพจึงไม่ก่อให้เกิดหน้าที่ต่อบุคคลอื่นแต่อย่างใด⁷

ดังนั้น เสรีภาพ คือ ความมีอิสระของบุคคลที่จะกระทำหรืองดเว้นการกระทำในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด โดยไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น ไม่ถูกบังคับให้กระทำในสิ่งที่ไม่ต้องการกระทำ นอกจากนี้ รัฐจะเข้าไปขัดขวางการใช้เสรีภาพของบุคคลไม่ได้ โดยจะต้องเชื้อให้เกิดบรรยากาศที่บุคคลสามารถใช้เสรีภาพของตนได้ในการดำเนินชีวิต เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการชุมนุม เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดี การใช้เสรีภาพของบุคคลก็จะต้องมีขอบเขต โดยจะต้องให้ความเคารพต่อเสรีภาพของบุคคลอื่นด้วยเช่นกัน

หากพิจารณาความหมายของสิทธิและเสรีภาพตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น “สิทธิ” แตกต่างจาก “เสรีภาพ” ตรงที่ว่า สิทธิเป็นอำนาจที่บุคคลมีเพื่อเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำการหรือละเว้นการกระทำอันใดอันหนึ่ง แต่เสรีภาพเป็นอำนาจที่บุคคลมีอยู่เหนือตนเอง ในการตัดสินใจที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำจากบุคคลอื่น

แต่อย่างไรก็ตาม เสรีภาพอาจจะก่อให้เกิดสิทธิได้เช่นกัน กล่าวคือ เสรีภาพนั้นก่อให้เกิดสิทธิในการที่จะเรียกร้องมิให้บุคคลอื่นหรือรัฐกระทำการอันเป็นการลิดรอนสิทธินั้นได้ และหากมีการลิดรอนเสรีภาพ ผู้ทรงเสรีภาพก็ย่อมมีสิทธิในการร้องขอหรือเยียวยา เพื่อให้ยุติการลิดรอนสิทธิ

⁵ วราพจน์ วิศรุตพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 22.

⁶ จิรนิติ หะวานนท์, สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 14.

⁷ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, หน้า 51.

หรือเสรีภาพนั้นได้ ด้วยเหตุนี้ เมื่อสิทธิและเสรีภาพมีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด จึงมักจะมีการพิจารณาและศึกษาสิทธิและเสรีภาพไปควบคู่กัน โดยเรียกรวมกันไปเป็นคำเดียวว่า “สิทธิและเสรีภาพ”

แต่ถึงกระนั้น การใช้สิทธิและเสรีภาพที่มากเกินไปจนเกินขอบเขตอาจทำให้เกิดการล่วงละเมิดหรือกระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นได้ ดังนั้น รัฐ ในฐานะเป็นผู้มีอำนาจในการปกครองและดูแลความสงบเรียบร้อยของประชาชนในสังคม จึงมีหน้าที่ในการกำหนดขอบเขตและความสามารถในการใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลในประการต่างๆ โดยการบัญญัติกฎหมายขึ้นมาเพื่อให้ประชาชนในสังคมใช้สิทธิและเสรีภาพภายใต้ขอบเขตที่กำหนดไว้เท่านั้น และไม่ไปล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

2.1.2 การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

แนวคิดเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้ถือกำเนิดขึ้นเป็นเวลานานมาแล้ว โดยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ซึ่งเชื่อในเหตุผลและความยุติธรรมที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ โดยเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) อันเป็นสิทธิที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ สามารถใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย ไม่อาจจะมีผู้ใดมายับยั้งหรือพรากไปได้⁸ ดังนั้น ผู้ปกครองหรือกษัตริย์จะใช้อำนาจที่ตนมีเพื่อทำการกดขี่ข่มเหงประชาชนอันเป็นการล่วงละเมิดสิทธิตามธรรมชาตินั้นไม่ได้ ซึ่งต่อมาแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลซึ่งเป็นสิทธิตามธรรมชาตินี้ ก็ได้ถูกนำมาใช้ในการต่อสู้กับอำนาจปกครองที่ไม่ชอบธรรมของผู้ปกครองหรือกษัตริย์เรื่อยมา

แนวความคิดในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติและกฎหมายธรรมชาตินี้ ปรากฏให้เห็นเด่นชัดเป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรกที่ประเทศอังกฤษ ในรัชสมัยของพระเจ้าจอห์น (King John) เมื่อปี ค.ศ.1215 เนื่องจากพระองค์มักจะเก็บภาษีตามใจชอบเพื่อนำไปใช้ในการทำสงคราม ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงทรงถูกบีบบังคับจากเหล่าขุนนางให้ต้องลงพระปรมาภิไธยในมหากฎบัตร (Magna Carta) อันมีสาระสำคัญในการจำกัดอำนาจของพระมหากษัตริย์ให้ต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย โดยในวาระที่จำเป็นก็จะต้องบังคับให้พระองค์ปฏิบัติตามกฎหมายด้วยเช่นกัน⁹ และเพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบจากศาลของพระมหากษัตริย์ จึงได้มีการกำหนดให้บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพโดยเท่าเทียมกันที่จะได้รับความคุ้มครองจากการใช้อำนาจรัฐ โดยในมหากฎบัตรบทที่ 39 ได้บัญญัติ

⁸ สมยศ เชื้อไทย, นิติปรัชญาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552), หน้า 74.

⁹ สุริยา รัตนกุล, อารยธรรมตะวันตก: อารยธรรมยุคกลาง, พิมพ์ครั้งที่ 1 (นนทบุรี: เพชรรุ่งเรืองการพิมพ์, 2545), หน้า 197.

ไว้ว่า “จะไม่มีเสรีชนผู้ใดที่จะต้องถูกจับกุม คุมขัง ยึดทรัพย์หรือเสรีภาพ เนรเทศ หรือกระทำให้อับอายเสียหายอย่างใดๆ และจะต้องไม่ถูกล่วงละเมิด หรือกล่าวหาด้วยประการใดๆ เว้นแต่จะมีคำพิพากษาที่ชอบด้วยกฎหมายจากศาลสำหรับชนชั้นของตนหรือตามกฎหมายแห่งแผ่นดิน”^{*}

มหากฎบัตรนี้เปรียบเสมือนเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของอังกฤษ¹⁰ โดยบทบัญญัติบางส่วนในมหากฎบัตรยังใช้บังคับเป็นกฎหมายอยู่ในประเทศอังกฤษ นอกจากนี้ ในประเทศที่ใช้กฎหมายระบบจารีตประเพณี (Common Law) เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ก็ยังได้นำบทบัญญัติอันเป็นรากฐานแห่งสิทธิและเสรีภาพในมหากฎบัตรนี้มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของตนอีกด้วย ซึ่งต่อมามีการพัฒนามาเป็นสิทธิของบุคคลในกระบวนการอันควรแห่งกฎหมาย (Right to Due Process) นั้นเอง อย่างไรก็ตาม สิทธิที่ได้มีการเรียกร้องกันในระยะเริ่มต้นนี้ ยังไม่ถือว่าเป็นสิทธิตามธรรมชาติ หากแต่เป็นสิทธิที่มีพื้นฐานมาจากข้อตกลง ด้วยเหตุนี้ สิทธิดังกล่าวจึงมีผลใช้บังคับกับชนชั้นที่กำหนดไว้เท่านั้น ยังไม่มีผลกับประชาชนเป็นการทั่วไปแต่อย่างใด¹¹

ในสมัยต่อมาก็ได้ปรากฏนักปรัชญาฝ่ายกฎหมายธรรมชาติจำนวนหนึ่ง ได้มาเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจากการใช้อำนาจของรัฐ เช่น ฮิวโก กราเซียส (Hugo Gratius) จอห์น ล็อก (John Locke) โทมัส ฮ็อบบ (Thomas Hobbes) และรูสโซ (Rousseau) โดยมีแนวคิดที่ มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นสังคมโดยให้อำนาจรัฐหรือผู้ปกครองในการให้ความยุติธรรมและรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมตามสัญญาประชาคม (Social Contract) แต่อย่างไรก็ดี อำนาจของรัฐหรือผู้ปกครองดังกล่าวนี้เป็นอำนาจที่จำกัด ทั้งนี้ เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน รัฐจึงไม่อาจเข้าไปทำลายหรือล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพนั้นได้ เนื่องจากเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เป็นสิทธิที่ติดอยู่กับความเป็นมนุษย์ ไม่อาจจำหน่ายจ่ายโอนให้แก่กัน ยับยั้งหรือพรากเอาไปได้¹² ดังนั้น สิทธิดังกล่าวจึงมีอยู่อย่างเท่าเทียมกันอย่างอิสระของปัจเจกบุคคลในสภาวะธรรมชาติ และสิทธิดังกล่าวไม่อาจถูกยกเลิกได้โดยสัญญาประชาคม¹³

ด้วยแนวความคิดดังกล่าวนี้เอง จึงมีบทบาทสำคัญทำให้ในสมัยต่อมาได้เกิดการปฏิวัติและการทำสงครามอยู่หลายครั้งในรูปแบบต่างๆกัน เพื่อขจัดการใช้อำนาจโดยมิชอบอันเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจากผู้ปกครองหรือกษัตริย์ ตัวอย่างเช่น การทำสงครามเพื่อ

* No freeman shall be taken or imprisoned, or be disseised of his Freehold, or Liberties, or free Customs, or be outlawed, or exiled, or any other wise destroyed; nor will We not pass upon him, nor condemn him, but by lawful judgment of his Peers, or by the Law of the land

¹⁰ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2547), หน้า 51.

¹¹ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, หน้า 34.

¹² สมยศ เชื้อไทย, นิติปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 102.

¹³ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, หน้า 36.

ประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา เมื่อปี ค.ศ.1776 และการปฏิวัติฝรั่งเศส เมื่อปี ค.ศ.1789 โดยมีคำประกาศอิสรภาพ (Declaration of Independence) ของประเทศสหรัฐอเมริกา และคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง (Declaration of the Right of Men and Citizens) ของประเทศฝรั่งเศส เป็นเอกสารหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคล อันมีสาระสำคัญในการรับรองการมีอยู่ของสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ไม่มีผู้ใดจะมาพรากไปได้นั่นเอง ซึ่งในเวลาต่อมาแนวคิดดังกล่าวนี้ก็ได้อิทธิพลต่อประเทศต่างๆทั่วโลก

ด้วยเหตุนี้ ในปัจจุบันประชาคมโลกจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดเจตนารมณ์และมาตรการร่วมกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในชีวิตและร่างกายซึ่งถือได้ว่าเป็นสิทธิที่มีความสำคัญมากที่สุด โดยการร่วมมือกันจัดตั้งมาตรฐานสากลในการรับรองและคุ้มครองสิทธิดังกล่าวในระดับที่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดสันติภาพขึ้นในโลก และเพื่อให้มีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไม่ให้มีผู้ใดมาล่วงละเมิดนั่นเอง ซึ่งประเทศไทยก็ได้รับอิทธิพลทางความคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนี้ด้วยเช่นกัน

2.1.2.1 สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามแนวคิดสากล

ในปัจจุบัน สิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้กลายมาเป็นสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า โดยมีการให้ความคุ้มครองป้องกันสิทธิของบุคคลจากการถูกล่วงละเมิด เช่น สิทธิในชีวิต ร่างกาย สิทธิในความมั่นคงปลอดภัย สิทธิในการถือครองทรัพย์สิน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ประชาคมโลกจึงได้พยายามกำหนดให้สิทธิมนุษยชนเป็นมาตรฐานร่วมกันที่เป็นหลักประกันให้ประชาชนทุกคนได้รับการปกป้องคุ้มครองโดยถ้วนหน้ากันทั้งในระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศ โดยถือได้ว่าเป็นปณิธานอันสูงสุดที่ประชาชนในโลกปรารถนาให้เกิดขึ้น¹⁴

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับสากลนั้น องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ในฐานะที่เป็นองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีความสำคัญที่สุด ได้แสดงถึงเจตนารมณ์ในการให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับสากลเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของประเทศสมาชิกทั่วโลก โดยสามารถเห็นได้ชัดเจนจากกฎบัตรขององค์การสหประชาชาติ (United Nations Charter) ซึ่งเป็นธรรมนูญกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตการดำเนินงานของสหประชาชาติ โดยในมาตรา 1 แห่งกฎบัตรขององค์การสหประชาชาติ ได้บัญญัติว่า “เพื่อให้ได้รับความร่วมมือระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหาในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเพื่อส่งเสริมสนับสนุน

¹⁴ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, คู่มือตำรวจ เล่ม 6, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ตำรวจ, 2552), หน้า 274.

ความเคารพในสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ เพศ ภาษา ศาสนา”*

องค์การสหประชาชาติได้นำแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายธรรมชาติมาบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งสมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติ (United Nations General Assembly) ได้ให้การรับรองปฏิญญานี้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948 ซึ่งประกอบไปด้วยบทบัญญัติทั้งสิ้น 30 ข้อ อันมีสาระสำคัญในการให้ความรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ตัวอย่างเช่นในข้อ 9 ซึ่งได้บัญญัติว่า “บุคคลใดจะถูกจับกุม คุมขังโดยพลการมิได้”** โดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็นมาตรฐานกลางในการให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายในรัฐสมาชิกต่อไป

ต่อมาจึงได้มีการออกและรับรองข้อตกลงด้านสิทธิมนุษยชนในทางปฏิบัติขึ้น นั่นก็คือกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) เมื่อปี ค.ศ.1966 ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศสมาชิกจะต้องนำไปถือปฏิบัติ โดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในชีวิตและร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการจับกุมบุคคลซึ่งมีความสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ดังนี้

“(1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความมั่นคงของตน บุคคลใดจะถูกจับกุมคุมขังโดยพลการมิได้ บุคคลใดจะถูกพรากไปซึ่งเสรีภาพของตนมิได้ เว้นแต่มีเหตุและอาศัยกระบวนการตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

(2) บุคคลผู้ถูกจับยอมได้รับการแจ้งในเวลาจับกุมถึงเหตุผลในการจับและจะได้รับการแจ้งข้อหาโดยไม่ชักช้า

(3) บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญาจะถูกนำตัวไปยังศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นผู้มีอำนาจตามกฎหมายโดยไม่ชักช้า เพื่อที่จะได้รับการพิจารณาคดีหรือได้รับการปล่อยตัว โดยมีให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าระหว่างรอการพิจารณาคดี บุคคลจะต้องถูกคุมขังอยู่ แต่การปล่อยชั่วคราวสามารถกระทำได้ ในกรณีที่มีการรับรองว่าจะมีตัวบุคคลนั้นอยู่ในการพิจารณาคดีหรือการบังคับตามคำพิพากษา

(4) บุคคลใดที่ถูกลดทอนเสรีภาพโดยการจับกุมหรือควบคุม ย่อมมีสิทธิร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลวินิจฉัยโดยไม่ชักช้าถึงความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมนั้น หรือหากมีการควบคุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลจะได้มีคำสั่งปล่อยตัวผู้นั้น

* To achieve international co-operation in solving international problems of an economic, social, cultural, or humanitarian character, and in promoting and encouraging respect for human rights and for fundamental freedoms for all without distinction as to race, sex, language, or religion;...

** No one shall be subjected to arbitrary arrest, detention or exile

(5) บุคคลใดที่ต้องตกเป็นเหยื่อจากการถูกจับกุมหรือควบคุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทน”*

นอกจากนี้ องค์การสหประชาชาติยังได้บัญญัติแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บังคับใช้กฎหมายไว้ในประมวลระเบียบการปฏิบัติสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (Code of Conduct for Law Enforcement Officials) ขึ้นในปี ค.ศ.1979 อันเป็นการสร้างมาตรฐานเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมให้มีลักษณะที่กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยมีสาระสำคัญในการกำหนดให้เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายทุกคนจะต้องเคารพและปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสิทธิมนุษยชนของประชาชนทุกคน** โดยสิทธิมนุษยชนที่ต้องรักษาไว้ก็คือสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏอยู่ตามข้อตกลงระหว่างประเทศต่าง ๆ นั้นเอง

สิทธิและเสรีภาพของบุคคลถือเป็นหลักสากลที่ได้รับการยอมรับและคุ้มครองมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายซึ่งทุกประเทศให้ความสำคัญ เนื่องจากส่งผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของบุคคลเป็นอย่างมาก การจับกุมบุคคลจึงสามารถกระทำได้อีกต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นและจะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น เจ้าพนักงานไม่สามารถใช้อำนาจรัฐจับกุมคุมขังบุคคลได้โดยพลการหรือโดยไม่มีเหตุอันควร ทั้งนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลและเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมนั่นเอง

---

* International Covenant on Civil and Political Rights 1966 article 9

“1. Everyone has the right to liberty and security of person. No one shall be subjected to arbitrary arrest or detention. No one shall be deprived of his liberty except on such grounds and in accordance with such procedure as are established by law.

2. Anyone who is arrested shall be informed, at the time of arrest, of the reasons for his arrest and shall be promptly informed of any charges against him.

3. Anyone arrested or detained on a criminal charge shall be brought promptly before a judge or other officer authorized by law to exercise judicial power and shall be entitled to trial within a reasonable time or to release. It shall not be the general rule that persons awaiting trial shall be detained in custody, but release may be subject to guarantees to appear for trial, at any other stage of the judicial proceedings, and, should occasion arise, for execution of the judgment.

4. Anyone who is deprived of his liberty by arrest or detention shall be entitled to take proceedings before a court, in order that that court may decide without delay on the lawfulness of his detention and order his release if the detention is not lawful.

5. Anyone who has been the victim of unlawful arrest or detention shall have an enforceable right to compensation”

** Code of Conduct for Law Enforcement Officials 1979 article 2 “In the performance of their duty, law enforcement officials shall respect and protect human dignity and maintain and uphold the human rights of all persons”

2.1.2.2 สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามกฎหมายไทย

ประเทศไทยในฐานะที่เป็นหนึ่งในสมาชิกขององค์การสหประชาชาติและเป็นภาคีของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 จึงมีความผูกพันตามกฎหมายระหว่างประเทศที่จะต้องนำหลักการที่ได้รับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 มาปรับใช้ให้สอดคล้องกับกฎหมายภายในของตน ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันและเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้หลายประการ

แต่ก่อนหน้ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะบังคับใช้ ประเทศไทยได้ใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาเป็นระยะเวลาหนึ่ง แต่ได้ถูกยกเลิกไป และมีการประกาศให้ใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 ขึ้นแทน ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้รับรองพันธกรณีระหว่างประเทศตามกฎหมายกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 ไว้ด้วยว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้”^{*} ดังนั้น สิทธิและเสรีภาพของประชาชนไทยจึงได้รับการคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญอย่างต่อเนื่องตลอดมา

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ถูกยกเลิกไปแล้วนั้น ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิ โดยเฉพาะสิทธิในกระบวนการยุติธรรมไว้หลายมาตรา แต่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดแต่เพียงหลักการอันเป็นสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพเท่านั้น เนื่องจากรายละเอียดที่เกี่ยวข้องได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว หากมีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญอีกก็จะทำให้การปรับปรุงเพื่อเพิ่มสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปกระทำไม่ได้โดยยาก¹⁵

ต่อมาเมื่อมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ^{**} และได้กำหนดความผูกพันของรัฐต่อ

^{*} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 มาตรา 3

¹⁵ มานิตย์ จุมปา, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2550), พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553), หน้า 147.

^{**} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 26

สิทธิและเสรีภาพไว้ว่า สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง* นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอีกหลายประการ ตัวอย่างเช่น การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยกำหนดให้การใช้อำนาจของทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารหรือฝ่ายตุลาการ จะต้องใช้ความระมัดระวังมิให้มีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย เป็นต้น

รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดหลักการสำคัญในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ว่า การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้** นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังได้มีการบัญญัติถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคล โดยเฉพาะสิทธิของบุคคลในการที่จะไม่ถูกจับกุมและสิทธิของบุคคลในเนื้อตัวร่างกาย โดยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 32 ว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ แต่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้

การจับและการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย พนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นนั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้”

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า บทบัญญัติตามมาตรานี้มีลักษณะและสาระสำคัญเช่นเดียวกันกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 มาตรา 9 และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในประการที่ว่า การจับกุมบุคคลจะทำได้

* รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 27

** รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 29 วรรคหนึ่ง

ก็ต่อเมื่อเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น นอกจากนี้ การใช้อำนาจรัฐโดยเฉพาะการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐจะต้องให้ความสำคัญต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล และจะต้องระมัดระวังไม่ให้มีการกระทำใดอันเป็นการล่วงละเมิดสิทธิของประชาชนตามรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามแนวนโยบายของรัฐในด้านกฎหมายและการยุติธรรม ดังที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนั่นเอง*

นอกจากบทบัญญัติที่ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฯ ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลอีกหลายประการ ตัวอย่างเช่น สิทธิที่จะไม่ถูกจับกุมคุมขังโดยมิชอบ สิทธิที่จะไม่ถูกตรวจค้นตัวหรือแสวงหาพยานหลักฐานจากเนื้อตัวร่างกายโดยมิชอบ เป็นต้น ซึ่งสิทธิเหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองบุคคลซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นสำคัญ เนื่องจากในการดำเนินคดีอาญานั้น บุคคลผู้ที่จะต้องถูกกระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพมากที่สุดก็คือผู้ต้องหาหรือจำเลยนั่นเอง

สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองดังกล่าวนี้ มิได้หมายความว่าถึงกรณีการจับกุมคุมขังบุคคลเท่านั้นไม่ แต่มีความหมายในทางกว้างรวมถึงสิทธิทั้งหมดของบุคคลทั้งภายในและภายนอกเนื้อตัวร่างกายของบุคคลนั้นด้วย ดังนั้น การกระชากผมจึงเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายอันเป็นการกระทบต่อสิทธิในชีวิตร่างกาย¹⁶ สำหรับสิ่งที่ยื่นออกร่างกายแต่อยู่ติดกับตัวบุคคลก็อยู่ในความหมายของชีวิตร่างกายด้วย ดังนั้น เสื้อผ้าที่สวมใส่อยู่จึงถือว่าเป็นสิทธิในชีวิตและร่างกาย หากเจ้าพนักงานตรวจค้นร่างกายโดยการล้วงเข้าไปตรวจค้นในกระเป๋าสีเสื้อหรือกระเป๋ากางเกงก็ถือว่าเป็นการกระทบต่อสิทธิในชีวิตและร่างกายด้วยเช่นกัน¹⁷

สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายยังรวมถึงสิ่งที่อยู่ในเนื้อตัวร่างกายด้วย การกระทำใดๆของเจ้าพนักงานอันเป็นการกระทบกระเทือนต่อสิ่งที่อยู่ในร่างกายของบุคคล ถ้ากฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ก็จะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้นเท่านั้น ดังนั้น การเจาะเลือดเพื่อตรวจหาปริมาณแอลกอฮอล์ในร่างกายโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้ถูกตรวจจึงเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองไว้**

อย่างไรก็ตาม การบังคับให้เป่าลมหายใจเพื่อตรวจหาปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดไม่ถือเป็นการกระทบต่อสิทธิในชีวิตและร่างกายแต่อย่างใด¹⁸ ดังนั้น เจ้าพนักงานจึงสามารถกระทำ

* รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 81

¹⁶ จิรนิติ หะวานนท์, สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 15.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน

** บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง การทดสอบการเมาสุราของผู้ขับขี่โดยวิธีการตรวจวัดจากเลือด คณะกรรมการกฤษฎีกา คณะที่ 10 (เรื่องเสร็จที่ 977/2547)

¹⁸ จิรนิติ หะวานนท์, สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 16.

การตรวจได้โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติจรรยาบรรณ พ.ศ.2522 มาตรา 43* และ มาตรา 142 (2)**

แต่อย่างไรก็ดี ถ้าหากการกระทำของเจ้าพนักงานเป็นไปเพื่อการแสวงหาพยานหลักฐาน ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา ตัวอย่างเช่น อำนาจของพนักงานสอบสวนในการตรวจเก็บ ตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวน้ำ เส้นผมหรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง สาร พันธุกรรมหรือส่วนประกอบของร่างกายจากผู้ต้องหา ผู้เสียหายหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 หรืออำนาจของเจ้าพนักงานในการตรวจ หรือทดสอบหรือสั่งให้รับการตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีสารเสพติดอยู่ในร่างกาย หรือไม่ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 มาตรา 14 ทวิ*** จึง เป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดแจ้งให้เจ้าพนักงานสามารถกระทำการอันเป็นการ กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลได้ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไข ที่กฎหมายกำหนด ซึ่งในกรณีดังกล่าวบุคคลผู้ถูกตรวจจะต้องให้ความยินยอม หากบุคคลใดไม่ให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควรก็จะมีโทษตามกฎหมาย หรือจะได้รับข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่เป็นโทษต่อบุคคลนั้น แล้วแต่กรณี

นอกจากการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ก็ยังมีมาตรการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกฎหมายเฉพาะฉบับต่างๆ อีกด้วย ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมของลักษณะของบุคคล ความสัมพันธ์ของบุคคล หรือลักษณะของการกระทำผิด ตัวอย่างเช่น กฎหมายคุ้มครองพยานในคดีอาญา กฎหมายคุ้มครองเด็ก

* พระราชบัญญัติจรรยาบรรณ พ.ศ.2522 มาตรา 43 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ขับขี่ขับรถ

- (1) ในขณะที่หย่อนความสามารถในอันที่จะขับ
- (2) ในขณะที่เมาสุราหรือของเมาอย่างอื่น...”

** พระราชบัญญัติจรรยาบรรณ พ.ศ.2522 มาตรา 142 บัญญัติว่า “เจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้ผู้ขับขี่หยุดรถในเมื่อ...

- (2) เห็นว่าผู้ขับขี่หรือบุคคลใดในรถนั้นได้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอันเกี่ยวกับรถนั้น ๆ

ในกรณีที่เจ้าพนักงานจราจร พนักงานสอบสวน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นว่าผู้ขับขี่ฝ่าฝืนมาตรา 43 (1) หรือ (2) ให้เจ้าพนักงานจราจร พนักงานสอบสวน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่สั่งให้มีการทดสอบผู้ขับขี่ดังกล่าวว่าหย่อนความสามารถในอันที่จะขับ หรือเมาสุราหรือของเมาอย่างอื่นหรือไม่...”

*** พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 มาตรา 14 ทวิ บัญญัติว่า “ในกรณีจำเป็นและมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดเสพยาเสพติดในเคหสถาน สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะ ให้กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจหรือทดสอบหรือสั่งให้รับการตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นมีสารเสพติดอยู่ในร่างกายหรือไม่...”

กฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ เป็นต้น

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามกฎหมายไทยดังที่ได้กล่าวมานี้ จึงเป็นเครื่องยืนยันถึงสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐให้การรับรองได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ตรวจสอบ ให้การส่งเสริมการเคารพในสิทธิมนุษยชนและให้การคุ้มครองสิทธิในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะมีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่างๆ รวมถึงการมีองค์กรดังกล่าวแล้ว การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะมีประสิทธิภาพหรือไม่นั้น ก็ยังขึ้นอยู่กับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานและการให้ความร่วมมือของประชาชนในสังคมอีกด้วย

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ด้วยเหตุที่รัฐมีหน้าที่รักษาและดำรงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยภายในสังคม ดังนั้น เมื่อสังคมเกิดความไม่สงบเรียบร้อยโดยมีอาชญากรรมเกิดขึ้น รัฐจึงมีหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นนั้น โดยการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมนั้นให้ลดน้อยลง แต่ในขณะเดียวกัน การใช้อำนาจของรัฐในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมก็จะต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐได้ให้การรับรองไว้ด้วย เพราะการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะทำให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ดังนั้น จึงเกิดคำถามขึ้นว่า หากรัฐเน้นหนักในเรื่องการควบคุมอาชญากรรม โดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างเต็มที่ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม สิทธิและเสรีภาพของบุคคลก็ย่อมได้รับการกระทบกระเทือนมากตามไปด้วย แต่ถ้าหากรัฐเน้นหนักในเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรมของรัฐก็จะลดน้อยลงไปจนอาจเกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในสังคมได้ จะมีหนทางใดหรือไม่ที่จะสามารถทำให้สังคมมีความสงบเรียบร้อยควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้เป็นอย่างดีเช่นเดียวกัน

ด้วยเหตุนี้ เฮอเบิร์ท แอล แพคเกอร์ (Herbert L. Packer) ศาสตราจารย์ทางกฎหมายชาวอเมริกันแห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) จึงได้มีแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้สองรูปแบบ คือ แนวคิดการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) และแนวคิดกระบวนการอันควรแห่งกฎหมาย (Due Process Model) ซึ่งแนวคิด

ทั้งสองรูปแบบให้ความสำคัญแก่จุดยืนทางนโยบายที่แตกต่างกันของรัฐในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1 แนวคิดการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model)

แนวคิดการควบคุมอาชญากรรมเชื่อว่า การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมเป็นหน้าที่สำคัญที่สุดที่รัฐจะต้องดำเนินการเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของประชาชนในสังคม ความล้มเหลวของการบังคับใช้กฎหมายในการควบคุมอาชญากรรมอย่างเคร่งครัดอาจนำมาซึ่งความไม่สงบเรียบร้อยในสังคมและการขาดหายไปซึ่งความเป็นอิสระของประชาชนได้¹⁹ ดังนั้น รัฐจึงมีหน้าที่ที่จะต้องบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด แม้จะทำให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนต้องได้รับการกระทบกระเทือนไปบ้างก็ตาม โดยเชื่อว่าประโยชน์ที่ได้รับจากการควบคุมอาชญากรรมต่อสังคมย่อมมีมากกว่าการเสื่อมเสียไปซึ่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคล²⁰ ซึ่งก็คือการเชื่อว่าจุดมุ่งหมาย (Ends) มีความสำคัญมากกว่าวิธีการ (Means) นั้นเอง

ด้วยเหตุนี้ แนวคิดการควบคุมอาชญากรรมจึงให้ความสำคัญแก่ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) ของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมของเจ้าพนักงานในทุกระดับชั้น ซึ่งก็คือประสิทธิภาพในการจับกุมและการพิจารณาคดีนั่นเอง ซึ่งการที่จะได้มาซึ่งประสิทธิภาพในการดำเนินคดีนั้น จะต้องมีการจับกุมและตัดสินคดีให้ได้เป็นจำนวนมากโดยใช้ทรัพยากรในกระบวนการน้อยที่สุด²¹ ซึ่งสิ่งที่ต้องการก็คือความเร็ว (Speed) และความเด็ดขาด (Finality) ในการดำเนินคดีนั่นเอง เพราะถ้าการบังคับใช้กฎหมายของรัฐไม่มีประสิทธิภาพ ประชาชนก็จะไม่เคารพกฎหมาย อันจะเป็นเหตุให้สังคมไร้ซึ่งความสงบเรียบร้อยได้ในที่สุด

การที่จะได้มาซึ่งความเร็วในการดำเนินคดีนั้น ขึ้นอยู่กับขั้นตอนที่มีลักษณะไม่เป็นทางการ (Informality) ในกระบวนการยุติธรรม โดยเชื่อว่ากระบวนการค้นหาความจริงแบบไม่เป็นทางการในชั้นเจ้าพนักงานนั้น มีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากกว่าการพิจารณาคดีในชั้นศาล²² ส่วนความเด็ดขาดในการดำเนินคดีนั้นขึ้นอยู่กับการลดการโต้แย้งต่อสู้ (Challenges) ระหว่างการดำเนินกระบวนการยุติธรรมให้น้อยที่สุด โดยอาศัยความเป็นรูปแบบเดียวกัน (Uniformity) ของการดำเนินคดีเป็นสำคัญ อันเปรียบได้กับสายพานการผลิตในโรงงาน

¹⁹ Herbert L. Packer, *The Limits of the Criminal Sanction*, (California: Stanford University Press, 1968), p. 158.

²⁰ John L. Worrall, *Criminal Procedure: From First Contact to Appeal*, 2nd ed. (Pearson Education, 2007), p. 12.

²¹ Herbert L. Packer, *The Limits of the Criminal Sanction*, p. 159.

²² Ibid.

อุตสาหกรรม²³ (Assembly Line) ในการนำพาผู้ถูกกล่าวหาไปสู่ขั้นตอนต่างๆในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

แนวคิดในการควบคุมอาชญากรรมให้ความเชื่อมั่นในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ อีกทั้งให้ความสำคัญต่อการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยใช้หลักการสันนิษฐานความผิดของผู้ต้องสงสัย (Presumption of Guilt) ซึ่งยึดถือความเชื่อที่ว่าผู้ต้องสงสัยนั้นมีความผิดจนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์²⁴ (All criminals are guilty until proven innocent) ซึ่งหมายความว่า การดำเนินการใดๆกับผู้ต้องสงสัยนั้น ให้สันนิษฐานว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิด เว้นแต่ศาลจะตัดสินเป็นอย่างอื่น

อย่างไรก็ดี แม้แนวคิดการสันนิษฐานความผิดของผู้ต้องสงสัย (Presumption of Guilt) จะเป็นแนวคิดที่แตกต่างกับแนวคิดการสันนิษฐานความบริสุทธิ์ของผู้ต้องสงสัย (Presumption of Innocent) แต่ก็ไม่ได้ตรงข้ามกันโดยสิ้นเชิง เพียงแต่แนวคิดนี้ไม่เห็นความจำเป็นในการที่จะต้องมีการกระบวนการสำหรับผู้ที่ได้กระทำความผิดโดยชัดแจ้งแล้ว (Factual Guilt) อย่างซับซ้อนและเสียเวลาจนเกินไป โดยเชื่อว่าการยับยั้งอาชญากรรมนั้น สามารถที่จะบรรลุผลได้โดยกระบวนการที่รวดเร็ว อันจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้เคารพกฎหมาย²⁵

นอกจากนี้ แนวคิดการควบคุมอาชญากรรมเชื่อว่า การคัดกรองผู้ต้องสงสัยในชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการมีความเชื่อถือได้ในการที่จะแยกบุคคลที่ต่อสงสัยว่าน่าจะได้กระทำความผิดออกจากผู้บริสุทธิ์ ดังนั้น จึงควรที่จะให้ความสำคัญต่อคุณภาพของการค้นหาความจริงในชั้นของเจ้าพนักงาน เนื่องจากมีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากกว่ากระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาล ซึ่งมักจะมีขั้นตอนมากและใช้เวลานาน

สำหรับการจับกุมบุคคล แนวคิดการควบคุมอาชญากรรมเชื่อว่า ในการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ดุลยพินิจเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างกว้างขวางในการจับกุมบุคคลเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาและเพื่อป้องกันอาชญากรรมที่อาจจะเกิดขึ้น แม้บุคคลผู้ถูกจับกุมนั้นจะยังมีได้กระทำความผิดเลยก็ตาม²⁶ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจควรมีอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยไว้ระหว่างการดำเนินคดี โดยไม่มีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงการปล่อยตัวชั่วคราวแต่อย่างใด ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้ผู้

²³ Ibid.

²⁴ John L. Worrall, *Criminal Procedure: From First Contact to Appeal*, p. 14.

²⁵ Herbert L. Packer, *The Limits of the Criminal Sanction*, p. 161.

²⁶ Ibid., p. 177.

นั้นหลบหนีหรือไปก่อเหตุอันตรายประการอื่นแก่สังคม และยังเป็นหลักประกันในการที่จะได้ตัวผู้ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดมาพิจารณาคดีอีกด้วย

2.2.2 แนวคิดกระบวนการอันควรแห่งกฎหมาย (Due Process Model)

แนวคิดกระบวนการอันควรแห่งกฎหมายเชื่อว่า การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ด้วยการบังคับใช้กฎหมายอย่างถูกต้องและเป็นธรรม โดยคำนึงถึงความเป็นอิสระของบุคคลเป็นสำคัญ มีความจำเป็นมากกว่าประสิทธิภาพในการดำเนินคดีเพื่อควบคุมอาชญากรรม ซึ่งก็คือการเชื่อว่าวิธีการ (Means) มีความสำคัญมากกว่าจุดมุ่งหมาย (Ends) นั้นเอง และหน้าที่สำคัญของรัฐประการหนึ่งก็คือการขยายขอบเขตของอิสรภาพของบุคคล โดยการปกป้องคุ้มครองประชาชนจากการใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา²⁷

แนวคิดกระบวนการอันควรแห่งกฎหมายเห็นว่า การควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเจ้าพนักงานอาจใช้อำนาจรัฐในประการที่มิชอบอันเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ อีกทั้งเพื่อเป็นการป้องกันและกำจัดความผิดพลาดในกระบวนการดำเนินคดีให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้²⁸ ดังนั้น กระบวนการค้นหาความจริงจึงควรกระทำในรูปแบบที่เป็นทางการ (Formality) ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลมากกว่าในขั้นตอนการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการ

กระบวนการค้นหาความจริงในคดี ควรที่จะมีการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องสงสัยสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และเปิดเผยต่อหน้าสาธารณชนด้วยองค์คณะผู้พิพากษาที่ไม่มีอคติ ซึ่งเป็นการให้ความเชื่อมั่นในการทำงานของศาลมากกว่าที่จะใช้การค้นหาความจริงในชั้นเจ้าพนักงานซึ่งอาจมีความผิดพลาดได้ง่าย ตัวอย่างเช่น คำรับสารภาพที่ได้มาจากผู้ต้องสงสัยระหว่างถูกควบคุมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจจะมาจากการข่มขู่หรือการทำร้ายทางร่างกายหรือจิตใจ และพยานในชั้นเจ้าพนักงานมักจะมื่อคติและมักจะไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องสงสัยเท่าใดนัก²⁹

นอกจากนี้ แนวคิดกระบวนการอันควรแห่งกฎหมายยังให้ความสำคัญกับการควบคุมคุณภาพ (Quality) และความเชื่อถือได้ (Reliable) ของกระบวนการดำเนินคดีมากกว่าความรวดเร็วและประสิทธิภาพในการดำเนินคดีซึ่งมักจะก่อให้เกิดข้อผิดพลาดได้ ดังนั้น จึงต้องมีการตรวจสอบและควบคุมการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดีโดยศาล ซึ่งเป็นองค์กรที่มีความเป็นกลาง แม้อาจจะทำให้การดำเนินคดีให้สำเร็จใช้เวลานานและมีจำนวน

²⁷ John L. Worrall, *Criminal Procedure: From First Contact to Appeal*, p. 11.

²⁸ Herbert L. Packer, *The Limits of the Criminal Sanction*, p. 165.

²⁹ *Ibid.*, p. 163.

น้อยก็ตาม จนอาจกล่าวได้ว่าการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามแนวคิดนี้นั้นเต็มไปด้วยเครื่องกีดขวาง³⁰ (Obstacle Course)

หลักการสำคัญของแนวคิดนี้อีกประการหนึ่งก็คือ หลักการที่ว่าบุคคลที่จะถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดนั้น จะต้องมีความพิพากษาโดยศาลอันถึงที่สุดแล้ว ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด (Innocent until proven guilty) โดยใช้หลักการสันนิษฐานความบริสุทธิ์ของผู้ต้องสงสัย (Presumption of Innocence) ในการดำเนินคดี³¹ โดยก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาจะปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดหาได้ไม่ ซึ่งก็สอดคล้องกับหลักการยกประโยชน์แห่งความสงสัย (In dubio pro reo) ซึ่งเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่มีความสำคัญหลักหนึ่งด้วย

นอกจากนี้ ในระหว่างการดำเนินคดีก็จะต้องให้สิทธิต่างๆ (Safeguards) แก่ผู้ถูกกล่าวหา เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมอีกด้วย โดยรัฐมีหน้าที่ในการที่จะต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นความผิดตามกฎหมาย (Legal Guilt) เท่านั้นถึงจะสามารถลงโทษได้ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องให้หลักประกันสิทธิในการต่อสู้คดีทั้งหลายที่บุคคลควรจะได้รับตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน (Equality) เช่น สิทธิในการมีทนายความ³² โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลนั้นแต่อย่างใด

สำหรับการจับกุมบุคคล แนวคิดกระบวนการอันควรแห่งกฎหมายเห็นว่าจะต้องมีการตรวจสอบและอนุญาตโดยศาลทุกครั้งในการออกหมายจับ เนื่องจากเป็นองค์กรที่มีความเป็นกลาง เว้นแต่จะมีเหตุอันควรตามที่กฎหมายบัญญัติ เช่น การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าโดยไม่มีหมายจับ แต่อย่างไรก็ดี การจับกุมดังกล่าวนี้จะต้องมีการตรวจสอบโดยศาลในภายหลังโดยเร็วที่สุดเช่นกัน³³ ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบของเจ้าพนักงานนั่นเอง

ดังนั้น การจับกุมบุคคลเพียงเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนหรือเพื่อการป้องกันอาชญากรรมจึงไม่อาจกระทำได้ เนื่องจากกรกระทำดังกล่าวนั้นถือว่ามีเหตุอันสมควร³⁴ (Probable Cause) เพราะบุคคลนั้นยังไม่ได้กระทำความผิดแต่อย่างใด การใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการจับกุมจึงควรที่จะได้รับการตรวจสอบอย่างใกล้ชิดจากองค์กรภายนอกหน่วยงานของตำรวจ นอกจากนี้ การควบคุมตัวระหว่างการพิจารณาคดีโดยไม่มีกรปล่อยชั่วคราวนั้นไม่ควรจะเกิดขึ้น เว้นแต่มีเหตุจำเป็นตามกฎหมายเท่านั้น

³⁰ John L. Worrall, *Criminal Procedure: From First Contact to Appeal*, p. 11.

³¹ Herbert L. Packer, *The Limits of the Criminal Sanction*, p. 167.

³² *Ibid.*, p. 170.

³³ *Ibid.*, p. 179.

³⁴ *Ibid.*, p. 180.

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า แนวคิดการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) จะมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินคดีที่รวดเร็วและเด็ดขาด เพื่อประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยให้ความเชื่อมั่นในการทำงานของเจ้าพนักงาน แม้จะมีโอกาสเกิดความผิดพลาดได้มากก็ตาม ในขณะที่แนวคิดกระบวนการอันควรแห่งกฎหมาย (Due Process Model) ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งแม้จะทำให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างเชื่องช้าและใช้ทรัพยากรมาก เพราะต้องมีการตรวจสอบโดยศาลในทุกขั้นตอน แต่ก็สามารถป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

ด้วยเหตุนี้ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศต่างๆ ที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงประเทศไทยด้วยนั้น จึงมิได้มีลักษณะเป็นไปตามรูปแบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแนวคิดหนึ่งแนวคิดใดเสียทีเดียว แต่มีลักษณะเป็นการผสมผสานกันระหว่างแนวคิดทั้งสอง ซึ่งมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศตามระบบกฎหมายและสภาพทางสังคมของประเทศนั้น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สูงสุดทั้งในด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลไปอย่างควบคู่กันนั่นเอง

2.3 การระบุตัวบุคคล

การระบุตัวบุคคล (Personal Identification) คือ การใช้ความรู้แขนงต่างๆ โดยเฉพาะความรู้ในทางวิทยาศาสตร์และความรู้ทางการแพทย์ เพื่อการตัดแยกบุคคลหนึ่งออกจากบุคคลอีกคนหนึ่ง ในอดีตการระบุตัวบุคคลอาจจะไม่มีความสำคัญเท่าใดนัก เนื่องจากประชากรมีจำนวนน้อยและส่วนใหญ่ต่างรู้จักกัน แต่ในปัจจุบันจำนวนประชากรได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังเกิดการขยายตัวของชุมชนเมืองที่ประชาชนเข้ามาอาศัยอยู่รวมกันอย่างหนาแน่น โดยส่วนมากมักจะไม่มีความรู้จักคุ้นเคยกันแต่อย่างใด การระบุตัวบุคคลที่ถูกต้องจึงกระทำได้โดยยาก ด้วยเหตุนี้การระบุตัวบุคคลจึงมีความสำคัญในชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก ดังนั้น จึงมีความพยายามในการค้นหาวิธีการระบุตัวบุคคลที่มีประสิทธิภาพตลอดมา

วิธีการระบุตัวบุคคลที่มีประสิทธิภาพควรจะมีองค์ประกอบที่สำคัญทั้งสิ้น 4 ประการ ได้แก่ ประการแรก คุณลักษณะที่ใช้ในการระบุตัวบุคคลควรจะมี ความคงที่และไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ประการที่สอง ควรจะปรากฏอยู่ในมนุษย์ทุกคน ประการที่สาม ควรจะมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคล และประการสุดท้าย ควรจะสามารถตรวจวัดและจัดเก็บข้อมูลได้ง่าย เพื่อการเปรียบเทียบกับบุคคลอื่น³⁵ การระบุตัวบุคคลสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มตามความ

³⁵ Wilson Wall, *Genetic and DNA Technology: Legal Aspects*, (London: Cavendish Publishing Limited, 2002), p. 2.

นำเชื่อถือในวิธีการพิสูจน์³⁶ ซึ่งได้แก่ การระบุตัวบุคคลโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) และการระบุตัวบุคคลโดยไม่ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Non-Scientific Method)

การระบุตัวบุคคลโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) เป็นวิธีการพิสูจน์ตัวบุคคลที่สามารถยืนยันได้³⁷ (Positive Identification) ซึ่งหมายความว่า เป็นวิธีที่สามารถระบุตัวบุคคลได้อย่างแม่นยำและสามารถเชื่อถือได้โดยไม่ต้องทำการตรวจสอบเพิ่มเติมต่อไปอีก การระบุตัวบุคคลโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันมีหลายวิธี ตัวอย่างเช่น การตรวจลายพิมพ์นิ้วมือ (Fingerprinting) การตรวจกระดูก (Forensic Anthropology) การตรวจเปรียบเทียบฟัน (Forensic Odontology) การตรวจพยาธิสภาพ (Forensic Pathology) การถ่ายภาพรังสีหรือฉายเอกซเรย์ (Forensic Radiology) และการตรวจลายพิมพ์ดีเอ็นเอ (DNA Fingerprinting) เป็นต้น การระบุตัวบุคคลโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์นิ้วมือ และการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ นั้น ในปัจจุบันมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นวิธีการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย และได้รับการยอมรับเป็นสากลว่าสามารถแยกบุคคลหนึ่งออกจากอีกบุคคลหนึ่งได้อย่างแน่นอนตามหลักการทางวิทยาศาสตร์

ส่วนการระบุตัวบุคคลโดยไม่ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Non-Scientific Method) เป็นวิธีการที่ใช้การสังเกตลักษณะทางกายภาพของบุคคล (Physical Appearance) หรือที่เรียกว่า “รูปร่าง” โดยการไ้รายละเอียดจากความทรงจำของผู้พบเห็น (Visual Recognition) ซึ่งจะทำให้ทราบถึงลักษณะต่างๆของบุคคลนั้นตามที่สามารถใช้สายตาสังเกตได้ เช่น รูปร่าง หน้าตา สีผม สีผิว ลักษณะของเส้นผม ทรงผม ส่วนสูง น้ำหนัก เพศ อายุ เป็นต้น หรือโดยการใช้ลักษณะเฉพาะตัวบางประการของบุคคลนั้น (Distinguishing Marks) หรือที่เรียกว่า “ตำหนิ” เช่น ฝั ปาน รอยสัก (Tattoos) แผลเป็น (Scars) หรือความพิการที่เห็นได้ชัดเจน (Deformity) เป็นต้น โดยมักเรียกวิธีการระบุตัวบุคคลโดยใช้ลักษณะทางกายภาพนี้รวมกันไปว่า “ตำหนิรูปร่าง” ซึ่งวิธีการระบุตัวบุคคลดังกล่าวนี้ ไม่ใช่วิธีการที่สามารถยืนยันตัวบุคคลได้ เป็นเพียงวิธีที่ช่วยในการพิสูจน์เท่านั้น³⁸ ถึงแม้กระนั้น การระบุตัวบุคคลโดยดูจากรูปร่างหน้าตาหรือตำหนิรูปร่างก็ยังเป็นวิธีการระบุตัวบุคคลที่ใช้กันมากที่สุดในปัจจุบัน³⁹

การระบุตัวบุคคลมีประโยชน์หลายประการ ซึ่งนอกจากประโยชน์ในการแยกแยะตัวบุคคลในชีวิตประจำวันแล้ว ประโยชน์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งนั่นก็คือการระบุตัวบุคคลเพื่อการสืบสวน

³⁶ เลียง หุยประเสริฐ, นิติวิทยาศาสตร์ สำหรับพนักงานสืบสวนสอบสวน, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล, 2550), หน้า 41.

³⁷ พรทิพย์ โรจนสุนันท์, นิติเวชศาสตร์ การชันสูตรศพ, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2547), หน้า 249.

³⁸ เลียง หุยประเสริฐ, นิติวิทยาศาสตร์ สำหรับพนักงานสืบสวนสอบสวน, หน้า 41.

³⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

สอบสวนคดีอาญา เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าพนักงานจะต้องดำเนินคดีให้ถูกต้องบุคคล เพื่อให้ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงถูกลงโทษตามกฎหมายและเพื่อป้องกันมิให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกดำเนินคดี อันจะเป็นการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้น ด้วยเหตุนี้ วิธีการระบุตัวบุคคลที่มีความชัดเจนแน่นอนจะช่วยให้รัฐสามารถอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมนั่นเอง

2.3.1 การระบุตัวบุคคลด้วยชื่อ

การตั้งชื่อเป็นการสร้างคำเพื่อใช้อ้างถึงคน สัตว์ สิ่งของ การตั้งชื่อบุคคลจึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อการใช้ภาษาของมนุษย์เป็นอย่างมาก เนื่องจากตามปกติแล้ว ชื่อของบุคคลมักมีความแตกต่างกัน การตั้งชื่อจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องจำแนกว่าผู้ใดเป็นผู้ใดเพื่อความสะดวกและความถูกต้องในการติดต่อสื่อสารในสังคม นอกจากนี้ การตั้งชื่อยังเป็นเครื่องสะท้อนถึงวัฒนธรรมและความเชื่อในแต่ละสังคมอีกด้วย⁴⁰

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ชื่อ หมายถึง คำที่ตั้งขึ้นสำหรับเรียกคน สัตว์ สถานที่ และสิ่งของโดยทั่วไปหรือโดยเฉพาะเจาะจง” ส่วนความหมายทางกฎหมายนั้น พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ.2505 มาตรา 4 ได้แบ่งชื่อของบุคคลออกเป็นสามประเภท คือ “ชื่อตัว” ซึ่งหมายความถึง ชื่อประจำบุคคล “ชื่อรอง” หมายความว่า ชื่อประกอบที่ถัดจากชื่อตัว และ “ชื่อสกุล” หมายความว่า ชื่อประจำวงศ์สกุล

นอกจากชื่อทั้งสามประเภทตามกฎหมายแล้ว โดยทั่วไปยังพบว่ามีการนิยมตั้ง “ชื่อเล่น” ขึ้นมาอีกชื่อหนึ่ง เพื่อใช้เรียกบุคคลกันเป็นการส่วนตัว โดยมักจะใช้กันในหมู่คนใกล้ชิด เช่น ญาติหรือเพื่อนอีกด้วย ซึ่งในปัจจุบัน ได้มีการใช้ชื่อเล่นในการเรียกบุคคลกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งชื่อเล่นนี้อาจจะมีความเกี่ยวข้องกับชื่อจริง โดยเป็นการนำคำพยางค์ใดพยางค์หนึ่งของชื่อตัวมาใช้เป็นชื่อเล่น⁴¹ หรืออาจจะไม่มีความสัมพันธ์กับชื่อตัวเลยก็ได้

ประวัติความเป็นมาของการระบุตัวบุคคลด้วยชื่อนั้นมีมาเป็นเวลานานมากแล้ว สำหรับในประเทศไทยนั้น ประชาชนชาวไทยมีความผูกพันกับการตั้งชื่อยาวนาน โดยพบการตั้งชื่อตัวในสมัยสุโขทัย ซึ่งเป็นสมัยแรกที่คนไทยรวมชาติเป็นปึกแผ่นและปรากฏหลักฐานลายลักษณ์อักษร เช่น หลักศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ในสมัยสุโขทัยพบว่าชื่อตัวเกือบทั้งหมดจะเป็นคำพยางค์

⁴⁰ วิรัช ศิริวัฒนนะนาวิน, “การศึกษาการตั้งชื่อของคนไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544), หน้า 3 – 4.

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 32.

เดียวและภาษาที่ใช้ น่าจะเป็นภาษาไทยทั้งหมด โดยการตั้งชื่อตัวของคนในสมัยสุโขทัยจะสะท้อนแนวคิดในเรื่องความสัมพันธ์ฉันญาติ เช่น อ้าย ยี่ ไส เป็นต้น รวมถึงแนวคิดเรื่องการมุ่งเอาความปลอดภัยมั่นคงและความเจริญของชุมชนเป็นหลักร่วมกัน เช่น คง จิต อด ผา กอง เป็นต้น⁴²

สำหรับชื่อตัวในสมัยอยุธยาและสมัยธนบุรีนั้น ชื่อที่พบจะเป็นคำพยางค์เดียวถึงสองพยางค์ ภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นภาษาไทย นอกนั้นจะเป็นภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาบาลีสันสกฤตผสมภาษาไทย โดยความหมายของชื่อมักแสดงรูปธรรมที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน เช่น จัน ซึ่งหมายความว่าต้นไม้ ทอง ซึ่งหมายความว่าธาตุโลหะชนิดหนึ่ง เป็นต้น หรือมีความหมายแสดงกิริยาอาการเคลื่อนไหวที่กระทำอยู่อย่างปกติ เช่น มา พูน เลื่อน เป็นต้น⁴³

ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ หลังจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย การตั้งชื่อตัวก็มักจะเป็นคำพยางค์เดียวถึงสองพยางค์ ภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่ยังคงเป็นภาษาไทยแต่มีปริมาณการใช้ลดลง โดยเพิ่มการใช้ภาษาบาลีสันสกฤต ความหมายของชื่อมีลักษณะแตกต่างจากคตินิยมเดิมคือมีชื่อที่มีความหมายในเรื่องอำนาจ ชัยชนะ และการสงครามเพิ่มขึ้นมาก เช่น เกลิมพล ณรงค์ เป็นต้น และมีชื่อที่แสดงความหมายเกี่ยวกับความรู้ ความฉลาด การศึกษา ซึ่งไม่ปรากฏเป็นชื่อในสมัยที่ผ่านมา เช่น โกวิท ปรีชา สุธี เป็นต้น⁴⁴

สำหรับการตั้งชื่อตัวในปัจจุบันนั้น ชื่อที่พบส่วนใหญ่จะเป็นคำสองพยางค์ขึ้นไป ภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อก็นิยมใช้ภาษาบาลีสันสกฤตเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นก็จะใช้ภาษาไทยและภาษาบาลีสันสกฤตผสมภาษาไทย นอกจากนี้ ยังนิยมสรรหาชื่อที่มีเอกลักษณ์ไม่เหมือนคนอื่นมาตั้งชื่อตัว ด้วยเหตุนี้ จึงปรากฏชื่อที่มีรูปลักษณะทางภาษาแปลกๆหรือมีหลายพยางค์มากกว่าสมัยที่ผ่านมา โดยความหมายของชื่อส่วนใหญ่จะลดความนิยมชื่อที่มีความหมายเป็นรูปธรรมลง แต่เพิ่มความหมายที่เป็นนามธรรมมากขึ้น เช่น ชื่อที่มีความหมายแสดงอำนาจ ชัยชนะ ความงาม ความเจริญหรือสิริมงคล เป็นต้น⁴⁵

จากการสังเกตพบว่าในแต่ละยุคสมัยชื่อตัวของคนไทยจะมีจำนวนพยางค์เพิ่มขึ้นหรือยาวขึ้น สาเหตุสำคัญก็เนื่องมาจากการขยายตัวของชุมชน เมื่อชุมชนใหญ่ขึ้น มีจำนวนประชากรมากขึ้น ชื่อย่อมมีโอกาสซ้ำกันมากขึ้นเช่นกัน และเนื่องจากชื่อเกิดขึ้นเพราะความจำเป็นในการสื่อสารให้สะดวกและถูกต้อง จึงจำเป็นที่จะต้องมีการตั้งชื่อที่บ่งบอกเฉพาะลงไปเพื่อกำหนดการเรียกขานตัวกัน อย่างชัดเจนไม่สับสน⁴⁶ การตั้งชื่อตัวให้ยาวขึ้นจึงเป็นทางออกหนึ่ง ซึ่งนอกจากการตั้งชื่อตัวให้ยาว

⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 26.

⁴³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 26 - 27.

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 27 - 28.

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 28.

⁴⁶ สุพรรณ ณ บางช้าง, การใช้ภาษาในการตั้งชื่อของคนไทย, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า

ขึ้นแล้ว การตั้งชื่อตัวให้แปลกใหม่ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งเพื่อหลีกเลี่ยงการตั้งชื่อซ้ำ ในปัจจุบัน ความสำคัญของการตั้งชื่อจึงอยู่ที่การแสดงลักษณะเด่นของผู้เป็นเจ้าของชื่อให้เป็นที่รู้จักและจดจำได้ เช่น เสียงแปลก สะกดแปลก เป็นต้น ดังนั้น ถึงแม้ว่าชื่อจะมีความหมายหรือไม่มี ความหมายจึงไม่น่าจะถือเป็นสำคัญ⁴⁷

สำหรับ “ชื่อสกุล” หรือที่โดยทั่วไปนิยมเรียกกันว่า “นามสกุล” นั้น ถือกำเนิดขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงโปรดให้ตราพระราชบัญญัติชานามสกุล พระพุทธศักราช 2456 ขึ้นบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2456 โดยกำหนดให้คนไทยทุกคนต้องมีนามสกุล ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น ชื่อตัวก็ย่อมมีซ้ำกันมากขึ้นตามไปด้วย นามสกุลจึงเป็นเครื่องแสดงความแตกต่างว่าผู้ใดเป็นผู้ใด ซึ่งในระยะแรกบรรดาเชื้อพระวงศ์ ข้าราชการและราษฎรเป็นจำนวนมากได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานนามสกุลเพื่อเป็นสิริมงคล ซึ่งพระองค์ก็ได้พระราชทานให้ทุกราย โดยใช้ภูมิลำเนา อาชีพ คุณลักษณะ เผ่าพันธุ์ ถิ่นฐานหรือเชื้อชาติเดิมเป็นเกณฑ์ในการกำหนดนามสกุลของบุคคลผู้มาขอรับพระราชทานนามสกุล⁴⁸ ซึ่งในปัจจุบันจากสถิติของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พบว่ามีชื่อสกุลที่ได้จดทะเบียนแล้วนับถึงวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ.2552 จำนวนทั้งสิ้น 854,501 ชื่อสกุล⁴⁹

ส่วนชื่อรองนั้น ปรากฏเป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติชานามสกุลเพิ่มเติม พระพุทธศักราช 2464 โดยน่าจะได้รับการแนวคิดมาจากการใช้ชื่อกกลาง (Middle Name) ของชาวตะวันตก ซึ่งในปัจจุบันพบว่าได้มีการใช้ชื่อกกลางเหล่านี้เป็นชื่อรองมากขึ้น โดยเฉพาะหญิงที่สมรสแล้ว ซึ่งมักจะใช้ชื่อตัวเป็นชื่อต้น ชื่อสกุลเดิมของตนเป็นชื่อกกลางและชื่อสกุลของสามีเป็นชื่อท้าย นอกจากนี้ ผู้ที่ออกจากบรรดาศักดิ์แล้วก็มักจะใช้ราชทินนามเป็นชื่อกกลาง โดยควบเข้ากับชื่อตัวและชื่อสกุลอีกด้วย แต่อย่างไรก็ดี คนไทยไม่ค่อยนิยมใช้ชื่อรองเท่าใดนัก เนื่องจากลำพังแค่ชื่อตัว ชื่อสกุลและชื่อเล่นก็ย่อมเพียงพอต่อการเรียกขานหรือแสดงความแตกต่างของบุคคลได้เพียงพออยู่แล้ว⁵⁰

การตั้งชื่อของคนไทยในปัจจุบันจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ.2505 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติชื่อบุคคล (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2548 ซึ่งในมาตรา 5 ได้กำหนดให้ผู้มีสัญชาติไทยจะต้องมีชื่อตัวและชื่อสกุลและจะมีชื่อ

⁴⁷ ดาวร สิกขโกศล, ชื่อและแซ่ของคนจีน, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 47.

⁴⁸ วิรัช ศิริวัฒนนะนาวิน, “การศึกษาการตั้งชื่อของคนไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544), หน้า 35 – 36.

⁴⁹ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, สถิติงานทะเบียนชื่อสกุล [ออนไลน์], 29 มกราคม 2554. แหล่งที่มา http://203.113.86.149/web_pages/m03093000/pagenews2552.html

⁵⁰ วิรัช ศิริวัฒนนะนาวิน, “การศึกษาการตั้งชื่อของคนไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544), หน้า 37 – 38.

รองหรือไม่ก็ได้ นอกจากนี้ กฎหมายดังกล่าวยังได้กำหนดวิธีการในการจดทะเบียนตั้งชื่อสกุล การเปลี่ยนชื่อสกุล สิทธิในการร่วมใช้ชื่อสกุล และหลักเกณฑ์อื่นๆที่เกี่ยวข้องกับชื่อบุคคลไว้อีกด้วย โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการตั้งชื่อตัวและชื่อรองไว้ดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ.2505 มาตรา 6 บัญญัติว่า “ชื่อตัวต้องไม่ฟ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับพระปรมาภิไธย พระนามของพระราชินี หรือราชทินนาม และต้องไม่มีคำหรือความหมายหยาบคาย

ชื่อรองต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามตามวรรคหนึ่ง และต้องไม่ฟ้องกับชื่อสกุลของบุคคลอื่น เว้นแต่เป็นกรณีที่คุณสมรสใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งหรือกรณีบุตรใช้ชื่อสกุลเดิมของมารดาหรือบิดาเป็นชื่อรองของตน

คุณสมรสอาจใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นชื่อรองได้เมื่อได้รับความยินยอมของฝ่ายนั้นแล้ว”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจึงหมายความว่า บุคคลจะตั้งชื่อตัวอย่างไรก็ได้ ถ้าไม่ตรงกับชื่อตัวที่กฎหมายต้องห้ามเอาไว้ เช่น พระปรมาภิไธย พระนามของพระราชินี หรือราชทินนาม หรือคำที่มีความหมายหยาบคาย ส่วนชื่อรองจะตั้งอย่างไรก็ได้เช่นกัน แต่จะต้องไม่ฟ้องกับชื่อสกุลของบุคคลอื่น เว้นแต่เป็นกรณีที่คุณสมรสใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือกรณีบุตรใช้ชื่อสกุลเดิมของมารดาหรือบิดาเป็นชื่อรองของตน

สำหรับหลักเกณฑ์ในการตั้งชื่อสกุลนั้น ก็ได้ถูกบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ.2505 มาตรา 6 เช่นกัน โดยบัญญัติว่า “ชื่อสกุลต้อง

- (1) ไม่ฟ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับพระปรมาภิไธยหรือพระนามของพระราชินี
- (2) ไม่ฟ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับราชทินนาม เว้นแต่ราชทินนามของตน ของผู้บุพการี หรือของผู้สืบสันดาน
- (3) ไม่ซ้ำกับชื่อสกุลที่ได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ หรือชื่อสกุลที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว

- (4) ไม่มีคำหรือความหมายหยาบคาย
- (5) มีพยัญชนะไม่เกินกว่าสิบพยัญชนะ เว้นแต่กรณีใช้ราชทินนามเป็นชื่อสกุล”

ดังนั้น การตั้งชื่อสกุลของบุคคล จะต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ตามกฎหมายดังกล่าวนี้ และจะต้องไม่ซ้ำกับชื่อสกุลของบุคคลอื่นที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว ซึ่งเป็นการป้องกันปัญหาบุคคลมีชื่อตัวและชื่อสกุลซ้ำกันได้ในระดับหนึ่ง แต่อย่างไรก็ดี เนื่องจากในอดีตการตรวจสอบความซ้ำของชื่อสกุลนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากไม่มีระบบการตรวจสอบข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ การตั้งชื่อสกุลของบุคคลจึงมีโอกาสที่จะซ้ำกันได้

การระบุตัวบุคคลด้วยชื่อ จึงเป็นการระบุตัวบุคคลแบบที่ง่ายที่สุด อีกทั้งกฎหมายกำหนดให้คนไทยทุกคนจะต้องมีชื่อ และชื่อก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตประจำวันของคนในสังคม ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกในการเรียกขาน อ้างอิง และปฏิบัติการตามกฎหมาย ถ้าไม่มีการใช้ชื่อในการระบุตัวบุคคล กิจกรรมต่างๆในสังคมก็คงจะไม่สามารถดำเนินไปได้ แต่เมื่อมีการใช้ชื่อแล้ว ปัญหาในการระบุตัวบุคคลก็หาได้หมดไปเสียทีเดียว เนื่องจากเกิดปัญหาขึ้นว่า บุคคลที่อ้างชื่อว่าเป็นคนนั้นคนนี้เป็นตัวจริงหรือไม่ หรือเป็นการแอบอ้างชื่อ สวมชื่อ หรือเป็นการปลอมตัว

ด้วยเหตุนี้ สังคมจึงมีการกำหนดกฎเกณฑ์ทั้งในรูปแบบของกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับ เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องการระบุตัวบุคคลด้วยชื่อ โดยให้ประชาชนจะต้องมีบัตรประจำตัวประชาชน ข้าราชการจะต้องมีบัตรข้าราชการ นักศึกษาจะต้องมีบัตรประจำตัว เพื่อเป็นการยืนยันชื่อหรือเพื่อเป็นหลักฐานในการระบุตัวบุคคล แต่บัตรประจำตัวเหล่านี้ก็อาจจะมีการหลอกหลวงปลอมแปลง หรือสวมบัตรโดยบุคคลอื่นได้เช่นกัน

ดังนั้น การระบุตัวบุคคลด้วยชื่อแต่เพียงอย่างเดียว จึงยังไม่สามารถใช้แยกแยะบุคคลหนึ่งออกจากอีกบุคคลหนึ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าใดนัก เนื่องจากชื่อของบุคคลนั้นอาจจะเหมือนกันได้ ดังที่จะเห็นได้ในปัจจุบันว่า บุคคลที่มีทั้งชื่อตัวและชื่อสกุลเหมือนกันมีอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งที่อาจจะไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกันในฐานะใดเลยก็ตาม นอกจากนี้ ในบางกรณีอาจจะมี ความจำเป็นในการที่จะต้องระบุตัวบุคคลที่ยังไม่รู้จักชื่อ เช่น การสืบสวนสอบสวนเพื่อติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดในคดีอาญา ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องมีวิธีการอื่นนอกจากการใช้ชื่อมาช่วยในการระบุตัวบุคคลที่ต้องการต่อไป

2.3.2 การระบุตัวบุคคลด้วยรูปพรรณ

นอกจากการใช้ชื่อในการระบุตัวบุคคลแล้ว มนุษย์ได้มีการใช้ลักษณะทางกายภาพของร่างกายมาเป็นเครื่องมือในการระบุตัวบุคคลมาเป็นระยะเวลานานแล้วเช่นกัน โดยมีข้อสังเกตว่า บางครั้งลักษณะทางกายภาพของบุคคลเหล่านี้ ก็อาจจะกลายเป็นชื่อของบุคคลนั้นในภายหลังได้ ตัวอย่างเช่น ดำ ขาว เล็ก ใหญ่ อ้วน ผอม เป็นต้น

โดยในสมัยโบราณ ได้มีการลงโทษอาชญากรด้วยวิธีการทำให้พิการและการตอกตราประทับซึ่งเป็นการประจานให้เกิดความอับอาย ในขณะที่เดียวกันก็ยังทำให้ผู้อื่นไม่ยอมคบค้าสมาคมด้วย เนื่องจากเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าบุคคลผู้นั้นได้เคยกระทำความผิดมาก่อน ซึ่งวิธีการทำให้

พิการหรือการตอกตราประทับลงบนร่างกายนั้น ถือว่าเป็นวิธีการในการระบุตัวบุคคลวิธีหนึ่ง โดยวิธีการดังกล่าวได้มีการใช้มาตั้งแต่ในอดีตจนถึงประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 19 เลยทีเดียว⁵¹

ในประเทศอังกฤษสมัยต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้ใช้การระบุตัวบุคคลโดยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้มีประสบการณ์สูงเป็นผู้ชี้ตัวว่าบุคคลใดบ้างที่ เป็นผู้กระทำความผิดซ้ำ โดยการให้ผู้ที่เพิ่งถูกจับกุมมาใหม่เดินเรียงแถวเข้ามาที่สนามในเรือนจำ แล้วให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจากเขตท้องที่ต่างๆ มาเพ่งดู โดยเรียกวิธีการดังกล่าวนี้ว่า Identification Parade⁵² ต่อมาในปี ค.ศ.1882 ได้มีการจัดตั้งหน่วยพิสูจน์รูปพรรณสัณฐาน (Bureau of Identification) ขึ้นในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส โดยมีอัลฟองเซ่ แบร์ติยอง (Alphonse Bertillon) นักอาชญาวิทยาผู้มีชื่อเสียงเป็นหัวหน้า

อัลฟองเซ่ แบร์ติยอง เป็นผู้วางรากฐานของการระบุตัวบุคคลด้วยรูปพรรณโดยการวัดขนาดของร่างกายที่เรียกว่า มานุษยคณิต (Anthropometry) โดยอาศัยหลักการที่ว่าบุคคลสองคนไม่มีโอกาสที่จะมีขนาดร่างกายตรงกันทุกประการ⁵³ อัลฟองเซ่ แบร์ติยอง ได้จัดทำระบบการวัดขนาดของอวัยวะต่างๆ ของร่างกายเพื่อประโยชน์ในการระบุตัวบุคคล เช่น การวัดลำตัว (Body) การวัดหัว (Head) การวัดแขนขา (Limb) จนเป็นที่ยอมรับเป็นอย่างมากในยุคสมัยนั้น

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายของ รูปพรรณไว้ว่า “รูปพรรณ หมายถึง ลักษณะ, รูปร่างและสี, เช่น รูปพรรณวัชรูปพรรณควาย; เงินทองที่ทำเป็นเครื่องประดับ เช่น เงินรูปพรรณทองรูปพรรณ” ดังนั้น รูปพรรณ จึงมีความหมายว่า ลักษณะรูปร่าง สีในร่างกายของบุคคล สัตว์และสิ่งของนั่นเอง

การใช้รูปพรรณในการระบุตัวบุคคล จึงเป็นการระบุตัวบุคคลโดยไม่ใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ เป็นเพียงการสังเกตถึงลักษณะทางกายภาพของบุคคลตามที่สามารถเห็นได้ด้วยสายตาเท่านั้น เช่น รูปร่าง ส่วนสูง น้ำหนัก สีผิว ลักษณะเด่นหรือตำหนิบนตัวบุคคลนั้น เช่น ความพิการ หรือรอยสัก เป็นต้น โดยได้มาจากความทรงจำของผู้ที่ได้พบเห็น ซึ่งในปัจจุบันก็ยังเป็นวิธีที่สะดวกที่สุดในการระบุตัวบุคคลที่ยังไม่รู้จักชื่อถึงแม้จะไม่ละเอียดเท่าใดนัก แต่ก็ยังคงมีประโยชน์อยู่บ้างในบางกรณี ตัวอย่างเช่น รูปพรรณของคนร้ายเพื่อการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา เป็นต้น

รูปพรรณสำคัญที่สามารถใช้ประโยชน์ในการระบุตัวบุคคลได้ มีตัวอย่างดังต่อไปนี้ ได้แก่ เพศ อายุ ส่วนสูงและน้ำหนัก สีผิว ลักษณะเด่นหรือตำหนิ และสภาพความพิการของร่างกาย ซึ่งแต่ละประเภทมีสาระสำคัญ ดังนี้

⁵¹ ไทพีศรีนิติ ภัคติกุล, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักการสืบสวนสอบสวนและการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์, (คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2534), หน้า 46.

⁵² เรื่องเดียวกัน

⁵³ อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์, นิติวิทยาศาสตร์ 1 เพื่อการสืบสวนสอบสวน, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: ทีจีซี พรินติ้ง จำกัด, 2545), หน้า 22.

1) เพศ เป็นคุณลักษณะที่สามารถใช้ในการระบุตัวบุคคลได้ดีประการหนึ่ง โดยมนุษย์นั้นมีสองเพศ คือ เพศชายและเพศหญิง ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเพศของมนุษย์เริ่มแยกเป็นชายและหญิงตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิ คือ เมื่ออสุจิของเพศชายเข้าผสมกับไข่ของเพศหญิง⁵⁴ การพิสูจน์เพศของบุคคลตามปกติจะต้องดูที่อวัยวะสืบพันธุ์ของบุคคลนั้น สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า การดูเพียงรูปร่างหน้าตาหรือการแต่งตัวแต่เพียงอย่างเดียวอาจเกิดความผิดพลาดในการระบุเพศได้ เนื่องจากในปัจจุบัน มีบุคคลที่มีร่างกายเป็นชายแต่มีใจเป็นหญิงจำนวนมาก เช่น พวกกระเทยหรือเกย์ ในขณะที่เดียวกันก็มีบุคคลที่มีร่างกายเป็นหญิงแต่มีใจเป็นชาย เช่น พวกทอมหรือดี้ เป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน

นอกจากการดูอวัยวะเพศแล้ว เพศชายและเพศหญิงยังมีลักษณะของร่างกายโดยทั่วไปที่แตกต่างกันหลายประการ เช่น ลักษณะรูปร่างโดยทั่วไปเพศชายจะมีลักษณะที่สูงใหญ่และลำคินกว่าเพศหญิง ลักษณะของไหล่ที่กว้างกว่าส่วนสะโพก มีกล้ามเนื้อที่เห็นเด่นชัด มีหนวดเครา เส้นผมมักมีลักษณะสั้นและหยาบ และผู้ชายจะมีกล่องเสียงหรือที่เรียกว่า ลูกกระเดือก เป็นเส้นนูนตรงกลางลำคอเห็นได้ชัดเจน⁵⁵ ในขณะที่เพศหญิงจะเห็นได้ไม่ชัดเจน เป็นต้น

ในปัจจุบัน วิทยาศาสตร์ทางการแพทย์ด้านการศัลยกรรมตกแต่งมีความก้าวหน้าไปเป็นอย่างมาก สามารถผ่าตัดเปลี่ยนแปลงอวัยวะเพศและผ่าตัดเพิ่มขนาดบริเวณเต้านม ตลอดจนฉีดฮอร์โมนเพศหญิงเข้าร่างกายเพื่อให้สะโพกมีไขมันมากขึ้น นอกจากนี้ เส้นผมอาจจะมีการย้อมหรือทำสีผมได้และผู้ชายบางคนก็อาจจะนิยมไ่ว่มยาวคล้ายกับผู้หญิง การพิจารณาลักษณะภายนอกแต่เพียงอย่างเดียวจึงไม่อาจบ่งบอกเพศได้อย่างแน่นอน⁵⁶ ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องใช้การพิจารณาลักษณะทางร่างกายอื่นๆประกอบกันด้วย

2) อายุ การตรวจพิสูจน์อายุมีความสำคัญต่อการระบุตัวบุคคลมาก เนื่องจากบุคคลหลายคนอาจจะมีชื่อตัวและชื่อสกุลที่ซ้ำกันได้ รวมทั้งอาจจะมีตำหนิรูปพรรณหลายประการที่คล้ายคลึงกัน แต่ก็มักจะมี ความแตกต่างกันที่อายุ นอกจากนี้ อายุบุคคลยังมีความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายในเรื่องความรับผิดชอบอาญาอีกด้วย ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 กำหนดว่า เด็กอายุยังไม่เกินสิบปีกระทำการอันกฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ เป็นต้น

การตรวจพิสูจน์อายุสามารถกระทำได้ตั้งแต่มารดาเริ่มตั้งครรภ์จนกระทั่งตาย ซึ่งการตรวจพิสูจน์อายุโดยทั่วไปมักจะใช้วิธีคาดคะเนดูเอาจากรูปร่างหน้าตา แต่บางคนอายุยังน้อยแต่ดูแก่

⁵⁴ ถวัล อาสนะเสน, นิติเวชศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523), หน้า 45.

⁵⁵ ทรงฉัตร โศษยานนท์, นิติเวชศาสตร์, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519), หน้า 78.

⁵⁶ อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์, นิติวิทยาศาสตร์ 3 เพื่อการสืบสวนสอบสวน, (กรุงเทพฯ: ทีจีซี พรินติ้ง จำกัด, 2544),

หรือบางคนอายุมากแล้วแต่ยังดูหนุ่มก็อาจจะมีได้ ซึ่งอาจจะเป็นไปได้โดยการรักษาสุขภาพเฉพาะบุคคล ลักษณะทางกรรมพันธุ์ หรือแม้กระทั่งการใช้วิทยาการทางการแพทย์โดยการทำศัลยกรรมหรือการตกแต่งใบหน้าช่วยให้ดูอ่อนวัยขึ้นก็อาจเป็นไปได้⁵⁷ ดังนั้น การคาดคะเนอายุจากรูปร่างหน้าตาจึงไม่มีความแน่นอนเท่าที่ควร นอกจากนี้ การใช้สีผมเพื่อตรวจพิสูจน์อายุบุคคลก็อาจจะไม่น่าเชื่อถือเสมอไป เนื่องจากสามารถมีการย้อมผมด้วยสารเคมีต่างๆได้ และการตกแต่งหน้าตาด้วยเครื่องสำอางบางชนิดก็อาจจะทำให้การระบุตัวบุคคลด้วยอายุมีความผิดพลาดได้เช่นกัน

3) ส่วนสูงและน้ำหนัก มีความสำคัญในเรื่องการระบุตัวบุคคลเป็นอย่างมาก ซึ่งมักจะมีการใช้ส่วนสูงและน้ำหนักเป็นเกณฑ์ในการรับสมัครบุคคลเข้าทำงานในบางสายงาน เช่น ตำรวจทหาร เป็นต้น โดยมนุษย์เมื่อคลอดจากครรภ์มารดาจะมีความสูงประมาณ 50 เซนติเมตร หรือ 20 นิ้ว น้ำหนักโดยเฉลี่ยประมาณ 3,000 กรัม⁵⁸

ความสูงและน้ำหนักของมนุษย์มักจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆจนกระทั่งมีอายุประมาณ 25 ปีก็จะไม่สูงขึ้นอีก ความสูงของบุคคลจะขึ้นอยู่กับกรรมพันธุ์ อาหาร การพักผ่อน ตลอดจนความพิการในการเจริญเติบโตของร่างกาย สำหรับบางคนอาจจะมีความพิการในการเจริญเติบโตของร่างกาย เช่น สูงจนผิดปกติหรือเตี้ยจนผิดปกติรูปร่าง อันเนื่องมาจากความผิดปกติของฮอร์โมนและต่อมไร้ท่อ⁵⁹ ซึ่งลักษณะสูงหรือเตี้ยจนผิดปกตินี้ สามารถใช้เป็นลักษณะพิเศษในการระบุตัวบุคคลได้

บุคคลสูงอายุอาจมีความเปลี่ยนแปลงในเรื่องความสูงได้ โดยเป็นความเปลี่ยนแปลงในวัยเสื่อมถอย กล่าวคือ เกิดการหดตัวของกระดูกอ่อน ซึ่งอยู่ระหว่างข้อกระดูกสันหลัง ซึ่งอาจทำให้ความสูงของบุคคลเกิดความเปลี่ยนแปลงได้⁶⁰ นอกจากนี้ การที่กระดูกหักแล้วมีการต่อกระดูกใหม่อย่างไม่สมบูรณ์ก็อาจจะทำให้ความสูงเกิดการเปลี่ยนแปลงได้เช่นกัน

4) สีผิว เป็นคุณลักษณะที่ชี้แสดงถึงเชื้อชาติของบุคคลได้ โดยปกติแล้วบุคคลที่มีเชื้อชาติต่างกันอย่างอมที่จะมีสีผิวที่แตกต่างกัน เช่น ชาวยุโรปมักจะมีผิวขาว ชาวแอฟริกาจะมีผิวสีดำ เป็นต้น สำหรับคนไทยนั้นนิยมเรียกคุณลักษณะผิวว่า เป็นผิวสีน้ำตาล

การที่สีผิวของมนุษย์มีลักษณะที่แตกต่างกันนั้น เนื่องจากในผิวหนังส่วนบน จะมีสารควบคุมเม็ดสีผิวที่เรียกว่า เมลานิน (Melanin Pigment) เป็นตัวควบคุมความขาวดำของผิวหนัง⁶¹ ซึ่งบุคคลที่มีสารควบคุมดังกล่าวในปริมาณน้อย ผิวหนังก็จะเป็นสีขาวแบบชาวยุโรป สำหรับในบุคคลที่มีสารควบคุมเม็ดสีมาก ผิวหนังก็จะเป็นสีดำแบบชาวแอฟริกาตนเอง

⁵⁷ แมน อิงคตานุวัฒน์และคณะ, นิติเวชศาสตร์ 1, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 46.

⁵⁸ อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์, นิติวิทยาศาสตร์ 3 เพื่อการสืบสวนสอบสวน, หน้า 12.

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน

⁶⁰ ทรงฉัตร ไชยยานนท์, นิติเวชศาสตร์, หน้า 74.

⁶¹ แมน อิงคตานุวัฒน์และคณะ, นิติเวชศาสตร์ 1, หน้า 39.

สารควบคุมเม็ดสีผิวมีคุณสมบัติอีกอย่างหนึ่งก็คือ เมื่อผิวหนังถูกแสงแดดก็สามารถเพิ่มปริมาณเองได้ ดังนั้น บุคคลที่อยู่กลางแจ้งเป็นเวลานานจึงมีสีผิวที่คล้ำขึ้น ในขณะที่บุคคลผิวคล้ำที่ไม่ถูกแสงแดดเป็นเวลานานผิวก็จะขาวขึ้นได้เช่นกัน⁶² ซึ่งจะเห็นได้ว่าคนทำงานอยู่ในที่ร่มไม่ค่อยถูกแสงแดดมักจะมีผิวขาวมากกว่าคนที่ต้องทำงานกลางแจ้งเป็นประจำนั่นเอง

5) ลักษณะเด่นหรือตำหนิ ตามพจนานุกรม ไทย-ไทย ฉบับ เปลื้อง ณ นคร ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ตำหนิ หมายถึงรอยซึ่งเป็นเครื่องหมายในกายตัวและสิ่งของ, รอยเสีย” ดังนั้น ตำหนิ คือ ลักษณะพิเศษที่เกิดขึ้นตามร่างกายของบุคคล โดยที่ไม่ได้เป็นส่วนประกอบของร่างกายและไม่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของร่างกายแต่อย่างใด⁶³ แต่อย่างไรก็ดี ตำหนิมีประโยชน์ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการระบุตัวบุคคลมาตั้งแต่ในสมัยโบราณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประโยชน์ในการกำหนดตัวบุคคลเพื่อรับราชการทหาร ตำหนิแบ่งออกได้เป็นสองประเภทคือ ตำหนิที่มีมาตั้งแต่กำเนิดและตำหนิที่เกิดขึ้นในภายหลัง

ตำหนิที่มีมาตั้งแต่กำเนิด เช่น ฝ้า ปาน ขี้แมลงวัน อาจจะมีอยู่เป็นส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายก็ได้ ซึ่งถ้าเป็นตำหนิที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน ก็จะสามารถใช้ในการระบุตัวบุคคลได้ แต่อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันได้มีวิวัฒนาการทางการแพทย์สมัยใหม่ที่สามารถทำการลบร่องรอยตำหนิทางร่างกายประเภทนี้ได้แล้ว การระบุตัวบุคคลด้วยตำหนิแต่เพียงอย่างเดียวจึงอาจก่อให้เกิดความผิดพลาดได้

สำหรับตำหนิที่เกิดขึ้นในภายหลัง เป็นตำหนิที่ไม่ได้ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดและไม่ได้ตั้งใจให้เกิดขึ้น แต่เป็นผลจากการบาดเจ็บทางร่างกายที่เรียกว่า แผลเป็น ซึ่งลักษณะของแผลเป็นจะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการเกิดแผลและการรักษาแผลนั้น ถ้าบาดแผลใหญ่ ขอบแผลเรียบ และมีการรักษาที่ถูกต้องตามหลักการทางการแพทย์ รอยแผลเป็นก็อาจจะเห็นได้ไม่ชัดเจนนัก แต่ถ้าลักษณะของบาดแผลรวมกับการรักษาที่ไม่ถูกต้อง แผลเป็นก็มักจะมียขนาดใหญ่และเห็นได้ชัด⁶⁴ ซึ่งสามารถใช้ในการระบุตัวบุคคลได้

ตำหนิที่เกิดขึ้นในภายหลังและสามารถเห็นได้ชัดอีกประการหนึ่งก็คือ สภาพของฟัน เนื่องจากโดยทั่วไปแล้วคนจะมีฟันแท้ทั้งสิ้น 32 ซี่ หากมีไม่ครบขาดหายไปหรืออาจมีการทำเครื่องหมายพิเศษ เช่น การเลี่ยมฟันด้วยทอง ถ้าสามารถสังเกตเห็นได้อย่างเด่นชัด ก็จะถือว่าเป็นลักษณะเด่นหรือตำหนิที่สามารถใช้ในการระบุตัวบุคคลได้เช่นกัน

⁶² เรื่องเดียวกัน

⁶³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

⁶⁴ ถวัล อาศนะเสน, นิติเวชศาสตร์, หน้า 36.

ตำหนิที่บุคคลตั้งใจให้เกิดขึ้นและให้ปรากฏติดตัว เรียกว่า รอยสัก ซึ่งก็คือการเอาสีที่ไม่ละลายฝังเข้าไปในผิวหนังและจะฝังอยู่อย่างนั้นไปตลอดชีวิตจนกระทั่งตาย⁶⁵ รอยสักสามารถใช้บอกประเภทของกลุ่มบุคคลได้ โดยเฉพาะกลุ่มองค์กรอาชญากรรมซึ่งมักจะสักรอยสักที่มีลักษณะเดียวกัน เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์บอกฝ่าย

รอยสักบางประเภท ถ้าเป็นรอยสักเล็กน้อยก็สามารถที่จะลบออกได้ แต่ถ้าเป็นรอยสักที่มีขนาดใหญ่ปรากฏบนเนื้อที่ของผิวหนังมากก็มักจะลบไม่ได้ เนื่องจากสีที่ใช้ในการสักนั้นฝังลึกเข้าไปถึงชั้นหนังแท้ ถ้าลบออกก็มักจะทำให้เกิดแผลใหญ่โตและน่าเกลียด แต่ก็อาจทำได้โดยการทำศัลยกรรมตกแต่ง โดยลอกผิวหนังบริเวณรอยสักทิ้งไป แล้วเอาผิวหนังส่วนอื่นของร่างกายมาปะไว้แทน⁶⁶ ดังนั้น การลบรอยสักไม่ให้เหลือร่องรอยเลยจึงทำได้โดยยาก

6) สภาพความพิการของร่างกาย เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นหรือขาดหายไปจากความเป็นปกติของส่วนประกอบหรืออวัยวะอันใดอันหนึ่งของร่างกาย ซึ่งส่วนมากจะเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อร่างกายทั้งทางด้านความสวยงามของร่างกาย และทางด้านการทำงานที่ของอวัยวะนั้นๆ มากน้อยแตกต่างกันออกไป โดยสามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเภทเช่นเดียวกับตำหนิ คือ ความพิการที่มีมาแต่กำเนิดและความพิการที่เกิดขึ้นภายหลัง

ความพิการที่มีมาแต่กำเนิดมักเกิดขึ้นในช่วงหลังจากการปฏิสนธิในครรภ์มารดา ระยะเวลาที่ไข่ที่ผสมแล้วเกิดการแบ่งตัว โดยมีการเจริญเติบโตของอวัยวะที่ผิดปกติ มีผลทำให้เกิดมา มีรูปร่าง หน้าตาและอวัยวะต่างๆที่ไม่ครบถ้วน เช่น ปากแหว่ง เพดานโหว่ นิ้วมือ นิ้วเท้ามีจำนวนมากหรือน้อยเกินไป ตาบอด หรือ หูหนวก เป็นต้น⁶⁷ ซึ่งความพิการประเภทนี้บางอย่างก็สามารถแก้ไขได้ในภายหลังโดยการทำศัลยกรรม แต่บางอย่างก็ไม่สามารถแก้ไขได้

ความพิการที่เกิดขึ้นภายหลังอาจจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงตามวัย เช่น เคยเดินตัวตรง ต่อมาเมื่อเข้าสู่วัยชราต้องเดินหลังโกง หรืออาจจะเกิดจากโรคภัยไข้เจ็บ หรืออุบัติเหตุ จนต้องสูญเสียอวัยวะส่วนต่างๆ เช่น แขน ขา นิ้วมือหรือนิ้วเท้าไปได้⁶⁸ ความพิการที่เกิดขึ้นภายหลังนี้ ในบางกรณีก็อาจจะมีแก้ไขให้ปกติได้บางส่วน แต่ก็มักจะทำให้เป็นปกติเลยทีเดียวไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ ความพิการจึงสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการระบุตัวบุคคลได้เป็นอย่างดี แต่จะต้องมีการศึกษาถึงประวัติความเป็นมาและลักษณะความพิการของบุคคลนั้นด้วย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการระบุตัวบุคคลต่อไป

⁶⁵ ทรงฉัตร ไชยยานนท์, นิติเวชศาสตร์, หน้า 66.

⁶⁶ ถวัล อาชนะเสน, นิติเวชศาสตร์, หน้า 36.

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 36 - 37.

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

การระบุตัวบุคคลด้วยรูปพรรณนี้ มีประโยชน์ต่อเจ้าพนักงานในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมตลอดจนการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาเป็นอย่างมาก เนื่องจากอาชญากรรมถือได้ว่าเป็นการกระทำของบุคคล บุคคลจึงต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับแง่ของผู้กระทำอาชญากรรมในฐานะคนร้าย ประกอบกับวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีปัจจุบันได้ก้าวหน้าไปอย่างมาก จึงทำให้การกระทำความผิดของคนร้ายมักจะทำให้ยานพาหนะต่างๆ เพื่อการหลบหนีอย่างรวดเร็ว เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ เป็นต้น อีกทั้งในช่วงเวลาที่คนร้ายกระทำความผิดและหลบหนีนั้น คนร้ายย่อมพยายามจะใช้เวลาให้น้อยที่สุดเพื่อมิให้ผู้ใดพบเห็นและเพื่อที่จะให้รอดพ้นจากการติดตามจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ด้วยเหตุนี้ ประชาชนโดยทั่วไปที่อยู่ในเหตุการณ์ย่อมมีโอกาสได้พบเห็นการกระทำความผิดได้ง่ายกว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทั้งนี้ เนื่องจากหากคนร้ายพบเห็นเจ้าหน้าที่ตำรวจก็มักจะไม่กระทำความผิด

ด้วยเหตุนี้ หลักการสังเกตจดจำตำหนิรูปพรรณบุคคล⁶⁹ จึงได้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนและการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าพนักงานโดยอาศัยความร่วมมือของประชาชน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“ประการแรก จะต้องสังเกตจดจำสิ่งที่ใหญ่เห็นง่ายไปสู่สิ่งที่เล็กเห็นยาก เช่น การจดจำใบหน้าของคนร้ายได้ชัดเจนย่อมมีประโยชน์กว่าการจดจำลักษณะของนิ้วมือคนร้าย การจดจำลักษณะของไฟหรือปานบนใบหน้าของคนร้ายถ้าไฟหรือปานนั้นมีขนาดใหญ่ ก็ควรที่จะจดจำลักษณะของไฟหรือปานก่อนที่จะจดจำลักษณะอื่นๆบนใบหน้า เป็นต้น

ประการที่สอง จะต้องสังเกตจดจำลักษณะโดยทั่วไปที่สามารถจดจำได้ง่ายก่อน แล้วค่อยจดจำลักษณะอื่นๆต่อไป เช่น กรณีของเพศ ว่าเป็นเพศ ชาย หญิง หรือกระเทย กรณีของวัย ว่าเป็นเด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ หรือคนแก่ และมีอายุประมาณเท่าใด กรณีของรูปร่าง ว่ามีรูปร่างสูง เตี้ย อ้วน ผอม หรือสันทัด กรณีของผิวเนื้อ ว่ามีสีขาว ขาวเหลือง ดำ ชีด มีลักษณะเหี่ยวย่นหรือไม่ กรณีของเชื้อชาติ ให้ดูจากใบหน้า ว่าเป็นคนไทย จีน ลูกครึ่ง แขน หรือฝรั่ง กรณีของรูปหน้า ว่ามีลักษณะเป็นรูปไข่ กลม ยาว หรือเหลี่ยม กรณีของผม ว่าผมสั้น หงอก หนา หยิก ตัดทรงอะไร หรืออย่างไร มีสีผมอย่างไร กรณีของปาก ว่ามีลักษณะกว้าง แคบ ใหญ่ ริมฝีปากหนาหรือไม่ กรณีของหู ว่ามีลักษณะกาง ใหญ่ เล็ก ตึงหูแหลมหรือไม่ อย่างไร และกรณีของตา ว่าตาเล็ก โต พอง โปน ตาชั้นเดียว สองชั้น ตาเข สวมแว่นตา แว่นกันแดดหรือไม่ เป็นต้น

ส่วนลักษณะเด่นหรือตำหนิต่างๆของคนร้ายนั้น ถ้ามี ก็ควรที่จะจดจำลักษณะนั้นเป็นพิเศษเนื่องจากมักจะจดจำได้ง่าย ดังเช่น กรณีแผลเป็นบนใบหน้า ไฟ ปาน หูด เนื้อดิ่ง ว่ามีลักษณะอย่างไร อยู่ส่วนไหนของร่างกาย กรณีของลายสัก ว่าสักรูปอะไร สีอะไร อยู่ที่ส่วนใดของ

⁶⁹ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, วิธีการสังเกตจดจำตำหนิรูปพรรณบุคคล [ออนไลน์], 2 พฤศจิกายน 2553. แหล่งที่มา <http://www.bangkokpolice.com/index.php?lay=show&ac=article&id=77462&Ntype=4>

ร่างกาย กรณีของความพิการ ว่ามีลักษณะตาบอด หูหนวก เป็นใบ้ แขนขาด้วน ลีบ ปากเบี้ยว หรือไม่ กรณีของท่าทางการเดิน ว่าเดินตัวตรง ตัวเอียง ขาจะผลกหรือไม่ กรณีของสำเนียงการพูด ในกรณีที่มีโอกาสได้ฟังเสียงว่า พูดช้า พูดเร็ว ติดอ่าง สำเนียง เป็นคนไทย จีน ฝรั่งเศส หรือสำเนียงคน ภาควิชาใด กรณีของการแต่งกาย โดยให้จดจำประเภทของเสื้อและกางเกง เช่น แขนสั้นหรือแขนยาว ขาสั้นขายาว เป็นต้น แบบของเสื้อและกางเกง เช่น ยีน เสื้อยืด เสื้อเชิ้ตเครื่องแบบนักศึกษา สีอะไร ลายแบบไหนมีตัวเลขอะไรหรือไม่ รองเท้าที่สวมเป็นชนิดใด สีอะไร แบบใด และกรณีเครื่องประดับ ว่ามีเครื่องประดับอะไรบ้างที่เห็นได้ชัด เช่น แว่นตา นาฬิกา แหวน สร้อย กระเป๋าถือ เป็นต้น นอกจากนี้ กรณีที่คนร้ายมีการพรางใบหน้า เช่น สวมแว่นตากันแดด สวมหมวกกันน็อค หรือคลุม ศีรษะด้วยถุง ก็ให้พยายามจดจำสิ่งที่ใช้พรางและจดจำส่วนอื่นๆของร่างกายที่ได้พรางและจดจำ ได้ง่ายดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ประการที่สาม อย่าพยายามที่จะจดจำทุกสิ่งทุกอย่าง แต่ให้จดจำบางอย่างที่จดจำได้ อย่างแม่นยำ เนื่องจากถ้าพยายามที่จะจดจำทุกอย่าง ย่อมจะมีโอกาสหลงลืมได้มากกว่าการจำ ลักษณะเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง และประการสุดท้าย เมื่อคนร้ายหลบหนีไปแล้วอย่าถามผู้อื่นว่า เห็นอะไร ให้รีบบันทึกดำเนินรูปพรรณที่เห็นและจดจำได้ลงในสมุดหรือกระดาษโดยทันที แล้วส่ง มอบให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐในโอกาสแรกที่สามารถทำได้ต่อไป”

สำหรับแนวทางการปฏิบัติของเจ้าพนักงานในการใช้ประโยชน์จากรูปพรรณเพื่อการ สืบสวนสอบสวนคดีอาญาในปัจจุบันนั้น เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้น เจ้าพนักงานจะต้องตรวจหา ร่องรอยและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่เป็นพยานวัตถุและพยานบุคคล เพื่อที่จะระบุทราบตัว ผู้กระทำความผิดและติดตามจับกุมตัวมาดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป โดยวิธีการขั้นต้น หาก ผู้เสียหายหรือพยานสามารถจดจำลักษณะดำเนินรูปพรรณของคนร้ายได้ ก็จะต้องส่งผู้เสียหายหรือ พยานดังกล่าวไปยังกองทะเบียนประวัติอาชญากรรมหรือกองวิทยาการประจำเขตพื้นที่ เพื่อดูสารบบ ภาพถ่ายคนร้าย หากดูแล้วไม่พบภาพถ่ายของคนร้ายในคดีที่อยู่ในสารบบ เจ้าพนักงานก็จะจัดให้ มีการวาดภาพเหมือนของคนร้าย หรือที่เรียกว่า การสเก็ตซ์ภาพคนร้าย ตามคำบอกเล่าจากการ จดจำของผู้เสียหายหรือพยาน เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการติดตามจับกุมผู้กระทำความผิด โดย เมื่อจับกุมตัวผู้ต้องหาได้แล้ว เจ้าพนักงานก็อาจจะจัดให้มีการชี้ตัว เพื่อให้ผู้เสียหายหรือพยาน ยืนยันตัวผู้กระทำความผิดต่อไป

แต่อย่างไรก็ตาม การสร้างภาพใบหน้าคนร้ายจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการในทันที ภายหลังคดีเกิดหรือให้เร็วที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ เนื่องจากหากปล่อยระยะเวลาให้เนิ่นนาน ออกไป ความทรงจำของผู้เสียหายหรือพยานเกี่ยวกับดำเนินรูปพรรณของคนร้ายก็อาจจะเลอะ เลือนไปได้ อีกทั้งในการวาดภาพใบหน้าคนร้ายตามคำบอกเล่าก็มักจะเกิดปัญหาการสื่อสารและ ถ่ายทอดความเข้าใจระหว่างเจ้าพนักงานผู้วาดภาพกับผู้บอกเล่าอยู่เสมอ ภาพที่ได้จึงมักจะไม่ใช่

ใกล้เคียงกับความเป็นจริงเท่าใดนัก⁷⁰ แต่อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันได้มีการนำระบบคอมพิวเตอร์ประกอบภาพใบหน้าคนร้าย หรือที่เรียกว่า ระบบ PICASSO (Police Identikit: Computer Assisted Suspect Sketching Outfit) มาช่วยในการประกอบภาพใบหน้าคนร้ายแล้ว ความเร็วในการวาดภาพและคุณภาพของภาพที่ได้จึงดีขึ้นในระดับหนึ่ง

แม้การระบุตัวบุคคลโดยการใชรูปรพรรณจะมีประโยชน์ต่อการสืบสวนสอบสวนและป้องกันปราบปรามอาชญากรรมเป็นอย่างมาก อีกทั้งผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ขณะเกิดอาชญากรรมอาจเข้ามาเป็นพยานในคดี เพื่อให้เบาะแสแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในการสืบสวนสอบสวนติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีได้อีกด้วย แต่การใชรูปรพรรณเพื่อการระบุตัวบุคคลก็ยังมีข้อบกพร่องอยู่หลายประการ กล่าวคือ รูปรพรรณของผู้กระทำความผิดที่ได้จากการจดจำของพยานแต่เพียงอย่างเดียวอาจจะไม่เพียงพอต่อการระบุตัวบุคคลที่ชัดเจนแน่นอน เนื่องจากมีข้อจำกัดทางด้านความทรงจำของตัวพยานเองรวมถึงปัจจัยแวดล้อมอื่นๆที่อาจเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ระยะเวลาที่ได้พบเห็นคนร้าย แสงสว่างในสถานที่เกิดเหตุ การที่สถานที่เกิดเหตุมีคนจำนวนมาก หรือแม้กระทั่งการที่คนร้ายปิดบังใบหน้า เป็นต้น

ในทางปฏิบัติ บุคคลทั่วไปที่เป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์ในคดี มักจะไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับทางเจ้าพนักงานในการมาเป็นพยานในคดี หรือแม้กระทั่งการให้ข้อมูลเพื่อใช้เป็นเบาะแสในคดีเท่าใดนัก เนื่องจากไม่อยากเสียเวลาและไม่อยากมีส่วนเกี่ยวข้อง เว้นเสียแต่ว่าตนจะเป็นผู้มีส่วนได้เสียเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้การทำงานของเจ้าพนักงานในการหาเบาะแสติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดมาลงโทษมักจะเป็นไปด้วยความยากลำบาก แต่อย่างไรก็ตาม รูปรพรรณของคนร้ายจะไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เลย ถ้าหากไม่มีผู้รู้เห็นเหตุการณ์ในคดี เพราะรูปรพรรณอาศัยเพียงความทรงจำของบุคคลที่ได้พบเห็นเท่านั้น ในขณะที่การกระทำความผิดในปัจจุบัน คนร้ายมักจะระมัดระวังไม่ให้มีผู้ใดพบเห็น การระบุตัวคนร้ายด้วยรูปรพรรณจึงมักจะไม่มีความประโยชน์ในกรณีดังกล่าวนี้ เว้นเสียแต่ว่าจะมีการบันทึกภาพถ่ายหรือภาพเคลื่อนไหวของคนร้ายเอาไว้

นอกจากนี้ การระบุรูปรพรรณคนร้ายที่ผิดพลาดของผู้เสียหายหรือพยาน ซึ่งในทางกฎหมายถือว่าเป็นประจักษ์พยานโดยเป็นพยานที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการพิจารณาคดีนั้น ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุประการใดก็ตาม อาจนำไปสู่การสืบสวนสอบสวนที่ผิดพลาดของเจ้าพนักงาน จนนำไปสู่การจับกุมผู้ต้องหาผิดตัว รวมถึงกรณีการชี้ตัวผู้ต้องหาที่ผิดพลาดของผู้เสียหายหรือพยานภายหลังการจับ ในท้ายที่สุดอาจทำให้ผู้ต้องหาที่ต้องถูกตัดสินลงโทษโดยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลนั้นเป็นอย่างมากและยังส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย

⁷⁰ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, คู่มือตำรวจ เล่ม 5, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ตำรวจ, 2552), หน้า 113 - 114.

สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ประการหนึ่งก็เนื่องจากการใช้สายตาในการสังเกตและจดจำรูปพรรณนั้น แม้จะเป็นสิ่งที่กระทำได้ง่าย แต่ก็มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ตัวอย่างเช่น หากผู้ที่พบเห็นและจดจำไม่ได้ตั้งใจจดจำรายละเอียดของรูปพรรณดังกล่าว รายละเอียดที่ได้จากการสังเกตและจดจำก็อาจจะไม่มีความชัดเจนเท่าใดนักและอาจเกิดความผิดพลาดได้ หรือหากผู้ที่ได้พบเห็นและจดจำมีโอกาสได้พบเห็นเพียงช่วงระยะเวลาอันสั้น หรือได้พบเห็นมาเป็นเวลานาน ความทรงจำก็อาจจะเลอะเลือนผิดหลงไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้ที่พบเห็นไม่รู้จักรู้จักกับคนร้ายมาก่อน การระบุตัวบุคคลด้วยวิธีนี้จึงไม่มีความแน่นอนเท่าใดนัก

เนื่องจากรูปพรรณของบุคคลเป็นเพียงคุณลักษณะทางกายภาพ ซึ่งบุคคลหลายคนอาจมีลักษณะที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันได้และเมื่อเวลาผ่านไปลักษณะทางกายภาพของบุคคลก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เป็นรูปพรรณทั่วไปที่ไม่มีความเฉพาะเจาะจง นอกจากนี้ เทคโนโลยีทางการแพทย์ในปัจจุบันได้พัฒนาก้าวหน้าเป็นอย่างมาก การผ่าตัดทำศัลยกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพต่างๆของร่างกายก็เป็นที่แพร่หลายและกระทำได้ง่าย ด้วยเหตุนี้ การใช้รูปพรรณในการระบุตัวบุคคลจึงไม่มีความแน่นอนในการแยกบุคคลหนึ่งออกจากอีกบุคคลหนึ่งเท่าที่ควร สามารถใช้ได้เพียงแค่เป็นเครื่องมือช่วยคัดแยกตัวบุคคลในเบื้องต้นเท่านั้น ส่วนการที่จะระบุตัวบุคคลได้อย่างแน่นอนนั้นจะต้องใช้วิธีการระบุตัวบุคคลโดยวิธีอื่นต่อไป

2.3.3 การระบุตัวบุคคลด้วยลายพิมพ์นิ้วมือ

การระบุตัวบุคคลด้วยชื่อหรือรูปพรรณนั้นไม่เพียงพอต่อการระบุตัวบุคคลได้อย่างเฉพาะเจาะจงเท่าที่ควร ทั้งนี้ด้วยเหตุผลหลายประการตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีการศึกษาว่าคุณลักษณะของบุคคลประการใดที่จะสามารถนำมาใช้ในการระบุตัวบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการใช้ชื่อและรูปพรรณ ซึ่งจากการสังเกตลายเส้นในนิ้วมือ ในที่สุดก็ค้นพบว่าลายพิมพ์นิ้วมือ (Fingerprint) ของมนุษย์สามารถใช้ในการระบุตัวบุคคลได้ เนื่องจากมีคุณลักษณะเฉพาะที่สำคัญหลายประการ

ลายพิมพ์นิ้วมือมีคุณลักษณะเฉพาะที่สามารถใช้ในการระบุตัวบุคคลได้สามประการ กล่าวคือ ประการแรก ลวดลายลักษณะต่างๆของลายเส้นในนิ้วมือของมนุษย์แต่ละคนจะมีลักษณะไม่เหมือนกัน เป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคล (Individuality) แม้บุคคลนั้นจะมีรูปร่างหน้าตาที่เหมือนกันก็ตาม⁷¹ ถึงแม้จะมีนิ้วเดียวก็สามารถใช้ในการระบุตัวบุคคลได้ ประการที่สอง ลายพิมพ์นิ้วมือมีลักษณะคงทนไม่เปลี่ยนแปลงตั้งแต่เกิดจนตาย (Permanence) โดยลายพิมพ์นิ้วมือ

⁷¹ อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์, นิติวิทยาศาสตร์ 3 เพื่อการสืบสวนสอบสวน, หน้า 9.

ของมนุษย์จะปรากฏขึ้นตั้งแต่ในช่วงปฏิสนธิในครรภ์มารดา ลายนิ้วมือของมนุษย์ไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้ ถึงแม้ว่าลายนิ้วมือจะชำรุดด้วยเหตุประการใดก็ตาม ลายนิ้วมือที่เกิดขึ้นมาใหม่ก็จะเกิดขึ้นในรูปแบบเดิมเสมอ เว้นแต่จะทำลายลายนิ้วมือให้ลึกไปจนถึงต่อมเหงื่อโดยเชือนนิ้วได้ ผิวหนังออกให้หมด ลายเส้นนิ้วมือจึงจะถูกทำลายโดยสิ้นเชิงได้⁷² และประการสุดท้าย การเก็บบันทึกลายพิมพ์นิ้วมือสามารถกระทำได้ง่ายและไม่สิ้นเปลือง จึงเป็นการประหยัดทั้งเวลาและงบประมาณเป็นอย่างมาก

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ก็ได้พบว่ามนุษย์ได้ใช้ลายพิมพ์นิ้วมือเพื่อการระบุตัวบุคคลมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยชาวบาบิโลเนียได้กดลายนิ้วมือตามก้อนดินเหนียวเพื่อป้องกันการปลอมแปลงเมื่อรับมอบสินค้าหรือเอกสารสำคัญ ส่วนในเอเชียก็พบว่าในประเทศจีนได้มีกฎหมายบัญญัติให้ผู้เขียนหนังสือไม่ได้ให้ใช้การกดลายนิ้วมือบนดินเหนียวแทนได้ นอกจากนี้ ยังมีการใช้ลายนิ้วมือเป็นตราหรือเครื่องหมายแสดงบุคคล แทนการลงนามในทุกกรณีสำหรับชนทุกระดับชั้นอีกด้วย ซึ่งวิธีการดังกล่าวยังคงใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 9 ที่กำหนดให้การลงลายพิมพ์นิ้วมือในเอกสาร หากมีพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วยสองคนแล้วให้ถือเสมือนกับการลงลายมือชื่อของบุคคลนั้น

ในปี พ.ศ.2401 เซอร์วิลเลียม เจมส์ เฮอริเชล (Sir William James Herschel) ชาวอังกฤษ ได้ประสบปัญหาความยุ่งยากเกี่ยวกับการทุจริตในเรื่องการปลอมแปลงตัวบุคคลและเอกสาร จึงได้นำเอาลายพิมพ์นิ้วมือของมนุษย์มาใช้แก้ปัญหาในเรื่องการระบุตัวบุคคลเป็นครั้งแรกในประเทศอินเดีย และต่อมาในปี พ.ศ.2443 เซอร์ เอ็ดเวิร์ด ริชาร์ด เฮนรี่ (Sir Edward Richard Henry) ซึ่งเป็นผู้บัญชาการตำรวจแห่งกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษในสมัยนั้น ได้นำวิธีการระบุตัวบุคคลโดยใช้ลายพิมพ์นิ้วมือจากการศึกษาของเฮอริเชล ซึ่งเรียกว่า Dactylography มาใช้แทนการระบุตัวบุคคลโดยการวัดขนาดของร่างกายที่เรียกว่า มานุษยคณิต (Anthropometry) ที่ใช้อยู่เดิมนอกจากนี้ ยังได้พัฒนาระบบการแยกประเภทของลายพิมพ์นิ้วมือขึ้นโดยเรียกว่า ระบบเฮนรี่⁷³ (The Henry Classification System) การใช้ลายพิมพ์นิ้วมือจึงได้รับความเชื่อถือและถูกนำมาใช้ในการระบุตัวบุคคลอย่างแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน

สำหรับประเทศไทย ได้มีการนำลายพิมพ์นิ้วมือมาใช้เป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2443 โดยกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ขณะพระองค์ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม เนื่องจากพระองค์ดำริที่จะตรากฎหมายลักษณะอาญาขึ้นใหม่ โดยให้มีการเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการเพิ่มโทษผู้ที่กระทำความผิดซ้ำหลายครั้งโดยไม่เช็ดหลาบ ซึ่งพระองค์เห็นว่าในการที่จะพิสูจน์ว่าผู้ใดเป็นผู้ที่ได้เคยกระทำความผิดมาก่อน ไม่มีตำหนิพรรณใดในร่างกายของมนุษย์ที่จะสามารถใช้

⁷² สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, คู่มือตำรวจ เล่ม 5, หน้า 84.

⁷³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 81 - 82.

เป็นหลักฐานประกอบการจดจำตัวบุคคลได้แน่นอนและถาวรดีเท่ากับลายพิมพ์นิ้วมือของมนุษย์
 อื่นแล้ว พระองค์จึงได้ทรงจัดตั้งกองลายพิมพ์นิ้วมือขึ้นเป็นครั้งแรกในสังกัดกองโลหุโทษ เมื่อปี พ.ศ.
 2444 โดยพระองค์ทรงเป็นผู้ดำเนินการอบรมและแนะนำสั่งสอนเจ้าหน้าที่ในการพิมพ์ลายนิ้วมือ
 ด้วยตนเอง ซึ่งภายหลังภารกิจในการพิมพ์ลายนิ้วมือนี้ก็ถูกโอนมาเป็นหน้าที่ของตำรวจในที่สุด⁷⁴
 โดยสถานีตำรวจมีหน้าที่ในการพิมพ์ลายนิ้วมือของผู้ต้องหาเพื่อตรวจสอบประวัติการต้องโทษของผู้
 ผู้ต้องหาก่อนที่จะส่งฟ้องคดี ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการฟ้องเพิ่มโทษของพนักงานอัยการตาม
 ประมวลกฎหมายอาญาต่อไป

พนักงานสอบสวนมีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132
 (1) ในการบังคับให้ผู้ต้องหาพิมพ์ลายนิ้วมือ ซึ่งหมายความถึงเฉพาะการตรวจสอบรอยเส้นที่ฝ่ามือ
 และนิ้ว เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญาเท่านั้น เช่น การตรวจสอบว่าลาย
 พิมพ์นิ้วมือของผู้ต้องหาในคดีลักทรัพย์ตรงกับลายนิ้วมือแฝงที่พบในสถานที่เกิดเหตุหรือไม่ เป็น
 ต้น หากผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตาม ถือว่ามีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมาย
 อาญา มาตรา 368 แต่ในกรณีที่เป็นการบังคับให้ผู้ต้องหาพิมพ์ลายนิ้วมือเพื่อตรวจสอบว่า
 ผู้ต้องหาเคยต้องโทษในคดีอาญาอื่นหรือไม่ โดยไม่เป็นประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐาน
 พนักงานสอบสวนไม่สามารถกระทำได้เพราะมิใช่การกระทำเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานในคดี
 นั้น⁷⁵ หากผู้ต้องหาไม่ยอมให้พิมพ์ลายนิ้วมือในกรณีดังกล่าวนี้ จึงไม่มีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้า
 พนักงานแต่อย่างใด*

แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิด
 กฎหมาย จึงได้มีการออกประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมี
 พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ 25 เรื่อง การดำเนินการเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทาง
 อาญา** ซึ่งประกาศเมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2549 ได้กำหนดหน้าที่ของผู้ต้องหาในคดีอาญา
 ให้ต้องพิมพ์ลายนิ้วมือตามคำสั่งของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ด้วยเหตุนี้ ใน
 ปัจจุบัน ผู้ต้องหาทุกคนจึงต้องพิมพ์ลายนิ้วมือตามคำสั่งของพนักงานสอบสวน มิฉะนั้นอาจจะ
 ต้องมีโทษทางอาญาได้

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 82.

⁷⁵ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อน
 การพิจารณา, หน้า 511.

* คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1251/2494

** ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ 25
 บัญญัติว่า “ผู้ซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญามีหน้าที่ต้องพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือหรือลายเท้า ตามคำสั่งของพนักงาน
 อัยการ ผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวน ผู้ใดฝ่าฝืนมีความผิดฐานกระทำความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม ต้องระวางโทษจำคุกไม่
 เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ”

ในปัจจุบันเมื่อพนักงานสอบสวนได้รับมอบตัวผู้ถูกจับแล้ว ประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ในการจัดให้มีการพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องหาที่กระทำความผิดอาญาทุกประเภท เว้นแต่คดีลหุโทษหรือคดีที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าลหุโทษและความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบกซึ่งได้เปรียบเทียบปรับแล้ว โดยการพิมพ์ลายนิ้วมือให้พิมพ์ในโอกาสแรกที่ทำได้และให้ใช้แบบพิมพ์ลายนิ้วมือตามที่ได้กำหนดไว้ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบประวัติการต้องโทษของผู้ต้องหาและเพื่อนำไปใช้ในการฟ้องคดีของพนักงานอัยการต่อไป โดยในปัจจุบันการพิมพ์ลายนิ้วมือของผู้ต้องหาใช้วิธีพิมพ์ด้วยการกลิ้งนิ้วและการพิมพ์ราบ* ลงบนแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือด้วยหมึกสีดำ

พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ในการตรวจสอบความถูกต้องของแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือของผู้ต้องหา แล้วจึงส่งแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องหาที่ได้จัดทำขึ้นไปตรวจสอบยังกองทะเบียนประวัติอาชญากรหรือหน่วยงานวิทยาการตำรวจส่วนภูมิภาค เพื่อตรวจสอบประวัติติดสำนวนการสอบสวนและจัดเก็บไว้เป็นประวัติการกระทำความผิดของผู้หาหานั้น โดยพนักงานสอบสวนจะต้องส่งแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือนั้นไปตรวจสอบภายในวันที่พิมพ์มือหรือในวันรุ่งขึ้น**

กองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีหน้าที่ในการรับลายนิ้วมือแฝงที่ได้จากการตรวจสถานที่เกิดเหตุและแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือที่ส่งมาจากพนักงานสอบสวน แล้วนำลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ต้องหาจากแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือและลายนิ้วมือแฝงที่ได้จากสถานที่เกิดเหตุดังกล่าวเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ที่เรียกว่า ระบบตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติ (Automated Fingerprint Identification System หรือ AFIS) เพื่อทำการตรวจสอบประวัติของผู้ต้องหาต่อไป

ระบบ AFIS เป็นการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้งานร่วมกับหลักวิชาลายพิมพ์นิ้วมือ โดยระบบจะทำการอ่านและแยกประเภทของลายนิ้วมือ วิเคราะห์ลายเส้น รวมถึงลักษณะสำคัญพิเศษหรือจุดตำหนิบนนิ้วมือ*** แล้วคำนวณค่าความสัมพันธ์ของลายเส้นและลักษณะต่างๆเป็น

* การพิมพ์กลิ้งนิ้ว (Roll Fingerprint) คือ การใช้ปลายนิ้วข้อมนิ้วแรกพิมพ์กลิ้งนิ้วจากขอบเล็บข้างหนึ่งไปจนสุดขอบเล็บอีกข้างหนึ่ง ให้ลายพิมพ์ติดเต็มหน้านิ้ว หรือให้ลายเส้นติดทั่วทั้งหน้านิ้ว โดยหัวแม่มือขวา-ซ้ายให้กลิ้งนิ้วเข้าหาตัวผู้ถูกพิมพ์ ส่วนนิ้วอื่นๆที่เหลือให้กลิ้งนิ้วออกจากตัวผู้ถูกพิมพ์ ส่วนการพิมพ์ราบ (Plain Fingerprint) คือ การใช้ปลายนิ้วพิมพ์กดลงไปตรงๆแล้วยกขึ้น มีวิธีปฏิบัติคือ พิมพ์กดนิ้วชี้ นิ้วกลาง นิ้วนางและนิ้วก้อย เรียง 4 นิ้วพร้อมกัน ลงไปบนแท่นพิมพ์ที่ละมือ โดยไม่ต้องกลิ้งนิ้ว แล้วยกไปกดเบาๆลงบนกระดาษแบบพิมพ์ สำหรับนิ้วหัวแม่มือขวา-ซ้าย ให้จับนิ้วเรียงคู่กัน พิมพ์กดลงไปตรงๆ บนแท่นพิมพ์พร้อมกันแล้วยกไปกดเบาๆลงบนกระดาษแบบพิมพ์พร้อมกันเช่นเดียวกัน

** ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 565

*** ลายนิ้วมือของมนุษย์ แบ่งออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ คือ โค้ง (Arch) มัดหวาย (Loop) ก้นหอย (Whorl) และซับซ้อน (Composite) โดยแบบมัดหวายเป็นรูปแบบที่พบมากที่สุดในประชากรมนุษย์ ส่วนลายเส้นบนลายนิ้วมือแบ่งออกเป็น เส้นนูนและเส้นร่อง (Ridges - Furrows) และลักษณะสำคัญพิเศษหรือจุดตำหนิของนิ้วมือ (Special Characteristics or

ค่าทางคณิตศาสตร์โดยอัตโนมัติ โดยระบบจะทำการจัดเก็บและเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้กับข้อมูลที่มีอยู่เดิม⁷⁶ ซึ่งประเภทของลายนิ้วมือและค่าทางคณิตศาสตร์ของลายนิ้วมือแต่ละนิ้ว จะถูกบันทึกเป็นข้อมูลเพื่อการค้นหาเปรียบเทียบกับฐานข้อมูลในระบบ AFIS ซึ่งจะเชื่อมโยงไปยังระบบฐานข้อมูลประวัติอาชญากรหรือระบบ CDS (Criminal Database System) อีกด้วย เพื่อที่จะทราบรายละเอียดและยืนยันประวัติทั่วไปของผู้ต้องหา ประวัติอาชญากร ตำหนิรูปพรรณ แผนประทุษกรรมและภาพถ่าย เพื่อเป็นข้อมูลและหลักฐานในการดำเนินคดีกับผู้ต้องหาได้อย่างถูกต้องแม่นยำต่อไป

โดยในขั้นตอนของการปฏิบัติงาน ลายพิมพ์นิ้วมือของอาชญากรทั่วราชอาณาจักร ทั้งลายพิมพ์นิ้วมือที่ทราบตัวบุคคลและลายพิมพ์นิ้วมือที่ไม่ทราบตัวบุคคลหรือลายนิ้วมือแฝง (Latent Fingerprint) ที่ได้จากสถานที่เกิดเหตุคดีอาญาจะถูกส่งมาตรวจสอบและจัดเก็บในฐานข้อมูลระบบ AFIS ของกองทะเบียนประวัติอาชญากร โดยในปัจจุบันระบบ AFIS ของประเทศไทยมีข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือเก็บรวบรวมอยู่ทั้งสิ้นประมาณ 10 ล้านรายการ สามารถรองรับการปฏิบัติงานได้วันละประมาณ 3,500 – 4,000 ราย และสามารถรายงานผลการตรวจสอบได้เร็วที่สุดภายในระยะเวลา 10 – 15 วัน⁷⁷

ระบบ AFIS ยังสามารถใช้ประโยชน์ในการตรวจเปรียบเทียบลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ต้องหาหรือบุคคลที่ทราบชื่อแล้วกับลายพิมพ์นิ้วมือในสารบบฐานข้อมูล⁷⁸ เพื่อใช้ยืนยันตัวบุคคลและตรวจสอบประวัติบุคคล นอกจากนี้ ยังสามารถตรวจเปรียบเทียบลายนิ้วมือแฝงในคดีหนึ่งกับลายนิ้วมือแฝงในคดีอื่นเพื่อตรวจสอบว่าผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลคนเดียวกันหรือไม่อีกด้วย ซึ่งนอกจากประเทศไทยแล้ว ในหลายประเทศก็ได้มีการใช้ระบบตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติมาเป็นระยะเวลานานแล้วเช่นกัน

สำหรับการกำหนดจำนวนลักษณะสำคัญพิเศษหรือจุดตำหนิของลายพิมพ์นิ้วมือที่ตรงกันจนอาจถือได้ว่าเป็นลายพิมพ์นิ้วมือของบุคคลคนเดียวกันนั้น จะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ประเทศอังกฤษกำหนดให้ตั้งแต่ 16 จุดขึ้นไป⁷⁹ แต่สำหรับประเทศไทยได้กำหนดไว้จำนวน 10 จุด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Minutia) แบ่งออกเป็น เส้นแตก (Ridge Forking) เส้นขาด (Ridge Beginning) เส้นทะเลสาบ (Enclosure) เส้นสั้นๆ (Short Independent Ridge) และจุด

⁷⁶ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, คู่มือตำรวจ เล่ม 5, หน้า 112.

⁷⁷ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, คู่มือการจัดการช่วงประสบการณ์ผู้รับบริการ เรื่อง การปรับปรุงกระบวนการตรวจสอบประวัติบุคคลด้วยแผนพิมพ์ลายนิ้วมือ, 2551, หน้า 27 – 28.

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 52.

⁷⁹ Wilson Wall, *Genetic and DNA Technology: Legal Aspects*, p. 9.

ขึ้นไป จึงจะถือว่าเป็นลายพิมพ์นิ้วมือของบุคคลคนเดียวกัน⁸⁰ ดังนั้น การตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์นิ้วมือในประเทศไทยจึงมีความถูกต้องสูง

ด้วยเหตุนี้ จึงมีการใช้ลายพิมพ์นิ้วมือของมนุษย์มาเป็นเครื่องมือในการระบุตัวบุคคลกันอย่างแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน โดยถือว่าเป็นการระบุตัวบุคคลโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์อย่างหนึ่ง เนื่องจากสามารถชี้แยกแยะบุคคลออกจากกันได้อย่างชัดเจนแน่นอนและเชื่อถือได้ ดังนั้น ลายนิ้วมือแฝงที่พบในสถานที่เกิดเหตุคดีอาญาจึงเป็นพยานหลักฐานสำคัญที่สุดชนิดหนึ่งที่มีคุณค่าอย่างมากต่อการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา เนื่องจากสามารถนำไปตรวจพิสูจน์เพื่อยืนยันตัวผู้กระทำความผิดตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม การตรวจลายพิมพ์นิ้วมือก็อาจจะพบปัญหาและข้อจำกัดอยู่บ้าง ในกรณีที่สถานที่เกิดเหตุเป็นสถานที่ภายนอกอาคาร ซึ่งสภาพแวดล้อมหรือสภาพอากาศอาจจะทำให้ลายพิมพ์นิ้วมือแฝงในสถานที่เกิดเหตุเลอะเลือนไปได้ตามกาลเวลา ทำให้ไม่สามารถทำการตรวจเก็บลายพิมพ์นิ้วมือแฝงดังกล่าวมาตรวจสอบกับฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติเพื่อระบุตัวบุคคลได้แต่อย่างใด

สาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ในปัจจุบันผู้กระทำความผิดมักจะระมัดระวังที่จะไม่ทิ้งลายนิ้วมือของตนไว้ในสถานที่เกิดเหตุ เช่น มีการลบลายนิ้วมือหลังก่อเหตุ หรือการสวมใส่ถุงมือขณะกระทำความผิด เป็นต้น ทำให้เจ้าพนักงานไม่สามารถตรวจเก็บลายพิมพ์นิ้วมือมาใช้ในการตรวจพิสูจน์เพื่อระบุตัวผู้กระทำความผิดได้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมียุทธวิธีระบุตัวบุคคลแบบอื่นเพื่อใช้ในการระบุตัวบุคคลในกรณีที่ไม่สามารถใช้การตรวจลายพิมพ์นิ้วมือได้

2.3.4 การระบุตัวบุคคลด้วยลายพิมพ์ดีเอ็นเอ

การระบุตัวบุคคลโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ นอกจากวิธีการตรวจลายพิมพ์นิ้วมือแล้ว ในปัจจุบันก็ได้มีการใช้การตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ (DNA Fingerprinting) มาใช้ในการระบุตัวบุคคลกันอย่างแพร่หลาย โดยได้รับการยอมรับเป็นสากลว่าสามารถใช้จำแนกบุคคลหนึ่งออกจากอีกบุคคลหนึ่งได้อย่างแน่นอนและเฉพาะเจาะจง เนื่องจากลายพิมพ์ดีเอ็นเอมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคลเช่นเดียวกับลายพิมพ์นิ้วมือ

ดีเอ็นเอ (DNA) ย่อมาจาก Deoxyribonucleic Acid เป็นสารชีวเคมี* ที่มีอยู่ในองค์ประกอบพื้นฐานหรือเซลล์ (Cell) ของสิ่งมีชีวิต เป็นตัวกำหนดคุณลักษณะทางกายภาพของ

⁸⁰ อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์, นิติวิทยาศาสตร์ 2 เพื่อการสืบสวนสอบสวน, (กรุงเทพฯ: ทีจีซี พรินติ้ง จำกัด, 2544), หน้า 12.

สิ่งมีชีวิต มีหน้าที่ในการควบคุมกิจกรรมต่างๆของเซลล์ เป็นต้นแบบทางพันธุกรรมให้แก่เซลล์ทุกเซลล์ของสิ่งมีชีวิต และมีหน้าที่ในการถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรมของสิ่งมีชีวิตนั้นไปสู่รุ่นลูกต่อไปอันเป็นกลไกทำให้สิ่งมีชีวิตนั้นคงอยู่ได้โดยไม่สูญพันธุ์⁸¹ นอกจากนี้ ดีเอ็นเอยังเป็นตัวกำหนดข้อมูลทางพันธุกรรมในการสร้างสารชีวเคมีในร่างกายของสิ่งมีชีวิต ควบคุมการเจริญเติบโตของเซลล์ การแบ่งเซลล์และการเปลี่ยนแปลงของเนื้อเยื่อต่างๆในสิ่งมีชีวิตนั้นอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ การสร้างสารชีวเคมีทุกชนิดของสิ่งมีชีวิตจึงมีดีเอ็นเอของสิ่งมีชีวิตนั้นๆเป็นรหัสหรือแบบพิมพ์ในการสร้าง

ดีเอ็นเอของมนุษย์ (Human Genome) ประกอบไปด้วยสารพันธุกรรมจำนวนประมาณ 6 ล้านคู่เบสบนโครโมโซมจำนวน 23 คู่ โดยได้รับการถ่ายทอดมาจากบิดาและมารดาอย่างละครึ่ง สามารถพบดีเอ็นเอได้ในอวัยวะหรือส่วนประกอบทุกส่วนของร่างกายมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นเลือด น้ำอสุจิ เนื้อเยื่อ กล้ามเนื้อ น้ำลาย เหงื่อ ปัสสาวะ เป็นต้น⁸² ซึ่งไม่ว่าจะนำดีเอ็นเอมาจากส่วนประกอบส่วนใดของร่างกายก็ตาม ดีเอ็นเอของบุคคลคนเดียวก็จะมีลักษณะเหมือนกันทั้งหมด นอกจากนี้ แม้เวลาจะเปลี่ยนแปลงไปนานเท่าไรก็ตาม ดีเอ็นเอของแต่ละบุคคลก็ยังคงลักษณะเดิม ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

คำว่า ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ (DNA Fingerprint) เป็นคำที่ปรากฏอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งมีความหมายเทียบเคียงกับลายพิมพ์นิ้วมือ (Fingerprint) เพราะลายพิมพ์นิ้วมือที่ปลายนิ้วทั้งสิบของมนุษย์มีลักษณะเฉพาะบุคคล (Individualization) โดยมีความเป็นเอกลักษณ์ไม่ซ้ำกันในแต่ละบุคคล (Uniqueness) ซึ่งได้รับการยอมรับและได้ใช้ในการพิสูจน์ตัวบุคคลทางนิติวิทยาศาสตร์มาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ดังนั้น ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ จึงหมายถึงความถึงลักษณะเฉพาะของบุคคลที่มีคุณสมบัติไม่ซ้ำกับบุคคลอื่นเช่นเดียวกับลายพิมพ์นิ้วมือนั่นเอง⁸³ ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีการนำลายพิมพ์ดีเอ็นเอมาใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจพิสูจน์ เพื่อระบุและยืนยันตัวบุคคลในทางนิติวิทยาศาสตร์กันอย่างแพร่หลาย

---

* ดีเอ็นเอ มีองค์ประกอบทางเคมีประกอบไปด้วยน้ำตาล (Sugars) เบส (Bases) และหมู่ฟอสเฟต (Phosphate Groups) ความแตกต่างของดีเอ็นเอเกิดจากการเรียงตัวกันของเบส 4 ชนิด คือ Adenine (A) Thymine (T) Cytosine (C) และ Guanine (G) บนสายดีเอ็นเอ โดยโครงสร้างของดีเอ็นเอ มีลักษณะเป็นเกลียวค้ำยขดลวดสปริง 2 สายเวียนขวา (Double Helix) มีน้ำตาลและหมู่ฟอสเฟตเป็นแกนของเกลียว (Backbone) และมีเบสอยู่ในเกลียว โดยมีระนาบของเบสตั้งฉากกับแกนของเกลียว โดยที่เบส A จะเชื่อมกับเบส T และเบส C จะเชื่อมกับเบส G เท่านั้น

⁸¹ The National Institute of Justice, Basic Biology of DNA [Online], 2 November 2010. Available from: <http://www.dna.gov/basics/biology/>

⁸² Ibid.

⁸³ พรทิพย์ โรจนสุนันท์, นิติเวชศาสตร์ การชันสูตรศพ, หน้า 259.

การระบุตัวบุคคลด้วยลายพิมพ์ดีเอ็นเอเป็นวิธีการระบุตัวบุคคลที่ได้รับการยอมรับว่ามีความถูกต้องแม่นยำมากที่สุดวิธีหนึ่งในปัจจุบัน ซึ่งถูกค้นพบครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2527 โดยศาสตราจารย์อเล็ก เจฟฟรีย์ (Alex Jeffreys) แห่งมหาวิทยาลัยเลสเตอร์ (University of Leicester) ประเทศอังกฤษ โดยค้นพบว่าการเรียงตัวกันขององค์ประกอบของดีเอ็นเอในร่างกายมนุษย์แต่ละคนมีความแตกต่างและหลากหลาย (Polymorphism) อันเป็นผลให้ดีเอ็นเอของบุคคลหนึ่งมีลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนกับบุคคลอื่น ซึ่งในอดีตเชื่อว่าเว้นแต่แฝดที่เกิดจากไข่ใบเดียวกัน (Identical Twin) เท่านั้น จึงจะมีลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่เหมือนกัน⁸⁴ แต่อย่างไรก็ดีในปี พ.ศ. 2551 นักวิทยาศาสตร์ได้ค้นพบแล้วว่าแม้แต่แฝดไข่ใบเดียวกันก็อาจจะมีลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่แตกต่างกันได้ แม้ในปัจจุบันเทคนิคการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอเพื่อการระบุตัวบุคคลยังไม่สามารถที่จะแยกแฝดที่เกิดจากไข่ใบเดียวกันออกจากกันได้ก็ตาม⁸⁵

ในปัจจุบันได้มีการใช้ตำแหน่งของดีเอ็นเอหรือโลคัส* (Locus) บนสายดีเอ็นเอของมนุษย์มาใช้ในการตรวจวิเคราะห์เพื่อการระบุตัวบุคคล โดยในแต่ละโลคัสนั้น จะมีลำดับเบสดีเอ็นเอที่ซ้ำต่อเนื่องกันขนาดสั้นๆที่เรียกว่า STR** (Short Tandem Repeats) ในจำนวนที่แตกต่างกันออกไป⁸⁶ ซึ่งความแตกต่างของจำนวนเบสซ้ำต่อเนื่องดังกล่าวนี้เองที่นักวิทยาศาสตร์ค้นพบว่าสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอเพื่อใช้เปรียบเทียบหาความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ โดยการพิจารณาจำนวนซ้ำของดีเอ็นเอในโลคัสเดียวกัน ซึ่งถ้ามีจำนวนเท่ากันก็แสดงว่าเป็นดีเอ็นเอจากบุคคลคนเดียวกัน แต่ถ้าต่างกันก็แสดงว่าเป็นดีเอ็นเอจากบุคคลคนละคนกัน ซึ่งหากเพิ่มจำนวนโลคัสที่ใช้ตรวจพิสูจน์มากขึ้น โอกาสที่บุคคลสองคนจะมีดีเอ็นเอเหมือนกันก็ย่อมน้อยลงไปตามลำดับ⁸⁷

⁸⁴ อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์, นิติวิทยาศาสตร์ 2 เพื่อการสืบสวนสอบสวน, หน้า 171.

⁸⁵ Anne Casselman, Identical twins' genes are not identical [Online], 2 November 2010. Available from: <http://www.scientificamerican.com/article.cfm?id=identical-twins-genes-are-not-identical>

* โลคัส (Locus) หมายถึง ตำแหน่งของสายดีเอ็นเอบนโครโมโซมที่สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อแสดงความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ ซึ่งโลคัสเหล่านี้จะมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไปตามตำแหน่งบนโครโมโซมของโลคัสนั้นๆ โดยนักวิทยาศาสตร์ค้นพบว่าโลคัสเหล่านี้มีจำนวนหลายแสนตำแหน่ง แต่ที่นำมาใช้ในทางนิติวิทยาศาสตร์ทั่วโลกในปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 20 ตำแหน่ง เท่านั้น

** STR (Short Tandem Repeats) หรือ Microsatellite คือ ชุดของดีเอ็นเอที่มีเบสซ้ำเรียงตัวกันขนาด 2 – 7 คู่เบส โดยกระจายกันอยู่ทั่วไปบนสายดีเอ็นเอของมนุษย์ มีที่ตั้งอยู่โดยเฉลี่ยทุกๆ 6 – 10 กิโลเบส

⁸⁶ วิชัย บุญแสง และคณะ, ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ จากสารพันธุกรรมสู่เทคโนโลยีพิสูจน์บุคคล, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2547), หน้า 16.

⁸⁷ Timothy Thompson and Susan Black, Forensic Human Identification (Florida: CRC Press, 2007), p. 15.

การตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอโดยใช้ STR เป็นวิธีการที่ใช้กันโดยทั่วไปในห้องปฏิบัติการทางนิติวิทยาศาสตร์ของนานาชาติหลายประเทศ เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา แคนาดา เม็กซิโก ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส เยอรมนี เป็นต้น สำหรับประเทศไทย หน่วยงานทางนิติวิทยาศาสตร์ของไทย คือ สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติและสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม ก็ทำการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอโดยใช้ STR เช่นกัน

ในปัจจุบันการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอทางนิติวิทยาศาสตร์มีขั้นตอนดังต่อไปนี้
 ขั้นตอนแรก คือ การเก็บตัวอย่างวัตถุพยานที่คาดว่าจะมีดีเอ็นเออยู่ส่งตรวจ (Sample Collection) เช่น คราบเลือด คราบอสุจิหรือน้ำลาย โดยควรเก็บรักษาให้คงสภาพดีที่สุดโดยการทำแห้งและเย็นจัด เพื่อป้องกันการเสื่อมสลายและการปนเปื้อนของดีเอ็นเอ⁸⁸ ขั้นตอนที่สอง คือ การสกัดดีเอ็นเอ (DNA Extraction) โดยเป็นกระบวนการในการนำเอาดีเอ็นเอที่ต้องการตรวจพิสูจน์ออกมาจากวัตถุพยานที่ได้ในคดี ขั้นตอนที่สาม คือ การวัดปริมาณดีเอ็นเอ (DNA Quantitation) คือ การตรวจสอบจำนวนดีเอ็นเอที่ได้จากการสกัดดีเอ็นเอว่ามีจำนวนเพียงพอต่อการตรวจพิสูจน์หรือไม่
 ขั้นตอนที่สี่ คือ การเพิ่มจำนวนดีเอ็นเอ (DNA Amplification) คือ การทำซ้ำดีเอ็นเอที่ต้องการตรวจพิสูจน์ให้มีจำนวนมากขึ้น โดยการทำปฏิกิริยาลูกโซ่พอลิเมอเรส* (Polymerase Chain Reaction) หรือที่เรียกว่าเทคนิค PCR

หลังจากนั้นเครื่องมืออัตโนมัติจะทำการตรวจสอบและแปลผลการตรวจพิสูจน์ โดยทำการอ่านค่าจำนวนเบสซ้ำต่อเนื่องกันขนาดสั้นๆ หรือ STR ในโลกัสนั้นๆ จนครบจำนวนโลกัสที่กำหนดไว้ แล้วจะแสดงผลออกมาในรูปแบบกราฟ จากนั้นเครื่องมือก็จะทำการรายงานผลที่ได้จากกราฟออกมาเป็นตัวเลข โดยผลที่ได้จะเป็นการระบุตัวเลขจำนวนเบสซ้ำในแต่ละโลกัสที่เรียกว่า อัลลีล (Allele) จำนวน 1 - 2 ชุดต่อบุคคล ซึ่งผู้ปฏิบัติก็จะทำการออกรายงานการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ เพื่อใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการต่อไป ซึ่งผลการตรวจลายพิมพ์ดีเอ็นเอในแต่ละ

⁸⁸ พรทิพย์ โรจนสุนันท์, นิติเวชศาสตร์ การชันสูตรศพ, หน้า 263.

* การเพิ่มปริมาณดีเอ็นเอแบบวงจรมีในหลอดทดลองโดยอาศัยเอนไซม์พอลิเมอเรส (Polymerase Enzyme) ที่สามารถทนต่อความร้อนที่อุณหภูมิสูงๆ เพื่อเพิ่มปริมาณดีเอ็นเอที่ต้องการตรวจพิสูจน์ให้มีจำนวนมากขึ้นเป็นล้านๆเท่าภายในระยะเวลาเพียง 2-3 ชั่วโมง สิ่งที่ต้องการในการทำเทคนิค PCR ประกอบไปด้วยดีเอ็นเอต้นแบบ (Template DNA) ไพรมเมอร์ (Primer) เอนไซม์พอลิเมอเรส (Polymerase Enzyme) และสารชีวเคมีที่จำเป็นอื่นๆ โดยการทำปฏิกิริยาจะเริ่มต้นด้วยการเพิ่มอุณหภูมิดีเอ็นเอต้นแบบซึ่งเป็นเส้นคู่ 2 สาย แยกออกจากกันเป็นเส้นเดี่ยว (Denaturation) จากนั้นไพรมเมอร์ซึ่งเป็นสายดีเอ็นเอขนาดเล็กประมาณ 20 – 30 เบสจึงเข้ามาจับกับขั้วจับคู่ (Annealing) กับลำดับเบสในสายดีเอ็นเอต้นแบบที่ถูกแยกออกเป็นเส้นเดี่ยวดังกล่าว หลังจากนั้นเอนไซม์พอลิเมอเรสก็จะทำหน้าที่เร่งปฏิกิริยาโดยการเติมเบสที่ส่วนปลายของไพรมเมอร์ (Extension) จนเกิดสายดีเอ็นเอสายใหม่ในที่สุด ซึ่งขั้นตอนทั้งหมดนี้นับได้ว่าเป็นการทำปฏิกิริยา 1 รอบ เมื่อทำต่อไปอีกหลายรอบ จำนวนดีเอ็นเอที่ได้ก็จะเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณตามที่ต้องการ

บุคคลจะมีความแตกต่างกัน โดยมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคลดังตารางแสดงตัวอย่างผลการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงตัวอย่างผลการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ

DNA (STR) (ตำแหน่งของดีเอ็นเอ/โลกัส)	ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ นาย ก	ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ นาย ข	ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ นาง ค
D8S1179	10, 10	13, 13	11, 13
D21S11	29, 33.2	30, 31	29, 31
D7S820	9, 11	8, 2	11, 12
CSF1PO	10, 12	12, 13	12, 13
D3S1358	16, 18	15, 16	14, 15
TH01	6, 9	7, 9.3	7, 9
D13S317	8, 8	9, 13	10, 12
D16S539	9, 11	11, 13	9, 12
D2S1338	21, 23	19, 19	19, 23
D19S433	13, 13	13, 15.2	15, 15.2
VWA	14, 17	16, 18	18, 19
TPOX	8, 11	8, 8	8, 11
D18S51	14, 17	14, 19	13, 13
Amelogenin	X, Y	X, Y	X, X
D5S818	9, 11	11, 12	10, 10
FGA	22, 23	24, 25	20, 22

โดยในปัจจุบัน หน่วยงานนิติวิทยาศาสตร์ของไทย คือ สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติและสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม ได้กำหนดให้ใช้โลกัสมาตรฐานสำหรับการระบุตัวบุคคลด้วยลายพิมพ์ดีเอ็นเอโดยใช้ STR ทั้งสิ้นจำนวน 15 โลกัสและ 1 ตัวบ่งบอกเพศ* ซึ่งจากการคำนวณค่าทางสถิติพบว่า โอกาสที่บุคคลคนหนึ่งจะมีดีเอ็นเอซ้ำกันทั้ง

* โลกัสที่ใช้ในการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอในประเทศไทย ได้แก่ D8S1179, D21S11, D7S820, CSF1PO, D3S1358, TH01, D13S317, D16S539, D2S1338, D19S433, VWA, TPOX, D18S51, D5S818, FGA และ Amelogenin (เพศ) ซึ่งมาจากการใช้ชุดวิเคราะห์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอสำเร็จรูปชื่อว่า AmpFISTR® Identifier™ PCR Amplification Kit

16 โลกัส มีประมาณหนึ่งในล้านล้านล้านเท่านั้น จึงไม่อาจเป็นไปได้ที่ดีเอ็นเอของบุคคลหนึ่งจะมีการซ้ำกันกับบุคคลอื่น เนื่องจากประชากรบนโลกในปัจจุบันมีเพียงประมาณหกพันล้านคนเท่านั้น⁸⁹

แต่อย่างไรก็ดี ในต่างประเทศได้มีการกำหนดให้ใช้จำนวนโลกัสเพื่อการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอทางนิติวิทยาศาสตร์ที่แตกต่างกันออกไป ตัวอย่างเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้ใช้โลกัสมาตรฐานเพื่อการตรวจพิสูจน์ตัวบุคคลด้วยลายพิมพ์ดีเอ็นเอเพียง 13 โลกัส และ 1 ตัวบ่งเพศ ในขณะที่ประเทศอังกฤษได้กำหนดให้ใช้โลกัสมาตรฐานเพื่อการตรวจพิสูจน์ตัวบุคคลด้วยลายพิมพ์ดีเอ็นเอเพียง 10 โลกัสและ 1 ตัวบ่งเพศ เท่านั้น⁹⁰

นอกจากนี้ ในต่างประเทศยังได้มีการจัดตั้งฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ (National DNA Database) เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาและการระบุตัวบุคคล โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอจากแหล่งที่มาของข้อมูลสองส่วนที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลถึงกันได้ กล่าวคือ ส่วนแรกมาจากดีเอ็นเอที่ผู้กระทำความผิดทิ้งไว้ในสถานที่เกิดเหตุในรูปแบบของพยานหลักฐานประเภทต่างๆ เช่น คราบโลหิต คราบอสุจิ เส้นผม เส้นขน หรือก้นบูทรี เป็นต้น ซึ่งจะต้องบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับชนิดของอาชญากรรม วันเวลาและสถานที่เกิดเหตุเอาไว้ แล้วนำมารวบรวมไว้ในฐานข้อมูลส่วนหนึ่ง

ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งมาจากการเก็บดีเอ็นเอจากผู้ต้องหาในคดีอาญาหรือบุคคลที่ได้กำหนดไว้ตามกฎหมาย ซึ่งมีรูปแบบและวิธีการที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ตัวอย่างเช่น ในประเทศอังกฤษ ได้อนุญาตให้ทำการเก็บดีเอ็นเอจากผู้ถูกจับทุกคนในคดีอาญาประเภท Recordable Offences* เพื่อรวบรวมไว้ในฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอแห่งชาติที่เรียกว่า The National DNA Database (NDNAD) ซึ่งในปัจจุบันได้มีการเก็บข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอของบุคคลจำนวนทั้งสิ้น 5,412,776 คน⁹¹

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการเก็บข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอจากผู้ถูกจับและผู้ถูกตัดสินว่าได้กระทำความผิดมารวมไว้ในฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอแห่งชาติที่เรียกว่า The National DNA Index (NDIS) ผ่านระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่เรียกว่า Combined DNA

⁸⁹ วิรัตน์ พาณิชยพงษ์, นิติเวชปฏิบัติกรณีบาดเจ็บและตายผิดธรรมชาติ, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ : หอรัตนชัยการพิมพ์, 2546), หน้า 154.

⁹⁰ อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์, นิติวิทยาศาสตร์ 3 เพื่อการสืบสวนสอบสวน, หน้า 25.

* Recordable Offences คือ ความผิดอาญาตามกฎหมายอังกฤษที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป รวมถึงความผิดอื่นตามที่กฎหมายกำหนด

⁹¹ The National Policing Improvement Agency, National DNA Database [Online], 22 December 2010. Available from: <http://www.npia.police.uk/en/8934.htm>

Index System (CODIS) ซึ่งในปัจจุบันได้มีการเก็บข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอของบุคคลจำนวนทั้งสิ้น 9,110,007 คน⁹²

วัตถุประสงค์ของการนำลายพิมพ์ดีเอ็นเอของบุคคลประเภทต่างๆ มารวมรวมไว้ในฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติก็เพื่อทำให้การตรวจสอบและค้นหาผู้กระทำความผิดเป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดไปกระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งในปัจจุบันได้รับการพิสูจน์แล้วว่ามีความประโยชน์อย่างมากในการคลี่คลายอาชญากรรม ส่วนในระดับระหว่างประเทศ องค์การตำรวจสากล (INTERPOL) ได้กำหนดตัวอย่างของไลต์มาตรฐานเพื่อการระบุตัวบุคคลด้วยลายพิมพ์ดีเอ็นเอ ที่เรียกว่า INTERPOL Standard Set of Loci* (ISSOL) และมีแนวคิดในการจัดตั้งฐานข้อมูลดีเอ็นเอระหว่างประเทศขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือจากประเทศสมาชิกในการรวบรวมข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอ เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมระหว่างประเทศอีกด้วย⁹³

สำหรับประเทศไทย ได้มีการบัญญัติกฎหมายยอมรับให้ดีเอ็นเอเป็นพยานหลักฐานประเภทหนึ่ง โดยเป็นพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่มีความน่าเชื่อถือและมีประสิทธิภาพสูงในการพิสูจน์ความจริง โดยพนักงานสอบสวนหรือศาลมีอำนาจทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใดๆโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้ และยังมีอำนาจให้พนักงานแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการตรวจเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ เส้นผมหรือเส้นขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรมหรือส่วนประกอบของร่างกายจากผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการสอบสวนและการพิจารณาคดี**

นอกจากลายพิมพ์ดีเอ็นเอจะมีความประโยชน์อย่างมากต่อการระบุตัวบุคคล โดยเป็นวิธีการระบุตัวบุคคลที่มีความเฉพาะเจาะจงมากที่สุดวิธีหนึ่งและสามารถนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานที่สำคัญในการพิจารณาคดีได้แล้ว ในปัจจุบันลายพิมพ์ดีเอ็นเอยังมีบทบาทสำคัญต่อการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาหลายประการ ดังต่อไปนี้

- 1) ลายพิมพ์ดีเอ็นเอช่วยในการระบุตัวผู้ต้องหาจากพยานหลักฐานในสถานที่เกิดเหตุ

⁹² The Federal Bureau of Investigation, CODIS and the National DNA Index System [Online], 22 December 2010. Available from: <http://www.fbi.gov/about-us/lab/codis>

* ไลต์มาตรฐานที่องค์การตำรวจสากลแนะนำเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการระบุตัวบุคคลในระดับระหว่างประเทศมีทั้งหมด 13 รายการ ได้แก่ VWA, TH01, D21S11, FGA, D8S1179, D3S1358, D18S51, D22S1045, D1S1656 D2S441, D10S1248, D12S391 และ Amelogenin

⁹³ INTERPOL, DNA Profiling [Online], 22 December 2010. Available from: <http://www.interpol.int/public/forensic/dna/default.asp>

** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 และมาตรา 244/1

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นและมีพยานหลักฐานทิ้งไว้ในสถานที่เกิดเหตุ เจ้าพนักงานสามารถที่จะนำพยานหลักฐานนั้นไปตรวจพิสูจน์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อหาลายพิมพ์ดีเอ็นเอได้ ซึ่งในภายหลังหากสามารถระบุตัวผู้ต้องหาได้ ก็สามารถนำลายพิมพ์ดีเอ็นเอของผู้ต้องหานั้นมาตรวจเปรียบเทียบกับลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่พบจากวัตถุพยานได้ ซึ่งถ้าตรงกันก็แสดงว่าผู้ต้องหามีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิด อันเป็นการเชื่อมโยงผู้กระทำผิดเข้ากับสถานที่เกิดเหตุนั่นเอง

2) ลายพิมพ์ดีเอ็นเอสามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาได้

ในบางกรณีเมื่อมีการควบคุมตัวผู้ต้องหามาสอบสวนดำเนินคดี โดยมีพยานหลักฐานจากสถานที่เกิดเหตุที่มีดีเอ็นเอติดอยู่ และจากการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานนั้นได้ผลยืนยันว่าผู้ต้องหาไม่มีลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่ตรงกันกับพยานหลักฐานดังกล่าว ก็สามารถเป็นเครื่องพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาได้ว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิด ซึ่งจะเป็นผลให้ผู้ต้องหานั้นสามารถถูกปล่อยตัวจากการควบคุมได้โดยเร็ว ไม่ต้องเสียชื่อเสียงในการถูกควบคุมเพื่อการดำเนินคดีอีกต่อไป

3) ลายพิมพ์ดีเอ็นเอสามารถช่วยในการตรวจพิสูจน์ซากหรือชิ้นส่วนมนุษย์

ในกรณีที่เป็นกรณีก่ออาชญากรรมร้ายแรง เช่น คดีที่มีการระเบิด คดีฆ่าหั่นศพ จนไม่สามารถที่จะพิสูจน์จากสภาพภายนอกของศพหรือชิ้นส่วนมนุษย์ได้ว่าเป็นผู้ใด การตรวจลายพิมพ์ดีเอ็นเอสามารถที่จะพิสูจน์ทราบศพของผู้เสียหายได้ว่าเป็นผู้ใด โดยการเปรียบเทียบกับญาติที่ยังมีชีวิตอยู่ก็จะทำให้ทราบว่าเหยื่อเป็นผู้ใด อันจะนำไปสู่การดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดได้ เช่น คดีฆาตกรรมแพทย์หญิงฉัตรพร หรือกรณีศพจำนวนมากที่เสียชีวิตจากอุบัติเหตุ หรือภัยธรรมชาติ ก็อาจใช้การตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอเพื่อช่วยในการระบุตัวเหยื่อเหล่านี้ได้เช่นกัน

4) ลายพิมพ์ดีเอ็นเอสามารถตรวจพิสูจน์ความเป็นบิดามารดาและบุตรได้

ในกรณีคดีข่มขืนกระทำชำเราจนผู้เสียหายที่เป็นหญิงคลอดบุตรออกมา สามารถตรวจลายพิมพ์ดีเอ็นเอของบุตรเปรียบเทียบกับลายพิมพ์ดีเอ็นเอของผู้ต้องหาได้ ซึ่งถ้าตรงกันก็จะเป็นเครื่องพิสูจน์ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราดังกล่าว นอกจากนี้ ยังสามารถใช้ในการพิจารณาคดีแพ่งในเรื่องการรับมรดกหรือการรับรองบุตรได้อีกด้วย กรณีไม่แน่ใจว่าเป็นบุตรที่แท้จริงของบิดามารดาหรือไม่

5) ลายพิมพ์ดีเอ็นเอพืชหรือสัตว์สามารถใช้ในการสืบสวนสอบสวนคดีบางประเภทได้

ในคดีบางประเภท เช่น คดีลักลอบตัดไม้ทำลายป่า หรือคดีลักลอบค้าสัตว์ป่าสงวน สามารถตรวจลายพิมพ์ดีเอ็นเอของไม้ หรือสัตว์สงวน ประกอบการพิจารณาคดีเพื่อลงโทษผู้กระทำผิดได้ หรือในบางกรณีการตรวจดีเอ็นเอพืช อาจจะใช้เป็นสื่อเชื่อมโยงผู้ต้องหาเข้า

กับสถานที่เกิดเหตุได้ เช่น การพบพืชบางชนิดที่มีอยู่ในสถานที่เกิดเหตุและพบพืชชนิดเดียวกันอยู่ที่ตัวผู้ต้องหา เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ลายพิมพ์ดีเอ็นเอจึงมีประโยชน์อย่างมากในการใช้เป็นเครื่องมือในการระบุตัวบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา เนื่องจากมีความเฉพาะเจาะจง เป็นเอกลักษณ์บุคคลที่ไม่ซ้ำกับผู้ใดและได้รับการยอมรับเป็นสากล อีกทั้งสามารถได้มาจากทุกส่วนของร่างกายมนุษย์ มีลักษณะคงทนถาวรไม่เปลี่ยนแปลง ไม่มีข้อจำกัดในด้านสภาพแวดล้อมและระยะเวลาเหมือนกับลายพิมพ์นิ้วมือ นอกจากนี้ โอกาสที่จะพบดีเอ็นเอของผู้กระทำผิดในคดีบางประเภทมีสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีความผิดต่อชีวิตร่างกายและคดีความผิดต่อเพศ เช่น คดีข่มขืนกระทำชำเรา ซึ่งผู้กระทำความผิดมักจะทิ้งคราบอสุจิที่มีดีเอ็นเอเอาไว้ในสถานที่เกิดเหตุ อันจะเป็นเบาะแสให้เจ้าพนักงานสามารถใช้ในการติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การระบุตัวบุคคลตามหมายจับตามกฎหมายไทย

การจับ หมายถึง การจำกัดเสรีภาพในร่างกายของผู้ถูกจับในลักษณะที่ทำให้เสรีภาพในการเคลื่อนที่ของร่างกายสิ้นสุดลง นอกจากนี้ การจับ ยังเป็นมาตรการบังคับที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการดำเนินคดีอาญา โดยเป็นการนำเอาตัวผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดมาอยู่ในอำนาจรัฐ เพื่อตอบข้อกล่าวหาในความผิดอาญาของผู้ถูกจับนั้นและเพื่อการดำเนินการทางกฎหมายต่อไป

การจับมีความสำคัญ เนื่องจากการดำเนินคดีอาญามีจุดมุ่งหมายในการตรวจสอบความจริงของเรื่องที่ถูกกล่าวหาเพื่อพิจารณาชี้ขาดเรื่องที่ถูกกล่าวหา¹ ผู้ต้องหาในฐานะที่เป็นประธานในคดีจึงจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินคดีอาญา ทั้งนี้ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาสามารถเข้ามาต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ตามหลักการฟังความทุกฝ่าย² ดังนั้น กฎหมายจึงจำเป็นที่จะต้องให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการนำตัวผู้ต้องหามาอยู่ในความควบคุม ซึ่งถ้าหากไม่มีตัวผู้ต้องหาอยู่ในความควบคุม กระบวนการทางอาญาทั้งหลายก็จะไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ นอกจากนี้ การจับยังมีประโยชน์ในด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม อันเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยให้แก่สังคมอีกทางหนึ่งด้วย

การจับและการควบคุมมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างมาก โดยการควบคุม หมายถึง การคุมหรือกักขังผู้ถูกจับโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจระหว่างการสืบสวนและสอบสวน * ทั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้ถูกจับอยู่ในอำนาจรัฐ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีในชั้นตอนต่างๆ การจับและการควบคุมจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะว่าเมื่อมีการจับก็ต้องมีการควบคุม จึงอาจกล่าวได้ว่าการจับนั้นเป็นการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนที่ของบุคคลนั้นให้สิ้นสุดลง ส่วนการควบคุมเป็นการทำให้เสรีภาพที่ถูกจำกัดนั้นคงอยู่ตลอดไปจนกว่าจะสิ้นระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือได้รับการปล่อยชั่วคราว³

อย่างไรก็ดี เนื่องจากการจับเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก การจับและการควบคุมซึ่งเป็นการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ จึงต้องกระทำ

¹ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2549), หน้า 46.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 64.

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (21)

³ จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยหมายเรียก หมายอาญา. (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร, 2548), หน้า 131.

ด้วยความจำเป็น และจะต้องมีเหตุอันสมควรตามที่กฎหมายบัญญัติเท่านั้น ไม่ใช่กระทำเพียงเพื่อประโยชน์แห่งความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานหรือศาล⁴ และเมื่อไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐอีกต่อไป ก็จะต้องปล่อยตัวบุคคลนั้นทันที ซึ่งความจำเป็นหรือจุดมุ่งหมายในการที่จะต้องจับและควบคุมตัวผู้ต้องหาระหว่างการดำเนินคดีมีทั้งสิ้นสามประการ คือ เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปได้โดยเรียบร้อย เพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย และเพื่อประกันการบังคับโทษ⁵

การจับที่ฝ่าฝืนกฎหมายของเจ้าพนักงาน นอกจากบุคคลที่ได้รับความเสียหายจะมีสิทธิต่อสู้ขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน โดยถือว่าเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว* เจ้าพนักงานเองก็อาจมีความรับผิดชอบตามกฎหมายทั้งทางอาญาและทางแพ่งอีกด้วย** การจับที่ไม่ชอบยังมีผลทำให้พยานหลักฐานที่ได้มาจากการค้น อันสืบเนื่องมาจากการจับกุมที่ไม่ชอบ จะใช้รับฟังเป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับมิได้ เนื่องจากเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาจากการกระทำโดยไม่ชอบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/1 และการจับโดยไม่ชอบทำให้การคุมขังที่ต่อเนื่องจากการจับนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมายตามไปด้วย ผู้ถูกคุมขังโดยไม่ชอบในชั้นเจ้าพนักงานมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอให้ศาลปล่อยตัวจากการถูกคุมขังได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 90 นอกจากนี้ หากมีการควบคุมตัวผู้ถูกจับจากการจับที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แม้ผู้ถูกจับจะหลบหนีจากการควบคุมก็ไม่มี ความผิดฐานหลบหนีจากที่คุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 190 แต่อย่างใด***

การจับเป็นการใช้อำนาจของรัฐที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญมากที่สุดอย่างหนึ่ง และยิ่งก่อให้เกิดอำนาจในการควบคุมตัวผู้ถูกจับอีกด้วย การจับจึงจะต้องกระทำภายในขอบเขตและวิธีการตามที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด ด้วยเหตุนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 32 จึงบัญญัติให้การจับ สามารถที่จะกระทำได้ก็ต่อเมื่อมีหมายจับซึ่งออกโดยศาลเท่านั้น เว้นแต่ว่าจะมีเหตุอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ เพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการจับโดยไม่ชอบของเจ้าพนักงาน ด้วยเหตุนี้ ในทางปฏิบัติของเจ้าพนักงาน การจับจึงแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ การจับโดยมีหมายจับและการจับโดยไม่มีหมายจับ โดยทั่วไปจึงอาจถือได้ว่าการจับจะต้องกระทำโดยมีหมายจับเป็นหลัก ส่วนการจับโดยไม่มีหมายจับนั้นเป็นเพียงข้อยกเว้น

⁴ คณิต ฒ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 344.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 341.

* คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1041/2506, 187/2507, 1035/2536, 1035/2536

** คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1089/2502, 4243/2542

*** คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1008/2499

การจับกุมบุคคลที่ไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการจับผิดตัว สามารถก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายต่อบุคคลที่ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีจึงได้กำหนดถึงวัตถุประสงค์ เจตนารมณ์ รวมถึงผลกระทบของการจับกุม เพื่อให้เจ้าพนักงานใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ดังต่อไปนี้

“การจับกุมนั้นเป็นการกระทำให้ผู้ถูกจับเสียความเป็นอิสระภาพ เจ้าพนักงานตำรวจจึงควรระมัดระวังใช้อำนาจจับโดยสุภาพ ในเมื่อมีความจำเป็น และถูกต้องตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้

ในเรื่องการจับกุมผู้กระทำความผิด ขอให้เจ้าหน้าที่ตำรวจพึงคิดอยู่เสมอว่า เหตุที่จับกุมผู้กระทำความผิดก็เพื่อความสงบสุขของประชาชน และเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษสนองตามกฎหมายบัญญัติไว้ จะได้เป็นทางป้องกันและมีให้คนอื่นเอาเยี่ยงอย่าง วิธีการของเจ้าหน้าที่ตำรวจอันพึงระมัดระวังคือ อย่าเที่ยวจับผิดตัว การปราบปรามนั้น เบื้องต้นเราต้องสืบสวนให้ได้ความจริงแน่ชัดว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด มีหลักฐานมากน้อยเพียงใด ถ้าเจ้าหน้าที่ตำรวจจับผู้กระทำความผิดโดยไม่ผิดตัว แม้หลักฐานจะยังไม่พอลงโทษก็ยังเป็นที่เกรงขามแก่ผู้กระทำความผิด เพราะคนใดกระทำความผิดถึงหลักฐานไม่พอให้ศาลลงโทษ แต่ประชาชนท้องถิ่นย่อมทราบว่ามีใครเป็นผู้กระทำความผิดในคดีนั้น เมื่อทางการตำรวจได้จับไม่ผิดตัว อย่างน้อยประชาชนก็เห็นความสามารถของตำรวจ และในเวลาเดียวกันก็เป็นทางทำให้ผู้ที่คิดจะกระทำความผิดหวาดเกรงต่ออาญา แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าเราจับกันง่าย ๆ เมื่อจับผิดตัว ไหนเลยประชาชนจะดูถูก ไหนเลยผู้กระทำความผิดตัวจริงจะดูถูกในความสามารถของตำรวจ ก็เป็นทางหนึ่งนี้อาจทำให้คนกระทำความผิดหรือคิดจะกระทำความผิดมีใจกำเริบไม่เกรงกลัวต่ออาญา จะเป็นผลร้ายในการรักษาความสงบแก่หน้าที่ของตำรวจ ยิ่งไปกว่าที่ยังจับคนร้ายไม่ได้

ให้พึงเข้าใจว่าวัตถุประสงค์ส่วนใหญ่ของการจับกุม ก็เพื่อประโยชน์ในการระงับปราบปรามเหตุอันบังเกิดขึ้นเฉพาะหน้าหรืออาจจะเกิดขึ้น หรือเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสหลบหนีได้สะดวกเท่านั้น ดังนั้น หากกรณีใดไม่ใช่ความผิดที่เกิดขึ้นซึ่งหน้า หรือไม่จำเป็นต้องระงับปราบปรามในทันที หรือเชื่อว่าผู้ต้องหาจะไม่หลบหนี โดยมีเหตุผลอันควรเชื่อได้แล้ว ก็ไม่สมควรทำการจับกุมผู้นั้นโดยทันที แต่ควรเร่งรีบสอบสวนพยานหลักฐานฝ่ายผู้กล่าวหาและรวบรวมข้อเท็จจริง ตลอดจนรายละเอียดต่างๆ ในการกระทำความผิดของผู้นั้นไว้ให้พร้อมมูลก่อน จนเห็นว่าคดีมีมูลพอฟ้องผู้ต้องหาคนนั้นได้แล้ว จึงดำเนินการจับกุมหรือออกหมายเรียกเพื่อสอบสวนดำเนินคดีต่อไป ก็ย่อมจะเป็นการเหมาะสม หากผู้ต้องหาเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ เป็นข้าราชการ เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นชาวต่างประเทศชั้นผู้ดี หรือเป็นคนที่มีชื่อเสียงในทางสัมมาชีพแล้ว ต้องคำนึงถึงข้อนี้ให้มาก”*

* ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 14

จากบทบัญญัติข้างต้นจึงเห็นได้ว่า การปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของเจ้าพนักงาน โดยเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการจับกุม จะต้องใช้ความรอบคอบระมัดระวังเป็นอย่างมาก เนื่องจากหากเกิดการจับกุมผิดตัว นอกจากจะทำให้ผู้ถูกจับได้รับความเสียหายแล้ว ยังทำให้ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงหลบหนีลอยนวล ไม่เกรงกลัวต่อความผิด อาจจะไปกระทำความผิดซ้ำอีกได้ นอกจากนี้ การจับกุมผิดตัว ยังทำให้ประชาชนในสังคมเสื่อมความศรัทธาต่อการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงาน ไม่เกรงกลัวกฎหมายบ้านเมือง เป็นเหตุให้สังคมไม่มีความสงบเรียบร้อยได้

3.1 การออกหมายจับ

หมายจับ เป็นหมายอาญาประเภทหนึ่ง* หมายถึง หนังสือออกการที่ออกตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สั่งให้เจ้าพนักงานทำการจับผู้ต้องหา หรือจำเลย รวมทั้งสำเนาหมายจับอันได้รับรองว่าถูกต้อง และคำบอกกล่าวทางโทรเลขว่าได้ออกหมายจับแล้ว ตลอดจนสำเนาหมายจับที่ส่งทางโทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่น

หมายอาญา โดยเฉพาะหมายจับและหมายค้น เป็นเครื่องมือของเจ้าพนักงานและศาลในการดำเนินคดี มีลักษณะเป็นมาตรการบังคับทางอาญาซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงทั้งในทางร่างกายและทรัพย์สิน อีกทั้งการปฏิบัติการตามหมายอาญานั้นเป็นเรื่องของเจ้าพนักงานโดยเฉพาะ ราษฎรทั่วไปไม่อาจที่จะจัดการตามหมายอาญาได้ ดังนั้น เจ้าพนักงานจึงจะต้องใช้อำนาจตามหมายอาญาประเภทต่างๆ อย่างเหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์ โดยจะต้องให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมิให้ถูกบังคับตามหมายอาญาเกินสมควร และจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

หมายจับเป็นมาตรการบังคับของรัฐต่อบุคคล ที่อนุญาตให้เจ้าพนักงานทำการจับกุมบุคคลตามที่ได้กำหนดไว้ในหมายจับ การบังคับตามหมายจับจึงมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลเป็นอย่างมาก หมายจับจึงจำเป็นต้องกำหนดตัวบุคคลที่จะอนุญาตให้เจ้าพนักงานสามารถทำการจับกุมได้ไว้อย่างชัดเจนและเฉพาะเจาะจง เพื่อป้องกันการจับกุมผิดตัว ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายได้

ด้วยเหตุนี้ หมายจับจึงสามารถใช้จับกุมบุคคลที่ถูกกำหนดไว้ในหมายจับเท่านั้น จะใช้จับกุมบุคคลที่ไม่ได้กำหนดไว้ในหมายจับไม่ได้ นอกจากนี้ หมายจับยังสามารถใช้ได้ทั่วราชอาณาจักรจนกว่าจะจับกุมตัวบุคคลตามหมายจับได้** เว้นแต่ความผิดอาญานั้นจะขาดอายุ

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (9)

** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 77

ความตามประมวลกฎหมายอาญาไปแล้ว เนื่องจากเมื่อคดีขาดอายุความ สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป หรือศาลที่ออกหมายนั้นได้ถอนหมายจับคืน ซึ่งอาจจะเป็นเพราะผู้ต้องหาหรือจำเลยถึงแก่ความตาย หรือผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมายในคดีความผิดต่อส่วนตัว หรือมีกฎหมายใหม่ออกมาใช้ภายหลังการกระทำความผิดยกเลิกความผิดที่ได้กระทำนั้น หรือมีกฎหมายออกมาภายหลังยกเว้นโทษให้* หรือเมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีนั้นแล้ว** เป็นต้น

หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการออกหมายจับตามกฎหมายไทยมีอยู่หลายประการ โดยส่วนมากจะถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นอกจากนี้ หลักเกณฑ์วิธีการในทางปฏิบัติที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการออกหมายจับ ยังได้ถูกระบุไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.2548 และประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีอีกด้วย

3.1.1 หลักทั่วไปในการออกหมายจับ

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดให้อำนาจในการออกหมายจับเป็นของศาลแต่เพียงองค์กรเดียว เจ้าพนักงานไม่มีอำนาจในการออกหมายจับ เนื่องจากกฎหมายต้องการให้มีการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน โดยใช้ศาลซึ่งมีความเป็นกลางมาช่วยในการตรวจสอบการออกหมายจับ เพราะการออกหมายจับเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก จึงต้องมีการตรวจสอบและควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานอย่างเคร่งครัดตามบทบัญญัติของกฎหมาย ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั่นเอง

เนื่องจากหากเจ้าพนักงานสามารถออกหมายจับได้ด้วยตนเอง ก็จะทำให้การพิจารณาออกหมายจับเป็นไปตามดุลยพินิจของเจ้าพนักงานแต่เพียงฝ่ายเดียว ไม่มีการตรวจสอบจากองค์กรภายนอกหน่วยงานของเจ้าพนักงานเอง จึงอาจจะเกิดการใช้อำนาจออกหมายจับที่ไม่ถูกต้องและเหมาะสมได้ อีกทั้งเจ้าพนักงานเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการบังคับใช้กฎหมายและป้องกันปราบปรามอาชญากรรม การออกหมายจับของเจ้าพนักงานจึงมีวัตถุประสงค์โดยตรงในการควบคุมอาชญากรรม ซึ่งอาจจะละเลยเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามที่กฎหมายให้การรับรองไว้ได้

สำหรับการร้องขอหมายจับ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 59 กำหนดว่า ศาลจะออกหมายจับตามที่เห็นสมควรเองหรือโดยมีผู้ร้องขอก็ได้ การที่ศาลออกหมายจับตามที่

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39

** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145

เห็นสมควรเองก็เช่นการออกหมายจับในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ส่วนการที่มีผู้ร้องขอให้ออกหมายจับ ผู้ร้องขอจะต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ และต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครองตั้งแต่ระดับสามหรือตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป ซึ่งมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนหรือสอบสวนคดีที่ร้องขอออกหมายจับนั้น และต้องพร้อมที่จะมาให้ผู้พิพากษาสอบถามก่อนออกหมายได้ทันที* เนื่องจากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในระดับชั้นดังกล่าว เป็นผู้ที่มีหน้าที่โดยตรงในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม อีกทั้งเป็นผู้บังคับบัญชาในระดับต้นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน จึงมีความน่าเชื่อถือตามสมควรในการร้องขอหมายจับ

ในกรณีปกติ การร้องขอให้ออกหมายจับให้ร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจในการชำระคดีหรือศาลที่มีเขตอำนาจเหนือท้องที่ที่จะทำการจับ** แต่ในกรณีพิเศษ เจ้าพนักงานจะร้องขอหมายจับต่อศาลอาญา เพื่อที่จะทำการจับนอกเขตศาลอาญาก็ได้ แต่ต้องเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่ง และการร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจจะเกิดความล่าช้าเสียหายอย่างร้ายแรงต่อการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งการร้องขอหมายจับในกรณีพิเศษนี้ ผู้ร้องขอจะต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตั้งแต่ระดับเก้าขึ้นไปหรือตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นพลตำรวจตรีขึ้นไปเท่านั้น*** แต่อย่างไรก็ดี การร้องขอให้ศาลออกหมายจับในกรณีพิเศษนี้ไม่ค่อยเป็นที่พบเห็นมากนัก เนื่องจากขั้นตอนและวิธีการมีความยุ่งยากซับซ้อน อีกทั้งต้องใช้เจ้าพนักงานที่มีตำแหน่งสูงในการร้องขอหมายจับ

การร้องขอหมายจับจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้มีการรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษคดีอาญา โดยเป็นคดีที่อยู่ระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวนแล้ว โดยหากพบว่าเข้าหลักเกณฑ์ตามกฎหมายที่จะออกหมายจับผู้ต้องหาได้ ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีข้อ 113 กำหนดให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการออกหมายจับประกอบไว้ในสำนวนการสอบสวน เพื่อให้เจ้าพนักงานอื่นมีอำนาจทำการจับกุมตัวผู้ต้องหานั้นโดยสมบูรณ์ต่อไป อย่างไรก็ตาม การร้องขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลใดก็ตาม จะต้องเป็นหลักฐานและพฤติการณ์ดังต่อไปนี้

(1) การร้องขอให้ออกหมายจับ ผู้ร้องขอจะต้องเสนอพยานหลักฐานตามสมควรว่าผู้จะถูกจับน่าจะได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือจะ

* ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.2548
ข้อ 9

** ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.2548
ข้อ 8

*** ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.2548
ข้อ 25 และ 26

ไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น โดยถ้าผู้ถูกจับไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามหมายเรียก หรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควรให้สันนิษฐานว่าผู้นั้นจะหลบหนี

(2) การเสนอพยานหลักฐานต่อผู้พิพากษา ให้ผู้ร้องขอสาบานหรือปฏิญาณตน และแถลงด้วยตนเอง รวมทั้งตอบคำถามของผู้พิพากษาเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้จากการสืบสวนสอบสวน หรือพยานหลักฐานที่สนับสนุนถึงเหตุแห่งการขอออกหมายนั้น ผู้รู้เห็นเหตุการณ์หรือทราบข้อมูลอันเป็นเหตุแห่งการออกหมายจับควรจะมาเบิกความต่อผู้พิพากษาด้วยตนเอง และหากบุคคลดังกล่าวมาเบิกความ ให้ผู้พิพากษามั่นใจว่าสาระสำคัญโดยย่อและให้บุคคลนั้นลงลายมือชื่อไว้ แต่ในกรณีที่ผู้รู้เห็นเหตุการณ์หรือทราบข้อมูลไม่สามารถมาเบิกความต่อผู้พิพากษาได้ ผู้ร้องอาจใช้บันทึกถ้อยคำของบุคคลดังกล่าวที่ได้สาบานตนว่าจะให้ถ้อยคำตามความเป็นจริง และได้กระทำต่อหน้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งก็ได้ลงลายมือชื่อรับรองว่าได้มีการให้ถ้อยคำตรงตามบันทึก เพื่อเสนอเป็นพยานหลักฐานประกอบคำเบิกความของผู้ร้องขอก็ได้*

สำหรับพยานหลักฐานที่ใช้พิสูจน์ว่ามีเหตุสมควรในการออกหมายจับ ไม่จำเป็นต้องเป็นพยานหลักฐานโดยตรงหรือเป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุด เพราะจากการสืบสวนสอบสวนอาจจะยังไม่พบพยานหลักฐานเหล่านั้น แต่มีความจำเป็นและมีเหตุอันสมควรที่จะต้องออกหมายจับพยานหลักฐานที่ได้มาจึงอาจจะเป็นพยานบอกเล่าหรือพยานแวดล้อมกรณีก็ได้⁶ ดังเช่น ข้อมูลที่ได้จากการสืบสวนสอบสวน ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ทางนิติวิทยาศาสตร์ หรือที่ได้จากการใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยี ข้อมูลที่ได้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือข้อมูลที่ได้จากหนังสือของพนักงานอัยการเรื่องขอให้จัดการให้ได้ตัวผู้ต้องหา ** เป็นต้น

ในการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อพิจารณาอนุญาตให้ออกหมายจับ ผู้พิพากษาไม่จำเป็นต้องถือเคร่งครัดเช่นเดียวกับการรับฟังพยานหลักฐานที่ใช้พิสูจน์ความผิดของจำเลย *** กล่าวคือ ไม่จำเป็นต้องมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสามารถพิสูจน์ความผิดของบุคคลที่จะถูกจับจนปราศจากข้อสงสัย (Proof Beyond Reasonable Doubt) แต่อย่างใด เพียงแต่มีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลนั้นน่าจะเป็นผู้กระทำความผิดก็เพียงพอต่อการออกหมายจับแล้ว

* ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.2548

ข้อ 14

⁶ ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552), หน้า 203.

** ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.2548

ข้อ 17

*** ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.2548

ข้อ 18

เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องจากเมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลใดบุคคลหนึ่งตามที่กฎหมายบัญญัติแล้ว กฎหมายจึงให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐในการจับบุคคลนั้นไว้เพื่อป้องกันอาชญากรรม หรือเพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลนั้นทำลายพยานหลักฐาน หรือเพื่อไม่ให้หลบหนีเท่านั้น เพราะถ้าหากจับกุมตัวมาได้แล้วเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวไว้ ก็อาจจะปล่อยชั่วคราวบุคคลนั้นในภายหลังก็ได้ ส่วนการพิจารณาพยานหลักฐานเพื่อใช้พิสูจน์ความผิด จะต้องมีการพิจารณาพยานหลักฐานเพียงพอที่จะนำไปสู่การลงโทษจำเลยได้⁷ ด้วยเหตุนี้ การรับฟังพยานหลักฐานในขั้นตอนการพิจารณาคดีจึงต้องถือเคร่งครัดมากกว่าขั้นตอนการพิจารณาออกหมายจับ

จากการสังเกตพบว่า การที่ศาลจะต้องตรวจสอบพยานหลักฐานต่างๆของเจ้าพนักงานผู้ร้องขอหมายจับนั้น ก็เพื่อป้องกันการออกหมายจับโดยมิได้มีเหตุที่จะออกหมายจับตามที่กฎหมายกำหนด ศาลจึงจะต้องสอบถามเจ้าพนักงานจนแน่ใจว่ามีเหตุสมควรตามกฎหมายในการออกหมายจับจริง ดังนั้น ศาลจึงจำเป็นที่จะต้องสอบถามผู้รู้เห็นเหตุการณ์หรือทราบข้อมูลที่เกิดขึ้นในคดีนั้นอย่างแท้จริง เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่จะต้องถูกจับ

ในทางปฏิบัติ การร้องขอหมายจับมักจะกระทำโดยพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในคดี ซึ่งเป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์และทราบข้อมูลในคดีอยู่แล้ว ดังนั้น โดยส่วนมากผู้พิพากษาจึงพิจารณาออกหมายจับให้แก่พนักงานสอบสวนตามที่ได้ร้องขอ โดยจากสถิติการออกหมายจับของศาลยุติธรรมทั่วประเทศที่มีอำนาจในการออกหมายจับประจำปี พ.ศ.2546 พบว่า ได้มีการยื่นคำร้องขอหมายจับทั้งสิ้นจำนวน 186,305 หมาย ศาลอนุญาตตามคำร้องจำนวน 175,320 หมาย คิดเป็นร้อยละ 94 ของจำนวนคำร้องขอหมายจับทั้งหมด

3.1.2 เหตุที่จะออกหมายจับ

หลักเกณฑ์ที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการออกหมายจับก็คือ เหตุที่จะออกหมายจับเนื่องจากศาลเป็นผู้มีอำนาจในการออกหมายจับ หน้าที่ในการพิจารณาเหตุที่จะออกหมายจับในปัจจุบันจึงเป็นของศาล ซึ่งจะต้องเป็นไปตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 ได้บัญญัติไว้เท่านั้นว่า “เหตุที่จะออกหมายจับได้มีดังต่อไปนี้

- (1) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือ
- (2) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

⁷ ธรรมนูญฯ ไขหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, หน้า 202.

ถ้าบุคคลนั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร ให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี”

ด้วยเหตุนี้ การที่เจ้าพนักงานจะร้องขอหมายจับต่อศาลได้นั้น จะต้องมิเหตุที่จะออกหมายจับ ซึ่งแบ่งได้เป็นสองประการ ประการแรก จะต้องมิหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกตามที่กฎหมายระบุไว้เกินสามปี ซึ่งถือว่าเป็นความผิดอาญาร้ายแรง เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ เป็นต้น โดยเมื่อปรากฏพยานหลักฐานที่ได้มาจากการสืบสวนสอบสวนของเจ้าพนักงานว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดร้ายแรงดังกล่าวแล้ว เจ้าพนักงานสามารถร้องขอต่อศาลให้พิจารณาออกหมายจับได้ทันที โดยมีต้องคำนึงถึงเหตุผลประการอื่นอีก แต่อย่างไรก็ตาม พยานหลักฐานนั้นจะต้องมีความเป็นภาวะวิสัยมิใช่ความสงสัยลอยๆ ด้วยเหตุนี้ ถ้าฟังเพียงคำชัดทอดของผู้ต้องหาอื่นอย่างเดียว จึงยังไม่มีความเป็นภาวะวิสัยเพียงพอที่จะเป็นเงื่อนไขในการออกหมายจับได้⁸

ส่วนเหตุที่จะออกหมายจับประการที่สองก็คือ เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะกระทำความผิดอาญา โดยอาจจะเป็นความผิดอาญาฐานใดก็ได้ไม่ต้องคำนึงถึงอัตราโทษ แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้ต้องสงสัยในความผิดอาญาที่ไม่ร้ายแรงต้องถูกบังคับตามหมายจับ ซึ่งเป็นมาตรการบังคับทางอาญาที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพเป็นอย่างมาก การออกหมายจับในกรณีที่สองนี้ จึงจะต้องประกอบกับเหตุจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ในการที่จะเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐตามที่กฎหมายกำหนดประการใดประการหนึ่งด้วยเสมอ กล่าวคือ จะต้องมิเหตุที่เป็นการเฉพาะเจาะจงนั่นเอง⁹ ซึ่งเหตุเฉพาะเจาะจงเหล่านี้ประกอบไปด้วย เหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี เหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือเหตุอันควรเชื่อว่าจะก่อเหตุอันตรายประการอื่น เช่น การไปข่มขู่หรือทำร้ายพยาน การทำลายหรือสร้างพยานหลักฐานเท็จ หรือการก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำการดังกล่าว เป็นต้น

นอกจากนี้ ในกรณีที่บุคคลนั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร กฎหมายให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี ดังนั้น โดยผลของบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 คนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรชั่วคราว ต้องถือว่าเป็นผู้ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง จึงจะต้องถูกสันนิษฐานตามกฎหมายว่ามีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี¹⁰ แต่อย่างไรก็ดี ในกรณีที่โจทก์ฎีกาแต่ส่งสำเนาฎีกาให้จำเลยไม่ได้ โดยตามตัวจำเลยไม่พบและไม่ทราบจำเลยไปอยู่ที่ไหน จะถือว่าจำเลยไม่มีที่อยู่

⁸ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 286.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 287.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 289.

เป็นหลักแหล่งไม่ได้ และเมื่อไม่ปรากฏด้วยว่าจำเลยจะหลบหนี จึงไม่เป็นเหตุอันควรที่ศาลจะออกหมายจับ*

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในการร้องขอหมายจับว่า การพิจารณาพยานหลักฐานในการออกหมายจับของศาล ไม่จำเป็นต้องถึงขนาดว่าจะต้องพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้จนปราศจากข้อสงสัยเหมือนอย่างในชั้นพิจารณาคดี เพียงแต่มีพยานหลักฐานว่าคดีมีมูลตามสมควรว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดก็เพียงพอในการออกหมายจับแล้ว ทั้งนี้ เนื่องจากกระบวนการในชั้นตอนนี้ กฎหมายต้องการเพียงเพื่อให้อำนาจเจ้าพนักงานในการป้องกันอาชญากรรม โดยการจับบุคคลที่ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดมาอยู่ในอำนาจรัฐ เพื่อมิให้หลบหนี ซึ่งอาจจะทำให้การจับกุมยากขึ้น หรืออาจจะมีการทำลายพยานหลักฐานต่างๆในคดีได้ ดังนั้น พยานหลักฐานในชั้นตอนนี้จึงอาจเป็นพยานบอกเล่าหรือพยานแวดล้อมกรณีก็ได้¹¹ แต่ถึงกระนั้น การที่ศาลจะพิจารณาออกหมายจับหรือไม่นั้น เป็นดุลยพินิจของศาลโดยเฉพาะ¹²

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การที่จะมีการจับกุมบุคคลได้ด้วยหมายจับได้นั้น จะต้องมีการสืบสวนสอบสวนคดีโดยเจ้าพนักงาน เพื่อเป็นการถ่วงนกรองในเบื้องต้น จนกระทั่งมีพยานหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดอาญา เจ้าพนักงานจึงจะสามารถร้องขอให้ศาลพิจารณาออกหมายจับได้ ด้วยเหตุนี้ การมีพยานหลักฐานตามสมควรจึงเป็นเงื่อนไขประการสำคัญของเหตุที่จะออกหมายจับทั้งสองกรณี ดังนั้น การออกหมายจับโดยพลการหรือโดยไม่มีเหตุอันควรตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นการออกหมายจับก่อน เมื่อจับมาแล้วจึงค่อยสืบสวนสอบสวนหาเหตุในการออกหมายจับในภายหลัง จึงไม่สามารถกระทำได้ในปัจจุบัน

3.2 การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับ

เมื่อมีการร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น พนักงานสอบสวนก็ต้องทำการสอบถามปากคำผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษ เพื่อให้ทราบถึงลักษณะแห่งความผิด พฤติการณ์ต่างๆที่ความผิดนั้นได้กระทำลง ความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ ตลอดจนชื่อหรือรูปพรรณของผู้กระทำความผิดเท่าที่จะบอกได้** ซึ่งพนักงานสอบสวนจะต้องทำการ

* คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 859/2496

¹¹ ณรงค์ ไชหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, หน้า 203.

¹² เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนการพิจารณา, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดจิรัชการพิมพ์, 2551), หน้า 321.

** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 123

สอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงว่าบุคคลใดเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิด ไม่ว่าจะผู้กล่าวหาจะทราบชื่อของผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม

เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนแล้วเห็นว่าผู้ต้องหาในคดีไม่ว่าจะทราบชื่อหรือไม่ก็ตามเป็นผู้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนก็ต้องดำเนินการร้องขอให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องหาประกอบสำนวนการสอบสวนไว้ เพื่อให้ตัวพนักงานสอบสวนเอง หรือเจ้าพนักงานอื่นสามารถนำหมายจับนั้นไปติดตามจับกุมผู้ต้องหาได้ต่อไป เนื่องจากหากไม่มีตัวผู้ต้องหามาสอบปากคำ การสอบสวนก็ถือว่ายังไม่เสร็จสิ้น พนักงานอัยการก็จะยังไม่มีอำนาจฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120

ในการยื่นคำร้องขอหมายจับในกรณีปกตินั้น พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจในการออกหมายตามหลักเกณฑ์ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เพื่อให้ศาลพิจารณาออกหมายจับ สำหรับการยื่นคำร้องขอหมายจับในทางปฏิบัติจะต้องมีรายละเอียดและเอกสารประกอบตามหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.2548 ข้อ 10 ที่บัญญัติว่า “คำร้องให้ศาลออกหมายจับ ต้องมีรายละเอียดและเอกสารประกอบดังต่อไปนี้

(1) ต้องระบุชื่อ ชื่อสกุล รูปพรรณ อายุ อาชีพ หมายเลขประจำตัวประชาชนของบุคคลที่จะถูกจับกุมเท่าที่ทราบ

(2) จะต้องระบุเหตุที่จะออกหมายจับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 พร้อมทั้งสำเนาเอกสารซึ่งสนับสนุนเหตุแห่งการออกหมายจับ

(3) แนบแบบพิมพ์หมายจับที่กรอกข้อความครบถ้วนแล้วพร้อมสำเนา รวมทั้งเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น บันทึกรายชื่อผู้ต้องหา หนังสือมอบอำนาจให้ร้องทุกข์ เป็นต้น มาทำยคำร้อง”

จากบทบัญญัติดังกล่าว ในการร้องขอหมายจับพนักงานสอบสวนจึงจะต้องจัดเตรียมคำร้องขอหมายจับ แบบพิมพ์หมายจับและสำเนาที่กรอกข้อความครบถ้วนแล้ว พร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการยื่นคำร้องขอหมายจับ โดยในคำร้องจะต้องระบุชื่อ ชื่อสกุล รูปพรรณ อายุ อาชีพ หมายเลขประจำตัวประชาชนของบุคคลที่จะถูกจับกุมเท่าที่ทราบ และจะต้องระบุเหตุที่จะออกหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 พร้อมทั้งสำเนาเอกสารซึ่งสนับสนุนเหตุแห่งการออกหมายจับในคำร้องขอหมายจับ แล้วนำไปยื่นยังศาลเพื่อให้พิจารณาออกหมายจับโดยการตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้อง แล้วลงลายมือชื่อพร้อมกับประทับตราของศาลในหมายจับตามที่กฎหมายกำหนด จากนั้นศาลก็จะมอบหมายจับคืนให้กับพนักงานสอบสวน เพื่อดำเนินการติดตามจับกุมผู้ต้องหาต่อไป

ด้วยเหตุนี้ แบบของหมายจับจึงมีความสัมพันธ์กับการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับ ดังนั้นแบบหรือข้อความในหมายจับจึงมีความสำคัญ เนื่องจากการออกหมายจับเป็นกระบวนการพิจารณา

อย่างหนึ่งซึ่งต้องการความชัดเจนแน่นอน¹³ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องตัวบุคคลที่จะต้องถูกจับ เพื่อที่เจ้าพนักงานจะได้ใช้มาตรการบังคับของรัฐต่อบุคคลในเรื่องการจับได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งยังเป็น การควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานให้เกิดความเสียหายหรือกระทบต่อสิทธิและ เสรีภาพของประชาชนให้น้อยที่สุดอีกด้วย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 60 จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่อง แบบของหมายจับไว้ว่า หมายจับจะต้องทำเป็นหนังสือและมีข้อความดังต่อไปนี้

- (1) สถานที่ออกหมาย
- (2) วันเดือนปีที่ออกหมาย
- (3) เหตุที่ต้องออกหมาย
- (4) ชื่อหรือรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับ
- (5) ความผิดหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย
- (6) ลายมือชื่อและประทับตราของศาล

แบบของหมายจับตามที่กฎหมายกำหนดในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดตัวบุคคลที่จะ ถูกจับก็คือบทบัญญัติในมาตรา 60 (4) (ก) โดยบัญญัติว่า “ในกรณีออกหมายจับ ต้องระบุชื่อหรือ รูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับ” อย่างไรก็ตาม การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับควรจะต้องมีความ เฉพาะเจาะจง เนื่องจากมีผลให้บุคคลที่ได้กำหนดไว้ในหมายจับจะต้องถูกจับกุมโดยเจ้าพนักงาน

นอกจากหมายจับจะต้องมีรายการตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรานี้แล้ว หมายจับจะต้อง พิมพ์หรือเขียนให้ละเอียด ถูกต้อง ชัดเจนครบถ้วน ซึ่งต้องมีข้อความ รูปแบบ ขนาดและสีตามแบบ พิมพ์ของศาลอีกด้วย * โดยทั่วไปจึงอาจถือได้ว่า การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับด้วย ชื่อหรือรูปพรรณแต่เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ถือว่าเพียงพอและเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว

3.2.1 การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับกรณีทราบชื่อ

สำหรับการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับ หากพนักงานสอบสวนได้ทำการ สอบสวนจนสามารถทราบชื่อของผู้ต้องหาแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นเพราะผู้กล่าวหาเป็นผู้แจ้งให้ทราบ หรือเป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนจนทราบชื่อของผู้ต้องหา ก็ตาม และมีเหตุใน การออกหมายจับตามที่กฎหมายกำหนด ในการยื่นคำร้องขอหมายจับ พนักงานสอบสวนก็จะระบุ ชื่อของบุคคลนั้นลงในแบบพิมพ์หมายจับ ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

¹³ คณิศ ฅ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 279.

* ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.2548

ความอาญา มาตรา 60 (4) (ก) ว่าในกรณีออกหมายจับ ต้องระบุชื่อของบุคคลที่จะถูกจับ ด้วยเหตุนี้ วิธีการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับวิธีแรกก็คือ การระบุชื่อของผู้ต้องหาไปในหมายจับนั่นเอง

โดยคำนิยามของชื่อในกรณีของการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับ กฎหมายมิได้กำหนดไว้ว่ามีความหมายอย่างไร ดังนั้น ชื่อของบุคคลจึงน่าจะหมายความรวมถึงทั้งชื่อตัว ชื่อรอง และชื่อสกุลของบุคคลนั้น ตามพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ.2505 มาตรา 4* เนื่องจากคำพิงเพียงแต่การระบุชื่อตัว ชื่อรองหรือชื่อสกุลแต่เพียงอย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่ง น่าจะไม่เพียงพอในการระบุตัวบุคคลตามหมายจับ ซึ่งเป็นการนำหมายจับไปบังคับใช้โดยเจ้าพนักงาน เนื่องจากไม่มีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอที่จะทำให้สามารถจับกุมบุคคลตามหมายจับได้อย่างถูกต้อง แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายกำหนดถึงหลักเกณฑ์ในการกำหนดชื่อของบุคคลที่จะถูกจับลงในหมายจับแต่อย่างใด

อย่างไรก็ดี เมื่อได้พิจารณาถึงข้อความในแบบพิมพ์หมายจับของศาลที่เรียกว่า แบบพิมพ์ 47 ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.2548 ข้อ 4 พบว่า แบบพิมพ์ดังกล่าวมีข้อความกำหนดให้ต้องระบุเชื้อชาติ สัญชาติ อาชีพ ที่อยู่อาศัยและเบอร์โทรศัพท์ของบุคคลที่จะถูกจับเพิ่มเติมขึ้นมา เพื่อแยกแยะตัวบุคคลให้มีความละเอียดชัดเจนมากขึ้น นอกจากนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการจัดการตามหมายจับ ในหมายเหตุท้ายแบบพิมพ์หมายจับยังระบุไว้ด้วยว่า “ให้ระบุชื่อหรือรูปพรรณและแนบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดไปพร้อมกับหมายนี้ด้วย”

ด้วยเหตุนี้ จึงหมายความว่า ในกรณีที่ทราบชื่อของบุคคลที่จะถูกจับ นอกจากจะต้องระบุชื่อของบุคคลดังกล่าวลงในหมายจับแล้ว ก็ยังจะต้องแนบตำหนิรูปพรรณของบุคคลนั้นไปพร้อมกับหมายจับด้วย ดังนั้น ตำหนิรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับจึงน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของหมายจับด้วย แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายก็ไม่ได้บัญญัติไว้ถึงหลักเกณฑ์และวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการระบุตำหนิรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับที่จะต้องแนบไปกับหมายจับแต่อย่างใด

การที่กฎหมายกำหนดให้การออกหมายจับจะต้องระบุตัวผู้ที่จะถูกจับด้วยชื่อนั้น ก็เพราะการระบุตัวบุคคลด้วยชื่อ เป็นการสื่อถึงตัวบุคคลได้ง่าย ชัดเจน และสะดวกที่สุด เพราะกฎหมาย

* พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ.2505 มาตรา 4 บัญญัติว่า “ในพระราชบัญญัตินี้

“ชื่อตัว” หมายความว่า ชื่อประจำบุคคล

“ชื่อรอง” หมายความว่า ชื่อประกอบถัดจากชื่อตัว

“ชื่อสกุล” หมายความว่า ชื่อประจำวงศ์สกุล”

กำหนดให้ผู้มีสัญชาติไทยทุกคนจะต้องมีชื่อ* และบุคคลในสังคมโดยทั่วไปก็ต้องใช้ชื่อของตนในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น เพื่อเป็นเครื่องยืนยันแสดงตัวบุคคล ดังนั้น หากพนักงานสอบสวนสามารถทราบชื่อของผู้ต้องสงสัยได้ตั้งแต่ในชั้นเริ่มต้นดำเนินคดี การสอบสวนก็จะดำเนินไปได้ด้วยความรวดเร็วมากกว่ากรณีที่ไม่มีทราบชื่อของผู้ต้องสงสัย เพราะพนักงานสอบสวนไม่ต้องเสียเวลาในการสืบหาว่าผู้ต้องสงสัยมีชื่อว่าอย่างไรก่อนนั่นเอง

3.2.2 การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับกรณีไม่ทราบชื่อ

การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับกรณีไม่ทราบชื่อนั้น สามารถเกิดขึ้นได้ในกรณีที่มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น โดยเมื่อพนักงานสอบสวนทำการรับคำร้องทุกข์กล่าวโทษ ผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษอาจจะร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนโดยที่ไม่รู้ว่าผู้กระทำความผิดมีชื่อว่าอย่างไรก็ได้ เพราะในการร้องทุกข์กล่าวโทษ กฎหมายไม่ได้บังคับให้ผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษจะต้องระบุชื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิด เนื่องจากในบางคดี ผู้เสียหายมักจะไม่รู้จักกับผู้ต้องหาเป็นการส่วนตัว โดยเฉพาะในคดีที่เป็นความผิดอาญาร้ายแรงที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ร่างกายและเพศ เช่น คดีทำร้ายร่างกาย หรือคดีข่มขืนกระทำชำเรา เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้เสียหายจึงมักจะไม่ทราบชื่อของผู้กระทำความผิด หรืออาจจะทราบเพียงแต่ชื่อตัว ชื่อสกุล ชื่อเล่น หรือชื่อฉายาอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ผู้เสียหายก็ยังจดจำรูปพรรณของผู้กระทำความผิดได้ ดังนั้น เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนติดตามตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 67 จึงบัญญัติว่า “จะออกหมายจับผู้ต้องหาที่ยังไม่รู้จักชื่อก็ได้ แต่จะต้องบอกรูปพรรณของบุคคลนั้นให้ละเอียดเท่าที่จะทำได้”

ดังนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนได้สอบสวนคดีแล้ว แม้ยังไม่ทราบชื่อของผู้ต้องหา แต่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสามารถออกหมายจับผู้ต้องหาที่ยังไม่รู้จักชื่อนั้นได้แล้ว พนักงานสอบสวนก็สามารถใช้รูปพรรณของผู้ต้องหาที่ได้มาจากการสอบสวนปากคำผู้เสียหายหรือพยานหรือรูปพรรณจากการวาดภาพสเกตซ์ผู้ต้องหา หรือรูปพรรณของผู้ต้องหาจากพยานวัตถุอื่นๆ เช่น ภาพถ่ายหรือภาพวิดีโอ เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับได้เช่นกัน ทั้งนี้ ก็เพื่อเปิดโอกาสให้สามารถออกหมายจับผู้ต้องหาได้แม้จะยังไม่รู้จักชื่อ เพื่อไม่ให้เป็นการอุปสรรคต่อการดำเนินคดีติดตามตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษนั่นเอง

ในกรณีที่ไม่ทราบชื่อของผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนก็สามารถระบุเพียงแต่รูปพรรณของผู้ต้องหาเท่าที่ทราบลงในแบบพิมพ์หมายจับได้ ทั้งนี้ เนื่องจากในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

* พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ.2505 มาตรา 5 บัญญัติว่า “ผู้มีสัญชาติไทยต้องมีชื่อตัวและชื่อสกุล และจะมีชื่อรองก็ได้”

ความอาญา มาตรา 60 (4) (ก) ได้กำหนดไว้ว่าในกรณีออกหมายจับ ต้องระบุรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับ ด้วยเหตุนี้ วิธีการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับวิธีที่สองก็คือ การระบุรูปพรรณของผู้ต้องหาไปในหมายจับ อันเป็นการสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 67 นั้นเอง

แต่เนื่องจากการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่ไม่ทราบชื่อของผู้ต้องหา กฎหมายไม่ได้กำหนดถึงหลักเกณฑ์และวิธีการในการระบุรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับไว้แต่อย่างใด และกฎหมายก็ไม่ได้กำหนดแบบพิมพ์ตำหนิรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับไว้อีกด้วย แต่อย่างไรก็ดี ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีได้กำหนดว่าเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นแต่ยังจับกุมตัวผู้กระทำความผิดไม่ได้และต้องการแจ้งให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในหน่วยอื่นทราบด้วย ให้สถานีตำรวจหรือหน่วยงานเจ้าของคดีออกตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดตามแบบ วท.7 - ต.321 ส่งตรงไปยังกองทะเบียนประวัติอาชญากรหรือวิทยาการเขตโดยเร็วพร้อมด้วยหมายจับ เพื่อทำการประกาศสืบจับต่อไป โดยการกรอกตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิด ให้กรอกข้อความที่เกี่ยวกับผู้กระทำความผิดโดยละเอียดเพียงพอที่เจ้าพนักงานได้พบตัวผู้กระทำความผิดจะมั่นใจได้ว่าการจับกุมตัวผู้นั้นตามประกาศสืบจับจะไม่ใช่การจับผิดตัวแม้ผู้จับจะไม่รู้จักตัวผู้กระทำความผิดนั้นมาก่อน*

ด้วยเหตุนี้ ในการยื่นคำร้องขอหมายจับ พนักงานสอบสวนจึงแนบแบบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือแบบ วท.7 - ต.321 ดังกล่าวนี้ ติดไปพร้อมกับคำร้องขอหมายจับและแบบพิมพ์หมายจับของศาลด้วย ทั้งในกรณีที่สามารระบุชื่อของบุคคลที่จะถูกจับได้และกรณีที่สามารระบุชื่อของบุคคลที่จะถูกจับได้ เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบภายในของเจ้าพนักงานและเพื่อประโยชน์ในการระบุตัวบุคคลตามหมายจับต่อไป

การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับลงในแบบพิมพ์หมายจับกรณีที่สามารระบุชื่อของผู้ต้องหา ถ้าผู้ต้องหาเป็นชาย การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับลงในแบบพิมพ์หมายจับของศาลจะมักใช้คำว่า “ชายไทยไม่ทราบชื่อจริงและนามสกุลจริง” หรือกรณีที่สามารระบุชื่อจริงและนามสกุลจริงจะใช้คำว่า “หญิงไทยไม่ทราบชื่อจริงและนามสกุลจริง” และมักต่อท้ายด้วยข้อความที่แสดงถึงรูปพรรณของผู้ต้องหาตามที่ได้จากการสอบสวนเช่น “มีตำหนิรูปพรรณตามภาพถ่าย” หรือ “มีตำหนิรูปพรรณตามภาพสเกตซ์” เป็นต้น ซึ่งหากเป็นกรณีดังกล่าว พนักงานสอบสวนก็จะแนบภาพถ่ายหรือภาพสเกตซ์ของผู้ต้องหาไปกับหมายจับด้วย นอกเหนือไปจากการแนบแบบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือแบบ วท.7 - ต.321 ตามที่ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีได้กำหนดไว้ดังกล่าว

* ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 395

สำหรับประเภทของรูปพรรณที่สามารถใช้ในการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับ ตามแบบพิมพ์ตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ประกอบไปด้วยลักษณะต่างๆ ทั้งสิ้น 23 ประการ ดังต่อไปนี้

- (1) ส่วนสูง เป็นเซนติเมตร
- (2) น้ำหนัก เป็นกิโลกรัม
- (3) หมูโลหิต
- (4) รูปร่าง แบ่งออกเป็น สูง สดัด เตี้ย ลำสัน อ้วน ผอม และอื่นๆ
- (5) ผิว แบ่งออกเป็น ขาว ขาวเหลือง ดำ ดำแดง ตกกระ ละเอียด หยาบ และอื่นๆ
- (6) รูปหน้า แบ่งออกเป็น กลม รูปไข่ สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม แผลมหลิ้ม และอื่นๆ
- (7) ผม แบ่งออกเป็น เป้ แสกกลาง เสย เส้นผมตรง เป็นคลื่น หยิก ผมฟู หนา บาง ดำ ขาว หงอก หงอกประปราย แดง ทอง และอื่นๆ
- (8) ศีรษะ แบ่งออกเป็น ลำนเถิก ลำนเฉียง ลำนครึ่งศีรษะ ลำนง่ามถ่อ และอื่นๆ
- (9) หน้าผาก แบ่งออกเป็น กว้าง แคบ โหนก ตรง ลาด สั้น และอื่นๆ
- (10) คิ้ว แบ่งออกเป็น หนา บาง ต่อ ห่าง สั้น ชี้ ดำ ขาว แดง หงอกประปราย และอื่นๆ
- (11) ตา แบ่งออกเป็น โต เล็ก ขึ้นเดียว สองชั้น โปน ลึก ปรีอ หยี เหล่ เข เอก ถั่ว และอื่นๆ
- (12) หู แบ่งออกเป็น กาง ลีบ กลม สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม กะหล่ำปลี ติงหูเหลี่ยม ติงหูราบ ติงหูย้อยและอื่นๆ
- (13) จมูก แบ่งออกเป็น ตั้งจมูกราบ ตั้งจมูกโค้ง ตั้งจมูกลึก สันจมูกตรง สันจมูกโค้ง สันจมูกเหลี่ยม สันจมูกสั้น จมูกกว้าง จมูกแคบ จมูกเขิด จมูกจุ่มและอื่นๆ
- (14) ปาก แบ่งออกเป็น หนา บาง กว้าง แคบ รูปกระจับ บนยื่น ล่างยื่น ไม่มีร่องปากและอื่นๆ
- (15) ฟัน แบ่งออกเป็น ใหญ่ เล็ก เรียบ เก ห่าง ยื่น หลอ ขาว เหลือง ดำ เลี่ยมและอื่นๆ
- (16) คาง แบ่งออกเป็น ตรง สั้น ยื่น ป้าน บุ่ม เหลี่ยมและอื่นๆ
- (17) หนวดและเครา แบ่งออกเป็น หนา บาง เล็กเรียว ยาว สั้น ปลายงอน สีดำ แดง หงอก ขาว หงอกประปรายและอื่นๆ
- (18) ลำเนียง แบ่งออกเป็น ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออกเฉียง ภาคตะวันตก ภาคใต้ จีนและอื่นๆ
- (19) เสียง แบ่งออกเป็น ดัง ค่อย แหบ แหลม ทุ่มและอื่นๆ
- (20) ตำหนิ แบ่งออกเป็น ไฟ ปาน แผลเป็นและอื่นๆ พร้อมทั้งให้ระบุสี ขนาด และตำแหน่งว่าอยู่ส่วนไหนของร่างกาย เช่น มีไฟดำ 1 เม็ด ขนาดเท่าเมล็ดถั่วเขียวใต้คาง เป็นต้น

(21) ลายสัก ให้ระบุรูป เช่น รูปสัตว์ คน สิ่งของ ดอกไม้ ยันต์ (ชื่อยันต์ ชื่ออาจารย์) สี เช่น แดง ดำ ตำแหน่งสักส่วนใดของร่างกาย เช่น ไหล่ซ้ายสักแม่ ไหล่ขวาสักพ่อ หน้าอกสักเสือแผ่น แขนขวาสักมังกรพัน กลางหลังสักยันต์แปดทิศ เป็นต้น

(22) ลักษณะพิการ เช่น ปากเบี้ยว ปากแหว่ง แขนคอก แขนด้วน หูหนวก เป็นใบ้ เป็นต้น

(23) ลักษณะอันน่าสังเกตุ คือ อากัปกริยาหรือลักษณะพิเศษที่เกิดขึ้นเฉพาะตัวติดเป็นนิสัย เช่น พุดซ้ำ พุดติดอ่าง พุดเร็ว พุดลิ้นไก่สั้น และให้รวมถึงสิ่งวิกล อันหมายถึงลักษณะอาการที่บุคคลนั้นแสดงออกโดยไม่ได้ตั้งใจหรือในขณะที่เผลอ เช่น เวลาพูดเอามือป้องปาก เขี่ย แคะ ลูบ คลำจมูกหรือคาง กัดเล็บมือ หรือเวลาพูด ออกท่าทางประกอบ สูดบุหรี่จัด ติดยาเสพติด ดื่มสุรา เป็นอาจิณ หรือลักษณะการแต่งกายที่น่าสังเกตุ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายในการที่กำหนดให้สามารถใช้รูปพรรณในการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับตามหมายจับได้นั้น ก็เพื่อให้สามารถติดตามผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าการที่ไม่ทราบชื่อของผู้กระทำความผิดจะเป็นอุปสรรคในการติดตามจับกุมตัวผู้ต้องหา โดยมีวัตถุประสงค์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และในขณะเดียวกันกฎหมายก็ยังให้ระบุรูปพรรณให้ละเอียดเท่าที่จะทำได้ เพื่อที่จะทำให้การจับกุมตัวผู้ต้องหาตามหมายจับเป็นไปอย่างถูกต้องไม่ผิดพลาด อันเป็นการป้องกันการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอีกด้วย

แต่ในทางปฏิบัติแล้ว การบังคับใช้หมายจับที่กำหนดตัวผู้ที่จะต้องถูกจับด้วยรูปพรรณ เป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากการที่จะพิจารณาว่ารูปพรรณเท่าใด จึงจะมีความละเอียดเพียงพอต่อการออกหมายจับ เพื่อให้เจ้าพนักงานสามารถจับกุมผู้ต้องหาได้โดยไม่ผิดพลาดนั้น เป็นดุลยพินิจของผู้พิพากษาผู้ออกหมายจับ ซึ่งการใช้ดุลยพินิจก็มักจะมี ความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล นอกจากนี้ กฎหมายกำหนดให้บอกรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับเพียงเท่าที่จะทำได้เท่านั้น จึงทำให้เกิดปัญหาในการที่รูปพรรณของบุคคลตามหมายจับเป็นเพียงรูปพรรณทั่วไป เช่น ส่วนสูง น้ำหนัก รูปร่าง สีผิว ซึ่งไม่เฉพาะเจาะจงเพียงพอที่จะทำให้เจ้าพนักงานสามารถจับกุมผู้ต้องหาได้อย่างถูกต้อง

ด้วยเหตุนี้ การออกหมายจับโดยกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับด้วยรูปพรรณทั่วไป จึงมักจะ ไม่เพียงพอที่จะทำให้เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติการตามหมายจับมีความมั่นใจว่าจะจับกุมผู้ต้องหาได้ โดยไม่ผิดพลาด เนื่องจากรูปพรรณที่มีลักษณะไม่เฉพาะเจาะจงนั้น อาจจะมีการเหมือนหรือคล้ายกันได้ในบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ซึ่งการจับกุมผิดตัวสามารถก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้ถูกจับกุมได้ นอกจากนี้ ยังนำมาซึ่งความรับผิดตามกฎหมายทั้งในทางอาญา ทางแพ่ง และทางปกครองของเจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมาย และรัฐยังจะต้องเสียค่าชดเชยให้แก่บุคคลที่ถูกจับกุมผิดตัวอีกด้วย

3.3 การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับ

เมื่อศาลได้พิจารณาออกหมายจับตามหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว เจ้าพนักงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำรวจ ก็จะมีหน้าที่ในการจัดการตามหมายจับ โดยทำการติดตามจับกุมบุคคลตามหมายจับต่อไป การจัดการตามหมายจับจึงเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานเท่านั้น ศาลเป็นเพียงผู้ที่มีอำนาจออกหมายจับ ไม่สามารถที่จะจัดการตามหมายจับเองได้ เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้ศาลผู้เป็นกลางเป็นผู้ตรวจสอบการออกหมายจับ ทั้งนี้เพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ในการจัดการตามหมายจับ กฎหมายไม่ได้กำหนดตัวเจ้าพนักงานไว้โดยเฉพาะ เช่นเดียวกับการจัดการตามหมายค้น* พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจทุกคนจึงสามารถทำการจับกุมบุคคลตามหมายจับได้ แต่เฉพาะตำรวจเท่านั้นที่สามารถทำการจับกุมนอกเขตที่ตนประจำการได้** อันเป็นการสอดคล้องกับการที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 77 กำหนดให้หมายจับสามารถใช้ได้ทั่วประเทศจากนั้นเอง

กฎหมายได้กำหนดให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีหน้าที่จัดการให้เป็นไปตามหมายจับซึ่งได้มอบหรือส่งมาให้จัดการภายในอำนาจของเจ้าพนักงานนั้น ส่วนในกรณีที่ศาลเป็นผู้ออกหมายจับเองโดยไม่มีผู้ร้องขอ ศาลจะมอบหรือส่งหมายจับไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งอยู่ภายในเขตอำนาจของศาลตั้งระบุในหมายจับ หรือแก่หัวหน้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจประจำจังหวัด อำเภอ กิ่งอำเภอ หรือตำบล ซึ่งจะให้การให้เป็นไปตามหมายจับนั้นก็ได้ โดยเจ้าพนักงานผู้นั้นจะจัดการตามหมายจับเอง หรือจะสั่งให้เจ้าพนักงานรองลงไปจัดการตามหมายจับแทนก็ได้ หรือจะมอบหรือส่งสำเนาหมายจับอันรับรองว่าถูกต้องแล้วให้แก่เจ้าพนักงานอื่นจัดการตามหมายจับนั้นก็ได้ ในกรณีที่หมายจับนั้นได้มอบหรือส่งให้แก่เจ้าพนักงานตั้งแต่สองคนขึ้นไป เจ้าพนักงานนั้นจะจัดการตามหมายจับแยกกันหรือรวมกันก็ได้*** ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกและประสิทธิภาพในการจัดการตามหมายจับนั่นเอง

เมื่อศาลได้พิจารณาออกหมายจับแล้ว ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนนำหมายจับติดสำนวนการสอบสวนไว้ และส่งสำเนาหมายจับไปให้สถานีตำรวจเจ้าของท้องที่ หรือสถานีตำรวจท้องที่ที่ผู้ต้องหาหนีไปอยู่ทราบ เพื่อจัดการจับกุมตัวต่อไป นอกจากนั้น ก็ให้สำเนาหมายจับพร้อมตำหนิรูปพรรณส่งไปยังแผนกสืบจับ กอง

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 97

** ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 17

*** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 61

ทะเบียนประวัติอาชญากร กองวิทยาการจังหวัดหรือกองวิทยาการเขต เพื่อดำเนินการประกาศสืบจับตามหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้อีกด้วย

ต่อมาเมื่อเจ้าพนักงานได้ทำการสืบสวนสอบสวนจนทราบว่าบุคคลใดเป็นบุคคลตามหมายจับแล้ว ในทางปฏิบัติก่อนที่เจ้าพนักงานก็จะทำการจับกุม เจ้าพนักงานจะตรวจสอบว่าหมายจับนั้นยังคงมีผลสามารถใช้บังคับได้อยู่หรือไม่ เพราะในบางกรณีอาจมีการจับกุมบุคคลตามหมายจับฉบับนั้นไปแล้ว โดยบุคคลนั้นได้รับการปล่อยตัวคราวออกมาภายหลัง หรือเป็นกรณีศาลซึ่งออกหมายจับได้ถอนหมายจับคืนไปแล้ว ซึ่งหากเป็นกรณีดังกล่าวนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 68 ถือว่าหมายจับนั้นเป็นอันสิ้นผลไม่สามารถใช้ได้อีกต่อไป

หลังจากนั้น เจ้าพนักงานจะตรวจสอบรายละเอียดเกี่ยวกับชื่อหรือรูปพรรณของบุคคลตามที่กำหนดไว้ในหมายจับและแบบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิด ตลอดจนสืบสวนสอบสวนจนทราบว่าบุคคลนั้นอยู่ ณ สถานที่แห่งใด ในขั้นตอนการจับกุมบุคคลตามหมายจับ เจ้าพนักงานจะแสดงตนเข้าทำการตรวจสอบว่าบุคคลที่จะถูกจับเป็นบุคคลตามหมายจับหรือไม่ โดยในกรณีหมายจับที่ระบุชื่อ เจ้าพนักงานก็จะทำการตรวจสอบเอกสารประจำตัวของบุคคลดังกล่าว เช่น บัตรประจำตัวประชาชน* ใบขับขี่ หรือเอกสารประจำตัวอื่นๆที่ทางราชการออกให้ ส่วนในกรณีหมายจับที่ไม่ได้ระบุชื่อ เจ้าพนักงานจะใช้ดุลยพินิจพิจารณารูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับ ตลอดจนภาพถ่ายหรือภาพสเกตช์ว่ามีลักษณะตรงกับบุคคลในแบบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดที่แนบมากับหมายจับหรือไม่

เมื่อเจ้าพนักงานพบว่าบุคคลที่จะถูกจับเป็นบุคคลตามหมายจับ เจ้าพนักงานจะต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับว่าเขาต้องถูกจับ แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบ แสดงหมายจับต่อผู้ถูกจับ พร้อมทั้งแจ้งด้วยว่า ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้น อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้และผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ หรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ ถ้าผู้ถูกจับประสงค์จะแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมที่สามารถดำเนินการได้โดยสะดวกและไม่เป็นการขัดขวางการจับหรือการควบคุมผู้ถูกจับหรือทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ก็ให้เจ้าพนักงานอนุญาตให้ผู้ถูกจับดำเนินการได้ตามสมควรแก่กรณี หลังจากนั้น เจ้าพนักงานจะส่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับพร้อมด้วยผู้จับ เว้นแต่สามารถนำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

* พระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2526 มาตรา 5 บัญญัติว่า “ผู้มีสัญชาติไทยซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบห้าปีบริบูรณ์แต่ไม่เกินเจ็ดสิบปีบริบูรณ์ และมีชื่อในทะเบียนบ้านต้องมีบัตรตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้...” และมาตรา 17 บัญญัติว่า “ผู้ถือบัตรผู้ใดไม่อาจแสดงบัตรหรือใบรับหรือใบแทนใบรับ เมื่อเจ้าพนักงานตรวจบัตรขอตรวจ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาท”

ได้ในขณะนั้น ให้นำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบดังกล่าว แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป และเจ้าพนักงานผู้จับจะต้องบันทึกการจับดังกล่าวไว้* โดยเรียกบันทึกดังกล่าวว่า บันทึกจับกุม นอกจากนี้ เมื่อเจ้าพนักงานได้จัดการตามหมายจับ โดยการจับกุมตัวบุคคลตามหมายจับแล้ว ให้บันทึกรายละเอียดในการจัดการตามหมายจับและรายงานให้ศาลที่ออกหมายทราบโดยเร็ว แต่ต้องไม่ช้ากว่า 7 วันนับแต่วันจับ** ทั้งนี้ เพื่อเป็นการตรวจสอบการปฏิบัติการตามหมายจับของเจ้าพนักงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดและพฤติการณ์ในการจับกุม ว่าเจ้าพนักงานได้ปฏิบัติหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอีกทางหนึ่งด้วย

ในกรณีที่เจ้าพนักงานมีความจำเป็นต้องจับตัวผู้ถูกจับ เนื่องจากผู้ถูกจับไม่ยอมไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน เจ้าพนักงานผู้ทำการจับต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนโดยทันที และเมื่อถึงที่นั้นแล้วเจ้าพนักงานผู้จับจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบอีกครั้งหนึ่ง ถ้ามีหมายจับให้แจ้งให้ผู้ถูกจับทราบและอ่านให้ฟังด้วย และต้องมอบสำเนาบันทึกการจับแก่ผู้ถูกจับนั้น*** จากนั้นให้ส่งตัวผู้ถูกจับแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจของที่ทำการของพนักงานสอบสวนดังกล่าว เพื่อดำเนินการตามกฎหมายต่อไป ซึ่งในทางปฏิบัติ ผู้รับมอบตัวผู้ถูกจับก็คือพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในคดีนั้นนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม กฎหมายไทยไม่ได้กำหนดอย่างแน่ชัดให้ต้องทำการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับตามหมายจับเพื่อตรวจสอบว่าเจ้าพนักงานได้จับกุมบุคคลตามหมายจับมาอย่างถูกต้องแต่อย่างใด การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับที่ปรากฏตามกฎหมายไทยในปัจจุบัน มีเพียงการชี้ตัวผู้ต้องหาเท่านั้น

3.3.1 การชี้ตัวผู้ต้องหา

ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องจัดให้ผู้เสียหายหรือพยานยืนยันตัวผู้กระทำความผิดในชั้นจับกุมหรือชี้ตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดี พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหรือพนักงานสอบสวนอาจจัดให้มีการยืนยันตัวผู้กระทำความผิดหรือชี้ตัวผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 การชี้ตัวผู้ต้องหาจึงถือได้ว่า

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83

** ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.2548

*** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84

เป็นการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับ โดยเป็นการใช้รูปพรรณของผู้ต้องหาในการยืนยันตัวบุคคลนั่นเอง

การชี้ตัวผู้ต้องหา นอกจากจะเป็นการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับแล้ว ยังเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งด้วย ดังนั้น เจ้าพนักงานจึงควรจัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหาที่ถูกจับตามหมายจับในโอกาสแรกที่ทำได้ นอกจากจะเป็นการพิสูจน์ยืนยันว่าผู้เสียหายหรือพยานสามารถจดจำผู้ต้องหาได้อย่างแน่นอนตามที่ได้ให้การไว้กับเจ้าพนักงาน ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นหลักฐานสำคัญในการพิจารณาคดีได้แล้ว หากผู้เสียหายหรือพยานยืนยันว่าบุคคลที่ถูกจับไม่ใช่ผู้กระทำความผิด เจ้าพนักงานก็จะดำเนินการเพื่อปล่อยตัวผู้ต้องหาไปในทันที อันเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นคดี¹⁴

การชี้ตัวผู้ต้องหาจะต้องกระทำในสถานที่ที่เหมาะสม และสามารถจะป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาเห็นตัวผู้เสียหายหรือพยาน โดยให้คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้เสียหายหรือพยานเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งกรณี เว้นแต่ผู้เสียหายหรือพยานนั้นยินยอมและให้บันทึกความยินยอมนั้นไว้* อย่างไรก็ตาม กฎหมายไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการชี้ตัวผู้ต้องหาเอาไว้ ดังนั้น เพื่อให้การยืนยันตัวบุคคลที่ถูกจับเป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นธรรมตามสมควร ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีจึงได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการชี้ตัวเพื่อให้เจ้าพนักงานได้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานเอาไว้ลักษณะ 8 เรื่อง การสอบสวน บทที่ 8 ว่าด้วยการจัดให้ชี้ตัวและชี้รูปผู้ต้องหา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“ข้อ 260 ในกรณีที่จะจัดให้ผู้กล่าวหาหรือพยานดูตัวผู้ต้องหา เพื่อให้แน่ใจว่าผู้กล่าวหาหรือพยานจำตัวผู้ต้องหาได้แน่นอนหรือไม่ จำเป็นที่จะต้องจัดให้มีการชี้ตัวหรือชี้รูปผู้ต้องหา จึงนับว่าเป็นการสำคัญที่ต้องให้ความยุติธรรมแก่ผู้ต้องหาอย่างเต็มที่

ดังนี้ ผู้อำนวยการชี้ตัวนั้น ถ้าชี้สถานที่สถานีตำรวจตั้งอยู่ ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน หรือผู้ดำรงตำแหน่งสูงขึ้นไป ถ้าเป็นสถานที่อื่นให้เป็นที่ของนายตำรวจที่มียศตั้งแต่ นายร้อยตำรวจตรี หรือเทียบเท่าขึ้นไปเป็นผู้ดำเนินการชี้

สถานที่นั้นให้เลือกสถานที่ที่มีแสงสว่างเป็นปกติ และเป็นที่ยืนที่กำบังพอที่จะป้องกันมิให้ผู้กล่าวหาหรือพยานที่ยังมิได้ชี้ตัวได้เห็นตัวผู้ต้องหาก่อนที่จะเข้าชี้ตัวได้”

“ข้อ 261 วิธีการชี้ตัวผู้ต้องหานั้น ให้ปฏิบัติดังนี้

(1) อย่าให้ผู้ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือเจ้าหน้าที่ผู้สืบสวน ซึ่งเป็นปฏิปักษ์กับผู้ต้องหาในคดีนั้นเข้าไปเกี่ยวข้องในการชี้ตัว

¹⁴ จักรพงษ์ วิชาวัฒน์วานิช, หลักและทฤษฎีการสอบสวน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร, 2550), หน้า 159.

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133

(2) ก่อนทำการชู้ตัว อย่าให้ผู้จะทำการชู้ตัวมีโอกาสติดต่อกับผู้ใดที่เห็นว่าจะก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมแก่คดีได้ ทั้งอย่าให้เห็นตัวผู้ต้องหาหรือรูปหรือตำหนิรูปพรรณผู้ต้องหาก่อนทำการชู้

(3) จัดให้ผู้ต้องหาสวมเสื้อคล้ายคลึงกับเวลาเกิดเหตุ และจัดให้บุคคลอื่นซึ่งมี เพศ รูปร่าง ขนาด อายุ และแต่งกายคล้ายคลึงกับผู้ต้องหาอยู่ร่วมในที่เดียวกันไม่น้อยกว่า 5 คน

ถ้าผู้ต้องหาประสงค์จะเลือกที่ยืนตามความพอใจภายในเขตที่ได้จัดทำขึ้นสำหรับการชู้ตัวนั้นแล้วก็ให้เลือกได้ และถ้าประสงค์จะเปลี่ยนที่อีกระหว่างที่พยานคนหนึ่งๆ ชู้ตัวไปแล้วก็ให้เลือกได้เช่นเดียวกัน

(4) ก่อนให้ผู้กล่าวหาหรือพยานชู้ตัว ให้ผู้อำนวยการชู้ตัวถามผู้ต้องหาก่อนว่าตามที่จัดเพื่อให้ชู้ตัวนี้เป็นที่พอใจหรือไม่ หรือจะให้การอย่างไร เพื่อให้เป็นไปตามความยุติธรรม ถ้าไม่เป็นที่พอใจหรือได้แก้ไขตามความประสงค์ซึ่งสมควรผ่อนตามได้แล้ว ก็ให้ทำบันทึกไว้เป็นหลักฐาน และให้ผู้ที่มีส่วนรู้เห็นในเวลานั้น และตัวผู้ต้องหาเองลงลายมือชื่อรับรู้ว่าเท่าที่เจ้าพนักงานจัดการชู้ตัวนี้เป็นที่พอใจแล้ว

(5) ต้องจัดการให้ผู้กล่าวหาหรือพยานเข้าชู้ตัวทีละคน เวลาทำการชู้ตัวพยานมีสิทธิและหน้าที่เพียงทำการชู้ตัวอย่างเดียวจะทำการอย่างอื่นเช่นพูดจาหรือแสดงกิริยาเปรียบเปรยผู้ต้องหาเป็นต้น และต้องระวังไม่ให้ผู้ใดกระทำการอย่างใด อันเป็นเชิงแนะนำพยานให้ชู้ตัวคนใดได้

ในเวลาที่พยานชู้ตัว ผู้อำนวยการควรสังเกตไว้โดยละเอียดว่าพยานชู้ตัวผู้ต้องหาโดยถูกต้อง หรือแสดงความไม่แน่ใจ หรือชี้ผิดตัวหรือไม่ชี้ หรือมีเหตุอย่างอื่นซึ่งเห็นว่าจะเป็นทางทำให้การดำเนินคดีได้เป็นไปโดยไม่ยุติธรรมเกิดขึ้นแก่ผู้ต้องหาอย่างไรบ้าง ก็ให้บันทึกไว้เป็นหลักฐาน

(6) เมื่อพยานออกไปจากที่ชู้ตัวผู้ต้องหาแล้ว อย่าให้ไปรวมหรือมีโอกาสติดต่อกับผู้กล่าวหาหรือพยานคนอื่นๆ ที่ยังไม่ได้ทำการชู้ตัวผู้ต้องหา

(7) เมื่อพยานชู้ตัวผู้ต้องหาแล้ว ให้สอบถามปากคำพยานในเรื่องที่ได้ชู้ตัวนั้นไว้ตามลักษณะแห่งการสอบสวน”

นอกจากนี้ หากผู้ต้องหาที่จะทำการชู้ตัวเป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี พนักงานสอบสวนต้องจัดให้มีการชู้ตัวในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และสามารถป้องกันมิให้ผู้ต้องหาที่เป็นเด็กนั้นเห็นตัวบุคคลที่จะทำการชู้ตัวด้วย*

อย่างไรก็ดี หากพนักงานสอบสวนไม่สามารถจัดให้มีการชู้ตัวผู้ต้องหาได้ พนักงานสอบสวนจะจัดให้ชู้รูปผู้ต้องหาแทนก็ให้ทำได้ โดยตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 262 กำหนดว่า “เมื่อมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจชู้ตัวผู้ต้องหาได้ จะจัดให้ชู้รูปผู้ต้องหาแทนก็ให้ทำได้

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ตี

หรือถ้าเป็นเรื่องที่หลักฐานยังไม่แน่นอนว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือมีเหตุอย่างอื่นที่เห็นว่า ถ้าให้ชู้รูปจะไม่เป็นการเสียหายแก่ความยุติธรรม ก็ให้ชู้รูปแทนได้ แต่ให้พึงระลึกไว้ด้วยว่า การให้ดูตัวผู้ต้องหาย่อมได้ความจริงมากกว่าให้ดูรูป ฉะนั้นหากไม่เป็นการจำเป็นจริงจังกแล้วให้ผู้กล่าวหาหรือพยานชี้ตัวผู้ต้องหาดีกว่า”

ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีข้อ 263 ยังกำหนดให้นำวิธีชี้ตัวผู้ต้องหามาอนุโลมใช้เท่าที่พอจะใช้บังคับได้กับการชู้รูป แต่มีข้อที่จะต้องกระทำเป็นพิเศษอยู่บ้างดังต่อไปนี้คือ

(1) รูปภาพที่จะให้ชี้ต้องใช้รูปที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงความเป็นจริงกับตัวจริงของผู้ต้องหาตามที่เป็นอยู่ในเวลาที่ต่อนั้น

(2) รูปทุกรูปที่จะเอามาคละรวมกัน ต้องอย่าให้มีเครื่องหมายใดๆ อันอาจเกิดความไม่ยุติธรรมขึ้นได้

(3) ต้องนำรูปภาพผู้ต้องหามาให้พยานดูรวมกับรูปของคนอื่นๆ ที่คละกันไว้ในคราวเดียวพร้อมกัน แล้วให้พยานชี้ในเวลานั้นว่ารูปไหนเป็นรูปของผู้ต้องหา

ภายหลังจากทำการชี้ตัวหรือชู้รูปของผู้ต้องหาแล้ว พนักงานสอบสวนต้องจัดการลงรายงานประจำวัน และให้ทำบันทึกชี้ตัวหรือชู้รูปนั้นไว้เป็นหลักฐาน โดยให้ผู้ต้องหาลงลายมือชื่ออีกฉบับหนึ่งเพื่อความต้องกันกับการลงรายงานประจำวันรวมเข้าสำนวนไว้อีกด้วย * นอกจากนี้พนักงานสอบสวนควรที่จะถ่ายภาพขณะดำเนินการดังกล่าวไว้ด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม การชี้ตัวผู้ต้องหาไม่ได้กระทำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการยืนยันตัวบุคคลอย่างแท้จริง หากแต่เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานอย่างหนึ่งเพื่อการดำเนินคดี อีกทั้งกฎหมายก็ไม่ได้บังคับให้พนักงานสอบสวนต้องจัดให้มีการชี้ตัวทุกคน โดยเป็นดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนที่จะจัดให้มีการชี้ตัวหรือไม่ก็ได้ เพียงแต่ว่าหากจัดให้มีการชี้ตัวก็ต้องดำเนินการตามที่กฎหมายบัญญัติ** ด้วยเหตุนี้ หากพนักงานสอบสวนไม่ได้จัดให้มีการชี้ตัวเลย ก็ไม่ทำให้การสอบสวนนั้นเสียไปแต่อย่างใด

นอกจากนี้ การชี้ตัวเป็นเพียงการระบุตัวบุคคลด้วยรูปพรรณซึ่งสามารถเกิดความผิดพลาดได้ง่าย อีกทั้งกระบวนการชี้ตัวของเจ้าพนักงานในปัจจุบันก็มีปัญหาในทางปฏิบัติอยู่หลายกรณี ทั้งนี้ เนื่องจากหลักเกณฑ์และวิธีการในการชี้ตัวผู้ต้องหาได้ถูกกำหนดไว้ในประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีซึ่งเป็นเพียงระเบียบการปฏิบัติภายในองค์กรของเจ้าพนักงานเท่านั้น มิได้ถูกกำหนดไว้เป็นกฎหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้การชี้ตัวผู้ต้องหาในทางปฏิบัติ มักจะไม่เป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาที่ถูกชี้ตัวเท่าที่ควร ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาเป็นอย่างมาก

* ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีข้อ 264

** คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2834/2550

บทที่ 4

การระบุตัวบุคคลตามหมายจับตามกฎหมายต่างประเทศ

การจับเป็นมาตรการบังคับทางอาญาของรัฐต่อประชาชนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ โดยการนำตัวบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญามาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม แต่อย่างไรก็ดี การจับเป็นการกระทำของรัฐที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย ดังนั้น หลายประเทศจึงมีการบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจับไว้ในกฎหมายภายในของตน โดยมักจะบัญญัติไว้ในกฎหมายสูงสุดของแต่ละประเทศ กำหนดขั้นตอนและวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการจับ เพื่อให้เจ้าพนักงานถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด อันเป็นการป้องกันมิให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจรัฐในการจับเกินสมควรหรือจับกุมบุคคลที่ไม่ได้กระทำความผิด ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนเสียหายได้

แต่อย่างไรก็ตาม การออกหมายจับ การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับ และการยื่นยันตัวบุคคลภายหลังการจับ รวมถึงวิธีการปฏิบัติของเจ้าพนักงานในส่วนที่เกี่ยวข้องในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน เนื่องจากสภาพสังคม วัฒนธรรม ประชากร ระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศนั่นเอง ดังนั้น จึงควรศึกษาถึงการระบุตัวบุคคลตามหมายจับตามกฎหมายต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับการระบุตัวบุคคลตามหมายจับตามกฎหมายไทยต่อไป

4.1 การระบุตัวบุคคลตามหมายจับตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาแบ่งการปกครองออกเป็นสองส่วนใหญ่ๆ คือ การปกครองในส่วน of รัฐบาลกลาง (Federal Administration) และการปกครองในส่วน of มลรัฐ (State Administration) โดยมีรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา (United States Constitution) เป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศทั้งระดับรัฐบาลกลางและรัฐบาลมลรัฐ ส่วนกฎหมายในระดับรองลงมานั้น แต่ละมลรัฐจะเป็นผู้ออกมาเพื่อบังคับใช้ภายในแต่ละมลรัฐเอง ด้วยเหตุนี้ ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาโดยเฉพาะระบบศาล จึงแบ่งเป็นสองส่วนเช่นกัน คือ ศาลในระดับรัฐบาลกลาง (Federal Court) และศาลในระดับมลรัฐ (State Court)

ศาลทั้งสองส่วนจะมีเขตอำนาจศาลที่แตกต่างกันไป โดยสามารถแบ่งได้ตามประเภทของความผิดที่ได้กระทำลงว่าเป็นความผิดตามกฎหมายของรัฐบาลกลาง หรือเป็นความผิดตาม

กฎหมายของมลรัฐ นอกจากนี้ เขตอำนาจของศาลยังแบ่งตามประเภทของเจ้าพนักงานที่ได้ทำการจับกุมตัวผู้ต้องสงสัยอีกด้วย โดยพิจารณาว่าเป็นเจ้าพนักงานของหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของรัฐบาลกลาง หรืออยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของมลรัฐ เช่น ถ้าองค์กรสอบสวนกลาง (Federal Bureau of Investigation หรือ FBI) เป็นหน่วยงานที่ทำการจับกุมตัวผู้ต้องสงสัย บุคคลนั้นก็จะต้องอยู่ในเขตอำนาจศาลของรัฐบาลกลาง เป็นต้น

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law System) ที่มาของกฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกาแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท¹ ประเภทแรกคือ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ (Constitution) โดยเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศซึ่งทุกมลรัฐจะต้องถือปฏิบัติตาม ประเภทที่สองคือ กฎหมายลายลักษณ์อักษร (Statutes) ที่ฝ่ายนิติบัญญัติของรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลมลรัฐตราออกมา เพื่อใช้ในการบริหารจัดการพื้นที่ภายในเขตอำนาจปกครองของตน ประเภทที่สามคือ กฎระเบียบในการบริหาร (Administrative Regulations) ซึ่งกำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ทั้งในระดับรัฐบาลกลางและระดับมลรัฐ และประเภทสุดท้ายคือ คำพิพากษาของศาล (Judicial Decisions) ซึ่งเป็นที่มาของกฎหมายประการสำคัญประการหนึ่ง เนื่องจากระบบกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ถือว่าคำพิพากษาของศาลเป็นกฎหมาย (Case Law) โดยผู้พิพากษาเป็นผู้วางหลักกฎหมาย² (Judge-Made Law) นั่นเอง

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลสูงสุด (United States Supreme Court) เป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการยุติธรรมของประเทศในภาพรวม เนื่องจากเป็นผู้ตีความกฎหมายและคำพิพากษาของศาลในระดับมลรัฐว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ และยังเป็นผู้วางหลักกฎหมายที่สำคัญให้กับทั้งรัฐบาลกลางและรัฐบาลของมลรัฐอีกด้วย โดยการตัดสินของศาลสูงสุดนั้นถือเป็นที่สุด และหลักกฎหมายที่มาจากคำวินิจฉัยของศาลสูงสุดได้ถูกนำไปใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมายทั่วทั้งประเทศสหรัฐอเมริกา

รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะสิทธิของบุคคลที่ถูกดำเนินคดีอาญา โดยบทบัญญัติที่สำคัญที่แสดงถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาก็คือ รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 10 ที่เรียกรวมกันว่า Bill of Rights โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4, 5, 6 และ 8³ ที่ได้บัญญัติถึงสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเอาไว้

¹ David W. Neubauer, *America's Court and the Criminal Justice System*, 8th ed. (California: Wadsworth/Thomson Learning, 2005), pp. 28 - 29.

² Ibid., p. 26.

³ Ibid., p. 34.

นอกจากนี้ สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมทั้งสี่ครั้งนั้น ศาลสูงสุดได้วินิจฉัยว่าจะต้องถูกนำไปใช้ (Incorporation) ในการดำเนินคดีในระดับมลรัฐด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 14 ได้บัญญัติไว้ว่า “ห้ามมิให้มลรัฐตราหรือบังคับใช้กฎหมายซึ่งลิดรอนสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนแห่งสหรัฐอเมริกา หรือกระทำการใดอันเป็นการจำกัดสิทธิ เสรีภาพ หรือทรัพย์สินของบุคคลโดยปราศจากกระบวนการอันควรแห่งกฎหมาย หรือปฏิเสธไม่ให้ความคุ้มครองโดยเท่าเทียมกันแห่งกฎหมายภายในรัฐนั้น”*

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการค้นและการยึด (Search and Seizure) ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4 ซึ่งได้บัญญัติว่า “สิทธิของบุคคลที่จะได้รับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย เคหสถาน เอกสาร และทรัพย์สินจากการค้นหรือยึดโดยปราศจากเหตุอันสมควรนั้น ผู้ใดจะล่วงละเมิดไม่ได้ จะออกหมายเพื่อการนั้นไม่ได้ เว้นแต่จะปรากฏเหตุอันสมควร โดยมีคำสาบานหรือคำปฏิญาณของผู้ร้องขอหมาย โดยจะต้องระบุอย่างเฉพาะเจาะจงถึงสถานที่ที่จะตรวจค้นและบุคคลหรือสิ่งของที่จะต้องถูกยึด”** สำหรับการจับนั้น ถือว่าเป็นการยึด (Seizure) อย่างหนึ่ง ดังนั้น การจับบุคคลจึงหมายถึง การยึดตัวบุคคล (Seizure of Person) ตามความหมายของรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4 นี้ นั่นเอง

การค้นและการยึดในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ว่าจะมีหมายหรือไม่มีหมายก็ตาม จะต้องกระทำลงโดยมีเหตุอันสมควร (Probable Cause) ทั้งสิ้น เพื่อให้เป็นไปตามหลักความถูกต้องเป็นธรรม (Doctrine of Justification) อันเป็นหลักการที่อยู่เบื้องหลังการบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4 ดังนั้น หากไม่มีเหตุอันสมควรเพียงพอในการที่เจ้าพนักงานจะทำการค้นหรือการยึดก็จะส่งผลให้การค้นหรือการยึดของเจ้าพนักงานเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งจะส่งผลให้พยานหลักฐานที่ได้มาจากการค้นหรือการยึดโดยมิชอบนั้น ไม่สามารถเข้ารับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ตามหลักการตัดพยาน หรือ Exclusionary Rule ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เจ้าพนักงานใช้วิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในการได้มาซึ่งพยานหลักฐาน

* All persons born or naturalized in the United States, and subject to the jurisdiction thereof, are citizens of the United States and of the State wherein they reside. No State shall make or enforce any law which shall abridge the privileges or immunities of citizens of the United States; nor shall any State deprive any person of life, liberty, or property, without due process of law; nor deny to any person within its jurisdiction the equal protection of the laws

** The right of the people to be secure in their persons, houses, papers, and effects, against unreasonable searches and seizures, shall not be violated, and no warrants shall issue, but upon probable cause, supported by Oath or affirmation, and particularly describing the place to be searched, and the persons or things to be seized

เพื่อการรักษาความบริสุทธิ์ยุติธรรมของศาลในการพิจารณาคดี และเพื่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้นั่นเอง

4.1.1 การออกหมายจับ

การออกหมายจับในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ว่าจะในระดับรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลมลรัฐ จะต้องมียोगค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ⁴ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4 ซึ่งประการแรก คือ หมายจับจะต้องออกโดยมีเหตุอันสมควร (Probable Cause) ประการที่สอง คือ หมายจับจะต้องออกโดยผู้ออกหมายที่เป็นกลางและอิสระ (Neutral and Detached Magistrate) และประการที่สาม คือ หมายจับจะต้องมีความเฉพาะเจาะจง (Particularity) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1.1.1 หมายจับจะต้องออกโดยมีเหตุอันสมควร

เนื่องจากการใช้อำนาจของรัฐในการจับกุมบุคคล จะต้องปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญที่กำหนดเอาไว้ การที่เจ้าพนักงานจะจับกุมบุคคลใด จึงจะต้องมีเหตุในการจับกุมก่อนที่จะดำเนินการจับกุมเสมอ จึงจะถือว่าเป็นการจับกุมที่ชอบด้วยกฎหมาย จะใช้วิธีการจับกุมก่อนแล้วจึงค่อยหาเหตุผลอันสมควรในการจับกุมในภายหลังมิได้ มิฉะนั้น พยานหลักฐานที่ได้มาในการจับกุมโดยมิชอบนั้นจะต้องห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีตามหลักการตัดพยาน หรือ Exclusionary Rule ดังนั้น การออกหมายจับทุกกรณีจะต้องมีเหตุอันสมควร (Probable Cause) เสมอ

เหตุที่จะออกหมายจับตามรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4 เรียกว่า เหตุอันสมควร (Probable Cause) โดยถือเป็นมาตรฐานในการกำหนดว่าการออกหมายเพื่อจับกุมบุคคลนั้นสามารถที่จะกระทำได้หรือไม่ แต่อย่างไรก็ดี บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมิได้กำหนดคำนิยามของคำว่า “เหตุอันสมควร” ไว้⁵ แต่ศาลสูงสุดได้เคยให้คำจำกัดความของ “เหตุอันสมควร” ไว้ในคดี Beck v. Ohio, 379 U.S. 89 (1964) ว่า เหตุอันสมควรมีขอบเขตมากกว่าแค่ความสงสัย โดยจะเกิดขึ้นต่อเมื่อ “มีข้อเท็จจริงและสภาพการณ์ต่างๆภายในความรู้เห็นของเจ้าพนักงาน โดยเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้และเพียงพอที่จะทำให้อาัยคนเชื่อได้ว่าผู้ต้องสงสัยเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดหรือกำลัง

⁴ Ibid., p. 98.

⁵ Ibid., p. 81.

กระทำคามผิดอยู่”^{*} นอกจากนี้ ในคดี *Brinegar v. United States*, 338 U.S. 160 (1949) ศาลสูงสุดได้ให้คำจำกัดความของเหตุอันสมควรเพิ่มเติมว่า “สาระสำคัญของความหมายของเหตุอันสมควรนั้นก็คือ ความมีเหตุอันน่าเชื่อได้ว่ามีการกระทำคามผิด”^{**}

แต่อย่างไรก็ตาม คำนียามของเหตุอันสมควรตามคำพิพากษาเหล่านี้ไม่มีความชัดเจนเพียงพอที่จะใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานได้ ดังนั้น ในทางปฏิบัติจึงได้มีการกำหนดมาตรฐานของเหตุอันสมควรเพื่อให้เจ้าพนักงานใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตามที่ เหตุอันสมควร หมายถึง ความแน่นอนเกินกว่าร้อยละห้าสิบว่าผู้ต้องสงสัยเป็นผู้ที่ได้กระทำคามผิด⁶ ซึ่งมีความแน่นอนไม่ถึงขนาดการพิสูจน์จนสิ้นข้อสงสัย (Proof Beyond Reasonable Doubt) ที่ใช้ในการพิสูจน์ความผิดเพื่อการตัดสินลงโทษจำเลยในชั้นพิจารณาคดีของศาล แต่อยู่เหนือระดับเหตุอันควรสงสัย (Reasonable Suspicion) ที่เจ้าพนักงานใช้ในการตรวจค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะ (Stop and Frisk) โดยมีพยานหลักฐานเชื่อมโยง (Nexus) และมีความเป็นไปได้ตามสมควร (Fair Probability) ในระดับเพียงพอที่จะชี้ให้เห็นว่าผู้ต้องสงสัยเป็นผู้ที่ได้กระทำคามผิด⁷

ศาลสูงสุดได้วินิจฉัยไว้ในหลายคดีว่าข้อเท็จจริงอย่างไรจึงจะถือว่าเป็นเหตุอันสมควรที่เพียงพอในการจับหรือการค้น ซึ่งศาลถือว่าข้อเท็จจริงนั้นจะต้องมีความน่าเชื่อถือและจะต้องมีน้ำหนักในการรับฟัง⁸ โดยส่วนใหญ่ศาลมักจะตีความไปในแนวทางคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน สำหรับที่มาของเหตุอันสมควรนั้น อาจจะเป็นข้อมูลโดยตรง (Direct Information) ซึ่งเจ้าพนักงานได้มาจากการสังเกตและตรวจสอบพฤติการณ์ต่างๆด้วยตัวเอง (Firsthand Knowledge) โดยใช้ประสบการณ์พิเศษหรือความรู้ความชำนาญส่วนตัว หรืออาจจะเป็นข้อมูลบอกเล่า (Hearsay Information) โดยมีผู้แจ้งข่าวหรือสายลับ (Informant) ที่น่าเชื่อถือเป็นผู้แจ้งให้ทราบก็ได้⁹

ในประเทศสหรัฐอเมริกา นอกจากการจับกุมตามหมายจับที่จะต้องมีความสมควรแล้ว การจับกุมโดยไม่มีหมายจับ รวมถึงการค้นหรือยึดสิ่งของไม่ว่าจะเป็นกรณีที่มีหมายค้นหรือไม่ก็

^{*} The facts and circumstances within the officers' knowledge and of which they have reasonably trustworthy information are sufficient to warrant a prudent man in believing that the suspect had committed or was committing an offence

^{**} The substance of all the definitions of probable cause is a reasonable ground for belief of guilt

⁶ John L. Worrall, *Criminal Procedure: From First Contact to Appeal*, 2nd ed. (Pearson Education, 2007), p. 82.

⁷ จิรนิติ หะวานนท์, *สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2544), หน้า 26.

⁸ เรื่องเดียวกัน

⁹ John L. Worrall, *Criminal Procedure: From First Contact to Appeal*, p. 84.

ตามก็จะต้องมีเหตุอันสมควรด้วย โดยเมื่อจะต้องใช้หมายไม่ว่าจะเป็นหมายจับหรือหมายค้น ศาลจะเป็นผู้มีหน้าที่พิจารณาว่ามีเหตุอันสมควรในการออกหมายหรือไม่ ส่วนในกรณีที่ไมใช้หมาย เจ้าพนักงานจะเป็นผู้มีหน้าที่พิจารณาถึงเหตุอันสมควร¹⁰ แต่อย่างไรก็ตาม เหตุอันสมควรในการค้น อาจจะเป็นคนละกรณีกับเหตุอันสมควรในการจับก็เป็นได้

4.1.1.2 หมายจับจะต้องออกโดยผู้ออกหมายที่เป็นกลางและอิสระ

รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4 ได้บัญญัติไว้แต่เพียงว่าหมายที่ออกจะต้องมีลักษณะอย่างไร แต่ไม่ได้มีการกล่าวถึงผู้ที่มีอำนาจในการออกหมายไว้ ศาลสูงสุดจึงได้วินิจฉัยไว้ในคดี Johnson v. United States, 333 U.S. 10 (1971) ว่า “ตามหลักการในรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4 ผู้ที่มีอำนาจในการออกหมายจะต้องเป็นกลางและเป็นอิสระ (Neutral and Detached Magistrate) โดยต้องไม่ให้เจ้าพนักงานผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม เช่น ตำรวจ หรือ พนักงานอัยการ เป็นผู้มีอำนาจในการออกหมาย”^{*} ด้วยเหตุนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลจึงเป็นผู้ที่มีอำนาจในการออกหมายจับ เนื่องจากถือว่าศาลมีความเป็นกลางและเป็นอิสระ

ในคดี Aguilar v. Texas, 378 U.S. 108 (1964) ศาลสูงสุดได้วินิจฉัยว่า “การให้ศาลผู้มีความรู้และมีอิสระเป็นผู้มีอำนาจในการออกหมาย ย่อมดีกว่าการให้เจ้าพนักงานผู้มักจะมีความเร่งรีบในการจับกุมเป็นผู้มีอำนาจในการออกหมาย”^{**} หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การให้ผู้พิพากษาผู้มีอิสระเป็นผู้มีอำนาจในการพิจารณาเหตุอันสมควรในการออกหมายจับ ย่อมเหมาะสมกว่าการที่จะให้เจ้าพนักงานผู้รักษากฎหมาย ซึ่งมักจะมีอคติหรืออคติในการบังคับใช้กฎหมายและสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมเป็นผู้ออกหมายจับ เนื่องจากอาจจะเกิดโอกาสในการละเมิดสิทธิของประชาชนตามรัฐธรรมนูญได้มากกว่า¹¹

¹⁰ Ibid.

^{*} The point of the Fourth Amendment...is not that it denies law enforcement the support of usual inferences reasonable men draw from evidence. Its protection consists in requiring that those inferences be drawn by a neutral and detached magistrate instead of being judged by the officer engaged in the often competitive enterprise of ferreting out crime

^{**} The informed and deliberate determinations of magistrates empowered to issue warrants...are to be preferred over the hurried action of officers...who may happen to make arrest

¹¹ John N. Ferdico, Henry F. Fradella and Christopher D. Totten, Criminal Procedure for the Criminal Justice Professional, 10th ed. (California: Cengage Learning, 2008), p. 313.

ต่อมาก็ได้มีคำพิพากษาของศาลสูงสุดยืนยันหลักการดังกล่าว โดยในคดี *Coolidge v. New Hampshire*, 403 U.S. 443 (1979) ศาลสูงสุดวินิจฉัยว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (Attorney General) ไม่มีอำนาจในการออกหมาย เนื่องจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นหัวหน้าของพนักงานอัยการ จึงมีความโน้มเอียงที่จะอยู่ข้างเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย นอกจากนี้ ศาลสูงสุดยังได้วินิจฉัยในคดี *United States v. United States District Court*, 407 U.S. 297 (1972) อีกด้วยว่า ประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกาไม่มีอำนาจในการออกหมายหากไม่ได้รับอนุญาตจากศาลเช่นกัน เนื่องจากประธานาธิบดีใช้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมายผ่านทางรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองประชาชนจากการใช้อำนาจโดยปราศจากการตรวจสอบนั่นเอง

ศาลสูงสุดได้เคยพิจารณาความเป็นกลางและเป็นอิสระในการออกหมายของศาล โดยได้มีคำพิพากษาไว้ในคดี *Lo-Ji Sales, Inc. v. New York*, 442 U.S. 319 (1979) วินิจฉัยว่า การที่ศาลออกหมายค้นวัตถุผิดกฎหมายจำนวน 2 รายการ แต่ก็ยังได้อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการยึดวัตถุที่ผู้พิพากษาเห็นว่าเป็นวัตถุผิดกฎหมายในระหว่างการทำการค้นได้อีกด้วย ต่อมาผู้พิพากษาที่ได้ออกหมายได้ไปร่วมกับเจ้าพนักงานทำการค้นด้วย โดยในระหว่างการค้นได้พบวัตถุผิดกฎหมายอีกหลายรายการ ผู้พิพากษาจึงได้แก้ไขหมายค้นโดยเพิ่มวัตถุเหล่านั้นลงไปในหมายค้นเดิม ต่อมาวัตถุเหล่านั้นได้ถูกนำมาใช้เป็นหลักฐานในการดำเนินคดีต่อจำเลย ศาลสูงสุดเห็นว่าการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวไม่ถือว่ามีความเป็นกลางและเป็นอิสระในฐานะผู้พิพากษา แต่ถือว่าเป็นการกระทำในฐานะเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย

นอกจากนี้ หากผู้พิพากษามีส่วนได้เสียไม่ว่าในประการใดในการออกหมายจับ ก็ไม่ถือว่าผู้พิพากษาผู้นั้นมีความเป็นกลางและเป็นอิสระเพียงพอในการที่จะออกหมาย¹² โดยศาลสูงสุดได้มีคำวินิจฉัยในคดี *Connally v. Georgia*, 429 U.S. 245 (1977) ว่า กฎหมายของมลรัฐจอร์เจีย (Georgia) ที่อนุญาตให้ผู้พิพากษาได้รับค่าตอบแทนจำนวน 5 ดอลลาร์ต่อการออกหมายแต่ละครั้งนั้น ถือว่าเป็นกฎหมายที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เนื่องจากการที่ผู้พิพากษามีส่วนได้เสียในการออกหมาย จึงถือไม่ได้ว่าเป็นการกระทำที่เป็นกลางและเป็นอิสระ

4.1.1.3 หมายจับจะต้องมีความเฉพาะเจาะจง

รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4 ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “หมายจะต้องระบุอย่างเฉพาะเจาะจงถึงสถานที่ที่จะตรวจค้นและบุคคลหรือสิ่งของที่จะต้องถูกยึด” ดังนั้น การออกหมายจับจึงจะต้องมีความเฉพาะเจาะจง (Particularity) ถึงบุคคลที่จะถูกจับ มิฉะนั้นการจับจะ

¹² John L. Worrall, *Criminal Procedure: From First Contact to Appeal*, p. 99.

เป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เนื่องจากการจับเป็นมาตรการบังคับที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก หากไม่มีความเฉพาะเจาะจง ก็อาจเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ โดยการนำหมายจับไปจับกุมบุคคลที่ไม่ได้กระทำความผิด

ในคดี *People v. Nieves*, 330 N.E.2d 26, 31 (N.Y. 1975) ศาลได้วินิจฉัยถึงความเฉพาะเจาะจงของหมายจับโดยให้ความเห็นว่า เพื่อรักษาหลักการสำคัญที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4 อันมีวัตถุประสงค์ในการป้องกันสิทธิส่วนบุคคลจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายจึงควรมีอำนาจในการใช้ดุลยพินิจกรณีการจัดการตามหมายให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ด้วยเหตุนี้ การออกหมายค้นที่ระบุว่าให้ทำการค้นบุคคลใดก็ได้ ณ สถานที่ที่ได้กำหนดไว้ในหมาย จึงไม่เป็นไปตามหลักความเฉพาะเจาะจงตามรัฐธรรมนูญ¹³ เนื่องจากเป็นหมายที่ให้ดุลยพินิจเจ้าพนักงานในการจัดการตามหมายที่กว้างเกินไป เจ้าพนักงานจึงไม่มีอำนาจทำการจับกุมบุคคลในสถานที่แห่งนั้นแต่อย่างใด *

โดยทั่วไปการระบุชื่อของบุคคลที่จะถูกจับลงในหมายจับ ศาลก็ถือว่าเพียงพอต่อเงื่อนไขความเฉพาะเจาะจงตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแล้ว แต่ในกรณีที่ไม่ทราบชื่อของบุคคลที่จะถูกจับ ศาลก็สามารถออกหมายจับบุคคลที่ยังไม่รู้จำชื่อได้เช่นกัน ถ้ามีรายละเอียดของบุคคลดังกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงเพียงพอที่จะสามารถใช้ในการระบุตัวบุคคลนั้นได้ แต่ถึงกระนั้น ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีหมายจับจำนวนมากที่จะออกโดยที่ไม่มีการระบุชื่อของบุคคลที่จะถูกจับ¹⁴

การจับด้วยหมายจับที่ไม่มีความเฉพาะเจาะจงตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด จะทำให้การจับนั้นเป็นการจับที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งจะส่งผลให้พยานหลักฐานที่ได้มาจากการจับที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น ไม่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ตามหลักการตัดพยานหรือ Exclusionary Rule เช่นเดียวกันกับกรณีการออกหมายจับโดยไม่มีเหตุอันสมควร (Probable Cause) ดังนั้น การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

4.1.2 การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับ

การออกหมายจับในประเทศสหรัฐอเมริกาจะต้องมีความเฉพาะเจาะจง (Particularity) ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด เนื่องจากการที่เจ้าพนักงานจะสามารถจับกุมบุคคลตามหมายจับได้

¹³ Veronica Valdivieso. DNA Warrants: A Panacea for Old Cold Rape Cases? *Georgetown Law Journal* (April 2002): p. 1030.

* Warrant authorizing search of any person at specific location does not meet particularity requirement and is too general when there is no probable cause to seize any persons on premises

¹⁴ John L. Worrall, *Criminal Procedure: From First Contact to Appeal*, p. 100.

อย่างถูกต้องนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะการจับเป็นมาตรการบังคับที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างร้ายแรง บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4 (The Fourth Amendment) จึงมีการบัญญัติถึงหลักความเฉพาะเจาะจงของหมายจับไว้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน

บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4 กำหนดให้การออกหมายจับจะต้องกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับอย่างเฉพาะเจาะจง แต่ไม่ได้กำหนดว่าหมายจับจะต้องมีรายละเอียดอย่างไร ดังนั้น เพื่อให้การออกหมายจับสำหรับการดำเนินคดีในส่วนของศาลในระดับรัฐบาลกลาง (Federal Court) เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งรัฐบาลกลาง (Federal Rules of Criminal Procedure) ข้อที่ 4 (b) * จึงได้บัญญัติถึงแบบของหมายจับ (Arrest Warrant Form) เอาไว้ โดยกำหนดว่าหมายจับจะต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (ก) ระบุชื่อของจำเลย หรือในกรณีที่ไม่มีทราบชื่อ ให้ระบุชื่อหรือรายละเอียดของจำเลยในลักษณะที่จะสามารถระบุตัวบุคคลได้อย่างแน่นอนตามสมควร
- (ข) บรรยายลักษณะแห่งความผิดที่ถูกล่ามหา
- (ค) กำหนดคำสั่งให้ทำการจับกุมตัวจำเลยและนำตัวมายังศาลโดยไม่ชักช้า หรือถ้าศาลไม่สามารถรับตัวได้ ให้นำตัวไปยังเจ้าหน้าที่แห่งมลรัฐหรือเจ้าหน้าที่แห่งท้องถิ่น และ
- (ง) ลงนามโดยผู้พิพากษา

ในทางปฏิบัติ ศาลซึ่งมีเขตอำนาจในระดับรัฐบาลกลาง (Federal Jurisdiction) โดยเฉพาะศาลชั้นต้นแห่งรัฐบาลกลาง (United States District Court) ได้กำหนดแบบพิมพ์ของหมายจับไว้ โดยเรียกว่าแบบพิมพ์ AO442 เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติเดียวกันในการออกหมายจับของศาลระดับรัฐบาลกลางทั่วทั้งประเทศต่อไป

เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกาประกอบด้วยหลายมลรัฐ โดยแต่ละมลรัฐสามารถออกกฎหมายภายใน (State Law) ขึ้นใช้บังคับภายในมลรัฐได้ รัฐบาลกลางไม่มีสิทธิออกกฎหมาย

---

* Federal Rules of Criminal Procedure Rule 4 (b) Form

“(1) Warrant. A warrant must:

(A) contain the defendant's name or, if it is unknown, a name or description by which the defendant can be identified with reasonable certainty;

(B) describe the offence charged in the complaint;

(C) command that the defendant be arrested and brought without unnecessary delay before a magistrate judge or, if none is reasonably available, before a state or local judicial officer; and

(D) be signed by a judge”

(Federal Law) เพื่อใช้บังคับกับทุกมลรัฐ เว้นแต่กฎหมายบางประเภทตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด เช่น กฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคง กฎหมายเกี่ยวกับภาษี เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงมีการจัดทำกฎหมายแม่แบบ (Uniform Law) เพื่อให้มลรัฐต่างๆนำไปใช้เป็นแม่แบบในการร่างกฎหมายภายในต่อไป

กฎหมายแม่แบบเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกา เรียกว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแม่แบบ (Uniform Rules of Criminal Procedure) ซึ่งได้จัดทำขึ้นโดยสถาบันกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา (American Law Institute) เพื่อใช้เป็นแม่แบบในการบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในระดับมลรัฐ ซึ่งหลายมลรัฐก็ได้นำกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแม่แบบนี้ไปบัญญัติเป็นกฎหมายภายในมลรัฐของตน ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในหลายมลรัฐมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน

สำหรับกรณีแบบของหมายจับ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแม่แบบ ข้อ 222 (e) ได้กำหนดไว้ว่า “หมายจับจะต้องทำเป็นหนังสือในนามของมลรัฐ และจะต้องมีการระบุข้อความกำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายภายในมลรัฐมีหน้าที่ปฏิบัติการตามหมาย จะต้องลงนามโดยผู้พิพากษา โดยระบุถึงตำแหน่งและสถานที่ทำงานของผู้พิพากษา และระบุวันที่ที่ออกหมายจับจะต้องกำหนดตัวจำเลยด้วยชื่อ แต่ในกรณีที่ไม่ทราบชื่อ ให้ระบุชื่ออื่นหรือรายละเอียดของจำเลยในลักษณะที่จะสามารถระบุตัวบุคคลได้อย่างแน่นอนตามสมควร”^{*} ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวนี้ หลายมลรัฐได้นำไปปรับใช้โดยบัญญัติเป็นกฎหมายภายในมลรัฐ ด้วยเหตุนี้ บทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องแบบของหมายจับจึงมีความคล้ายคลึงกันทั่วทั้งประเทศสหรัฐอเมริกา¹⁵

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับ (Designation of person to be arrested) จะต้องมีความเฉพาะเจาะจงดังที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยจะต้องระบุชื่อหรือรายละเอียดของจำเลยในลักษณะที่สามารถระบุตัวบุคคลได้อย่างแน่นอนตามสมควร เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจากการจับกุมผิดตัวนั่นเอง โดยศาลได้มีคำวินิจฉัยที่เกี่ยวข้องกับความเฉพาะเจาะจงของหมายจับออกมาหลายกรณี เพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานในการพิจารณาความเฉพาะเจาะจงของการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

* An arrest warrant must be in writing and in the name of the [State] [Commonwealth] [People], be directed to all [law enforcement officers] in State, and be signed by the [magistrate] with the title and the location of the [magistrate's office] and the date of issuance. It must specify the defendant's name or, if the defendant's name is unknown, any name or description by which the defendant can be identified with reasonable certainty

¹⁵ Frank B. Ulmer, Using DNA Profiles to obtain “John Doe” Arrest Warrants and Indictments, *Washington and Lee Law Review* 58 (Fall 2001): p. 1601.

4.1.2.1 การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับกรณิทราบชื่อ

กรณิที่ทราบชื่อของบุคคลที่ต้องการจะทำการจับกุมก็จะต้องระบุชื่อของบุคคลนั้นลงไป ในหมายจับ โดยศาลได้วินิจฉัยไว้ในคดี *White v. Olig*, 56 F.3d 817,819 (7th Cir. 1995) ว่าการที่ได้ระบุชื่อตัวและชื่อสกุลของจำเลยลงในหมายจับ โดยทั่วไปนั้นถือว่าเป็นหมายจับที่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากมีความเฉพาะเจาะจงตามสมควรแล้ว โดยไม่จำเป็นต้องระบุที่อยู่หรือรายละเอียดอื่น ๆ อีกแต่อย่างใด

ในคดี *Fulgencio v. City of Los Angeles*, 131 Fed. Appx. 96 (9th Cir. 2005) ศาลได้วินิจฉัยว่า การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับโดยระบุชื่อ วันเดือนปีเกิด สถานที่เกิด เชื้อชาติ เพศ ส่วนสูง น้ำหนัก สีผม สีตา หมายเลขใบขับขี่ และที่อยู่ครั้งสุดท้ายนั้น ถือว่ามีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอที่จะสามารถระบุตัวผู้ถูกจับได้อย่างแน่นอนตามสมควรแล้ว นอกจากนี้ ในคดี *United States v. Stinson*, 857 F.Supp. 1026, 1030 (D.Conn. 1994) ศาลได้วินิจฉัยด้วยว่า แม้ตัวผู้ถูกจับจะย้ายที่อยู่ไปแล้ว หมายจับก็ยังสามารถบังคับใช้ได้ตามกฎหมาย ไม่จำเป็นต้องมีการแก้ไขหมายจับแต่อย่างใด หากเจ้าพนักงานเชื่อว่าจำเลยยังคงพักอาศัยอยู่ในที่อยู่ตามหมายจับ

กรณิที่เป็นเพียงแคเป็นความผิดพลาดทางเทคนิค (Technical Errors) ในคดี *United States v. English*, 400 F.3d 273, 275 (C.A.5th 2005) ศาลได้วินิจฉัยว่า กรณิที่ชื่อบนหมายจับเป็นชื่อที่ไม่ถูกต้อง ใส่ชื่อผู้ถูกจับผิดช่องที่กำหนดในแบบพิมพ์ หรือใส่วันที่ผิด ไม่ทำให้หมายจับต้องเสียไป แต่ถ้าความผิดพลาดดังกล่าวมีผลต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับก็จะถือว่าหมายจับนั้นเสียไป และในคดี *Kis v. County of Schuylkill*, 866 F.Supp. 1462, 1469 -1470 (E.D.Pa. 1994) ศาลวินิจฉัยว่า การสะกดชื่อของจำเลยในหมายจับผิดพลาดไปเพียงเล็กน้อย แต่ถ้ามีรายละเอียดอื่น ๆ ที่สามารถระบุตัวบุคคลนั้นได้ เช่น ที่อยู่ถูกต้องหรือหนึ่งในเจ้าพนักงานผู้จับเป็นเพื่อนบ้านของจำเลยเอง หมายจับนั้นก็ไม่ได้เสียไป

สำหรับกรณิที่ศาลถือว่าหมายจับไม่มีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอ นั้น มีคดีตัวอย่างดังต่อไปนี้ ในคดี *Wong Sun v. United States*, 371 U.S. 471, 481 – 82 (1963) ศาลวินิจฉัยว่าการระบุชื่อบุคคลที่จะถูกจับว่า “Blackie Toy” ลงในหมายจับ โดยระบุรายละเอียดว่าเป็นผู้ประกอบการร้านซักกรีดในย่านถนนเลเวนเวิร์ต (Leavenworth Street) ไม่เพียงพอที่จะทำให้หมายจับนี้เป็นหมายจับที่เฉพาะเจาะจงตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเป็นการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในลักษณะ “หว่านแห” (Dragnet) ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ศาลได้เคยวินิจฉัยเกี่ยวกับความเฉพาะเจาะจงของการระบุชื่อของบุคคลที่จะถูกจับไว้ในคดี *Commonwealth v. Crotty*, 92 Mass. 403 (1865) ซึ่งข้อเท็จจริงในคดีเป็นกรณิที่นายมอริส ครอตตี (Morris Crotty) กับพวกถูกดำเนินคดีและถูกตัดสินว่ามีความผิดในข้อหาก่อการจลาจล

โดยหมายจับในคดีนี้กำหนดให้ทำการจับกุม “John Doe หรือ Richard Roe โดยไม่ทราบชื่ออื่นหรือชื่อจริง” ซึ่งในที่สุดแล้ว ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแมสซาชูเซตส์ (Massachusetts) ได้พิพากษากลับโดยให้เหตุผลว่า หมายจับนี้เป็นหมายจับที่ไม่เพียงพอ ผิดกฎหมายและใช้บังคับไม่ได้ เนื่องจากไม่ได้ระบุชื่อของนายมอริส ครอบตัด และไม่ได้ระบุรายละเอียดอื่นที่สามารถใช้เพื่อระบุตัวนายมอริส ครอบตัดว่าเป็นบุคคลตามหมายจับได้ ดังนั้น หมายจับนี้จึงเป็นหมายจับทั่วไป (General Warrant) ที่อาจทำให้บุคคลอื่นต้องถูกจับกุมด้วยหมายจับนี้ได้

ศาลยังได้ให้ความเห็นในกรณีดังกล่าวนี้อีกด้วยว่า “หมายจับนี้เป็นหมายจับที่บกพร่องและใช้บังคับไม่ได้ในตัวเอง เจ้าพนักงานไม่มีสิทธิในการจับกุมบุคคลตามหมาย หากเจ้าพนักงานทำการจับกุมก็ถือว่าการจับกุมโดยไม่มีหมายจับและเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายเสียเอง บุคคลที่จะถูกจับมีสิทธิใช้กำลังเท่าที่จำเป็นในการต่อสู้ขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมายของเจ้าพนักงาน การจับกุมของเจ้าพนักงานเป็นการกระทำตามคำสั่งให้จับที่ใช้บังคับไม่ได้ บุคคลที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานก็ตกอยู่ในฐานะเดียวกัน และบุคคลที่สามารถเข้าทำการขัดขวางการจับกุมภายใต้หมายจับที่ไม่ชอบนี้ได้เท่าที่จำเป็นตามสมควร”*

นอกจากนี้ ในคดี West v. Cabell, 153 U.S. 78, 78 - 79 (1894) ศาลสูงสุดได้ตัดสินตามแนวทางการตัดสินของคดี Commonwealth v. Crotty โดยวินิจฉัยว่าการระบุชื่อบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับว่า “Jame West” โดยที่ไม่มีการระบุรายละเอียดอื่น ๆ ของบุคคลนี้ประกอบ จะนำไปใช้ในการจับกุมบุคคลที่ชื่อ “V.M. West” หรือ “Vandy West” ไม่ได้ อีกทั้ง “Vandy West” ก็ไม่เคยเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปในชื่ออื่นมาก่อน ถึงแม้ว่าจะเป็นบุคคลคนเดียวกันกับบุคคลที่เจ้าพนักงานต้องการจับกุมตัวก็ตาม นอกจากนี้ การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับอย่างเฉพาะเจาะจงด้วยรายละเอียดอย่างไรก็ดี ก็จะต้องปรากฏอยู่ในหมายจับเท่านั้น การระบุรายละเอียดของบุคคลในเอกสารประกอบอื่นๆ ถือว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย¹⁶

จากคดีดังกล่าว ศาลสูงสุดได้วางหลักกฎหมายที่สำคัญในการที่จะพิจารณาว่าการออกหมายจับเป็นไปตามเงื่อนไขความเฉพาะเจาะจงดังที่ได้ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยมีความเห็นว่า “หมายจับควรจะต้องกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในลักษณะที่ทำให้เจ้าพนักงาน

* The warrant being defective and void on its face, the officer had no right to arrest the person on whom he attempted to serve it. He acted without warrant, and was a trespasser. The defendant whom he sought to arrest had a right to resist by force, using no more than was necessary to resist the unlawful acts of the officer. An officer who acts under a void precept, and a person doing the same act who is not an officer, stand on the same footing, and any third person may lawfully interfere to prevent an arrest under a void warrant, doing no more than is necessary for that purpose

¹⁶ Veronica Valdivieso. DNA Warrants: A Panacea for Old Cold Rape Cases? *Georgetown Law Journal* (April 2002): p. 1031.

ผู้จัดการตามหมายจับไม่มีความสงสัย และไม่ต้องใช้ดุลยพินิจของตนในการจับกุมบุคคลดังกล่าวอีกแต่อย่างใด”^{*} จะเห็นได้ว่า การออกหมายจับของประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลนำเอาความเป็นจริงในทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานมาใช้เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการพิจารณาออกหมายจับ โดยพิจารณาว่าเมื่อออกหมายจับไปแล้ว เจ้าพนักงานจะสามารถนำหมายจับนั้นไปจับกุมบุคคลที่ต้องการได้หรือไม่ หรือมีโอกาสที่เจ้าพนักงานจะนำหมายจับนั้นไปจับกุมบุคคลผิดตัวหรือไม่ โดยศาลคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ

4.1.2.2 การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับกรณีไม่ทราบชื่อ

ในกรณีที่ไม่ทราบชื่อของบุคคลที่จะถูกจับ เจ้าพนักงานอาจใช้ชื่อสมมติ (Fictitious Name) แทนชื่อของบุคคลนั้นในการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับก็ได้ โดยถ้าเป็นชายจะใช้คำว่า ชายไม่ทราบชื่อ หรือ “John Doe” แต่ถ้าเป็นหญิงจะใช้คำว่า หญิงไม่ทราบชื่อ หรือ “Jane Doe” แทนชื่อของบุคคลที่จะถูกจับ ซึ่งหมายจับประเภทนี้จะเรียกกันว่า “John Doe Warrant” แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่ระบุชื่อแต่ก็ต้องระบุนายละเอียดอื่นๆ ประกอบไปด้วย เช่น รูปพรรณ ภูมิลำเนา อาชีพ ในลักษณะที่สามารถระบุตัวบุคคลได้อย่างเฉพาะเจาะจงตามที่รัฐธรรมนูยกกำหนดไว้¹⁷ ซึ่งถ้าระบุเพียงแต่ชื่อของบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับว่า John Doe แต่ไม่ระบุนายละเอียดอื่นใดของบุคคลนี้ ก็จะทำให้เป็นหมายจับที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากไม่มีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอ

ในคดี *United States v. Doe*, 703 F.2d 745, 747-48 (3d Cir. 1983) ศาลสูงสุดวินิจฉัยว่าหมายจับที่ระบุชื่อบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับว่า “John Doe หรือ Ed” ไม่เพียงพอที่จะทำให้หมายจับนี้มีความเฉพาะเจาะจง ถึงแม้ว่าเจ้าพนักงานผู้จับจะทราบดีว่าบุคคลที่จะถูกจับเป็นใครก็ตาม นอกเสียจากว่าจะมีรายละเอียดประการอื่นๆ ของบุคคลนั้น ในอันที่จะทำให้สามารถระบุตัวบุคคลนี้ได้อย่างแน่นอนตามสมควร ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้หมายจับใช้ดุลยพินิจส่วนตัวในการระบุตัวบุคคลตามหมายจับ ซึ่งอาจนำไปสู่การจับกุมผิดตัวได้

นอกจากนี้ ในคดี *Powe v. City of Chicago*, 664 F.2d 639, 645 (7th Cir. 1981) ศาลก็ได้วินิจฉัยไปในแนวทางเดียวกันว่า “การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับด้วยคำว่า John Doe อาจใช้แทนการระบุชื่อได้ แต่จะต้องมีรายละเอียดอื่นๆ ของบุคคลนั้นประกอบ ซึ่งรายละเอียดเหล่านี้

^{*} A warrant should identify the person in such a manner as to leave the officer no doubt and no discretion as to the person to be searched

¹⁷ Frank B. Ulmer, Using DNA Profiles to obtain “John Doe” Arrest Warrants and Indictments, *Washington and Lee Law Review* 58 (Fall 2001): p. 1605.

อาจจะเป็นรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับ หรือจะเป็นลักษณะประการอื่นๆก็ได้ แต่จะต้องให้มีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอที่จะสามารถระบุตัวบุคคลตามหมายจับได้อย่างไม่ผิดพลาด”^{*}

ในกรณีที่กำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับด้วยคำว่า John Doe ศาลได้วินิจฉัยในคดี United States v. Jarvis, 560 F.2d 494,497 (C.A. 2d 1977) ว่า “รายละเอียดต่างๆของบุคคลที่จะถูกจับจะต้องระบุอยู่ในหมายจับเท่านั้น จะอยู่ในเอกสารแนบท้ายหมายจับหรือเอกสารประกอบอื่นๆที่ไม่ใช่หมายจับมิได้ เนื่องจากกฎหมายให้ศาลซึ่งเป็นกลางมีหน้าที่ในการอนุญาตให้ทำการจับไม่ใช่ปล่อยให้เจ้าพนักงานเป็นผู้อนุญาตให้ทำการจับเสียเอง ถ้าอนุญาตให้เจ้าพนักงานสามารถทำการจับได้เองด้วยหมายจับที่กำหนดตัวบุคคลว่า “ชายไม่ทราบชื่อ” ประกอบกับหลักฐานนอกหมายจับ ดังนั้น องค์ประกอบในเรื่องความเฉพาะเจาะจงของหมายจับก็คงจะไร้ผล”^{**}

ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เจ้าพนักงานนำหมายจับที่ไม่ได้ระบุชื่อของบุคคลที่จะถูกจับไปใช้จับกุมบุคคลอื่นได้ตามอำเภอใจ โดยอ้างรูปพรรณหรือรายละเอียดของบุคคลจากเอกสารหลักฐานภายนอกหมายจับที่เจ้าพนักงานรู้เองแต่เพียงฝ่ายเดียว หรือเป็นผู้จัดทำขึ้น หรือเป็นผู้แก้ไขเพิ่มเติมขึ้นใหม่ นอกจากนี้ ถึงแม้ว่าต่อมาในภายหลังจะมีการจับกุมผู้ต้องสงสัยตามหมายจับประเภทนี้ จนทำให้ทราบชื่อของบุคคลนั้นก็ตาม แต่ก็ไม่ทำให้การจับกุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายไปแล้ว กลับชอบด้วยกฎหมายขึ้นมาไม่¹⁸

ศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีคำพิพากษาในกรณีอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับโดยใช้หลักเกณฑ์ความเฉพาะเจาะจงตามรัฐธรรมนูญ ดังต่อไปนี้

ในคดี McIntyre v. State, 530 N.Y.S. 2d 898, 899 (N.Y.App.Div.1988) ศาลวินิจฉัยว่าหมายจับที่ระบุชื่อบุคคลที่จะถูกจับว่า “John Doe” โดยมีรายละเอียดประกอบว่า “เป็นชายผิวขาว รูปร่างผอม อายุประมาณ 17-18 ปี” ไม่เพียงพอที่จะทำให้หมายจับนี้มีความเฉพาะเจาะจงตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเป็นรายละเอียดของบุคคลที่กว้างและไม่แตกต่างจากบุคคลอื่น (Vague and Indistinct)

^{*} While an arrest warrant may constitutionally use such arbitrary name designations [such as John Doe], it may only do so if, in addition to the name, it also gives some other description of the intended arrestee that is sufficient to identify him. The description need not be of the intended arrestee's physical appearance, although that is usually the description given

^{**} The warrant requirement exists in order to permit a neutral magistrate to make the decision whether to authorize arrest, rather than leaving this decision up to the prosecutor or officer...If the prosecution were permitted to arrest on the basis of ‘John Doe’ warrants supplemented by extrinsic evidence, the requirement for a particularized warrant, issued by a magistrate, would become a nullity

¹⁸ Ibid.

ในคดี *United States v. Mahony*, 712 F.2d 956 (C.A. 5th 1983) ศาลวินิจฉัยว่า การที่หมายจับกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับว่า “John Doe หรือ Dennis ไม่ทราบนามสกุล” โดยไม่มีรายละเอียดอื่นๆ ประกอบอีกนั้น ถือว่าเป็นหมายจับที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ในทำนองเดียวกัน ในคดี *United States v. Swanner*, 237 F.Supp. 69 (1964) ศาลวินิจฉัยว่าหมายจับที่ระบุชื่อบุคคลที่จะถูกจับว่า “John Doe” โดยมีฉายาว่า “Bud Ferguson” โดยไม่มีพยานหลักฐานอื่นประกอบว่าจำเลยเป็นที่รู้จักด้วยฉายาดังกล่าว เป็นหมายจับที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากไม่มีความเฉพาะเจาะจง

ส่วนในคดี *People v. Montoya*, 63 Cal. Rptr. 73, 77-78 (Cal. Ct. App. 1967) ศาลวินิจฉัยว่าหมายจับที่กำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับว่า “John Doe” โดยระบุรายละเอียดว่า “เป็นชาย ผิวขาว อายุประมาณ 30 – 35 ปี มีความสูง 5 ฟุต 10 นิ้ว น้ำหนัก 175 ปอนด์ ผมสีดำ รูปร่างสมส่วน” เป็นหมายจับที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากเป็นหมายจับที่ไม่เฉพาะเจาะจงเพียงพอ ในขณะที่คดี *United States v. Perez-Gonzalez*, 445 F.3d 44 (C.A. 1st 2006) ศาลวินิจฉัยว่าหมายจับที่ระบุชื่อบุคคลที่จะถูกจับว่า “John Doe” แล้วมีภาพถ่ายของบุคคลนั้นประกอบ ถือว่าเป็นหมายจับที่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว

จากแนวคำพิพากษาที่ได้กล่าวมานี้ จะสังเกตได้ว่าในประเทศสหรัฐอเมริกาหมายจับที่กำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับด้วยรูปพรรณทั่วไป เช่น รูปร่าง อายุ ส่วนสูง น้ำหนัก สีผม สีผิว เป็นต้น ศาลมักจะถือว่าเป็นหมายจับที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเป็นการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับที่กว้างเกินไป ไม่มีความเฉพาะเจาะจง ศาลจึงเกรงว่ามีโอกาสสูงที่เจ้าพนักงานจะนำหมายจับนั้นไปจับกุมบุคคลผิดตัวได้

ในปัจจุบัน นอกจากการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในกรณีที่ไม่ทราบชื่อด้วยลักษณะทางกายภาพ เช่น รูปร่าง ส่วนสูง น้ำหนัก สีผม สีผิวแล้ว ในประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่อไม่นานมานี้ ศาลยังได้อนุญาตให้ใช้ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ (DNA Fingerprint) ในการกำหนดตัวบุคคลที่ยังไม่ทราบชื่ออีกด้วย โดยเรียกหมายจับดังกล่าวว่า “John Doe DNA Warrant” เนื่องจากศาลถือว่าลายพิมพ์ดีเอ็นเอเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับตัวบุคคลที่มีความเฉพาะเจาะจงมากที่สุดชนิดหนึ่ง อีกทั้งมีความแน่นอนมากกว่าความแน่นอนตามสมควร (Reasonable Certainty) ที่กฎหมายต้องการ ดังนั้น จึงสามารถใช้ลายพิมพ์ดีเอ็นเอแทนชื่อของบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับได้

โดยในคดี *People v. California*, s158528 (2010) ศาลวินิจฉัยว่าหมายจับที่กำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับว่า “John Doe” แล้วมีการระบุข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอของบุคคลดังกล่าวจำนวนทั้งสิ้น 13 ตำแหน่ง (Loci) ถือว่าเป็นการระบุรายละเอียดเกี่ยวกับบุคคลที่มีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอต่อการออกหมายจับแล้ว เนื่องจากลายพิมพ์ดีเอ็นเอเป็นเครื่องมือในการระบุตัวบุคคลที่มีความเฉพาะเจาะจงและเชื่อถือได้มากที่สุดวิธีหนึ่งในปัจจุบัน หมายจับดังกล่าวนี้จึงชอบด้วย

กฎหมาย โดยไม่จำเป็นต้องระบุรายละเอียดอื่นๆประกอบอีกแต่อย่างใด* ในทำนองเดียวกัน ในคดี *Wisconsin v. Dabney*, 663 N.W.2d 366 (Wisc App. 2003) ศาลวินิจฉัยว่าหมายจับที่กำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับว่า “John Doe” โดยมีข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอของบุคคลนั้นประกอบ ถือว่ามีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอในการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับแล้ว หมายจับดังกล่าวจึงถือว่าเป็นหมายจับที่ชอบด้วยกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม แม้ลายพิมพ์ดีเอ็นเอจะไม่แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพของบุคคลที่สามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน แต่ถ้าใช้ประกอบกับรายละเอียดอื่น เช่น รูปพรรณ ก็น่าจะเป็นหมายจับที่มีความเฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น สามารถนำไปใช้เพื่อการระบุตัวบุคคลตามหมายจับตลอดจนการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹⁹

นอกจากนี้ เมื่อเทียบเคียงกับกรณีลายพิมพ์ดีเอ็นเอดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การนำลายพิมพ์นิ้วมือ (Fingerprint) มาใช้ในการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับก็น่าที่จะทำได้เช่นเดียวกัน เนื่องจากเป็นเอกลักษณ์บุคคลที่มีความเฉพาะเจาะจงเหมือนกัน อีกทั้งการตรวจเก็บลายพิมพ์นิ้วมือเพื่อเปรียบเทียบกับลายพิมพ์นิ้วมือในหมายจับก็สามารถทำได้โดยไม่ต้องละเมิดสิทธิในร่างกายของบุคคลมากเกินไป ซึ่งต่างกับกรณีการตรวจเก็บดีเอ็นเอ²⁰ แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันยังไม่มีกรณีการออกหมายจับโดยกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับด้วยลายพิมพ์นิ้วมือแต่อย่างใด

4.1.3 การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับ

เมื่อศาลได้ออกหมายจับตามหลักเกณฑ์และวิธีการดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ก็เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้รักษากฎหมายในการปฏิบัติการตามหมายจับ โดยการจับกุมบุคคลตามที่ได้ถูกกำหนดไว้ในหมายจับต่อไป สำหรับการจัดการตามหมายจับ (Execution of Arrest Warrant) กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งรัฐบาลกลาง ข้อ 4 (c) ได้กำหนดไว้ว่า

* คดี *People v. Robinson*, s158528 (2010) ได้กำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับ ดังนี้

“JOHN DOE, unknown male with Short Tandem Repeat (STR) Deoxyribonucleic Acid (DNA) Profile at the following Genetic Locations, using the COfiler and Profiler Plus Polymerase Chain Reaction (PCR) amplifications kits: D3S1358 (15,15), D16S539 (9,10), THO1(7,7), TPOX (6,9), CSF1PO (10,11), D7S820 (8,11), VWA (18,19), FGA (22,24), D8S1179 (12,15), D21S11 (28,28), D18S51 (20,20), D5S818 (8,13), D13S317 (10,11), with said Genetic Profile being unique, occurring in approximately 1 in 21 sextillion of the Caucasian population, 1 in 650 quadrillion of the African American population, 1 in 420 sextillion of the Hispanic population”

¹⁹ Veronica Valdivieso. DNA Warrants: A Panacea for Old Cold Rape Cases? *Georgetown Law Journal* (April 2002): p. 1031.

²⁰ Ibid.

“(1) ผู้มีหน้าที่ เฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลกลาง หรือเจ้าพนักงานผู้ได้รับอนุญาตเท่านั้นที่สามารถจัดการตามหมายจับได้

(2) สถานที่ที่สามารถจัดการตามหมายจับได้ภายในเขตอำนาจของประเทศสหรัฐอเมริกา รวมถึงสถานที่อื่นที่กฎหมายแห่งรัฐบาลกลางอนุญาตให้ทำการจับกุมได้

(3) วิธีการ

(ก) การจัดการตามหมายจับทำได้โดยการจับกุมบุคคลตามหมายจับ โดยในชั้นจับกุม ให้เจ้าพนักงานผู้มีหมายจับแสดงหมายจับให้จำเลยดู แต่ถ้าไม่มีหมายจับ ให้เจ้าพนักงานแจ้งให้จำเลยทราบถึงความมีอยู่ของหมายจับรวมถึงข้อกล่าวหา หากจำเลยร้องขอ ให้แสดงหมายจับให้จำเลยทราบโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

(4) การคืนหมาย

(ก) ภายหลังจากการจัดการตามหมายจับ เจ้าพนักงานจะต้องคืนหมายจับนั้นต่อผู้พิพากษาที่จำเลยได้ไปปรากฏตัวต่อหน้าตามข้อ 5”*

กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้เจ้าพนักงานผู้ทำการจับกุมบุคคลตามหมายจับ จะต้องนำตัวบุคคลนั้นไปปรากฏตัวต่อหน้าผู้พิพากษาโดยไม่ชักช้าตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งรัฐบาลกลาง ข้อ 5 ซึ่งโดยปกติจะต้องกระทำภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาจับกุม เพื่อการปรากฏตัวครั้งแรก (Initial Appearance) เพื่อที่ศาลจะได้ตรวจสอบผู้ถูกจับตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน และเพื่อการดำเนินการอื่นๆตามกฎหมายต่อไป

ในระดับรัฐบาลกลาง (Federal Government) หน่วยงานหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจับกุมบุคคลที่ได้กระทำความผิดตามกฎหมายของรัฐบาลกลาง รวมถึงการจัดการตามหมายจับก็คือ เจ้าพนักงานขององค์กรสอบสวนกลาง (Federal Bureau of Investigation หรือ FBI) ภายใต้สังกัดของกระทรวงยุติธรรม (Department of Justice) แห่งประเทศสหรัฐอเมริกา

* Federal Rules of Criminal Procedure Rule 4 (c) Execution or Service, and Return

“(1) By Whom. Only a marshal or other authorized officer may execute a warrant...

(2) Location. A warrant may be executed..., within the jurisdiction of the United States or anywhere else a federal statute authorizes an arrest.

(3) Manner.

(A) A warrant is executed by arresting the defendant. Upon arrest, an officer possessing the warrant must show it to the defendant. If the officer does not possess the warrant, the officer must inform the defendant of the warrant's existence and of the offense charged and, at the defendant's request, must show the warrant to the defendant as soon as possible...

(4) Return.

(A) After executing a warrant, the officer must return it to the judge before whom the defendant is brought in accordance with Rule 5...”

เจ้าพนักงานขององค์กรสอบสวนกลางมีอำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา (United States Code) โดยสามารถพกพาอาวุธติดตัว จัดการตามหมายอาญาหรือหมายเรียกที่ออกภายในอำนาจของรัฐบาลกลางแห่งสหรัฐอเมริกาและมีอำนาจในการจับกุมโดยไม่มีหมายสำหรับความผิดใดๆตามกฎหมายที่ได้กระทำลงต่อหน้าตน* นอกจากนี้ เจ้าพนักงานขององค์กรสอบสวนกลาง ยังมีอำนาจในการจับและยึดภายใต้หมายอาญา สำหรับการฝ่าฝืนกฎหมายของสหรัฐอเมริกาอีกด้วย** ดังนั้น การจัดการตามหมายจับที่ออกโดยศาลแห่งรัฐบาลกลาง (Federal Court) จึงมักจะกระทำลงโดยเจ้าพนักงานขององค์กรสอบสวนกลางนั่นเอง

สำหรับแนวทางในการจัดการตามหมายจับและการระบุตัวบุคคลตามหมายจับของเจ้าพนักงานในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น เมื่อเจ้าพนักงานได้รับหมายจับที่ออกโดยถูกต้องตามกฎหมายมาจากศาลแล้ว เจ้าพนักงานไม่สามารถจัดการตามหมายจับได้อย่างไม่มีข้อจำกัดแต่อย่างใด เช่น ไม่สามารถใช้กำลังทำลายประตูบ้าน เพียงเพื่อเข้าไปจับกุมบุคคลตามหมายจับภายในบ้าน หรือไม่อาจใช้อาวุธที่มีอำนาจร้ายแรงและใช้กำลังถึงตาย (Deadly Force) เว้นแต่จะเป็นกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง (Exigent Circumstances) หรือเป็นกรณีการติดตามจับกุมบุคคลอันตรายเท่านั้น การจัดการตามหมายจับของเจ้าพนักงานจึงจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น

ในทางปฏิบัติก่อนที่จะทำการจับกุม เจ้าพนักงานจะต้องตรวจสอบก่อนว่าหมายจับนั้นสามารถใช้บังคับได้ตามกฎหมายหรือไม่ ซึ่งหมายจับที่ไม่สามารถใช้บังคับได้ตามกฎหมายมีกรณีดังต่อไปนี้ ได้แก่ ศาลที่ออกหมายจับไม่มีเขตอำนาจในการออกหมายจับอย่างชัดเจน หมายจับระบุความผิดที่ถูกกล่าวหาไม่เพียงพอ หมายจับระบุชื่อหรือรายละเอียดของบุคคลที่จะถูกจับไม่เพียงพอ หมายจับไม่ได้ลงนามโดยผู้พิพากษาที่ออกหมาย และหมายจับไม่ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานผู้ใดเป็นผู้จัดการตามหมาย²¹

สำหรับการพิจารณาว่าหมายจับสามารถใช้บังคับได้ตามกฎหมายหรือไม่นั้น หากผู้ต้องสงสัยถูกกำหนดตัวบุคคลในหมายจับไม่ว่าด้วยชื่อหรือด้วยรายละเอียดอื่นใด เจ้าพนักงานจะต้องใช้ความระมัดระวังอย่างมากในการระบุตัวบุคคลตามหมายจับ เพื่อให้มั่นใจว่าบุคคลที่ถูกกำหนดไว้ในหมายจับเป็นบุคคลที่ถูกจับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่บุคคลที่ถูกจับตามหมายจับกล่าวอ้างว่าตนไม่ใช่บุคคลที่ถูกกำหนดไว้ในหมายจับ เจ้าพนักงานก็จะต้องใช้ความพยายามตาม

* 18 U.S.C. § 3052

** 18 U.S.C. § 3107

²¹ John N. Ferdico, Henry F. Fradella and Christopher D. Totten, *Criminal Procedure for the Criminal Justice Professional*, p. 324.

สมควรในการตรวจสอบข้อกล่าวอ้างดังกล่าว เพื่อป้องกันการถูกฟ้องร้องในคดีแพ่ง²² ซึ่งจะทำให้เกิดความเสียหายตามมาแก่หน่วยงานได้

ในทางกลับกัน หากเจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับพิจารณาจากข้อความในหมายจับแล้วเห็นว่าหมายจับนั้นเป็นหมายจับที่บังคับได้ (The warrant is valid on its face) เจ้าพนักงานก็ต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาลที่ปรากฏในหมายจับโดยทำการจับกุมบุคคลที่กำหนดไว้ในหมายจับ ในกรณีนี้เจ้าพนักงานก็ไม่ต้องใช้ดุลยพินิจอื่นใดอีก โดยถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งศาลเท่านั้น

โดยปกติแล้ว ขั้นตอนและวิธีการในทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานเกี่ยวกับการจับกุมบุคคลตามหมายจับ มักจะถูกกำหนดไว้ในคู่มือนโยบายการปฏิบัติ (Policy Manual) ของเจ้าพนักงานในหน่วยงานนั้น เช่น คู่มือนโยบายการปฏิบัติของกรมตำรวจ (Police Department Policy Manual) ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงานตามกฎหมายของแต่ละมลรัฐ แต่ทว่าจะมีรายละเอียดในส่วนสำคัญที่คล้ายคลึงกัน เช่น คู่มือระเบียบการปฏิบัติทั่วไป (General Directives Manual) ของกรมตำรวจแห่งเมืองกาลลาติน (Gallatin Police Department) แห่งมลรัฐเทนเนสซี (Tennessee) เป็นต้น ซึ่งคู่มือนโยบายการปฏิบัตินี้อาจเทียบได้กับประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีของสำนักงานตำรวจแห่งชาตินั่นเอง

สำหรับขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในการจับกุมบุคคลตามหมายจับตามที่ได้ถูกกำหนดไว้ในคู่มือระเบียบการปฏิบัติทั่วไปของกรมตำรวจแห่งเมืองกาลลาติน มีดังนี้²³

“ข้อ 9.2.2 การจับกุมตามหมายจับ การจับกุมตามหมายจับจะต้องปฏิบัติในลักษณะที่คำนึงถึงการรักษาชีวิตและทรัพย์สินของชุมชนให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งโดยทั่วไปการจับกุมตามหมายจับจะเป็นไปตามลำดับความเร่งด่วน ตัวอย่างเช่น ผู้มีสภาพผิดปกติทางจิต ผู้ต้องหาความผิดร้ายแรง ผู้ต้องหาความผิดไม่ร้ายแรง ผู้ต้องหาคดีจราจรและอื่นๆ”*

“ข้อ 9.2.3 วิธีการจัดการหมายจับ ในขั้นจับกุมเจ้าพนักงานจะต้องใช้ความรอบคอบระมัดระวังอย่างยิ่งในการระบุตัวบุคคลที่จะถูกจับว่าเป็นบุคคลคนเดียวกับบุคคลที่ได้กำหนดไว้ในหมายจับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผู้ต้องสงสัยอ้างว่าตนไม่ใช่บุคคลตามหมายจับ เจ้าพนักงานจะต้องตรวจสอบอีกด้วยว่าหมายจับนั้นใช้ในการจับกุมบุคคลได้ตามกฎหมายหรือไม่ ในกรณีเป็นที่สงสัย เจ้าพนักงานจะต้องใช้วิธีระบุตัวบุคคลที่ง่ายและตรงที่สุดเท่าที่สามารถทำได้ โดยอย่าง

²² Ibid., p. 325.

²³ John L. Worrall, *Criminal Procedure: From First Contact to Appeal*, p. 112.

* Arrest with Warrant(s) – As much as is possibly possible, an arrest warrant will be served in an order that will most protect life and property in the community. This will usually be in the order of urgency such as mental detainers, felonies, criminal misdemeanors, traffic and others

น้อยที่สุด เจ้าพนักงานจะต้องติดต่อกับฝ่ายสื่อสาร เพื่อตรวจสอบให้ทราบว่าหมายจับยังใช้บังคับได้อยู่หรือไม่ก่อนที่จะทำการจับกุม ถ้าไม่สามารถยืนยันได้ จะต้องคืนหมายจับพร้อมคำอธิบายไปยังฝ่ายทะเบียน

หมายจับที่จะถือว่าสามารถใช้ได้ จะต้องลงนามโดยผู้พิพากษา พร้อมกับระบุตำแหน่ง ลงวันที่ออกหมาย ชื่อของศาลที่จะส่งหมายคืน ชื่อหรือรายละเอียดของจำเลย และชื่อผู้ร้องขอหมายจับ”*

จากคู่มือระเบียบการปฏิบัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การระบุตัวบุคคลตามหมายจับเป็นขั้นตอนสำคัญขั้นตอนหนึ่งในการจัดการตามหมายจับเพื่อให้ได้ตัวบุคคลที่ต้องการอย่างถูกต้อง และยังเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการถูกจับกุมผิดตัวอีกด้วย เนื่องจากในการจัดการตามหมายจับนั้น เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับอาจจะไม่ต้องมีหมายจับติดตัวก็ได้ และเจ้าพนักงานก็ไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงเหตุอันสมควรในการจับกุมหรือช้อกล่าวหาที่เกี่ยวข้องแต่อย่างใด เนื่องจากไม่ใช่ส่วนสำคัญของารจับกุมตามหมายจับ เพราะว่าศาลได้พิจารณาถึงเหตุอันสมควรในการออกหมายจับและได้ทำการออกหมายจับมาแล้ว²⁴ เจ้าพนักงานมีแต่เพียงหน้าที่ในการปฏิบัติตามคำสั่งที่ปรากฏในหมายจับ ถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นหมายจับที่ใช้บังคับได้ตามกฎหมายดังที่ได้กล่าวมาแล้วเท่านั้น

ในชั้นจับกุม เจ้าพนักงานของประเทศสหรัฐอเมริกาจึงมักจะทำการตรวจสอบในเบื้องต้นว่าผู้ต้องสงสัยเป็นบุคคลที่กำหนดไว้ในหมายจับหรือไม่ โดยการขอตรวจสอบใบอนุญาตขับขี่หรือบัตรประจำตัว** เพื่อตรวจสอบว่ามีชื่อตรงกันกับชื่อในหมายจับหรือไม่ เมื่อไม่เป็นการแน่นอนว่าผู้

* Arrest Warrant Requirements – When executing a warrant, an officer must especially diligent in identifying the person to be arrested as the person named in the warrant. This is important in cases where the suspect claims not to be the person wanted. An officer must utilize simple and direct means of verifying identification when such means exist. At the minimum, an officer will contact Communications to establish if the warrant is still outstanding prior to serving. If the warrant cannot be verified, it should be returned to Records with an explanation attached.

In order for a warrant to be valid, it must be signed by the issuing magistrate, along with his/her title, have the date issued, name of the court to which it is to be returned, name and description of the defendant, and name of the complainant

²⁴ John N. Ferdico, Henry F. Fradella and Christopher D. Totten, Criminal Procedure for the Criminal Justice Professional, p. 324.

** การใช้ใบอนุญาตขับขี่เพื่อการแสดงตนเป็นวิธีปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับในสังคมไปโดยปริยาย (*de facto* Identification) เนื่องจากในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งมีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 290 ล้านคน (ค.ศ. 2010) มีผู้มีใบอนุญาตขับขี่ที่ถึงกว่าประมาณ 197 ล้านคน เอกสารประจำตัวบุคคลที่ใช้ในการยืนยันแสดงตัวตนในโอกาสต่างๆจึงเป็นใบอนุญาตขับขี่ (Driver's License) ซึ่งออกให้โดยรัฐบาลประจำมลรัฐของตน ไม่ได้ออกโดยรัฐบาลกลาง สำหรับประชาชนที่ไม่มีใบขับขี่ หากต้องการเอกสารแสดงตน มลรัฐก็จะออกบัตรประจำตัว (Identification Card) ให้เป็นรายๆไปแล้วแต่ความสมัครใจ ซึ่งก็มักจะ

ต้องสงสัยเป็นบุคคลตามหมายจับหรือไม่ ซึ่งอาจเกิดจากการที่ผู้ต้องสงสัยกล่าวอ้างว่าตนไม่ใช่บุคคลตามหมายจับ เจ้าพนักงานก็จะต้องใช้วิธีการอื่นในการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับต่อไป

เมื่อเจ้าพนักงานทำการจับกุมตัวบุคคลที่กำหนดไว้ในหมายจับแล้ว เจ้าพนักงานจะดำเนินการตามขั้นตอนการรับตัวผู้ถูกจับ (Booking) ซึ่งในทางปฏิบัติมักจะกระทำ ณ ที่ทำการของเจ้าพนักงาน ซึ่งรวมถึงการตรวจสอบยืนยันว่าเป็นบุคคลตามหมายจับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ถูกจับกล่าวอ้างว่าไม่ใช่บุคคลตามหมายจับ แล้วจึงนำตัวผู้ถูกจับไปยังศาลต่อไป โดยมีแนวทางปฏิบัติที่เจ้าพนักงานสามารถใช้เพื่อการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับ (Verification of arrested person) ทั้งสิ้นสามประการ กล่าวคือ การชี้ตัวผู้ถูกจับ การตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมือ และการตรวจสอบลายพิมพ์ดีเอ็นเอ

4.1.3.1 การชี้ตัวผู้ถูกจับ

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นและมีผู้รู้เห็นเหตุการณ์ไม่ว่าจะในฐานะเป็นผู้เสียหายหรือพยาน บุคคลเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นประจักษ์พยานที่มีความสำคัญในการดำเนินคดีอาญาเพื่อลงโทษผู้ต้องสงสัยหรือจำเลยได้ ในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อมีการจับกุมผู้ต้องสงสัยได้ เจ้าพนักงานอาจจะจัดให้มีการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับโดยพยาน หรือที่เรียกว่า Eyewitness Identification ด้วยวิธีการต่างๆต่อไป

หลักการสำคัญของการยืนยันตัวบุคคลด้วยพยาน ก็คือทำให้พยานมีโอกาสได้พบเห็นผู้ต้องสงสัย เพื่อการสังเกตลักษณะทางกายภาพหรือรูปร่าง (Physical Appearance) ของผู้ต้องสงสัย แล้วทำการยืนยันตัวบุคคลที่ถูกจับ โดยอาศัยความทรงจำของตนจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับด้วยรูปร่าง มีด้วยกันทั้งสิ้น 3 ประเภท²⁵ คือ การชี้ตัว (Lineup) การเผชิญหน้า (Showup) และการชี้รูป (Photographic Array) แต่อย่างไรก็ตาม การยืนยันตัวบุคคลด้วยพยานทุกประเภทจะต้องเป็นไปตามหลักการตามรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้

การชี้ตัว (Lineup) คือ การนำเอาตัวผู้ต้องสงสัยกับบุคคลอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับผู้ต้องสงสัยมาให้พยานทำการชี้ตัว ผู้ต้องสงสัยสามารถที่จะถูกบังคับให้ต้องเข้าร่วมการชี้ตัวได้ถ้าหากเป็นผู้ที่อยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน เนื่องจากการชี้ตัวเป็นการแสดงออกซึ่งลักษณะทางกายภาพหรือรูปร่าง (Physical Appearance) ซึ่งไม่ใช่พยานหลักฐานที่มีลักษณะเป็น

ออกโดยหน่วยงานเดียวกันกับที่ออกใบอนุญาตขับขี่ ปัจจุบันรัฐบาลกลางแห่งสหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมาย Real ID Act เมื่อปี ค.ศ.2005 เพื่อกำหนดมาตรฐานของใบขับขี่และบัตรประจำตัวให้เป็นแนวทางเดียวกันทั่วประเทศ

²⁵ John L. Worrall, *Criminal Procedure: From First Contact to Appeal*, p. 258.

คำให้การ (Testimonial Evidence) ดังนั้น จึงไม่ใช่การบังคับให้ผู้ต้องสงสัยให้การเป็นปฏิปักษ์กับตนเอง (Self-incrimination) ซึ่งเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 5 (The Fifth Amendment) ผู้ต้องสงสัยจึงสามารถถูกบังคับให้ต้องถูกทำการชี้ตัวได้

การชี้ตัวจะต้องไม่เป็นการกระทำในเชิงให้การแนะนำจากเจ้าพนักงาน (Suggestive Lineup) ที่จะช่วยทำให้พยานสามารถชี้ตัวผู้ต้องสงสัยได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากจะเป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 14 ในเรื่องกระบวนการอันควรแห่งกฎหมาย (Due Process) โดยในคดี United States v. Wade, 388 U.S. 218 (1967) ศาลสูงสุดได้วินิจฉัยว่า “การที่พยานรู้จักบุคคลที่เข้าร่วมในการชี้ตัวทุกคนเว้นแต่ผู้ต้องสงสัย การที่บุคคลที่เข้าร่วมในการชี้ตัวมีรูปร่างแตกต่างจากผู้ต้องสงสัยเป็นอย่างมาก การที่ผู้ต้องสงสัยถูกกำหนดให้สวมเสื้อผ้าที่ผู้กระทำความผิดสวมใส่ขณะก่อเหตุเพียงคนเดียว การที่ผู้ต้องสงสัยถูกแยกตัวออกมาก่อนการชี้ตัว การที่บุคคลที่เข้าร่วมในการชี้ตัวถูกสั่งให้สวมใส่เครื่องแต่งกายที่ใส่ได้พอดีเฉพาะผู้ต้องสงสัย”^{*} ถือว่าเป็นการกระทำในเชิงแนะนำของเจ้าพนักงานทั้งสิ้น ดังนั้น หากการปฏิบัติในการชี้ตัวเป็นไปตามกรณีดังกล่าวนี้ จะถือว่าการชี้ตัวที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพราะการชี้ตัวที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญจะต้องเป็นกระบวนการที่น่าเชื่อถือ (Reliable) และต้องเป็นการกระทำในเชิงแนะนำอย่างน้อยที่สุด (Minimally Suggestive)

นอกจากนี้ การชี้ตัวภายหลังการแจ้งข้อกล่าวหาอย่างเป็นทางการและฟ้องคดี (Post Indictment) จะต้องมีทนายความของผู้ต้องสงสัยเข้าร่วมในการชี้ตัวด้วย หากไม่มีทนายความ ศาลสูงสุดได้วินิจฉัยไว้ในคดี United States v. Wade ว่าการชี้ตัวดังกล่าวเป็นการไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 6 เนื่องจากศาลเห็นว่าการชี้ตัวภายหลังการฟ้องคดี เป็นกระบวนการที่สำคัญในการดำเนินคดีอาญา การมีทนายความเข้าร่วมในการชี้ตัวจะเป็นการรักษาสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (Fair Trial) ให้แก่ผู้ต้องสงสัยได้²⁶

ด้วยเหตุนี้ หน่วยงานที่มีหน้าที่รักษากฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น หน่วยงานตำรวจในระดับต่างๆทั้งในระดับมลรัฐและระดับท้องถิ่น จึงมักจะกำหนดระเบียบวิธีปฏิบัติในการชี้ตัวให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของรัฐธรรมนูญดังกล่าว²⁷ โดยมักจะมีสาระสำคัญเป็นไปตามแนวคำวินิจฉัยของศาลสูงสุดในคดี United States v. Wade ดังต่อไปนี้²⁸

* All in the lineup but the suspect were known to the identifying witness,...the other participants in a lineup were grossly dissimilar in appearance to the suspect,...only the suspect was required to wear distinctive clothing which the culprit allegedly wore,...the suspect is pointed out before or during a lineup, and...the participants in the lineup are asked to try on an article of clothing which fits only the suspect

²⁶ John L. Worrall, *Criminal Procedure: From First Contact to Appeal*, p. 258.

²⁷ Ibid., p. 261.

²⁸ James N. Gilbert, *Criminal Investigation*, 7th ed. (New Jersey: Pearson/Prentice Hall, 2007), p. 458.

1) การชี้ตัวแต่ละครั้ง ควรจะประกอบไปด้วยจำนวนบุคคลที่เหมาะสม โดยทั่วไปถือว่าบุคคลประมาณ 5 – 10 คน รวมทั้งผู้ต้องสงสัยถือว่ามีความเหมาะสมเพียงพอ

2) บุคคลที่เข้าร่วมทำการชี้ตัวจะต้องมีเชื้อชาติและเพศเดียวกัน และมีอายุใกล้เคียงกันกับผู้ต้องสงสัย นอกจากนี้ ควรมีขนาดร่างกายใกล้เคียงกัน กรณีได้รับแจ้งว่าผู้กระทำผิดสวมใส่เครื่องประดับร่างกายอย่างใดๆ ก็ควรจะให้ผู้เข้าร่วมการชี้ตัวทุกคนสวมใส่เครื่องประดับนั้นด้วย

3) ผู้ต้องสงสัยจะต้องถูกกำหนดให้ยืนในลำดับการชี้ตัวแบบสุ่ม ในลักษณะที่ไม่เป็นการบ่งชี้ความผิด

4) ผู้ชี้ตัวไม่ควรได้รับการบอกว่าคุณคือผู้ต้องสงสัย และหากมีผู้ชี้ตัวหลายคนก็ควรทำการชี้ตัวไม่พร้อมกัน

5) ผู้ชี้ตัวควรทำการชี้ตัวผู้ต้องสงสัย โดยใช้วิธีการเรียกเป็นตัวเลขซึ่งถูกกำหนดขึ้นโดยเจ้าพนักงาน ไม่ควรใช้การชี้ตัวโดยให้ทำการเรียกชื่อของผู้เข้าร่วมการชี้ตัว

6) กระบวนการชี้ตัวควรมีการถ่ายรูปไว้ เพื่อแสดงถึงความถูกต้องเป็นธรรมในการชี้ตัว

7) เจ้าพนักงานควรทำรายงานการชี้ตัวที่ระบุถึงผู้เข้าร่วมการชี้ตัวทั้งหมด เวลาและสถานที่ที่ทำการชี้ตัว รายละเอียดของผู้เข้าร่วมทำการชี้ตัว รวมถึงตำแหน่งที่ยืนในระหว่างการชี้ตัว

การเผชิญหน้า (Showup) คือ การให้พยานกับผู้ต้องสงสัยได้เผชิญหน้ากันโดยตรงเพื่อการยืนยันตัวบุคคล การเผชิญหน้ามักจะกระทำโดยทันทีหลังจากที่ผู้ต้องสงสัยถูกจับกุมและพยานอยู่ใกล้เคียงกับสถานที่เกิดเหตุเพื่อป้องกันความผิดพลาดในการชี้ตัว (Misidentification) แต่อย่างไรก็ตาม การชี้ตัวมักจะเป็นที่นิยมของเจ้าพนักงานมากกว่าการเผชิญหน้า²⁹ แต่ในบางครั้งการเผชิญหน้าก็เป็นสิ่งที่จำเป็น ในกรณีที่ผู้ต้องสงสัยหรือพยานไม่สามารถเดินทางไปทำการชี้ตัว ณ สถานที่ที่กำหนดได้ อย่างไรก็ตาม การเผชิญหน้าจะต้องเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด เช่นเดียวกับการชี้ตัว กล่าวคือ การเผชิญหน้าที่ชอบด้วยกฎหมายจะต้องน่าเชื่อถือ (Reliable) และจะต้องเป็นการกระทำในเชิงแนะนำอย่างน้อยที่สุด (Minimally Suggestive)

การชี้รูป (Photographic Array) คือ การนำรูปถ่ายของผู้ต้องสงสัยมาให้พยานทำการชี้ยืนยันว่ารูปถ่ายดังกล่าว เป็นรูปถ่ายของผู้กระทำความผิดในคดีหรือไม่ การชี้รูปไม่ถูกจำกัดว่า จะต้องมีความหมายเข้าร่วมเช่นเดียวกับการชี้ตัว แต่การชี้รูปจะต้องเป็นการกระทำที่ไม่เป็นในเชิงแนะนำแก่พยานมากเกินไป เช่น การให้พยานดูและทำการชี้รูปถ่ายของผู้ต้องสงสัยเพียงรูปเดียว เป็นต้น ดังนั้น การชี้รูปจึงควรมีรูปของบุคคลที่แตกต่างกันหลายรูป เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการชี้รูปไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เนื่องจากขัดต่อหลักกระบวนการอันควรแห่งกฎหมาย (Due Process)

สำหรับระเบียบ ขั้นตอนและวิธีการในการชี้ตัว การเผชิญหน้า และการชี้รูปในประเทศสหรัฐอเมริกา มักจะถูกกำหนดไว้ในคู่มือนโยบายการปฏิบัติของเจ้าพนักงาน (Policy Manual) ซึ่ง

²⁹ John L. Worrall, *Criminal Procedure: From First Contact to Appeal*, p. 262.

จะเป็นไปในแนวทางตามคำวินิจฉัยของศาลสูงสุดดังกล่าวมาแล้ว เพื่อให้การยืนยันตัวบุคคลที่ ถูกจับเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ถูกชี้ตัว และ เพื่อให้สามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาคดีได้นั่นเอง

4.1.3.2 การตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมือ

ในชั้นจับกุม เจ้าพนักงานสามารถทำการตรวจเก็บลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ถูกจับได้โดยไม่ต้องมีหมายศาล โดยไม่ถือว่าเป็นการค้นโดยมิชอบ (Unreasonable Search) ตามรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4 แต่อย่างใด เนื่องจากลายพิมพ์นิ้วมือนับว่าเป็นลักษณะทางกายภาพอย่างหนึ่งที่บุคคลภายนอกสามารถรับรู้ได้ จึงอยู่ภายนอกขอบเขตตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด³⁰ อีกทั้งไม่เป็นการละเมิดความคาดหมายในความเป็นส่วนตัว (Expectation of Privacy) ของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครองมากเกินไป

ศาลได้วินิจฉัยไว้ในคดี United States v. Dioniso, 410 U.S. 1 (1973) ว่า “บุคคลไม่อาจจะคาดหมายได้ว่าผู้อื่นจะไม่ทราบถึงเสียงของผู้นั้น เช่นเดียวกับกับการที่บุคคลนั้นจะคาดหมายไม่ได้ว่าใบหน้าของเขาจะเป็นความลับต่อโลก” * ด้วยเหตุนี้ เจ้าพนักงานจึงสามารถตรวจเก็บตัวอย่างลายมือบุคคลได้ รวมถึงพยานหลักฐานทางกายภาพอื่นๆ ด้วย เช่น เส้นผม ตัวอย่างเสียงและลายพิมพ์นิ้วมือ แต่จะต้องไม่กระทำด้วยความรุนแรงเกินไป (Extensive Intrusion) มิฉะนั้นจะถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิในกระบวนการอันควรแห่งกฎหมาย (Right to Due Process) ตามรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 14 ได้

นอกจากนี้ ในคดี Davis v. Mississippi, 394 U.S. 721 (1969) ศาลสูงสุดได้มีคำวินิจฉัยที่สามารถสรุปได้ว่า หากเจ้าพนักงานมีเหตุอันสมควรในการจับกุมผู้ต้องสงสัยแล้ว เจ้าพนักงานก็สามารถทำการตรวจเก็บลายพิมพ์นิ้วมือของบุคคลนั้นได้โดยไม่ต้องมีหมายศาล ในทางกลับกัน หากเจ้าพนักงานไม่มีเหตุอันสมควรในการจับ เจ้าพนักงานจะทำการจับกุมบุคคลเพียงเพื่อนำตัวมาพิมพ์ลายนิ้วมือหาได้ไม่ โดยจะถือว่าเป็นการค้นหรือยึดที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญลายพิมพ์นิ้วมือที่ได้มาจึงไม่อาจนำมาใช้ในการพิจารณาคดีได้

ในประเทศสหรัฐอเมริกา หลักเกณฑ์การตรวจเก็บลายพิมพ์นิ้วมือ เพื่อให้ใช้ในการยืนยันตัวบุคคลที่ถูกจับนั้น จะเป็นไปตามกฎหมายภายในของแต่ละมลรัฐ ตัวอย่างเช่น ในมลรัฐนิวยอร์ก (New York) กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งมลรัฐนิวยอร์ก (New York Criminal

³⁰ Ibid., p. 75.

* No person can have a reasonable expectation that others will not know the sound of his voice, any more than he can reasonably expect that his face will be a mystery to the world

Procedure Law) มาตรา 160.10 กำหนดว่า “ภายหลังการจับกุม เจ้าพนักงานที่ทำการจับกุม จะต้องทำการเก็บลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ถูกจับ ถ้าเป็นความผิดที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ หากเจ้าพนักงานที่ทำการจับกุมไม่ว่าจะในความผิดฐานใดก็ตาม และไม่ว่าจะเป็นการจับโดยมีหมายจับหรือไม่ก็ตาม อาจทำการเก็บลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ถูกจับได้ ถ้าหากว่าเจ้าพนักงานไม่สามารถยืนยันตัวตนของผู้ถูกจับได้ หรือมีเหตุเชื่อว่าการแสดงตัวตนของผู้ถูกจับไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือมีเหตุเชื่อว่าการแสดงตัวตนของผู้ถูกจับเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำโดยเจ้าพนักงานเนื่องจากได้กระทำความผิดฐานอื่น”*

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งมลรัฐนิวยอร์ก มาตรา 160.20 กำหนดถึงขั้นตอนการดำเนินการภายหลังการเก็บลายพิมพ์นิ้วมือว่า “เมื่อทำการเก็บลายพิมพ์นิ้วมือจากผู้ถูกจับตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 160.10 แล้ว เจ้าพนักงานจะต้องส่งสำเนาลายพิมพ์นิ้วมือนั้นไปยังหน่วยงานให้บริการกระบวนการยุติธรรมที่มีหน้าที่โดยไม่ชักช้า”** ซึ่งหน่วยงานที่จะต้องทำการส่งลายพิมพ์นิ้วมือไปตรวจพิสูจน์ก็คือ ศูนย์รวบรวมข้อมูลอาชญากรรมแห่งมลรัฐนิวยอร์ก (State Criminal Record Repository หรือ DCJS)

ในปัจจุบัน การตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมือเพื่อการยืนยันตัวบุคคลในประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับการพัฒนาให้มีความรวดเร็วและทันสมัยมากขึ้น ด้วยการนำระบบการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติด้วยคอมพิวเตอร์ หรือ AFIS มาใช้ในศูนย์ตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมือทั่วประเทศ³¹ ซึ่งสามารถตรวจเปรียบเทียบลายพิมพ์นิ้วมือจากผู้ถูกจับกับลายพิมพ์นิ้วมือที่มีอยู่ในฐานข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ยังสามารถทำการตรวจเปรียบเทียบลายนิ้วมือแฝงที่ได้จากสถานที่เกิดเหตุเข้ากับลายพิมพ์นิ้วมือในฐานข้อมูลกรณีไม่ทราบตัวผู้ต้องสงสัยได้อีกด้วย

* New York Criminal Procedure Law section 160.10

“1. Following an arrest, ... the arresting or other appropriate police officer or agency must take or cause to be taken fingerprints of the arrested person or defendant if an offense which is the subject of the arrest ... is:

- (a) A felony; or
- (b) A misdemeanor defined in the penal law; or...

2. In addition, a police officer who makes an arrest for any offense, either with or without a warrant, may take or cause to be taken the fingerprints of the arrested person if such police officer:

- (a) Is unable to ascertain such person's identity; or
- (b) Reasonably suspects that the identification given by such person is not accurate; or
- (c) Reasonably suspects that such person is being sought by law enforcement officials for the commission of some other offense...

** New York Criminal Procedure Law Section 160.20

“Upon the taking of fingerprints of an arrested person or defendant as prescribed in section 160.10, the appropriate police officer or agency must without unnecessary delay forward two copies of such fingerprints to the division of criminal justice services”

³¹ James N. Gilbert, *Criminal Investigation*, p. 450.

สำหรับการตรวจลายพิมพ์นิ้วมือในระดับประเทศ องค์การสอบสวนกลาง หรือ FBI ได้จัดตั้งระบบการตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติ (The Integrated Automated Fingerprint Identification System หรือ IAFIS) ขึ้นเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม ค.ศ. 1999 โดยเป็นระบบฐานข้อมูลอาชญากรรมและลายพิมพ์นิ้วมือแห่งชาติของประเทศสหรัฐอเมริกา ระบบ IAFIS นี้พร้อมรับคำสั่งและตอบสนองทุกวันตลอด 24 ชั่วโมง³² โดยสามารถทำการเปรียบเทียบระหว่างลายพิมพ์นิ้วมือที่ต้องการกับลายพิมพ์นิ้วมือที่อยู่ในฐานข้อมูลทั้งที่รู้และไม่รู้ตัวบุคคล เพื่อประโยชน์ในการยืนยันตัวบุคคลและเพื่อช่วยเจ้าพนักงานผู้รักษากฎหมายทั้งในระดับรัฐบาลกลาง รัฐบาลมลรัฐและระดับท้องถิ่นในการสืบสวนสอบสวนและป้องกันปราบปรามอาชญากรรม เพื่อติดตามจับกุมตัวผู้กระทำความผิดหรือผู้ก่อการร้ายมาดำเนินคดีต่อไป

ระบบการตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติ หรือ IAFIS ให้บริการในด้านการตรวจค้นเปรียบเทียบลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติ ตรวจเปรียบเทียบลายนิ้วมือแฝงที่ได้มาจากสถานที่เกิดเหตุรวบรวมภาพถ่ายคนร้าย รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือและข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรต่างๆผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยในฐานข้อมูลของระบบ นอกจากจะมีสารบบลายพิมพ์นิ้วมือเก็บไว้เป็นจำนวนมากแล้ว ยังประกอบไปด้วยข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรภาพถ่ายคนร้าย รูปถ่ายรอยแผลเป็นและรอยสักของคนร้าย รูปพรรณคนร้าย เช่น ส่วนสูง น้ำหนัก สีผมและสีตา รวมทั้งชื่อฉายาต่างๆของคนร้ายอีกด้วย ระบบนี้ยังได้เก็บข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือของทางราชการ (Civil Fingerprint) ไว้อีกด้วย เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือบุคลากรของรัฐบาลกลาง ทหารทั้งที่อยู่ในราชการและที่ออกจากราชการไปแล้ว ลายพิมพ์นิ้วมือผู้สมัครงาน หรือลายพิมพ์นิ้วมือผู้ที่ต้องการจะซื้ออาวุธปืนที่จะต้องถูกจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือตามกฎหมาย³³

ลายพิมพ์นิ้วมือและข้อมูลอาชญากรรมต่างๆเหล่านี้ ได้ถูกส่งมาโดยสมัครใจจากหน่วยงานราชการทั้งในระดับมลรัฐและในระดับท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมอื่นรวมแล้วกว่า 86,000 หน่วยงานทั่วประเทศ รวมถึงหน่วยงานตรวจคนเข้าเมืองด้วย โดยเมื่อ FBI ได้รับข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือเหล่านี้มาแล้วก็จะทำการเชื่อมโยงข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรเข้ากับเจ้าของลายพิมพ์นิ้วมือต่อไป โดยในปัจจุบันระบบการตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติของ FBI นี้เป็นฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือที่ใหญ่ที่สุดในโลก โดยจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือและข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากร (Criminal Fingerprint) ทั้งสิ้นประมาณ 67 ล้านรายการ และข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือของทางราชการอีกกว่า 26 ล้านรายการ นอกจากนี้ ยังมีลายพิมพ์นิ้วมือแฝงของผู้ต้องสงสัยที่ยังไม่ทราบชื่อและเป็นที่ต้องการตัวกว่า 600,000 รายการ รวมถึงลาย

³² The Federal Bureau of Investigation, Integrated Automated Fingerprint Identification System [Online], 2 November 2010. Available from: http://www.fbi.gov/about-us/cjis/fingerprints_biometrics/iafis

³³ Ibid.

พิมพ์นิ้วมือของผู้ก่อการร้ายและผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้ก่อการร้ายอีกกว่า 73,000 รายการ ซึ่งได้รับการรวบรวมทั้งจากทางหน่วยงานของประเทศสหรัฐอเมริกาเอง และยังได้รับจากหน่วยงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมระหว่างประเทศอีกด้วย³⁴

ระบบการตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติ สามารถตรวจสอบ เปรียบเทียบและจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมืออาชญากรที่ได้รับมาจากหน่วยงานต่างๆในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ในกรณีปกติภายในเวลา 7 นาทีเท่านั้น ในแต่ละวันระบบ IAFIS ได้ทำการจัดเก็บและตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมือสิบนิ้วที่ส่งมาทั้งสิ้นประมาณ 10,000 รายการ และโดยเฉลี่ยใน 1 วัน ระบบได้ทำการรายงานผลการตรวจสอบเปรียบเทียบลายพิมพ์นิ้วมือให้แก่หน่วยงานต่างๆที่ร้องขอจำนวนเฉลี่ยกว่าวันละ 160,000 ครั้ง และระบบนี้ได้ทำการตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมือสิบนิ้ว อันเป็นผลให้สามารถจับกุมบุคคลที่เป็นที่ต้องการตัวในคดีอาญาได้โดยประมาณกว่า 24,000 คน จนถึงปัจจุบัน³⁵

แต่อย่างไรก็ตาม ก่อนหน้าที่ระบบการตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติที่ดำเนินการด้วยคอมพิวเตอร์จะเริ่มต้นขึ้น การจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือจากผู้ถูกจับจะใช้วิธีการกลิ้งนิ้วที่ติดหมึกพิมพ์ลงบนแผ่นกระดาษลายพิมพ์นิ้วมือ (Fingerprint Card) แล้วจึงจัดส่งไปตรวจสอบทางไปรษณีย์ ซึ่งเป็นวิธีการเดียวกันกับที่ใช้อยู่ในประเทศไทยปัจจุบัน ดังนั้น การตรวจสอบและจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือสิบนิ้วที่ส่งมาจากหน่วยงานต่างๆ จึงจะต้องใช้วิธีการจัดเก็บและตรวจสอบด้วยมนุษย์ ซึ่งใช้แรงงานคนมากและใช้เวลานาน โดยอาจจะต้องใช้เวลารวบรวมและตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมือรายการหนึ่งเป็นสัปดาห์หรือเป็นเดือน ซึ่งเป็นเหตุให้ในบางครั้ง ผู้ถูกจับที่แสดงตนด้วยชื่อปลอม (False Identity) ได้รับการประกันตัวไปก่อนที่จะทราบว่าเป็นบุคคลผู้เป็นที่ต้องการตัวของหน่วยงานผู้รักษากฎหมายอื่น

การเข้ามาของระบบการตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติจึงทำให้เกิดระบบการจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือแบบใหม่ขึ้นที่เรียกว่าระบบ Live-Scan* ซึ่งเข้ามาแทนที่การกลิ้งนิ้วที่ติดหมึกพิมพ์ลงบนกระดาษในลักษณะเดิม ผลที่ได้ทำให้การจัดเก็บและตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมือในปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก³⁶ เนื่องจากเครื่องมือดังกล่าวจะทำการส่งข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือไปทำการเปรียบเทียบกับฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือ เช่น ระบบ IAFIS ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการยืนยันตัวบุคคลที่ถูกต้องโดยทันที อีกทั้งยังสามารถตรวจสอบประวัติอาชญากรหรือตรวจสอบหมายจับของบุคคลนั้นที่ค้างอยู่ได้ในทันทีอีกด้วย

³⁴ Ibid.

³⁵ The Federal Bureau of Investigation, *IAFIS Fact Sheet* [Online], 2 November 2010. Available from: http://www.fbi.gov/about-us/cjis/fingerprints_biometrics/iafis/iafis_facts

* การพิมพ์ลายนิ้วมือแบบ Live-Scan เป็นการกดลายพิมพ์นิ้วมือที่ต้องการลงบนหน้าจอสัมผัสของเครื่องคอมพิวเตอร์ที่จะทำการแปลงลายพิมพ์นิ้วมือที่ได้เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อส่งไปตรวจสอบผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ต่อไป

³⁶ James N. Gilbert, *Criminal Investigation*, p. 451.

ดังนั้น การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับด้วยลายพิมพ์นิ้วมือในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความสะดวก แม่นยำ ถูกต้อง รวดเร็ว ได้รับการยอมรับตามหลักทางวิทยาศาสตร์ อีกทั้งมีขั้นตอนและวิธีการที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน มีหน่วยงานที่จัดทำระบบฐานข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ จึงมีบทบาทสำคัญต่อการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาของเจ้าพนักงานเป็นอย่างมาก

4.1.3.3 การตรวจสอบลายพิมพ์ดีเอ็นเอ

การรับฟังพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการพัฒนาการมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน โดยในระยะแรก ศาลได้ถือตามหลักเกณฑ์ตามคำพิพากษาในคดี *Frye v. United States*, 293 F. 1013 (D.C. Cir. 1923) โดยศาลได้วินิจฉัยวางหลักกฎหมายของการรับฟังพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ไว้ว่า พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ใดๆที่จะสามารถรับฟังในการพิจารณาคดีได้นั้น จะต้องได้รับการยอมรับเป็นการทั่วไป (General Acceptance) จากกลุ่มชนทางวิทยาศาสตร์ถึงความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานประเภทนั้น³⁷

แต่ต่อมาในภายหลัง หลักเกณฑ์นี้ได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปโดยคำวินิจฉัยของศาลสูงสุดในคดี *Daubert v. Merrell Dow Pharmaceuticals, Inc.*, 509 U.S. 579 (1993) ซึ่งศาลสูงสุดได้วางรูปแบบในการรับฟังพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ว่า สามารถรับฟังได้หากพยานหลักฐานนั้นมีความน่าเชื่อถือและมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยง (Reliable and Relevant) โดยยอมรับหลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานหลักฐานตามกฎหมายลักษณะพยานแห่งรัฐบาลกลาง (Federal Rules of Evidence) ข้อ 702 ซึ่งให้ศาลเป็นผู้ตรวจสอบ (Gatekeeper) ในการพิจารณาว่าพยานหลักฐานมีความน่าเชื่อถือและมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงหรือไม่ โดยมีหลักเกณฑ์เบื้องต้นในการพิจารณา 4 ประการ³⁸ คือ การได้รับการทดสอบแล้ว (Testing) การได้รับการตรวจสอบและประเมินค่าแล้ว (Peer Review and Publication) การรับรู้ถึงความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น (Known Rate of Error) และการได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง (Widespread Acceptance)

การตรวจพิสูจน์ดีเอ็นเอ (DNA Profiling) จึงได้รับการยอมรับและวินิจฉัยโดยศาลว่าเป็นพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ศาลสามารถรับฟังในการพิจารณาคดีได้ เนื่องจากเป็นไปตาม

³⁷ Veronica Valdivieso. DNA Warrants: A Panacea for Old Cold Rape Cases? *Georgetown Law Journal* (April 2002): p. 1019.

³⁸ Frank B. Ulmer, Using DNA Profiles to obtain "John Doe" Arrest Warrants and Indictments, *Washington and Lee Law Review* 58 (Fall 2001): p. 1598.

หลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ดังที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งสิ้น³⁹ ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการใช้ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ (DNA Fingerprint) เป็นพยานหลักฐานที่สำคัญในการพิจารณาคดีมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งนอกจากประโยชน์ในการใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีแล้ว ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการยืนยันตัวบุคคลที่มีประสิทธิภาพอีกด้วย

ด้วยเหตุที่ในปัจจุบันลายพิมพ์ดีเอ็นเอ เป็นพยานหลักฐานที่มีความสำคัญในการดำเนินคดีเป็นอย่างมาก และยังมีความเป็นเอกลักษณ์ของบุคคลที่สามารถใช้ในการยืนยันตัวบุคคลได้เป็นอย่างดี การยืนยันตัวบุคคลด้วยลายพิมพ์ดีเอ็นเอซึ่งมีความสำคัญเปรียบเทียบกับ การยืนยันตัวบุคคลด้วยลายพิมพ์นิ้วมือ (Fingerprint) จึงถูกใช้เป็นเครื่องมือของเจ้าพนักงานทั้งในระดับรัฐบาลกลาง รัฐบาลมลรัฐและระดับท้องถิ่นในการบังคับใช้กฎหมายและบริหารงานกระบวนการยุติธรรมทางอาญา นอกจากนี้ ยังสามารถใช้เพื่อปกป้องผู้บริสุทธิ์จากการถูกดำเนินคดีหรือลงโทษโดยที่ไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดอีกด้วย

การที่ลายพิมพ์ดีเอ็นเอสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการยืนยันตัวบุคคลได้อย่างถูกต้อง รัฐบาลกลางของสหรัฐอเมริกาจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการตรวจเก็บดีเอ็นเอในขั้นตอนการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของบุคคลเช่นเดียวกับการตรวจเก็บลายพิมพ์นิ้วมือหรือการถ่ายรูปของผู้ต้องสงสัยในชั้นจับกุม เพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกในสังคม โดยตั้งแต่ปี ค.ศ.2004 ได้มีการตรวจเก็บดีเอ็นเอจากผู้ต้องโทษในคดีอาญาที่ศาลตัดสินแล้ว (Convicted Offender) เท่านั้น แต่ในปัจจุบัน ในระดับรัฐบาลกลาง (Federal Jurisdiction) ได้มีการขยายการตรวจเก็บดีเอ็นเอไปถึงผู้ถูกจับด้วยแล้ว⁴⁰

ประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา (United States Code) มาตรา 14135a เรื่อง การตรวจเก็บและการใช้ข้อมูลดีเอ็นเอจากผู้กระทำความผิดในระดับรัฐบาลกลาง (Collection and Use of DNA Identification Information from Certain Federal Offenders) ซึ่งออกความตามกฎหมายลายพิมพ์ดีเอ็นเอ (DNA Fingerprint Act of 2005) โดยมีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 9 มกราคม ค.ศ.2009 มีสาระสำคัญกำหนดให้หน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมายของรัฐบาลกลางสามารถดำเนินการตรวจเก็บดีเอ็นเอจากผู้ถูกจับ ผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องโทษ ภายใต้อำนาจของรัฐบาลกลางแห่งสหรัฐอเมริกาได้ตามฐานความผิดที่กำหนดไว้ เช่น ความผิดอาญาร้ายแรง* (Felony) เป็นต้น

³⁹ Veronica Valdivieso. DNA Warrants: A Panacea for Old Cold Rape Cases? *Georgetown Law Journal* (April 2002): p. 1021.

⁴⁰ The United States Department of Justice, *Memoranda of the Collection of DNA Evidence* [Online], 10 January 2011. Available from: <http://www.justice.gov/opa/pr/2010/November/10-ag-1318.html>

* 42 U.S.C. § 14135a

ด้วยเหตุนี้ ในปัจจุบันการตรวจเก็บดีเอ็นเอจากผู้ถูกจับจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งในชั้นจับกุมของเจ้าพนักงาน นอกจากนี้ กฎหมายยังได้กำหนดให้การตรวจเก็บดีเอ็นเอเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการปล่อยชั่วคราวระหว่างรอการพิจารณาคดีอีกด้วย * (Release or Detention of a Defendant Pending Trial) ทั้งกรณีการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกัน (Release on Personal Recognizance or Unsecured Appearance Bond) และกรณีการปล่อยตัวโดยมีเงื่อนไข (Release on Conditions) ทั้งนี้ เพื่อการรวบรวมข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอไว้ใช้ประโยชน์ต่อไป นอกจากนี้ เพื่อให้การตรวจพิสูจน์ดีเอ็นเอเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและไม่มีอุปสรรค กฎหมายแห่งรัฐบาลกลางจึงได้กำหนดบทลงโทษทางอาญา (Criminal Penalty) ของการไม่ยอมให้ความร่วมมือแก่เจ้าพนักงานในการตรวจเก็บดีเอ็นเอ โดยกำหนดให้เป็นความผิดอาญาแบบไม่ร้ายแรง (Class A Misdemeanor) ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงหนึ่งปี**

ในระดับมลรัฐ ได้มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตรวจเก็บดีเอ็นเอเช่นกัน แต่จะมีความแตกต่างกันในแต่ละมลรัฐในเรื่องฐานความผิดและสถานะของบุคคลที่สามารถทำการตรวจเก็บดีเอ็นเอได้ โดยในปัจจุบัน ทุกมลรัฐได้ออกกฎหมายอนุญาตให้ทำการตรวจเก็บดีเอ็นเอจากผู้ต้องโทษคดีอาญาในความผิดที่เกี่ยวกับเพศ (Convicted Sex Offenders) และอีก 46 มลรัฐอนุญาตให้ทำการตรวจเก็บดีเอ็นเอจากผู้ต้องโทษในคดีอาญา (Convicts) ได้ทุกฐานความผิด ในขณะที่บางมลรัฐอนุญาตให้ทำการเก็บดีเอ็นเอจากผู้ที่ยังไม่ถูกตัดสินโทษหรือผู้ถูกจับ (Non – Convicts) ได้เช่นเดียวกับกฎหมายของรัฐบาลกลาง ซึ่งมลรัฐดังกล่าวนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 12 มลรัฐ⁴¹ ตัวอย่างเช่น แคลิฟอร์เนีย (California) หลุยส์เซียน่า (Louisiana) มินเนโซตา (Minnesota) เท็กซัส (Texas) และเวอร์จิเนีย (Virginia) เป็นต้น⁴²

สำหรับวิธีการตรวจเก็บดีเอ็นเอจากผู้ถูกจับนั้น จะใช้วิธีการขูดเนื้อเยื่อข้างแก้มภายในช่องปาก (Buccal Swab) เนื่องจากไม่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดแก่ผู้ถูกตรวจเก็บมากจนเกินไป⁴³ โดยเมื่อทำการเก็บดีเอ็นเอแล้ว ดีเอ็นเอเหล่านี้ก็จะถูกส่งไปทำการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ (DNA Fingerprinting) เพื่อจัดเก็บเข้าสู่ฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอ (DNA Database) ทั้งในระดับรัฐบาลกลางและในระดับมลรัฐ เพื่อประโยชน์ในการตรวจเปรียบเทียบต่อไป

* 42 U.S.C. § 3142

** 42 U.S.C. § 14135a(a)(5), 18 U.S.C. § 3559

⁴¹ Council for Responsible Genetics, Introduction and Summary of Finding [Online], 10 January 2011. Available from: <http://www.councilforresponsiblegenetics.org/dnadata/exec.html>

⁴² The National Institute of Justice, Debating DNA Collection [Online], 10 January 2011. Available from: <http://www.ojp.usdoj.gov/nij/journals/264/debating-DNA.htm>

⁴³ Declan McCullagh, Indiana Court: No Warrant Needed To Force DNA Testing [Online], 10 January 2011. Available from: http://www.cbsnews.com/8301-504383_162-5372505-504383.html

ในระดับรัฐบาลกลาง ได้มีการจัดตั้งฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ (National DNA Index System หรือ NDIS) ขึ้นในปี ค.ศ.1994 อันเป็นผลจากการบัญญัติกฎหมายฐานข้อมูลดีเอ็นเอ (DNA Identification Act) ขึ้นในปีเดียวกัน* โดยใช้ระบบคอมพิวเตอร์ในการสนับสนุนฐานข้อมูล และจัดเก็บลายพิมพ์ดีเอ็นเอขององค์กรสอบสวนกลาง (FBI) ที่เรียกว่า CODIS (Combined DNA Index System) ซึ่งได้ทำการรวบรวมและเปรียบเทียบข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอจากแหล่งต่างๆทั้งในระดับรัฐและระดับท้องถิ่น เช่น ฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอของรัฐ (State DNA Database) โดยในเวลาต่อมาได้มีการออกกฎหมาย Justice for All Act of 2004 โดยมีวัตถุประสงค์ในการสนับสนุนการตรวจพิสูจน์และการจัดตั้งฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอทั่วประเทศ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการยืนยันตัวบุคคลและการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังช่วยในการปกป้องผู้บริสุทธิ์จากการถูกดำเนินคดีอีกด้วย

ระบบฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอ หรือ CODIS ปฏิบัติงานโดยทำการตรวจสอบและเปรียบเทียบลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่อยู่ในฐานข้อมูล เช่นเดียวกับระบบการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติหรือ AFIS ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอแห่งชาติ (NDIS) ประกอบไปด้วยข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอผู้ต้องโทษในคดีอาญา (Offender Profile) ข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอผู้ถูกจับ (Arrestees Profile) ข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอในคดีอาญา (Forensic Profile) ข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอจากบุคคลสูญหาย (Missing Persons Profile) ข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอจากชิ้นส่วนมนุษย์ (Unidentified Human Profile) และข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอญาติเพื่ออ้างอิงบุคคลสูญหาย (Biological Relatives of Missing Persons Profile) เพื่อการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาและกรณีอื่นๆ ตามที่ได้รับการร้องขอจากหน่วยงานผู้รักษากฎหมายทั่วประเทศ⁴⁴

จากสถิตินับจนถึงเดือนมกราคม ค.ศ.2011 พบว่าฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอแห่งชาติ หรือ NDIS ได้ทำการจัดเก็บลายพิมพ์ดีเอ็นเอของผู้ต้องโทษในคดีอาญา (Offender Profile) แล้วทั้งสิ้นจำนวนกว่า 9,298,324 รายการ และลายพิมพ์ดีเอ็นเอในคดีอาญา (Forensic Profile) ทั้งสิ้นจำนวน 356,343 รายการ โดยได้ทำการตรวจเปรียบเทียบลายพิมพ์ดีเอ็นเอกับบุคคลได้สำเร็จหรือที่เรียกว่า Hit จำนวนกว่า 136,400 ครั้ง ซึ่งสามารถช่วยในการสืบสวนสอบสวนของเจ้าพนักงานได้กว่า 131,300 คดี⁴⁵

* 42 U.S.C. § 14132

⁴⁴ The Federal Bureau of Investigation, CODIS and NDIS Fact Sheet [Online], 2 November 2010.

Available from: <http://www.fbi.gov/about-us/lab/codis/codis-and-ndis-fact-sheet>

⁴⁵ The Federal Bureau of Investigation, NDIS Statistics [Online], 1 February 2011. Available from:

<http://www.fbi.gov/about-us/lab/codis/ndis-statistics>

ด้วยเหตุนี้ การใช้ลายพิมพ์ดีเอ็นเอเพื่อการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับในประเทศสหรัฐอเมริกา จึงเป็นวิธีการยืนยันตัวบุคคลที่มีประสิทธิภาพอีกวิธีหนึ่ง เนื่องจากได้รับการยอมรับว่ามีความถูกต้องแม่นยำตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ อีกทั้งมีฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่มีขนาดใหญ่และมีประสิทธิภาพ จึงทำให้การตรวจเปรียบเทียบลายพิมพ์ดีเอ็นเอเป็นไปได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

4.2 การระบุตัวบุคคลตามหมายจับตามกฎหมายเยอรมัน

ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (The Federal Republic of Germany) หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าประเทศเยอรมนี แบ่งการปกครองออกเป็น 16 รัฐ แต่ละรัฐมีอำนาจอธิปไตยบางส่วนเป็นของตนเอง โดยสามารถบัญญัติกฎหมายขึ้นใช้บังคับภายในรัฐของตนได้ ประเทศเยอรมนีปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา รัฐบาลทั้งในระดับสหพันธ์รัฐและในระดับรัฐแบ่งแยกการใช้อำนาจรัฐออกเป็นสามส่วน ได้แก่ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ ซึ่งแต่ละส่วนมีอิสระต่อกัน

แม้ว่าแต่ละรัฐจะมีอำนาจในการตรากฎหมายเป็นของตนเอง แต่การตรากฎหมายบางประเภทเป็นอำนาจของรัฐบาลในระดับสหพันธ์รัฐเท่านั้น โดยมีรัฐสภาแห่งสหพันธ์รัฐ (Bundestag) เป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ มีอำนาจในการพิจารณาและบัญญัติกฎหมายขึ้นบังคับใช้ภายในประเทศด้วยระบบเสียงข้างมาก ประเทศเยอรมนีมีนายกรัฐมนตรี (Bundeskanzler) เป็นผู้ใช้อำนาจบริหารในฐานะหัวหน้ารัฐบาล และมีประธานาธิบดี (Bundespräsident) ดำรงตำแหน่งประมุขของประเทศ มีหน้าที่พิจารณาให้ความเห็นชอบกฎหมาย

ในสมัยโบราณ ระบบกฎหมายเยอรมันได้รับอิทธิพลเป็นอย่างมากจากกฎหมายของโรมัน โดยแต่เดิมชนเผ่าเยอรมันจะใช้จารีตประเพณีของชนเผ่าเป็นกฎหมายของตน ซึ่งภายหลังจากอาณาจักรโรมันตะวันตกล่มสลายในปี ค.ศ.476 ชนเผ่าเยอรมันได้อพยพเข้าไปอาศัยอยู่ในพื้นที่ของอาณาจักรโรมันตะวันตกเดิม จารีตประเพณีของชนเผ่าเยอรมันบางส่วนจึงได้ถูกบันทึกลงเป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้ ยังมีการนำเอาระบบกฎหมายโรมันมาปรับใช้เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายของตนอีกด้วย⁴⁶

⁴⁶ Internetratgeber Recht, Introduction into the German law system [Online], 2 November 2010.

ต่อมาในยุคกลาง เมื่อมีกรณีพิพาทเกิดขึ้น กฎหมายโรมันจะถูกนำมาใช้ก็ต่อเมื่อไม่สามารถใช้จารีตประเพณีของท้องถิ่นในการตัดสินคดีได้ ต่อมาเมื่ออิทธิพลของกฎหมายโรมันได้กลับมาเจริญรุ่งเรืองอีกครั้งหนึ่งในสมัยการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) แคว้นปรัสเซีย (Prussia) ซึ่งเป็นแคว้นหนึ่งในหลายแคว้นที่ปกครองตนเองในดินแดนเยอรมัน ได้บัญญัติประมวลกฎหมายขึ้นบังคับใช้ในปี ค.ศ.1794 โดยเป็นการรวบรวมกฎหมายจารีตประเพณีที่บังคับใช้อยู่ในขณะนั้น ซึ่งเรียกว่า ประมวลกฎหมายทั่วไปแห่งปรัสเซีย⁴⁷ (Preussisches Allgemeines Landrecht หรือ ALR)

ต่อมาในปี ค.ศ.1871 ได้มีการรวมแคว้นต่างๆในดินแดนเยอรมันเข้ารวมกันเป็นประเทศเยอรมนี และได้มีการบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (Bürgerliches Gesetzbuch หรือ BGB) โดยมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1900 และยังคงบังคับใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ กฎหมายดังกล่าวยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นต้นแบบในการบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยอีกด้วย

ในปัจจุบัน กฎหมายแม่บทที่ใช้ในการปกครองประเทศเยอรมนีเรียกว่า กฎหมายพื้นฐาน (Grundgesetz) ซึ่งได้ประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ.1949 ซึ่งอาจเทียบได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญแห่งประเทศเยอรมนี โดยมีการบัญญัติถึงสาระสำคัญในเรื่องความเป็นนิติรัฐ รวมถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยในมาตรา 1 แห่งกฎหมายพื้นฐานได้บัญญัติถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน (Human Dignity and Human Rights) ให้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้ ซึ่งรัฐมีหน้าที่ในการปกป้องและเคารพสิทธิดังกล่าว โดยจะต้องให้การรับรองไว้ในกฎหมาย นอกจากนี้ ในมาตรา 2 ยังได้บัญญัติในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของบุคคล (Personal Freedom) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิทธิในชีวิตและความมั่นคงแห่งร่างกาย โดยสิทธิดังกล่าวนี้อาจถูกล่วงละเมิดได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น

กฎหมายพื้นฐานของประเทศเยอรมนีได้กำหนดบทบัญญัติในเรื่องการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล (Deprivation of Liberty) ไว้เป็นการเฉพาะในมาตรา 104 โดยได้บัญญัติว่า

“(1) เสรีภาพของบุคคลอาจถูกจำกัดได้โดยกฎหมาย และด้วยวิธีการตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายเท่านั้น บุคคลที่อยู่ในการควบคุมของรัฐจะต้องไม่ถูกระงับโดยมิชอบไม่ว่าทางร่างกายหรือทางจิตใจ

(2) การพิจารณาอนุญาตให้กระทำการใดๆอันเป็นการเสื่อมเสียซึ่งเสรีภาพของบุคคล เป็นอำนาจของศาลเท่านั้น หากมีการกระทำอันเป็นการเสื่อมเสียซึ่งเสรีภาพของบุคคลโดยปราศจากคำสั่งศาล จะต้องมี การดำเนินกรร้องขอคำสั่งศาลเพื่อการนั้นโดยทันที เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่

⁴⁷ Ibid.

สามารถทำการควบคุมบุคคลใดได้เกินกว่าวันถัดจากวันจับกุม รายละเอียดเพื่อการนี้จะถูกกำหนดไว้ในกฎหมาย

(3) บุคคลใดที่ถูกควบคุมตัวชั่วคราวเนื่องจากเป็นผู้ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิด จะต้องถูกนำตัวไปปรากฏต่อหน้าศาลภายในวันถัดจากวันจับกุม ผู้พิพากษาจะต้องแจ้งเหตุผลของการจับกุม ตรวจสอบผู้ถูกจับและให้โอกาสผู้ถูกจับในการแสดงข้อคัดค้าน ในการนี้ ผู้พิพากษาจะต้องออกหมายจับโดยแสดงเหตุผลประกอบ หรือปล่อยตัวบุคคลนั้นโดยไม่ชักช้า

(4) ญาติหรือผู้มีส่วนได้เสียจะต้องได้รับทราบถึงคำสั่งใดๆของศาลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำใดๆ อันเป็นการเสื่อมเสียซึ่งเสรีภาพของบุคคลที่ถูกควบคุมโดยไม่ชักช้า”*

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายพื้นฐานของประเทศเยอรมนีได้ให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการกระทำใดๆ อันเป็นการเสื่อมเสียซึ่งเสรีภาพของบุคคล เช่น การจับกุมหรือการควบคุม ซึ่งจะต้องสามารถตรวจสอบได้ และจะต้องเป็นไปตามกระบวนการที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

4.2.1 การออกหมายจับ

ในประเทศเยอรมนี ที่มาของกฎหมายอาญาที่สำคัญก็คือ ประมวลกฎหมายอาญา (Strafgesetzbuch) โดยมีการกำหนดความแตกต่างระหว่างความผิดเล็กน้อย (Vergehen) และความผิดร้ายแรง (Verbrechen) นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดฐานความผิดทางอาญาและบทลงโทษของความผิดดังกล่าวอีกด้วย⁴⁸ ส่วนกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

* German Basic Law article 104

“(1) Liberty of the person may be restricted only pursuant to a formal law and only in compliance with the procedures prescribed therein. Persons in custody may not be subjected to mental or physical mistreatment.

(2) Only a judge may rule upon the permissibility or continuation of any deprivation of liberty. If such a deprivation is not based on a judicial order, a judicial decision shall be obtained without delay. The police may hold no one in custody on their own authority beyond the end of the day following the arrest. Details shall be regulated by a law.

(3) Any person provisionally detained on suspicion of having committed a criminal offence shall be brought before a judge no later than the day following his arrest; the judge shall inform him of the reasons for the arrest, examine him, and give him an opportunity to raise objections. The judge shall, without delay, either issue a written arrest warrant setting forth the reasons therefor or order his release.

(4) A relative or a person enjoying the confidence of the person in custody shall be notified without delay of any judicial decision imposing or continuing a deprivation of liberty”

⁴⁸ Ibid.

(Strafprozessordnung หรือ StPO) โดยกำหนดขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในเรื่องของการดำเนินคดี มาตรการบังคับ การอุทธรณ์ สิทธิและหน้าที่ของฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้ถูกกล่าวหา ทนายความ หรือพนักงานอัยการ เป็นต้น

การดำเนินคดีอาญาในประเทศเยอรมนีเป็นความรับผิดชอบโดยตรงของรัฐ เนื่องจากการกระทำผิดอาญามีผลกระทบโดยตรงต่อความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องสืบสวนสอบสวนเพื่อให้ได้ความจริงในเรื่องที่เกิดขึ้นนั้น โดยเรียกหลักการดังกล่าวนี้ว่า หลักการค้นหาความจริง (Untersuchungsgrundsatz) โดยในขั้นก่อนการพิจารณาคดีจะเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการโดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ช่วย ส่วนในชั้นพิจารณาคดีจะเป็นหน้าที่ของศาล นอกจากนี้ ศาลยังสามารถใช้อำนาจในการค้นหาความจริงได้อย่างเต็มที่ โดยไม่จำเป็นต้องถูกจำกัดอยู่ภายใต้พยานหลักฐานที่นำเสนอโดยคู่ความแต่อย่างใด⁴⁹

เมื่อพนักงานอัยการทราบว่ามีกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ไม่ว่าจะทราบโดยการมีผู้เสียหายมาร้องทุกข์หรือพนักงานอัยการทราบเอง พนักงานอัยการจะต้องทำการสืบสวนสอบสวนเพื่อให้ได้ความจริง โดยจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษต่อผู้ถูกกล่าวหา และเพื่อเก็บรักษาพยานหลักฐานนั้นไว้ไม่ให้สูญหาย* โดยเมื่อพนักงานอัยการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสืบสวนสอบสวนจนเชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหา น่าจะถูกตัดสินลงโทษในชั้นพิจารณาคดีแล้ว พนักงานอัยการก็จะยื่นฟ้องผู้ถูกกล่าวหาต่อศาลต่อไป

เจ้าหน้าที่ตำรวจมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือพนักงานอัยการในการรวบรวมพยานหลักฐาน โดยมีอำนาจในการร้องขอข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐอื่น และการดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจยังสามารถเริ่มต้นสืบสวนสอบสวนคดีอาญาได้ด้วยตนเอง หากเชื่อว่ามีกระทำความผิดเกิดขึ้น แต่จะต้องส่งมอบข้อมูลที่รับมาให้กับพนักงานอัยการโดยไม่ชักช้า** แต่อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติส่วนใหญ่ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจมีประสบการณ์ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา จึงมักจะทำการรวบรวมพยานหลักฐานไปจนกระทั่งถึงขนาดที่สามารถยื่นฟ้องคดีได้แล้ว พนักงานอัยการจึงจะเข้ามาทำหน้าที่ในการฟ้องคดีต่อไป⁵⁰

ก่อนการยื่นฟ้องคดีต่อศาล หากพนักงานอัยการเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ในความควบคุม พนักงานอัยการสามารถร้องขอหมายจับ (Haftbefehl) ต่อศาลได้ตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด โดยศาลที่มีอำนาจในการออกหมายจับ

⁴⁹ Anke Freckman and Thomas Wegerich, *The German Legal System*, (London, 1999), pp. 187 - 188.

* German Code of Criminal Procedure section 160

** German Code of Criminal Procedure section 163

⁵⁰ Ibid., p. 191.

(Competence for Issuing the Arrest Warrant) ก็คือศาลที่ความผิดเกิดขึ้นในเขตอำนาจหรือศาลที่ผู้ถูกกล่าวหา มีถิ่นที่อยู่ในเขตอำนาจ*

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 112 ได้กำหนดเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ในการควบคุมตัวบุคคลระหว่างการดำเนินคดี (Remand Detention) ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การออกหมายจับไว้ดังนี้

“(1) การควบคุมตัวระหว่างการดำเนินคดีสามารถทำได้ก็ต่อเมื่อผู้ถูกกล่าวหาเป็นบุคคลที่ต้องสงสัยอย่างชัดแจ้งว่าได้กระทำความผิดและมีเหตุในการจับกุมเท่านั้น การควบคุมตัวระหว่างการดำเนินคดีจะไม่เกิดขึ้นหากการควบคุมตัวนั้นไม่ได้สัดส่วนกับความสำคัญของคดีหรือไม่ได้สัดส่วนกับโทษหรือมาตรการในการฟื้นฟูหรือป้องกันที่จะนำไปบังคับกับผู้ถูกกล่าวหาในภายหลัง

(2) เหตุในการจับกุมจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีข้อเท็จจริงดังนี้

1) เป็นที่แน่ชัดว่าผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีหรือซ่อนตัวอยู่

2) เมื่อพิจารณาพฤติการณ์เป็นรายคดีแล้วพบว่ามีความเสี่ยงที่ผู้ถูกกล่าวหาจะ

หลีกเลี่ยงกระบวนการดำเนินคดี หรือ

3) พฤติกรรมของผู้ถูกกล่าวหาเป็นเหตุให้เกิดข้อสงสัยอย่างชัดแจ้งว่าผู้ถูกกล่าวหาจะ

(ก) ทำลาย เปลี่ยนแปลง เคลื่อนย้าย ซ่อนเร้นหรือปลอมแปลงพยานหลักฐาน

(ข) ใช้อิทธิพลโดยประการที่มีขอบต่อผู้ถูกกล่าวหา ร่วม พยาน หรือพยาน

ผู้เชี่ยวชาญ หรือ

(ค) ก่อให้ผู้อื่นกระทำการดังกล่าวข้างต้น

รวมถึงเกรงว่าผู้ถูกกล่าวหาจะทำให้การค้นหาความจริงกระทำได้อย่างขึ้น (ความเสี่ยงในการยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน)

(3) การควบคุมตัวระหว่างการดำเนินคดีสามารถทำได้ต่อผู้ถูกกล่าวหาที่ต้องสงสัยอย่างชัดแจ้งว่าได้กระทำความผิดฐานทำให้เกิดการระเบิด ความผิดต่ออาชญากรรมระหว่างประเทศ ความผิดฐานก่อการร้าย ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกายอย่างร้ายแรง ความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์ ในลักษณะที่ทำให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่ชีวิตและร่างกาย โดยไม่จำเป็นต้องมีเหตุในการจับกุมตามอนุมาตรา (2) แต่อย่างใด”**

* German Code of Criminal Procedure section 125 (1)

** German Code of Criminal Procedure section 112

“(1) Remand detention may be ordered against the accused if he is strongly suspected of the offence and if there is a ground for arrest. It may not be ordered if it is disproportionate to the significance of the case or to the penalty or measure of reform and prevention likely to be imposed.

(2) A ground for arrest shall exist if on the basis of certain facts:

1) it is established that the accused has fled or is hiding;

ด้วยเหตุนี้ การสั่งให้มีการควบคุมตัวบุคคลระหว่างการดำเนินคดีในประเทศเยอรมนี สำหรับความผิดทั่วไป จะทำได้ก็ต่อเมื่อมีความสงสัยอย่างชัดเจน (Strong Suspicion) ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดและมีเหตุในการจับกุมประการใดประการหนึ่ง เช่น หลบหนีหรือไปยังเหยียงกับพยานหลักฐาน ส่วนในกรณีที่เป็นความผิดร้ายแรงซึ่งได้กำหนดไว้ในกฎหมาย การควบคุมตัวบุคคลระหว่างการดำเนินคดีจะทำได้ก็ต่อเมื่อมีความสงสัยอย่างชัดเจนว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดเท่านั้น โดยไม่จำเป็นจะต้องมีเหตุในการจับกุมแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหมายจับเป็นมาตรการบังคับ (Zwangsmittel หรือ Coercive Measure) ประการหนึ่งซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก ดังนั้น การออกหมายจับในประเทศเยอรมนีจะต้องเป็นไปตามเหตุในการออกหมายจับที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น โดยประการแรกจะต้องมีความสงสัยอย่างชัดเจน ซึ่งหมายความว่าจากการสืบสวนสอบสวนของเจ้าพนักงานพบว่ามีความเป็นไปได้สูงว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดหรือเป็นผู้ร่วมกระทำความผิด นอกจากนี้ จะต้องมิเหตุในการจับกุม เพื่อให้มั่นใจว่าการควบคุมเป็นสิ่งที่เหมาะสมตามข้อเท็จจริงในแต่ละคดีอีกด้วย

นอกจากการพิจารณาเหตุในการออกหมายจับดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การออกหมายจับจะต้องเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน (Verhältnismäßigkeitsprinzip หรือ Principle of Proportionality) อีกด้วย โดยจะต้องพิจารณาถึงประโยชน์ของรัฐในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดว่ามีมากกว่าผลเสียจากการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานที่ได้รับการรับรอง⁵¹ ดังนั้น การออกหมายจับในประเทศเยอรมนีจะทำได้ก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นอย่างแท้จริงเท่านั้น ซึ่งถ้าหากเป็นไปได้ รัฐก็จะใช้มาตรการอื่นแทนการออกหมายจับ

2) considering the circumstances of the individual case, there is a risk that the accused will evade the criminal proceedings (risk of flight); or

3) the accused's conduct gives rise to the strong suspicion that he will

a) destroy, alter, remove, suppress, or falsify evidence,

b) improperly influence the co-accused, witnesses, or experts, or

c) cause others to do so,

and if, therefore, the danger exists that establishment of the truth will be made more difficult (risk of tampering with evidence).

(3) Remand detention may also be ordered against an accused strongly suspected pursuant to section 308 subsections (1) to (3) of the Criminal Code, of having committed a criminal offence pursuant to section 6 subsection (1), number 1, of the Code of Crimes against International Law or section 129a subsections (1) or (2), also in conjunction with section 129b subsection (1), or pursuant to sections 211, 212, 226, 306b or 306c of the Criminal Code, or insofar as life and limb of another have been endangered by the offence, even if there are no grounds for arrest pursuant to subsection (2)"

⁵¹ Ibid., p. 198.

4.2.2 การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับ

หากพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหา ระหว่างการดำเนินคดี พนักงานอัยการก็จะร้องขอหมายจับต่อศาล เมื่อศาลได้พิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นไปตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ศาลก็จะออกหมายจับโดยมีรายละเอียดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 114 ดังต่อไปนี้

“(1) การควบคุมตัวบุคคลระหว่างการดำเนินคดีจะต้องทำเป็นหนังสือในรูปแบบของหมายจับซึ่งออกโดยศาล

(2) ในหมายจับ จะต้องกำหนดรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1) ผู้ถูกกล่าวหา
- 2) ความผิดที่ผู้ถูกกล่าวหาถูกสงสัยอย่างชัดเจน เวลาและสถานที่ที่การกระทำความผิดเกิด องค์ประกอบความผิดและมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด
- 3) เหตุในการจับกุม รวมถึง
- 4) ข้อเท็จจริงอันแสดงถึงความสงสัยอย่างชัดเจนของความผิดและเหตุในการจับกุม เว้นแต่การเปิดเผยข้อเท็จจริงดังกล่าวจะเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติ

(3) ถ้าการออกหมายจับไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน หรือผู้ถูกกล่าวหาอ้างเช่นนั้น เหตุที่การออกหมายจับไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วนจะต้องถูกระงับไว้ด้วย”*

ด้วยเหตุนี้ หมายจับในประเทศเยอรมนีจะต้องมีรายละเอียดตามที่กำหนดไว้ดังกล่าวนี้ โดยจะต้องกำหนดตัวผู้ถูกกล่าวหา รวมถึงรายละเอียดเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา และเหตุในการจับกุม นอกจากนี้ หากหมายจับไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน ศาลก็ต้องระงับถึงสาเหตุไว้ในหมายจับด้วย เนื่องจากในการออกหมายจับ รัฐจะต้องมีเหตุผลว่าการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาเป็นประโยชน์ต่อสังคมมากกว่าสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาที่จะต้องเสื่อมเสียไป

* German Code of Criminal Procedure section 114

“(1) Remand detention shall be imposed by the judge in a written warrant of arrest.

(2) The warrant of arrest shall indicate:

- 1) the accused;
- 2) the offence of which he is strongly suspected, the time and place of its commission, the statutory elements of the criminal offence and the penal provisions to be applied;
- 3) the ground for arrest, as well as
- 4) the facts disclosing the strong suspicion of the offence and the ground for arrest, unless disclosure would endanger national security”

(3) If it appears that Section 112 subsection (1), second sentence, is applicable, or if the accused invokes that provision, the grounds for not applying it shall be stated”

โดยจากสถิติพบว่าในปี ค.ศ.2008 ศาลชั้นต้นประจำท้องถิ่น (Amtsgericht) ของประเทศเยอรมนี ได้มีคำสั่งในเรื่องการออกหมายจับทั้งสิ้นจำนวน 79,412 คำสั่ง และนับจนถึงวันที่ 31 มีนาคม ค.ศ.2010 มีบุคคลที่ถูกควบคุมตัวระหว่างการดำเนินคดีทั้งสิ้นจำนวน 10,941 คน⁵²

4.2.3 การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับ

การจัดการตามหมายจับเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการและเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยการตรวจสอบชื่อหรือรายละเอียดอื่น ๆ ตามที่กำหนดไว้ในหมายจับ เพื่อการระบุตัวบุคคลและนำตัวผู้ถูกกล่าวหาเข้ามาอยู่ในการควบคุมของเจ้าพนักงาน ขณะทำการจับกุม เจ้าพนักงานจะต้องแจ้งรายละเอียดในหมายจับให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ แต่ถ้าไม่สามารถกระทำได้ ให้แจ้งฐานความผิดที่บุคคลนั้นถูกต้องสงสัยอย่างชัดแจ้ง ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้ จะต้องมีการแจ้งรายละเอียดในหมายจับให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบในภายหลังโดยไม่ชักช้า และผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิได้รับสำเนาหมายจับ* นอกจากนี้ จะต้องมีการแจ้งให้ญาติหรือผู้ไว้วางใจของผู้ถูกกล่าวหาทราบถึงการจับกุมและการดำเนินการทุกประการที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาซึ่งศาลมีอำนาจในการออกคำสั่ง อย่างไรก็ตาม จะต้องให้โอกาสผู้ถูกจับในการแจ้งญาติหรือผู้ไว้วางใจทราบถึงการจับกุมด้วยตนเอง เว้นแต่การแจ้งจะเป็นอันตรายต่อการสืบสวนสอบสวน**

เมื่อผู้ถูกกล่าวหาถูกจับกุม เจ้าพนักงานจะต้องแจ้งฐานความผิดที่ผู้ถูกกล่าวหาให้บุคคลนั้นทราบ พนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถค้นตัวหรือใช้มาตรการที่จำเป็นในการยืนยันตัวบุคคลที่ถูกจับได้*** โดยในการค้นตัว ถ้าอาจจะเป็นการทำให้ผู้ถูกค้นได้รับความอับอาย การค้นจะต้องกระทำด้วยบุคคลหรือแพทย์ที่มีเพศเดียวกันกับผู้ถูกค้น นอกจากนี้ หากผู้ถูกค้นร้องขอผู้ถูกค้นมีสิทธิที่จะให้แพทย์หรือบุคคลที่ผู้ถูกค้นไว้วางใจเข้าร่วมในการค้นตัวได้**** นอกจากนี้ เจ้าพนักงานสามารถใช้วิธีการอื่นเพื่อการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับได้ เช่น การตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมือและการตรวจสอบลายพิมพ์ดีเอ็นเอ

เมื่อมีการจับกุมผู้ถูกกล่าวหาตามหมายจับ กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานจะต้องนำตัวผู้ถูกกล่าวหาที่ถูกจับกุมไปปรากฏต่อหน้าผู้พิพากษาที่มีอำนาจ (Competent Judge) โดยไม่

⁵² สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม, “การออกหมายจับและหมายค้น: ประสบการณ์ของต่างประเทศและประเทศไทย,” เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง การออกหมายจับและหมายค้น: ประสบการณ์ของต่างประเทศและประเทศไทย เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2553. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

* German Code of Criminal Procedure section 114a

** German Code of Criminal Procedure section 114b

*** German Code of Criminal Procedure section 163b

**** German Code of Criminal Procedure section 81d

ชักช้า ซึ่งอย่างช้าต้องไม่เกินวันถัดจากวันจับกุม เพื่อให้ผู้พิพากษาทำการตรวจสอบผู้ถูกกล่าวหา* (Examination by a Judge) แต่ในกรณีที่ไม่สามารถนำตัวผู้ถูกกล่าวหาไปปรากฏต่อหน้าผู้พิพากษาที่มีอำนาจได้อย่างช้าไม่เกินวันถัดจากวันจับกุม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 115a กำหนดให้เจ้าพนักงานจะต้องนำตัวผู้ถูกกล่าวหาไปยังผู้พิพากษาประจำศาลที่อยู่ใกล้ที่สุด** (Judge of the nearest Local Court)

เมื่อผู้ถูกกล่าวหาปรากฏต่อหน้าผู้พิพากษา ผู้พิพากษาจะต้องตรวจสอบผู้ถูกกล่าวหาโดยไม่ชักช้า ซึ่งต้องไม่เกินวันถัดจากวันที่ผู้ถูกกล่าวหาปรากฏต่อหน้าผู้พิพากษา ในการตรวจสอบ จะต้องมีการแสดงพยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายต่อผู้ถูกกล่าวหา โดยจะต้องแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบว่าสิทธิจะให้การหรือไม่ก็ได้ และผู้ถูกกล่าวหาจะมีโอกาสแสดงข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ต่อตน เพื่อลบล้างเหตุแห่งความสงสัยและเหตุในการจับกุมในความผิดที่ถูกกล่าวหา นั้น นอกจากนี้ ถ้าจากการตรวจสอบพบว่าหมายจับถูกระงับไปแล้ว หรือบุคคลที่ถูกจับไม่ใช่บุคคลที่กำหนดไว้ในหมายจับ ก็จะต้องปล่อยบุคคลนั้นไปในทันที

ในกรณีที่จำเป็นจะต้องยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 81b กำหนดไว้ว่า “ผู้ถูกกล่าวหาสามารถถูกถ่ายภาพหรือถูกเก็บลายพิมพ์นิ้วมือได้ โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมแต่อย่างใด การวัดขนาดร่างกายหรือการกระทำอื่นใดที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันสามารถทำได้ เพื่อวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีอาญา หรือจัดเก็บข้อมูล

---

* German Code of Criminal Procedure section 115

“(1) If the accused is apprehended on the basis of the warrant of arrest, he shall be brought before the competent judge without delay.

(2) The judge shall examine the accused concerning the subject of the accusation without delay following the arrest and not later than on the following day.

(3) During the examination, the incriminating circumstances shall be pointed out to the accused and he shall be informed of his right to reply to the accusation or to remain silent. He shall be given an opportunity to remove grounds for suspicion and arrest and to present those facts which speak in his favour...”

** German Code of Criminal Procedure section 115a

“(1) If the accused cannot be brought before the competent judge at the latest on the day after his apprehension, he shall be brought before the judge of the nearest Local Court without delay, not later than the day following his apprehension.

(2) Once the accused has been brought before him, the judge shall examine him without delay, no later than the following day. At this examination, to the extent possible, Section 115 subsection (3) shall be applied. If the examination shows that the warrant of arrest has been revoked or that the person apprehended is not the person designated in the warrant of arrest, the apprehended person shall be released...”

ประวัติอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ”* ด้วยเหตุนี้ การตรวจลายพิมพ์นิ้วมือเพื่อการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับในประเทศเยอรมนีจึงสามารถกระทำได้ โดยไม่จำเป็นจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกกล่าวหาแต่อย่างใด

ประเทศเยอรมนีได้มีการจัดตั้งระบบฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติ (AFIS) เพื่อการตรวจสอบและยืนยันตัวบุคคลขึ้นเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ.1993 โดยอยู่ในการควบคุมดูแลขององค์กรสอบสวนกลางแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี⁵³ (Bundeskriminalamt) ซึ่งองค์กรดังกล่าวมีหน้าที่สำคัญประการหนึ่งในการเป็นหน่วยงานกลางสำหรับให้บริการด้านการยืนยันตัวบุคคล โดยจะรับแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือจากหน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมายทั่วประเทศมารวบรวมเพื่อจัดเก็บเข้าไว้ในฐานข้อมูล ทั้งลายพิมพ์นิ้วมือที่รู้ตัวบุคคลและลายนิ้วมือแฝงที่ได้จากสถานที่เกิดเหตุ

จากสถิติในปี ค.ศ.2008 พบว่าองค์กรสอบสวนกลางแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้จัดเก็บข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือบุคคลทั้งสิ้นจำนวน 3,200,000 รายการ ซึ่งจากข้อมูลเหล่านี้ทำให้สามารถยืนยันตัวบุคคลได้ถูกต้องกว่าร้อยละ 42 ของจำนวนการตรวจสอบที่ได้รับการร้องขอจากหน่วยงานผู้รักษากฎหมาย โดยในแต่ละเดือนจะมีลายพิมพ์นิ้วมือถูกส่งมาเพื่อการยืนยันตัวบุคคลโดยเฉลี่ยประมาณ 27,000 รายการ⁵⁴

ในประเทศเยอรมนี นอกจากการยืนยันตัวบุคคลโดยใช้การส่งข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือทางอิเล็กทรอนิกส์หรือระบบ Live-Scan แล้ว ตั้งแต่ปี ค.ศ.2006 ยังได้มีการติดตั้งเครื่องมือยืนยันตัวบุคคลในรถยนต์สายตรวจของตำรวจที่เรียกว่าระบบ Fast-ID อีกด้วย⁵⁵ ด้วยเหตุนี้ เจ้าหน้าที่งานจึงสามารถตรวจสอบบุคคลที่ต้องการกับฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือได้สะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น โดยในกรณีที่ผลการตรวจสอบพบว่าตรงกับบุคคลในฐานข้อมูล จะใช้เวลาประมาณ 3 – 5 นาที ในการตรวจสอบ แต่ในกรณีที่ไม่ตรงกับบุคคลในฐานข้อมูล จะใช้เวลาตรวจสอบประมาณ 1 – 3 นาที เท่านั้น

นอกจากการยืนยันตัวบุคคลด้วยลายพิมพ์นิ้วมือแล้ว ศูนย์รวบรวมภาพถ่ายกลางขององค์กรสอบสวนกลางแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังได้เก็บรวบรวมภาพถ่ายของบุคคลจำนวนทั้งสิ้นกว่า 5.5 ล้านรูป จากบุคคลจำนวน 3.3 ล้านคน และข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับรูปพรรณ

* German Code of Criminal Procedure section 81b “Photographs and fingerprints of the accused may be taken, even against his will, and measurements may be made of him and other similar measures taken with regard to him insofar as is required for the purposes of conducting the criminal proceedings or of the police records department”

⁵³ The Bundeskriminalamt, Facts and Figures 2008 [Online], 2 November 2010. Available from: <http://www.bka.de/profil/broschueren/facts2008.pdf>

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid.

ของบุคคลจำนวนทั้งสิ้นกว่า 1.6 ล้านรายการ⁵⁶ ด้วยเหตุนี้ หน่วยงานผู้รักษากฎหมายในประเทศเยอรมนีจึงสามารถเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวเพื่อประโยชน์ในการยืนยันตัวบุคคลได้ในทันที

สำหรับการยืนยันตัวบุคคลด้วยลายพิมพ์ดีเอ็นเอ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 81g ได้บัญญัติในเรื่องของการตรวจเก็บลายพิมพ์ดีเอ็นเอ (DNA Analysis) ไว้ดังต่อไปนี้

“(1) ถ้าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดอาญาที่มีความสำคัญร้ายแรง หรือความผิดอาญาเกี่ยวกับเพศโดยเจตนา เพื่อประโยชน์ในการระบุตัวบุคคลสำหรับการดำเนินคดีอาญาในอนาคต เซลล์เนื้อเยื่อสามารถถูกเก็บจากบุคคลดังกล่าวและนำไปตรวจพิสูจน์ทางโมเลกุลและพันธุกรรมเพื่อการระบุลายพิมพ์ดีเอ็นเอได้ ถ้าจากสภาพแห่งความผิดหรือวิธีในการกระทำความผิดหรือลักษณะนิสัยของผู้ถูกกล่าวหาหรือข้อมูลอื่นเป็นเหตุทำให้เชื่อว่าการดำเนินคดีต่อบุคคลนี้จะมีขึ้นอีกในอนาคต ถ้าบุคคลดังกล่าวกระทำความผิดอาญาอื่นใดเป็นอาจिन การกระทำนี้อาจเทียบได้กับความผิดอาญาที่มีความสำคัญร้ายแรงโดยอ้างอิงถึงระดับความเสียหายที่เกิดขึ้น

(2) เซลล์เนื้อเยื่อที่ถูกเก็บจะต้องนำไปใช้เพื่อการตรวจพิสูจน์ทางโมเลกุลและพันธุกรรมตามความในอนุมาตรา (1) เท่านั้น โดยจะต้องถูกทำลายโดยไม่ชักช้าเมื่อไม่เป็นที่ต้องการเพื่อการดังกล่าวแล้ว ข้อมูลอื่นใดนอกจากที่ ต้องการเพื่อการระบุลายพิมพ์ดีเอ็นเอหรือเพศไม่สามารถทำการเก็บรวบรวมได้ การตรวจพิสูจน์เพื่อหาข้อมูลดังกล่าวจะต้องห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน

(3) การตรวจเก็บเซลล์เนื้อเยื่ออาจทำได้โดยคำสั่งศาล แต่ในกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่ง พนักงานอัยการรวมถึงเจ้าพนักงานผู้ช่วยเหลือพนักงานอัยการสามารถมีคำสั่งในเรื่องดังกล่าวได้โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกตรวจเก็บ การตรวจพิสูจน์ทางโมเลกุลและพันธุกรรมอาจทำได้โดยคำสั่งศาลเท่านั้นโดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกตรวจเก็บ บุคคลที่ให้ความยินยอมจะต้องได้รับการแจ้งถึงจุดประสงค์ของการนำข้อมูลที่ได้ไปใช้”*

⁵⁶ Ibid

* German Code of Criminal Procedure section 81g

“(1) If the accused person is suspected of a criminal offence of substantial significance or of a crime against sexual self-determination then, for the purposes of establishing identity in future criminal proceedings, cell tissue may be collected from him and subjected to molecular and genetic examination for the purposes of identifying the DNA code if the nature of the offence or the way it was committed, the personality of the accused or other information provide grounds for assuming that criminal proceedings will be conducted against him in future in respect of a criminal offence of substantial significance. If the person concerned habitually commits other offences, this may be deemed to be equivalent to a criminal offence of substantial significance by reference to the level of the injustice done.

จากบทบัญญัติดังกล่าว การตรวจเก็บเซลล์เนื้อเยื่อเพื่อการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอในประเทศเยอรมนีสามารถกระทำได้อีกต่อเมื่อผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดอาญาที่มีความสำคัญร้ายแรง หรือความผิดอาญาเกี่ยวกับเพศโดยเจตนา หรือในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดอื่นใดเป็นอาชญา ในกรณีที่พิจารณาถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วเทียบได้กับความผิดอาญาที่มีความสำคัญร้ายแรง นอกจากนี้ จะต้องมิเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหา น่าจะถูกดำเนินคดีอีกในอนาคตเมื่อพิจารณาถึงสภาพแห่งความผิด หรือวิธีการกระทำความผิด หรือลักษณะนิสัยของผู้ถูกกล่าวหา หรือข้อมูลอื่น

การสั่งให้ทำการตรวจเก็บเซลล์เนื้อเยื่อสามารถทำได้โดยคำสั่งศาลเท่านั้น เว้นแต่กรณีมีเหตุฉุกเฉินอย่างยิ่ง พนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานผู้ช่วยเหลือพนักงานอัยการอาจมีคำสั่งในเรื่องดังกล่าวได้ แต่สำหรับการตรวจพิสูจน์ทางโมเลกุลและพันธุกรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งลายพิมพ์ดีเอ็นเอสามารถทำได้โดยคำสั่งศาลเท่านั้น ซึ่งทั้งสองกรณีไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นผู้ถูกตรวจเก็บแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ได้มาจากการตรวจพิสูจน์ นอกเหนือไปจากข้อมูลเกี่ยวลายพิมพ์ดีเอ็นเอหรือเพศจะต้องถูกทำลายทั้งหมด เนื่องจากเป็นข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ถูกกล่าวหา

นอกจากนี้ การตรวจพิสูจน์ดังกล่าวสามารถกระทำได้โดยผู้เชี่ยวชาญ เช่น แพทย์ หรือนักวิทยาศาสตร์ที่ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐตามกฎหมายเท่านั้น และจะต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่มีหน้าที่สืบสวนสอบสวนคดีอาญาแต่อย่างใด โดยจะต้องใช้ความเชี่ยวชาญดำเนินการตรวจพิสูจน์อย่างเป็นระบบตามขั้นตอน เพื่อให้การตรวจเก็บข้อมูลทางโมเลกุลและพันธุกรรมเป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และจะต้องรักษาข้อมูลที่ได้ไว้ไม่เผยแพร่แก่บุคคลที่ไม่ได้รับอนุญาตอีกด้วย* สำหรับผู้ต้องโทษในคดีอาญาหากอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดก็สามารถถูกตรวจเก็บเซลล์เนื้อเยื่อเพื่อการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอได้เช่นกัน**

(2) The cell tissue collected may be used only for the molecular and genetic examination referred to in subsection (1); it shall be destroyed without delay once it is no longer required for that purpose. Information other than that required in order to establish the DNA code or the gender may not be ascertained during the examination; tests to establish such information shall be inadmissible.

(3) Without the written consent of the person concerned, the collection of cell tissue may be ordered only by the court and, in exigent circumstances, by the public prosecution office including the officials assisting it (section 152 of the Courts Constitution Act). Without the written consent of the person concerned, the molecular and genetic examination of cell tissue may be ordered only by the court. Persons who have consented are to be instructed as to the purpose for which the data to be obtained will be used..."

* German Code of Criminal Procedure section 81f

** German Code of Criminal Procedure section 81g (4)

เมื่อได้ทำการตรวจเก็บดีเอ็นเอแล้ว กฎหมายกำหนดให้ต้องส่งข้อมูลดังกล่าวไปยังองค์กรสอบสวนกลางแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีอาญาต่อไป ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีการจัดตั้งฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอ (Central DNA Analysis Database) ขึ้นเมื่อวันที่ 17 เมษายน ค.ศ.1998 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้การระบุตัวบุคคลเป็นไปอย่างรวดเร็วและถูกต้อง โดยการตรวจเปรียบเทียบดีเอ็นเอที่พบในสถานที่เกิดเหตุกับดีเอ็นเอในฐานข้อมูล ซึ่งจากสถิติในปี ค.ศ.2007 พบว่ามีข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอของบุคคลอยู่ในฐานข้อมูลจำนวนทั้งสิ้นกว่า 650,000 รายการ โดยร้อยละ 19 เป็นข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอจากสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งก็พบว่าข้อมูลดังกล่าวมีส่วนช่วยให้เจ้าพนักงานสามารถระบุตัวผู้ต้องสงสัยได้เป็นจำนวนมาก⁵⁷

ด้วยเหตุนี้ การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับในประเทศเยอรมนีจึงมีประสิทธิภาพเป็นอย่างมาก เนื่องจากกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการต่างๆ เพื่อการยืนยันตัวบุคคลไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน และยังได้มีการจัดตั้งฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือและฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งช่วยให้การยืนยันตัวบุคคลเป็นไปอย่างรวดเร็วและถูกต้องอีกด้วย นอกจากนี้ กฎหมายยังกำหนดให้ต้องนำตัวผู้ถูกจับตามหมายจับไปยังศาลโดยไม่ชักช้า เพื่อให้ศาลตรวจสอบว่าบุคคลที่ถูกจับเป็นบุคคลที่กำหนดไว้ในหมายจับหรือไม่ ซึ่งถ้าหากไม่ใช่ ก็จะต้องปล่อยตัวบุคคลดังกล่าวไปในทันที ซึ่งวิธีการนี้สามารถช่วยคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการถูกจับกุมผิดตัวได้เป็นอย่างมาก

4.3 การระบุตัวบุคคลตามหมายจับตามกฎหมายญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) รัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น (The Constitution of Japan) เป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ กฎหมายหรือคำสั่งอื่นจะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญมิได้* สิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญจะถูกล่วงละเมิดมิได้ แม้จะด้วยการบัญญัติกฎหมายเพื่อการนั้นก็ตาม** และในการที่จะรักษาความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ กฎหมายญี่ปุ่นถือว่าศาลยุติธรรมมีอำนาจที่จะพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือคำสั่ง รวมถึงการกระทำทางปกครองต่างๆได้⁵⁸ ทั้งนี้ เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นไม่มีการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้น

⁵⁷ Ibid.

* The Constitution of Japan article 98

** The Constitution of Japan article 97

⁵⁸ Hiroshi Oda, *Japanese Law*, 2nd ed. (New York: Oxford University Press, 2001), p. 34.

กฎหมายญี่ปุ่นส่วนใหญ่มีที่มาจากกฎหมายลายลักษณ์อักษร การปรับใช้กฎหมายจะทำการโดยการอ้างอิงตัวบทกฎหมายจากประมวลกฎหมายและพระราชบัญญัติต่างๆเป็นหลัก กฎหมายลายลักษณ์อักษรที่สำคัญมีทั้งสิ้น 6 ฉบับ⁵⁹ ได้แก่ รัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่ง ประมวลกฎหมายพาณิชย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่อย่างไรก็ดี คำพิพากษาของศาลก็มีความสำคัญต่อระบบกฎหมายญี่ปุ่นเช่นกัน⁶⁰ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำพิพากษาของศาลสูงสุดแห่งญี่ปุ่น (The Supreme Court of Japan)

สิทธิและเสรีภาพของบุคคลในประเทศญี่ปุ่นได้มีการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น มาตรา 11 กำหนดว่า “จะไม่มีบุคคลใดที่จะถูกกีดกันการใช้สิทธิมนุษยชนของตน สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของประชาชนที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จะให้การคุ้มครองแก่ประชาชนตลอดไปทั้งในปัจจุบันและในอนาคต และเป็นสิทธิที่ไม่สามารถล่วงละเมิดได้”^{*} นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังได้ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอีกหลายประการ⁶¹ เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการนับถือศาสนา สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร สิทธิในการได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน สิทธิทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ. 1946 ได้ให้การรับรองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมตามแนวคิดกระบวนการอันควรแห่งกฎหมาย (Due Process) ไว้อย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากมาตรา 31 ที่กำหนดว่า “จะไม่มีบุคคลใดที่ต้องถูกพรากไปซึ่งชีวิตหรือเสรีภาพ และจะต้องไม่ถูกลงโทษทางอาญา เว้นแต่จะเป็นไปตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย”^{**} โดยบทบัญญัตินี้ได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสหรัฐอเมริกาฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 5 (The Fifth Amendment) และครั้งที่ 14 (The Fourteenth Amendment)

ขั้นตอนและหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีอาญาในประเทศญี่ปุ่นส่วนมากได้ถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Code of Criminal Procedure) ฉบับปี ค.ศ. 1948 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน โดยแนวทางในการบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศญี่ปุ่น

⁵⁹ Ibid., p. 35.

⁶⁰ Ibid.

^{*} The people shall not be prevented from enjoying any of the fundamental human rights. These fundamental human rights guaranteed to the people by this Constitution shall be conferred upon the people of this and future generations as eternal and inviolate rights

⁶¹ Ibid., pp. 110 – 124.

^{**} No person shall be deprived of life or liberty, nor shall any other criminal penalty be imposed, except according to procedure established by law

ในระยะแรกเป็นไปตามแบบกฎหมายของประเทศภาคพื้นทวีปยุโรป เช่น ฝรั่งเศสและเยอรมนี ซึ่งเป็นกฎหมายในระบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) แม้ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง จะได้รับอิทธิพลจากกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นกฎหมายในระบบจารีตประเพณี (Common Law System) แต่การปรับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติโดยทั่วไปก็ยังคงได้รับอิทธิพลจากกฎหมายแบบเยอรมันอยู่มาก โดยเฉพาะกระบวนการยุติธรรมในชั้นเจ้าพนักงาน เช่น การสืบสวนสอบสวน เป็นต้น⁶²

4.3.1 การออกหมายจับ

รัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่นได้บัญญัติหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการจับกุมบุคคลไว้ในมาตรา 33 ว่า “บุคคลจะถูกจับกุมโดยปราศจากหมายซึ่งออกโดยเจ้าพนักงานในการยุติธรรมที่มีอำนาจไม่ได้ โดยหมายนั้นจะต้องระบุฐานความผิดที่บุคคลนั้นได้กระทำความผิดด้วย”^{*} ด้วยเหตุนี้ การจับกุมบุคคลในประเทศญี่ปุ่นจะต้องมีหมายจับที่ออกโดยเจ้าพนักงานในการยุติธรรมซึ่งก็คือศาลเท่านั้น พนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจจะออกหมายจับเพื่อทำการจับกุมเองมิได้ และในการจับกุมบุคคล มาตรา 34 กำหนดว่า “จะต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหา และแจ้งสิทธิที่จะมีทนายความให้ทราบ และจะต้องมีเหตุอันสมควรในการจับ โดยผู้ถูกจับมีสิทธิร้องขอให้เจ้าพนักงานผู้จับแสดงเหตุอันสมควรในการจับต่อศาลโดยทันที โดยมีผู้ถูกจับและทนายความเข้าร่วมฟังการแสดงผลเหตุอันสมควรในการจับนั้นด้วย”^{**}

การสืบสวนสอบสวนคดีอาญาเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในประเทศญี่ปุ่นเป็นภารกิจหลักของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยกฎหมายตำรวจ (The Police Law) มาตรา 2 บัญญัติว่า “หน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจคือการปกป้องชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน กระทำการเพื่อป้องกันปราบปรามและสืบสวนสอบสวนอาชญากรรม รวมถึงการจับกุมผู้ต้องสงสัย จัดการจราจรและกิจการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจจะต้องเป็นไปตามที่ได้กำหนดไว้ในวรรคก่อน โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องมีความเป็นกลาง ไม่เลือกข้าง ไม่มีอคติ และมีความยุติธรรมเป็นที่ตั้ง การใช้อำนาจหน้าที่จะต้องไม่เป็น

⁶² Ibid., p. 423.

^{*} No person shall be apprehended except upon warrant issued by a competent judicial officer which specifies the offense with which the person is charged, unless he is apprehended, the offense being committed

^{**} No person shall be arrested or detained without being at once informed of the charges against him or without the immediate privilege of counsel; nor shall he be detained without adequate cause; and upon demand of any person such cause must be immediately shown in open court in his presence and the presence of his counsel

การล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่ได้รับมอบหมายไว้” * นอกจากนี้หน้าที่ของตำรวจตามที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายตำรวจแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจยังมีบทบาทในฐานะพนักงานสอบสวน (Judicial Police Officer) อีกด้วย โดยในกรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ให้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนผู้กระทำความผิดและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง **

ในประเทศญี่ปุ่น นอกจากพนักงานสอบสวนที่เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจจะมีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาแล้ว พนักงานอัยการ (Public Prosecutor) ก็มีอำนาจทำการสืบสวนสอบสวนได้เช่นกันหากเห็นว่าเป็นกรณีที่มีความจำเป็น *** แต่อย่างไรก็ตาม พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการจะต้องประสานงานและให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา ****

เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้สืบสวนสอบสวนคดีอาญาแล้ว เห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ามาอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการก็สามารถดำเนินการร้องขอต่อศาลให้ออกหมายจับได้ โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 199 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการออกหมายจับไว้ดังนี้

“(1) เมื่อมีเหตุอันสมควรเพียงพอที่ทำให้เชื่อว่า ผู้ต้องสงสัยเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิด พนักงานอัยการหรือผู้ช่วยพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวน อาจทำการจับบุคคลนั้น โดยการร้องขอให้ศาลออกหมายจับให้ก็ได้ แต่ในกรณีเป็นความผิดที่มีอัตราโทษปรับอย่างสูงไม่เกินสามแสนเยน หรือเป็นความผิดลหุโทษที่มีโทษจำคุกโดยไม่มีโทษใช้แรงงานหรือโทษปรับรวมอยู่ด้วย ผู้ต้องสงสัยอาจถูกร้องขอให้ออกหมายจับได้เฉพาะกรณีที่ผู้ต้องสงสัยไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือไม่มารายงานตัวตามการเรียกของเจ้าพนักงานโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควรเท่านั้น

* Responsibilities and duties of the police are to protect the life, physical body and property of an individual, and take charge of prevention, suppression and investigation of crimes, as well as apprehension of suspects, traffic control and other affairs concerning the maintenance of public safety and order

Activities of the police shall be strictly limited to the extent provided for in the preceding paragraph, and in performing their duties, they shall make it their principle to be impartial, nonpartisan, unprejudiced and fair, and their authorities shall never be abused in any way such as to interfere with the rights and liberties of an individual guaranteed in the Constitution of Japan

** Japanese Code of Criminal Procedure article 189

*** Japanese Code of Criminal Procedure article 191

**** Japanese Code of Criminal Procedure article 192

(2) ในกรณีที่ผู้พิพากษาพิจารณาแล้วเห็นว่า มีเหตุอันสมควรเพียงพอว่าผู้ต้องสงสัยเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิด ผู้พิพากษาจะออกหมายจับตามความในวรรคก่อน โดยคำร้องขอของพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวน แต่อย่างไรก็ดี ผู้พิพากษาอาจจะพิจารณาไม่ออกหมายจับตามที่ร้องขอก็ได้ หากเห็นว่าไม่มีความจำเป็นอย่างชัดเจนในการจับตัวผู้ต้องสงสัยนั้น

(3) ในการร้องขอให้ศาลออกหมายจับตามวรรค (1) พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งให้ศาลทราบว่าได้เคยมีการออกหมายจับหรือการร้องขอให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องสงสัยคนเดียวกันนี้ในความผิดฐานเดียวกันหรือไม่” *

จะเห็นได้ว่า การพิจารณาออกหมายจับตามกฎหมายญี่ปุ่น ศาลจะต้องพิจารณาคำร้องขอของพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนให้ได้ความว่ามีเหตุอันสมควรว่าผู้ต้องสงสัยเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิด ศาลจึงจะสามารถออกหมายจับได้ นอกจากนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ถ้าเป็นคดีที่มีอัตราโทษต่ำ การออกหมายจับนอกจากจะต้องมีเหตุอันสมควรแล้ว ก็จะต้องเป็นกรณีที่ผู้ต้องสงสัยไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือไม่มารายงานตัวตามการเรียกของเจ้าพนักงานโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควรเท่านั้น จึงจะสามารถออกหมายจับได้

นอกจากนี้ ถ้าหากศาลเห็นว่าไม่มีความจำเป็นในการที่จะต้องจับผู้ต้องสงสัย ศาลอาจจะไม่ออกหมายจับตามคำร้องขอของพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนก็ได้ และในการร้องขอหมายจับ พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งให้ศาลทราบว่าได้เคยมีการออกหมายจับหรือการร้องขอให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องสงสัยคนเดียวกันในความผิดฐานเดียวกันมาก่อนแล้วหรือไม่ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการออกหมายจับซ้ำซ้อน ซึ่งอาจจะทำให้ผู้ต้องสงสัยได้รับความเสียหายจากการต้องถูกจับกุมซ้ำในความผิดฐานเดิมได้

---

* Japanese Code of Criminal Procedure article 199

“(1) When there exists sufficient probable cause to suspect that an offense has been committed by a suspect, a public prosecutor, public prosecutor's assistant officer or judicial police official may arrest him/her upon an arrest warrant issued in advance by a judge; provided, however, that with respect to offenses punishable with a fine not exceeding 300,000 yen, misdemeanor imprisonment without work or a petty fine, the suspect may only be arrested in cases where the suspect has no fixed dwelling or where he/she fails, without justifiable grounds, to make the appearance provided for in the preceding Article.

(2) In cases where a judge deems that there exists sufficient probable cause to suspect that the suspect has committed an offense, he/she shall issue the arrest warrant set forth in the preceding paragraph, upon the request of a public prosecutor or a judicial police officer provided, however, that this shall not apply in cases where the judge deems that there is clearly no necessity to arrest the suspect.

(3) When asking for the arrest warrant set forth in paragraph (1), a public prosecutor or judicial police official shall inform the court of all requests or issuances of arrest warrants, if any, that have been made previously against the same suspect for the same offense”

4.3.2 การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับ

การออกหมายจับจะต้องมีเหตุอันสมควร (Probable Cause) ในอันที่จะเชื่อว่าผู้ต้องสงสัยเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งแนวคิดในเรื่องเหตุอันสมควรนี้ได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจากการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน ตามแนวคิดกระบวนการอันควรแห่งกฎหมายดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั่นเอง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 200 ได้กำหนดแบบของหมายจับไว้ดังต่อไปนี้

“(1) หมายจับจะต้องระบุชื่อและที่อยู่ของผู้ต้องสงสัย ช้อกล่าวหา พฤติการณ์สำคัญในคดี สถานที่หรือสำนักงานที่จะต้องนำตัวผู้ถูกจับไปส่งตัว กำหนดเวลาที่หมายจับจะสามารถบังคับใช้ได้และข้อความที่ระบุว่าภายหลังครบกำหนดเวลาดังกล่าวหมายจับนี้จะต้องถูกส่งคืน วันที่ออกหมาย และข้อความอื่นที่ถูกระบุไว้ในข้อบังคับของศาล ลายมือชื่อและตราประทับของศาลที่ออกหมาย

(2) บทบัญญัติในวรรคสองและวรรคสามแห่งมาตรา 64ให้นำมาใช้กับการออกหมายจับโดยอนุโลม”*

สำหรับวรรคสองและวรรคสามของมาตรา 64 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น เป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับวิธีการในการออกหมายเรียก ซึ่งสามารถนำมาใช้กับกรณีการออกหมายจับได้โดยอนุโลม ซึ่งมาตราดังกล่าวได้บัญญัติไว้ว่า

“(2) หากไม่ทราบชื่อของผู้ต้องสงสัย ผู้ต้องสงสัยนั้นอาจจะถูกอ้างถึงด้วยรายละเอียดของใบหน้า รูปลักษณ์ทางกายภาพ หรือลักษณะอื่น ๆ ที่สามารถใช้ระบุตัวบุคคลนั้นก็ได้

(3) หากไม่ทราบที่อยู่ของผู้ต้องสงสัย ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องระบุไว้แต่อย่างใด”**

* Japanese Code of Criminal Procedure article 200

“(1) An arrest warrant shall contain the name and residence of the suspect, the charged offense, a gist of the alleged facts of the crime, the public office or other place where the suspect is to be brought, the valid period and a statement that after expiry of the valid period the arrest warrant shall not be executed but shall be returned, the date of issue, and other matters as prescribed in the Rules of Court; and the judge shall affix his/her name and seal to it.

(2) The provisions of paragraphs (2) and (3) of Article 64 shall apply mutatis mutandis to the arrest warrant.”

** Japanese Code of Criminal Procedure article 64

“...(2) When the name of the accused is unknown, he/she may be referred to by a description of his/her face, physique or other features which can identify him/her.

(3) When the residence of the accused is unknown, it need not be written down”

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น กฎหมายญี่ปุ่นได้กำหนดให้หมายจับจะต้องระบุชื่อและที่อยู่ของผู้ต้องสงสัย แต่กรณีที่ไม่ทราบชื่อ เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนและติดตามตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดี ก็สามารถกำหนดตัวผู้ต้องสงสัยที่จะถูกจับด้วยรายละเอียดของใบหน้า รูปลักษณ์ทางกายภาพ หรือลักษณะอื่นๆที่สามารถใช้ระบุตัวผู้ต้องสงสัยนั้นก็ได้ นอกจากนี้ กรณีที่ไม่ทราบที่อยู่ของผู้ต้องสงสัย ก็ไม่จำเป็นต้องระบุที่อยู่ลงในหมายจับแต่อย่างใด

4.3.3 การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับ

เมื่อศาลได้ออกหมายจับให้กับพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้ว เจ้าพนักงานดังกล่าวและเจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะมีหน้าที่ในการจัดการตามหมายจับโดยทำการจับกุมตัวบุคคลตามหมายจับต่อไป ซึ่งเมื่อพบตัวผู้ต้องสงสัยและได้ทำการตรวจสอบชื่อพบว่า เป็นบุคคลตามที่ปรากฏในหมายจับแล้ว หรือในกรณีเป็นหมายจับที่ไม่ได้ระบุชื่อ ได้ตรวจสอบลักษณะของใบหน้า รูปลักษณ์ทางกายภาพ หรือลักษณะอื่นๆที่สามารถใช้ระบุตัวบุคคลนั้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 200 ประกอบมาตรา 64 แล้ว เจ้าพนักงานจะต้องแสดงหมายจับต่อผู้ถูกจับ แต่ในกรณีที่เจ้าพนักงานไม่มีหมายจับอยู่ในความครอบครองขณะทำการจับกุม เจ้าพนักงานก็สามารถทำการจับกุมผู้ต้องสงสัยได้ โดยต้องแจ้งให้ผู้ต้องสงสัยทราบถึงการมีอยู่ของหมายจับ รวมถึงรายละเอียดเกี่ยวกับข้อกล่าวหา แต่จะต้องมีความจำเป็นเร่งด่วน และจะต้องแสดงหมายจับให้ผู้ต้องสงสัยตรวจสอบในโอกาสแรกที่สามารถทำได้*

เมื่อทำการจับกุมแล้ว เจ้าพนักงานก็จะนำตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของเจ้าพนักงาน ซึ่งถ้าหากเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้จับ ก็ต้องพาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนโดยทันที** นอกจากนี้ เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนและการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับ เจ้าพนักงานสามารถทำการตรวจร่างกายผู้ถูกจับที่อยู่ในความควบคุมได้อีกด้วย แต่จะต้องมีหมายเพื่อการตรวจสอบร่างกาย (Warrant for Physical Examination) ซึ่งออกโดยศาลเท่านั้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 218 ได้บัญญัติถึงการออกหมายเพื่อการตรวจสอบร่างกายไว้ดังนี้

“ในกรณีที่มีความจำเป็นต่อการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา พนักงานอัยการ ผู้ช่วยพนักงานอัยการ หรือพนักงานสอบสวน สามารถทำการค้น บัง หรือตรวจสอบได้โดยมีหมายซึ่งออกโดยศาล สำหรับการตรวจสอบร่างกายของบุคคล จะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีหมายเพื่อการตรวจสอบร่างกายเท่านั้น

* Japanese Code of Criminal Procedure article 201 and article 73

** Japanese Code of Criminal Procedure article 202

ในกรณีที่ผู้ต้องสงสัยถูกควบคุมตัว เจ้าพนักงานสามารถตรวจเก็บลายพิมพ์นิ้วมือ ลายพิมพ์เท้า วัดขนาดส่วนสูงหรือน้ำหนัก ถ่ายรูปผู้ต้องสงสัยได้โดยไม่ต้องมีหมายเพื่อการตรวจสอบร่างกาย แต่จะต้องไม่กระทำในลักษณะที่ทำให้ผู้ต้องสงสัยอยู่ในลักษณะเปลือยกาย

หมายตามความในวรรคแรก จะออกได้ก็ต่อเมื่อมีการร้องขอจากพนักงานอัยการ ผู้ช่วยพนักงานอัยการ หรือพนักงานสอบสวน

ในการร้องขอหมายเพื่อการตรวจสอบร่างกาย พนักงานอัยการ ผู้ช่วยพนักงานอัยการ หรือพนักงานสอบสวนจะต้องระบุเหตุผลสำหรับความจำเป็นในการตรวจสอบ เพศและสภาพร่างกายของบุคคลที่จะทำการตรวจสอบ รวมถึงรายละเอียดอื่นๆตามหลักเกณฑ์ที่ศาลกำหนด

ศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขตามที่เห็นสมควรในการตรวจสอบร่างกายบุคคลได้^{*}

ด้วยเหตุนี้ ในกรณีที่ใช้วิธีการยืนยันตัวบุคคลด้วยลายพิมพ์นิ้วมือ เจ้าพนักงานสามารถทำการตรวจเก็บลายนิ้วมือจากผู้ถูกจับได้โดยไม่ต้องมีหมายเพื่อการตรวจสอบร่างกายที่ออกโดยศาลตามมาตรา 218 แต่อย่างใด โดยเมื่อเจ้าพนักงานตรวจเก็บลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ถูกจับแล้ว เจ้าพนักงานสามารถนำลายพิมพ์นิ้วมืองดกล่าวไปตรวจเปรียบเทียบกับฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือในระบบตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติหรือ AFIS ได้เช่นเดียวกับในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศเยอรมนี

ระบบตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติของญี่ปุ่นได้ถูกจัดตั้งขึ้นโดยกรมตำรวจญี่ปุ่น (National Police Agency หรือ NPA) ในปี ค.ศ.1982 เพื่อทำการตรวจเปรียบเทียบลายพิมพ์นิ้วมือทั้งจากบุคคลที่ทราบตัวและลายนิ้วมือแฝงที่ถูกตรวจเก็บจากสถานที่เกิดเหตุ โดยในปัจจุบันเพื่อการตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมือที่มีความรวดเร็ว กรมตำรวจญี่ปุ่นจึงได้ทำการเชื่อมโยงข้อมูล

^{*} Japanese Code of Criminal Procedure article 218

“(1) A public prosecutor, a public prosecutor's assistant officer or a judicial police official may, if necessary for investigation of an offense, conduct search, seizure or inspection upon a warrant issued by a judge. In such cases, the inspection and examination of a person shall be conducted upon a warrant for physical examination.

(2) In cases where a suspect is placed under physical restraint, his/her fingerprints or footprints may be taken, his/her height or weight may be measured and his/her photographs may be taken without the warrant set forth in the preceding paragraph, only when he/she is not stripped naked.

(3) The warrant set forth in paragraph (1) shall be issued upon the request of a public prosecutor, a public prosecutor's assistant officer or a judicial police officer”

(4) When a public prosecutor, a public prosecutor's assistant officer or a judicial police officer requests a warrant for physical examination, he/she shall indicate the reason for the necessity of the examination, the sex and physical condition of the person to be examined and other matters as provided in the Rules of Court.

(5) A judge may provide conditions that he/she deems appropriate for the inspection and examination of a person.”

ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ไปยังสถานีตำรวจ ซึ่งในสถานีตำรวจก็ได้ใช้วิธีการตรวจเก็บลายพิมพ์นิ้วมือด้วยระบบ Live-Scan แล้ว จึงทำให้สามารถเก็บลายพิมพ์นิ้วมือของบุคคลเพื่อการตรวจสอบและยืนยันตัวบุคคลได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น⁶³ โดยจากสถิติในปี ค.ศ.2005 พบว่ามีลายพิมพ์นิ้วมือที่ถูกเก็บไว้ในฐานข้อมูลทั้งสิ้นประมาณ 8 ล้านรายการ⁶⁴

นอกจากการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับด้วยลายพิมพ์นิ้วมือแล้ว ประเทศญี่ปุ่นได้มีการจัดตั้งฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอ (DNA Database) เช่นเดียวกับในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศเยอรมนี แต่ในปัจจุบันยังอยู่ในระยะเริ่มต้น โดยข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอของญี่ปุ่นได้มีการรวบรวมขึ้นเป็นครั้งแรกในเดือนธันวาคม ค.ศ.2004 โดยเริ่มทำการตรวจเก็บดีเอ็นเอจากพยานหลักฐานในสถานที่เกิดเหตุคดีอาญา เช่น เล้นผม เลือด และกระดูก รวมถึงดีเอ็นเอของบุคคลที่อาศัยอำนาจในการตรวจเก็บด้วยหมายเพื่อการตรวจสอบร่างกาย (Warrant for Physical Examination) จำนวนประมาณ 2,000 คน⁶⁵ ซึ่งในปัจจุบัน การตรวจเก็บดีเอ็นเอจากผู้ถูกจับหรือบุคคลอื่นใด ก็จะต้องมีหมายเพื่อการตรวจสอบร่างกายซึ่งออกโดยศาลเท่านั้น

ฐานข้อมูลดีเอ็นเอของญี่ปุ่น (National DNA Database) ได้ถูกจัดตั้งขึ้นในเดือนกันยายน ค.ศ.2005 ซึ่งจากข้อมูลในปี ค.ศ.2006 พบว่าฐานข้อมูลดีเอ็นเอของญี่ปุ่นประกอบไปด้วยข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่รู้ตัวบุคคลจำนวน 2,487 รายการ ในขณะที่มีข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอจากสถานที่เกิดเหตุคดีอาญาที่ได้รับจากสถานีตำรวจ จำนวน 2,054 รายการ ข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอเหล่านี้ได้ช่วยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถระบุตัวผู้ต้องสงสัยได้แล้วกว่า 179 คน จาก 233 คดี⁶⁶ ซึ่งก็พบว่าจำนวนข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอในประเทศญี่ปุ่นมีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยจากสถิติขององค์การตำรวจสากลพบว่าในปี ค.ศ.2008 มีข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอในฐานข้อมูลของประเทศญี่ปุ่นอยู่ทั้งสิ้น 25,957 รายการ โดยเป็นลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่รู้ตัวบุคคลจำนวน 16,346 รายการ⁶⁷ ด้วยเหตุนี้ การตรวจสอบลายพิมพ์ดีเอ็นเอจึงเป็นอีกหนทางหนึ่งในการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับที่มีความถูกต้องแม่นยำและมีประสิทธิภาพ

⁶³ The National Police Agency, Police of Japan 2010 [Online], 10 November 2010. Available from: <http://www.npa.go.jp/english/index.htm>

⁶⁴ The Japan Times Online, Safeguards for a DNA database [Online], 10 November 2010. Available from: <http://search.japantimes.co.jp/cgi-bin/ed20050805a1.html>

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ The Japan Times Online, DNA database had hits in 245 crimes [Online], 10 November 2010. Available from: <http://search.japantimes.co.jp/cgi-bin/nn20060317b7.html>

⁶⁷ INTERPOL, DNA Handbook 2009 [Online], 10 January 2011. Available from: <http://www.interpol.int/Public/Forensic/dna/default.asp>

บทที่ 5

บทวิเคราะห์

5.1 วิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการระบุตัวบุคคลตามหมายจับ

เมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้น ผู้เสียหายอาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้ โดยคำร้องทุกข์นั้น ต้องปรากฏชื่อและที่อยู่ของผู้ร้องทุกข์ ลักษณะแห่งความผิด พฤติการณ์ต่างๆ ที่ความผิดนั้นได้ กระทำลง ความเสียหายที่ได้รับและชื่อหรือรูปพรรณของผู้กระทำผิดเท่าที่จะบอกได้* เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับคำร้องทุกข์กล่าวโทษแล้ว พนักงานสอบสวนก็ต้องเริ่มทำการสอบสวนโดยมิชักช้า โดยให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะ ทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา** จากนั้นการสอบสวนก็จะดำเนินต่อไป จนกว่าการสอบสวนจะเสร็จสิ้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140

ในทางปฏิบัติ เมื่อมีการร้องทุกข์กล่าวโทษในคดีอาญา พนักงานสอบสวนก็ต้องทำการ สอบสวน โดยการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ ในขณะที่คดีอยู่ระหว่างการ สอบสวน ถ้าพนักงานสอบสวนเห็นว่าเข้าหลักเกณฑ์ที่จะขอให้ศาลออกหมายจับได้ พนักงาน สอบสวนก็ต้องดำเนินการขอให้ศาลออกหมายจับประกอบสำนวนการสอบสวนไว้ เพื่อให้เจ้า พนักงานอื่นมีอำนาจจับกุมผู้ต้องหานั้นได้โดยสมบูรณ์*** และเพื่อจะได้มีการประกาศสืบจับ ผู้ต้องหาต่อไป

แต่เนื่องจากในการร้องทุกข์ ผู้เสียหายอาจจะไม่ทราบชื่อของผู้ต้องหาก็ได้ กฎหมายจึง กำหนดว่าการทราบเพียงแต่รูปพรรณของผู้ต้องหาที่สามารถที่จะร้องทุกข์ได้ ในกรณีที่ผู้เสียหาย ทราบชื่อของผู้ต้องหา มักจะเป็นคดีที่ผู้เสียหายเป็นผู้ที่รู้จักคุ้นเคยกันกับผู้ต้องหา เนื่องจากอาจจะ เป็นญาติกันหรืออาจจะเป็นคนรู้จักกัน เช่น อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหรือตำบลเดียวกัน เป็นต้น หรือ อาจเป็นเพราะเป็นผู้ที่ได้ทำธุรกิจติดต่อกันมาเป็นเวลานาน เช่น ในกรณีความผิดอันเกิดจากการใช้ เชื้อค เป็นต้น ดังนั้น ในกรณีนี้จึงสามารถใช้ชื่อในการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับลงในหมายจับได้

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 123

** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 และมาตรา 131

*** ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 113

แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ไม่ทราบชื่อของผู้ต้องหา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 67 กำหนดว่าจะต้องบอกรูปพรรณของผู้ต้องหาขึ้นให้ละเอียดเท่าที่จะทำได้

แม้กฎหมายจะไม่ได้บัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้เจ้าพนักงานจะต้องทำการตรวจสอบเพื่อยืนยันว่าบุคคลที่ถูกจับเป็นบุคคลคนเดียวกับบุคคลที่กำหนดไว้ในหมายจับ แต่ในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวน เจ้าพนักงานก็จะทำการตรวจสอบในเบื้องต้นว่าบุคคลที่ถูกจับเป็นบุคคลตามที่ได้กำหนดไว้ในหมายจับหรือไม่ โดยใช้ข้อมูลและรายละเอียดเกี่ยวกับชื่อหรือรูปพรรณที่ได้ถูกระบุไว้ในหมายจับ แต่อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติก็ยังพบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการระบุตัวบุคคลตามหมายจับซึ่งมีผลกระทบทั้งต่อประสิทธิภาพในการรักษาความสงบเรียบร้อยของเจ้าพนักงานและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในขณะเดียวกัน ซึ่งผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1.1 ปัญหาการกำหนดคำนิยามของ “ชื่อหรือรูปพรรณ”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 60 กำหนดให้ในการออกหมายจับจะต้องระบุชื่อหรือรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับ จากบทบัญญัติดังกล่าวก็ทำให้เกิดปัญหาขึ้นว่าการระบุชื่อซึ่งเป็นการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับวิธีหนึ่งตามนัยของมาตราดังกล่าวนั้น มีหมายความว่าอย่างไร เนื่องจากความหมายของชื่อบุคคลตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ มีอยู่เพียงกรณีตามพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ.2505 มาตรา 4 ซึ่งกำหนดว่าชื่อตัว หมายความว่า ชื่อประจำบุคคล ชื่อรอง หมายความว่า ชื่อประกอบถัดจากชื่อตัว และชื่อสกุล หมายความว่า ชื่อประจำวงศ์สกุล โดยตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ยังกำหนดให้ผู้มีสัญชาติไทยทุกคนต้องมีชื่อตัวและชื่อสกุล แต่จะมีชื่อรองหรือไม่ก็ได้

การกำหนดชื่อของบุคคลที่จะถูกจับในปัจจุบันจึงยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอน และบางกรณีก็มีใช้การระบุ “ชื่อ” ตามที่พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ.2505 ได้ให้คำนิยามเอาไว้ จึงทำให้พบว่าการกำหนดชื่อของบุคคลที่จะถูกจับในทางปฏิบัติ บางกรณีกำหนดเพียงแต่ชื่อเล่นหรือชื่อแฝงหรือชื่อฉายา โดยไม่ทราบว่าเป็นชื่อตัวหรือชื่อสกุล ซึ่งชื่อเหล่านี้ได้มาจากการสืบสวนสอบสวนของเจ้าพนักงาน ในภายหลังจึงมักพบว่าชื่อบุคคลตามที่ได้กำหนดไว้ในหมายจับเป็นชื่อของบุคคลที่ไม่มีตัวตนอยู่จริง ซึ่งส่งผลให้เจ้าพนักงานไม่สามารถดำเนินการจับกุมบุคคลตามหมายจับได้ เนื่องจากบุคคลอื่นอาจจะมีชื่อเหล่านี้เหมือนกับผู้ต้องหา ซึ่งอาจทำให้เจ้าพนักงานจับกุมผู้ต้องหาผิดตัวได้

ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับโดยถือว่าชื่อเล่นหรือชื่อแฝงหรือชื่อฉายา โดยไม่ทราบว่าเป็นชื่อตัวหรือชื่อสกุล ในกรณีดังกล่าวนี้ถือว่าเป็น “ชื่อ” ตามประมวล

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 60 ดังนั้น ก็ไม่มีความจำเป็นจะต้องบอกรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับให้ละเอียดเท่าที่จะทำได้แต่อย่างใด ซึ่งเมื่อไม่มีรูปพรรณประกอบเพื่อช่วยเจ้าพนักงานในการระบุตัวบุคคลตามหมายจับแล้ว ผลที่ตามมาก็จะทำให้เจ้าพนักงานไม่สามารถจับกุมบุคคลตามหมายจับได้อย่างถูกต้องด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั่นเอง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 60 กำหนดให้สามารถระบุรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับลงในหมายจับในกรณีที่ไม่ทราบชื่อของบุคคลนั้นได้ และมาตรา 67 กำหนดให้บอกรูปพรรณของบุคคลนั้นให้ละเอียดเท่าที่จะทำได้ แต่เนื่องจากบทนิยามของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้นิยามคำว่า “รูปพรรณ” ไว้ จึงทำให้เกิดปัญหาข้อขัดข้องขึ้นว่า “รูปพรรณ” หมายความว่าถึงคุณลักษณะประการใดของบุคคลบ้าง รวมถึงมีขอบเขตเพียงใด ทั้งนี้เนื่องจากรูปพรรณเป็นเพียงลักษณะทางกายภาพของบุคคลที่สามารถสังเกตจดจำด้วยสายตาเท่านั้น จึงไม่น่าจะรวมถึงคุณลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์บุคคลประการอื่น เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือหรือลายพิมพ์ดีเอ็นเอ อีกทั้งแนวทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานในการกำหนดรูปพรรณบุคคลที่เกี่ยวข้องกับหมายจับ ดังที่ปรากฏตามแบบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบ วท.7 – ต.321) ได้กำหนดรูปพรรณของบุคคลไว้เพียง 23 ประการ เท่านั้น*

ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดปัญหาว่าวิธีการระบุตัวบุคคลแบบอื่นนอกจากการระบุตัวบุคคลด้วยรูปพรรณบุคคลทั้ง 23 ประการดังกล่าว สามารถที่จะใช้ในการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับได้หรือไม่ เนื่องจากรูปพรรณของบุคคล ถ้าเป็นเพียงรูปพรรณทั่วไปที่ไม่มีความเฉพาะเจาะจง เช่น ส่วนสูง รูปร่าง สีผิว จะทำให้มีความเป็นไปได้ที่จะมีบุคคลที่มีรูปพรรณดังกล่าวนี้เหมือนหรือคล้ายกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป ทำให้เจ้าพนักงานอาจเกิดปัญหาในการระบุตัวบุคคลตามหมายจับ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้

นอกจากนี้ ยังเกิดปัญหาว่าวิธีการระบุตัวบุคคลรูปแบบใหม่ที่ได้รับการยอมรับในปัจจุบัน ซึ่งก็คือลายพิมพ์นิ้วมือและลายพิมพ์ดีเอ็นเอ เป็นรูปพรรณของบุคคลตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่จะสามารถใช้ในการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับได้หรือไม่ ซึ่งถ้าหากทำได้ก็จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับ เนื่องจากเจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับมักจะไม่ใช่เจ้าพนักงานผู้ร้องขอหมายจับ ดังนั้น เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับจึงมักจะไม่ทราบรายละเอียดประการอื่นของบุคคลที่จะถูกจับ จึงต้องอาศัยเพียงข้อความตามที่ระบุไว้ในหมายจับเท่านั้น การมีข้อมูลในหมายจับเพิ่มเติมเพื่อการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับจะช่วยคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้เป็นอย่างมาก

* รูปพรรณบุคคลตามแบบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบ วท.7 – ต.321) ประกอบไปด้วย ส่วนสูง น้ำหนัก หมุ่โลหิต รูปร่าง ผิว รูปหน้า ผม ศีรษะ หน้าผาก คิ้ว ตา หู จมูก ปาก ฟัน คาง หนวดและเครา ลำเนียง เสียง ตาหนี ลายสัก ลักษณะพิการและลักษณะอันน่าสังเกต

ลายพิมพ์นิ้วมือและลายพิมพ์ดีเอ็นเอได้ถูกใช้ในงานทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ เช่น การใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหามาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว ดังนั้น จึงถือได้ว่าลายพิมพ์นิ้วมือและลายพิมพ์ดีเอ็นเอเป็นพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่มีความถูกต้องแน่นอนเชื่อถือได้ ซึ่งพยานหลักฐานที่มีลายพิมพ์นิ้วมือหรือลายพิมพ์ดีเอ็นเอสามารถพบได้จากการตรวจสถานที่เกิดเหตุในคดีอาญา นอกจากนี้ ลายพิมพ์นิ้วมือและลายพิมพ์ดีเอ็นเอยังสามารถใช้ประโยชน์ในแง่ของการยืนยันตัวบุคคลได้อีกด้วย

แต่จากการพิจารณาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วพบว่ากฎหมายยังไม่ได้กำหนดให้สามารถนำวิธีการกำหนดตัวบุคคลแบบอื่นนอกจากชื่อและรูปพรรณมาใช้ในการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับได้แต่อย่างใด อีกทั้งศาลก็ไม่เคยวินิจฉัยว่ารูปพรรณหมายถึงความถึงลักษณะประการใดของบุคคลบ้าง ด้วยเหตุนี้ ในปัจจุบันจึงน่าจะต้องถือว่าความหมายของรูปพรรณที่เกี่ยวเนื่องกับการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับไม่ได้หมายความว่าลายพิมพ์นิ้วมือหรือลายพิมพ์ดีเอ็นเอแต่อย่างใด

5.1.2 ปัญหาความไม่เฉพาะเจาะจงของการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับ

การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับสามารถแบ่งได้เป็นสองประเภท นั่นก็คือ การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับกรณีทราบชื่อ และการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับกรณีไม่ทราบชื่อ ซึ่งพบปัญหาและข้อจำกัดในทางปฏิบัติดังต่อไปนี้

1) การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับกรณีทราบชื่อ

จากการพิจารณาข้อความที่ปรากฏในแบบพิมพ์หมายจับในปัจจุบัน พบว่าการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับมักจะเป็นการระบุชื่อตัวและชื่อสกุลของผู้ต้องหาที่ได้มาจากการสืบสวนสอบสวนของเจ้าพนักงาน แต่อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีก็มีการกำหนดตัวบุคคลโดยระบุชื่อเล่นหรือชื่อแฝงหรือชื่อฉายาในหมายจับ เพราะไม่ทราบชื่อตัวและชื่อสกุล หรือระบุเพียงแต่ชื่อเล่นหรือชื่อแฝงและชื่อตัวหรือชื่อสกุล หรือระบุเพียงแต่ชื่อตัวโดยไม่ทราบชื่อสกุล หรือระบุเพียงแต่ชื่อสกุลแต่ไม่ทราบชื่อตัว เช่น หมายจับที่สั่งให้ทำการจับกุม “นายดี ไม่ทราบนามสกุลจริง” หรือ “นางเก้ ไม่ทราบชื่อและนามสกุลจริง” เป็นต้น ซึ่งหากศาลได้ออกหมายจับโดยได้กำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับด้วยชื่อดังกล่าวแล้ว ในขั้นตอนการจับกุมบุคคลตามหมายจับก็พบว่ามีปัญหาเกิดขึ้น เนื่องจากเจ้าพนักงานไม่สามารถระบุตัวบุคคลที่ต้องการได้อย่างชัดเจนแน่นอน เพราะบุคคลอื่นอาจจะมีชื่อเล่นหรือชื่อแฝงหรือชื่อฉายาเหมือนกันกับบุคคลตามหมายจับได้

ปัญหานี้มีความสำคัญ เนื่องจากกฎหมายระบุเพียงว่า การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับให้ระบุแต่เพียงชื่อเท่านั้นก็เพียงพอแล้ว โดยไม่ได้กำหนดให้ต้องตรวจสอบว่าชื่อตามหมายจับ

เหล่านั้นเป็นชื่อของบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริงหรือไม่ บางกรณีจึงมีการออกหมายจับไปตามคำให้การของผู้เสียหายหรือพยานเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ หมายจับจำนวนมากจึงไม่มีการบังคับใช้ในการจับกุมผู้ต้องหาเลย เพราะผู้ต้องหาที่ปรากฏชื่อตามหมายจับไม่มีตัวตนอยู่จริง ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการดำเนินคดีและการอำนวยความสะดวกกรรมให้แก่ผู้เสียหายเป็นอันมาก

ในปัจจุบันชื่อของบุคคลในสังคมไทยเหมือนกันเป็นจำนวนมาก เนื่องจากชื่อบางชื่อได้รับความนิยมเป็นพิเศษ นอกจากนี้ บุคคลในสังคมปัจจุบันก็ยังนิยมเปลี่ยนชื่อตัวหรือชื่อสกุลอีกด้วย ซึ่งบางคนก็นิยมเปลี่ยนชื่อหลายครั้ง อีกทั้งกระบวนการและขั้นตอนในการเปลี่ยนชื่อบุคคลในปัจจุบันก็เป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็ว ผลที่ตามมาในการเปลี่ยนชื่อก็คือ บุคคลนั้นก็จะใช้ชื่อที่ได้เปลี่ยนมาใหม่ในการทำธุรกรรมส่วนตัวต่างๆ เอกสารประจำตัวก็จะออกใหม่ภายใต้ชื่อใหม่ ในขณะที่หมายจับที่มีอยู่เดิมก็ยังคงระบุชื่อเดิม หากเจ้าพนักงานไม่ทำการตรวจสอบว่าบุคคลตามหมายจับได้ทำการเปลี่ยนชื่อแล้วหรือไม่ ก็อาจทำให้ไม่สามารถจับกุมบุคคลดังกล่าวได้ เนื่องจากกฎหมายอนุญาตให้ทำการจับกุมบุคคลตามที่ได้กำหนดไว้ในหมายจับเท่านั้น

ในทางตรงกันข้าม หากมีบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นชื่อของบุคคลที่มีหมายจับอยู่ก่อนแล้ว หากเจ้าพนักงานไม่ทำการตรวจสอบให้ละเอียดถี่ถ้วนก็อาจจะทำให้เกิดการจับกุมผิดตัวได้ ด้วยเหตุนี้ ปัญหาการจับกุมผิดตัวเนื่องจากชื่อซ้ำจึงก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากต่อผู้บริสุทธิ์ที่ถูกจับกุมโดยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด ดังกรณีศึกษาต่อไปนี้

“เมื่อวันที่ 2 มกราคม พ.ศ.2554 พ.ต.อ.ชูศักดิ์ เตชะวัชรพงษ์ ผกก.สน.สายไหม เปิดเผยถึงความคืบหน้ากรณีการตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงตำรวจที่จับกุม น.ศ.อรรถัย พลเสน ชาว จ.ชลบุรี ในคดียาเสพติดผิดตัวและถูกกักขังที่เรือนจำพิเศษธนบุรี 7 วัน ว่า เบื้องต้นรายงาน พล.ต.ต.ดำรงศักดิ์ กิตติประภัสร์ ผบก.น.2 ถึงเรื่องดังกล่าวแล้ว โดยยอมรับว่าเป็นการจับกุมผิดตัวจริง เนื่องจากหมายจับมีชื่อและนามสกุลเดียวกันกับผู้เสียหาย ซึ่งตนก็ได้ประสานติดต่อขอปล่อยตัวผู้เสียหายแล้ว เบื้องต้นทาง พล.ต.อ.วิเชียร พจน์โพธิ์ศรี ผบ.ตร. มอบเงินช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหาย 10,000 บาท โดย สน.สายไหม ประสานติดต่อผู้เสียหาย เพื่อขอโทษและแสดงความเสียใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ซึ่งตนขอยอมรับผิดและยังเป็นแผลในใจอยู่ แต่ผู้เสียหายไม่ติดต่อกลับมาแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม พ.ต.ท.วิรัตน์ สวาทดีเพชร รอง.ผกก.สส.สน.สายไหม ได้สอบถามคำพยานหนุ่มของผู้ต้องหาตัวจริงในเรือนจำกลางบางขวาง เพื่อหาข้อมูลในการติดตามตัวผู้ต้องหา โดยจะให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐาน ขอศาลอนุมัติหมายจับผู้ต้องหาตัวจริงต่อไป”¹

¹ “เยียวยาเหยื่อสาว หลังจับผิดคดียา,” มติชนรายวัน (3 มกราคม 2554): 12.

ในปัจจุบัน ได้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ โดยมีการบังคับใช้ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.2548 โดยในข้อ 10 (1) แห่งข้อบังคับดังกล่าว ได้กำหนดให้การร้องขอหมายจับ จะต้องมียาลงละเอียดและเอกสารประกอบ กล่าวคือ ต้องระบุชื่อตัว ชื่อสกุล รูปพรรณ อายุ อาชีพ โดยมีการเพิ่มการที่จะต้องระบุหมายเลขประจำตัวประชาชนของบุคคลที่จะถูกจับเข้ามาเป็นครั้งแรก ทั้งนี้ เพื่อให้การระบุตัวบุคคลตามหมายจับมีความถูกต้องชัดเจนมากยิ่งขึ้น

หมายเลขประจำตัวประชาชน เป็นเลขประจำตัวที่นายทะเบียนออกให้แก่บุคคลแต่ละคน ตั้งแต่เกิดจนตาย* ซึ่งบุคคลที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยทุกคนจะมีเลขประจำตัวประชาชนนี้ คนละหนึ่งเลขไม่ซ้ำกัน** โดยเลขประจำตัวประชาชนจะประกอบไปด้วยเลข 13 หลัก โดยแบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 มี 1 หลัก หมายถึงบุคคลซึ่งมี 8 ประเภท*** ส่วนที่ 2 มี 4 หลัก หมายถึง สำนักทะเบียนที่ออกเลขประจำตัวประชาชนให้กับบุคคลนั้น ส่วนที่ 3 และ 4 รวมกันมี 7 หลัก หมายถึง ลำดับที่ของบุคคลในแต่ละประเภทของแต่ละสำนักทะเบียน และส่วนที่ 5 หมายถึง เลขตรวจสอบความถูกต้องของเลขประจำตัวประชาชนทั้งหมด²

แต่อย่างไรก็ตาม ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.2548 ข้อ 10 (1) ระบุแต่เพียงว่า “คำร้องขอหมายจับจะต้องระบุชื่อตัว ชื่อสกุล รูปพรรณ อายุ อาชีพ หมายเลขประจำตัวประชาชนเท่าที่ทราบ” โดยข้อบังคับดังกล่าวมิได้บังคับให้ต้องระบุเลขประจำตัวประชาชนของบุคคลที่จะถูกจับลงในหมายจับแต่อย่างใด เนื่องจากข้อบังคับดังกล่าวกำหนดให้ต้องระบุหมายเลขประจำตัวประชาชนลงในคำร้องขอหมายจับเท่านั้น อีกทั้งแบบพิมพ์หมายจับในปัจจุบันก็ยังไม่มีความกำหนดให้ต้องระบุหมายเลขประจำตัวประชาชน ดังนั้น เจ้าพนักงานจึงไม่จำเป็นที่จะต้องระบุหมายเลขประจำตัวประชาชนลงในหมายจับแต่อย่างใด

* พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ.2534 มาตรา 4

** พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ.2534 มาตรา 16

*** บุคคลที่อยู่ในระบบทะเบียนราษฎร แบ่งออกเป็น 8 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 ได้แก่ คนที่เกิดและมีสัญชาติไทย ได้แจ้งเกิดภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด ประเภทที่ 2 ได้แก่ คนที่เกิดและมีสัญชาติไทย ได้แจ้งเกิดเกินเวลาที่กฎหมายกำหนด ประเภทที่ 3 ได้แก่ คนไทยและคนต่างด้าวที่มีใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวซึ่งมีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้านก่อนวันที่ 31 พฤษภาคม 2527 ประเภทที่ 4 ได้แก่ คนไทยและคนต่างด้าวที่มีใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวและมีการย้ายเข้าในทะเบียนบ้านขณะยังไม่มีเลขประจำตัวประชาชน (ระหว่างวันที่ 1 มกราคม – 31 พฤษภาคม 2527) ประเภทที่ 5 ได้แก่ คนไทยและคนต่างด้าวที่มีใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวที่ได้รับอนุมัติให้เพิ่มชื่อและรายการบุคคลเข้าในทะเบียนบ้าน ประเภทที่ 6 ได้แก่ คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายในลักษณะชั่วคราวและคนต่างด้าวที่เข้าเมืองมาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

² สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, คู่มือการบริหารจัดการหมายจับคดีค้างเก่า, 2552, หน้า 40 - 42.

ตารางที่ 2 ตารางแสดงการดำเนินการเกี่ยวกับหมายจับทั่วประเทศที่ออกในช่วง
ตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2545 ถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ.2553

หน่วยงาน	ยอดหมายจับ ทั้งหมด	ดำเนินการ แล้ว	คิดเป็น ร้อยละ	คงเหลือ	คิดเป็น ร้อยละ
กองบัญชาการตำรวจนครบาล, กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 1 - 9 และศูนย์ปฏิบัติการ ตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้	545,710	325,880	59.72	219,830	40.28
กองบัญชาการตำรวจ ปราบปรามยาเสพติดและ กองบัญชาการตำรวจสอบสวน กลาง	3,709	2,391	64.46	1,318	35.54
รวมทั้งสิ้น	549,419	328,271	59.75	218,512	40.25

ที่มา : กองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

จากตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มีหมายจับที่ยังไม่ได้มีการดำเนินการถึงร้อยละ 40 ของจำนวนหมายจับทั้งหมด ทั้งนี้ก็เนื่องจากเหตุผลหลายประการ³ แต่เหตุผลที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ ความไม่เฉพาะเจาะจงของการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับนั่นเอง ซึ่งถ้าการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับสามารถทำได้โดยเฉพาะเจาะจงมากขึ้น เช่น จะต้องระบุหมายเลขประจำตัวประชาชนของบุคคลที่จะถูกจับลงในหมายจับพร้อมๆ กับชื่อด้วยทุกครั้ง เจ้าพนักงานก็就会有ความมั่นใจในการจับกุมบุคคลตามหมายจับมากขึ้น เนื่องจากเจ้าพนักงานสามารถตรวจสอบและระบุตัวบุคคลได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ เนื่องจากเจ้าพนักงานผู้ทำการจับกุมผู้ต้องหาตามหมายจับส่วนใหญ่ มักจะไม่ใช้เจ้าพนักงานผู้ร้องขอหมายจับ ความมั่นใจในตัวบุคคลที่จะทำการจับจึงมีความสำคัญต่อการพิจารณาจับกุมบุคคลตามหมายจับของเจ้าพนักงานเป็นอย่างยิ่ง

ด้วยเหตุนี้ แม้กฎหมายจะกำหนดว่าการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับด้วยชื่อ ถือว่ามีความเพียงพอและเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติแล้ว แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าหมายจับที่กำหนดตัว

³ เกรียงศักดิ์ มูลตา, "ปัจจัยที่มีผลต่อการสืบสวนจับกุมผู้ต้องหาตามหมายจับ : ศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล 1," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารงานยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 86.

บุคคลที่จะถูกจับด้วยชื่อแต่เพียงอย่างเดียว ยังไม่มีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอที่จะสามารถทำการจับกุมได้อย่างถูกต้อง ยังมีโอกาสที่จะทำให้เจ้าพนักงานจับกุมผิดตัวจนก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้ นอกจากนี้ ยังส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการบังคับใช้หมายจับของเจ้าพนักงาน อันเป็นการอำนวยความสะดวกให้ผู้เสียหายอีกด้วย

2) การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับกรณีไม่ทราบชื่อ

การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับกรณีไม่ทราบชื่อ มักจะเป็นกรณีที่ผู้เสียหายมาร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนโดยที่ไม่ทราบชื่อของผู้ต้องหา เนื่องจากผู้เสียหายไม่รู้จักกับผู้ต้องหามาก่อน ซึ่งคดีประเภทนี้มักจะเป็นคดีที่มีความร้ายแรง เช่น ฆาตกรรม ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย หรือข่มขืนกระทำชำเรา เป็นต้น ซึ่งถ้าหากผู้ต้องหา รู้จักกับผู้เสียหาย ผู้ต้องหาก็มักจะไม่กระทำความผิด เนื่องจากอาจจะถูกติดตามจับกุมตัวได้โดยง่าย

ด้วยเหตุนี้ กฎหมายจึงกำหนดให้ผู้เสียหายสามารถร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้โดยไม่ต้องระบุชื่อของผู้กระทำความผิด แต่จะต้องบอกรูปพรรณของบุคคลนั้นเท่าที่จะบอกได้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการติดตามจับกุมตัวผู้กระทำความผิดต่อไป ซึ่งพนักงานสอบสวนก็ต้องสอบสวนให้ได้ความว่าบุคคลที่ผู้เสียหายบอกรูปพรรณนั้นเป็นผู้ใด แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อประโยชน์ในการจับกุมผู้กระทำความผิด กฎหมายจึงได้กำหนดว่า จะออกหมายจับผู้ต้องหาที่ยังไม่รู้จักชื่อก็ได้ แต่ต้องบอกรูปพรรณให้ละเอียดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับการร้องทุกข์ของผู้เสียหายในกรณีที่ผู้เสียหายทราบเพียงรูปพรรณของผู้กระทำความผิด และต่อมาภายหลังพนักงานสอบสวนก็ไม่สามารถทำการสอบสวนจนทราบได้ว่าผู้ต้องหามีชื่อว่าอย่างไร

ในทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับคำร้องทุกข์แล้ว วิธีการขั้นต้นในการสืบสวนสอบสวนหาตัวผู้กระทำความผิดในกรณีที่ไม่ทราบชื่อนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องนำผู้เสียหายหรือพยานที่อยู่ในเหตุการณ์และได้พบเห็นผู้กระทำความผิด อีกทั้งสามารถจดจำลักษณะตัวหน้ารูปพรรณคนร้ายได้ ไปยังฝ่ายสืบสวนของสถานีตำรวจหรือกองทะเบียนประวัติอาชญากรเพื่อดูสมุดภาพถ่ายคนร้าย เพื่อตรวจสอบว่ามีผู้ต้องหาที่เคยถูกจับและถูกถ่ายรูปไว้ ได้มากระทำความผิดซ้ำกับผู้เสียหายรายนี้หรือไม่ หากพบว่าเป็นดังนั้น การสืบสวนสอบสวนก็จะเป็นไปโดยสะดวกขึ้น เนื่องจากทราบชื่อของผู้ต้องหาแล้ว แต่ถ้าหากไม่พบ พนักงานสอบสวนก็นำตัวผู้เสียหายหรือพยานไปทำการให้ปากคำเพื่อการสังเกตสภาพต่อไป* ซึ่งในปัจจุบัน

* ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 397 วรรคสาม “ สำหรับในกรณีที่ไม่ทราบชื่อ ชื่อสกุล ภูมิลำเนา หรือไม่มีรูปถ่ายตลอดจนรายละเอียดอื่นใดของผู้กระทำความผิด แต่มีพยานรู้เห็นเหตุการณ์หรือบุคคลที่รู้จักผู้กระทำความผิด ซึ่งสามารถให้รายละเอียดตัวหน้ารูปพรรณผู้กระทำความผิดได้ ก็ให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการสังเกตสภาพผู้กระทำความผิด และบันทึกยืนยันในการจัดส่งภาพสังเกตดังกล่าวพร้อมตัวหน้ารูปพรรณและหมายจับเพื่อออกประกาศสืบจับทุกราย”

พนักงานสอบสวนก็สามารถนำภาพสเกตช์นั้นมาใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อขออนุญาตศาลออกหมายจับผู้ต้องหาได้เช่นกัน

ในกรณีที่ผู้เสียหายหรือพยานไม่สามารถให้การถึงรายละเอียดเกี่ยวกับตำหนิรูปพรรณของผู้กระทำความผิดจนสามารถออกภาพสเกตช์ได้ แต่มีภาพถ่ายหรือภาพเคลื่อนไหวของผู้ต้องหาในขณะที่กระทำความผิด เช่น ภาพจากกล้องวงจรปิด เป็นต้น พนักงานสอบสวนก็สามารถนำภาพถ่ายนั้นมาใช้เป็นพยานหลักฐานในการร้องขอให้ศาลออกหมายจับได้เช่นกัน โดยเมื่อพนักงานสอบสวนมีภาพถ่ายของผู้ต้องหาหรือได้จัดให้มีการสเกตช์ภาพผู้ต้องหา อีกทั้งได้ร้องขอให้ศาลออกหมายจับตามภาพถ่ายหรือภาพสเกตช์นั้นแล้ว พนักงานสอบสวนก็จะต้องแนบภาพถ่ายหรือภาพสเกตช์ดังกล่าวไปพร้อมกับหมายจับและแบบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อออกประกาศสืบจับผู้ต้องหาต่อไป*

แต่อย่างไรก็ดี เนื่องจากการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในกรณีที่ไม่ทราบชื่อนี้ ไม่ว่าจะ เป็นรูปพรรณตามภาพถ่ายหรือภาพสเกตช์ กฎหมายไม่ได้กำหนดว่าจะต้องมีความละเอียดเพียงใดจึงจะสามารถออกหมายจับได้ เนื่องจากกฎหมายกำหนดเพียงว่าจะต้องบอกรูปพรรณของบุคคลนั้นให้ละเอียดเท่าที่จะทำได้ อีกทั้งกฎหมายก็ได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์การระบุรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับลงในหมายจับหรือลงในแบบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดเอาไว้แต่อย่างใด พนักงานสอบสวนจึงสามารถใช้ดุลยพินิจระบุรายละเอียดเกี่ยวกับรูปพรรณของผู้กระทำความผิดเท่าที่ทราบจากการสอบสวนเท่านั้น ซึ่งก็พบว่ารูปพรรณที่ระบุมักจะเป็นเพียงรูปพรรณทั่วไป เช่น ส่วนสูง น้ำหนัก รูปร่าง สีผม สีผิว เป็นต้น

นอกจากนี้ พบว่ารูปพรรณของผู้ต้องหาที่ผู้เสียหายหรือพยานจดจำได้ส่วนใหญ่มักเป็นเพียงรูปพรรณทั่วไปที่ไม่มีความเฉพาะเจาะจง เช่น การทราบเพียงแต่ว่าผู้กระทำความผิดมีผิวเข้ม รูปร่างสูงใหญ่ มีหนวดเครา เป็นต้น ซึ่งรูปพรรณเหล่านี้อาจจะมีบุคคลอื่นที่มีลักษณะเดียวกันได้ หรือในกรณีที่ผู้เสียหายหรือพยานสามารถให้ข้อมูลแก่พนักงานสอบสวนจนสามารถทำการสเกตช์ภาพได้ก็ตาม แต่ภาพสเกตช์ที่ออกมาส่วนใหญ่มักจะไม่มี ความชัดเจนเพียงพอในการแยกแยะตัวบุคคล และมักจะไม่เหมือนกับผู้กระทำความผิดที่แท้จริงเท่าใดนัก การนำรูปพรรณทั่วไปหรือภาพสเกตช์เหล่านี้ไปทำการจับกุมผู้ต้องหา จึงอาจเกิดโอกาสที่เจ้าพนักงานจะจับกุมผิดตัวได้ นอกจากนี้ การทำศัลยกรรมเพื่อการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าในปัจจุบันสามารถทำได้ง่ายและยังไม่มีกฎหมายควบคุม หากผู้กระทำความผิดไปทำศัลยกรรมเปลี่ยนแปลงโฉมหน้า ก็จะทำให้เจ้าพนักงานประสบปัญหาอย่างมากในการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดนี้ได้

* ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 395

ในทางปฏิบัติ ในกรณีที่ไม่ทราบชื่อของบุคคลที่จะถูกจับ พนักงานสอบสวนก็มักจะระบุข้อความในหมายจับกำหนดให้ทำการจับกุมชายหรือหญิงไทยไม่ทราบชื่อแต่เพียงเท่านั้น ส่วนรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับ มักจะถูกกำหนดไว้ในแบบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตามที่ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีกำหนดให้แนบไปพร้อมกับหมายจับ หรือในกรณีที่มีภาพถ่ายหรือภาพสเกตช์ พนักงานสอบสวนก็มักจะระบุในหมายจับกำหนดให้ทำการจับกุมชายหรือหญิงไทยไม่ทราบชื่อ โดยมีตำหนิรูปพรรณตามภาพถ่ายหรือภาพสเกตช์นั้น ซึ่งในกรณีนี้ พนักงานสอบสวนก็จะแนบภาพถ่ายหรือภาพสเกตช์ของผู้ต้องหาและแบบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดดังกล่าวไปพร้อมกับหมายจับด้วย

แต่อย่างไรก็ดี แนวทางปฏิบัติในการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับดังกล่าวนี้ ไม่มีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการปฏิบัติแต่อย่างใด เป็นเพียงระเบียบและวิธีการปฏิบัติภายในหน่วยงานของพนักงานสอบสวนเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ พนักงานสอบสวนจึงอาจจะไม่แนบบแบบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดไปพร้อมกับหมายจับก็ได้ เนื่องจากกฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ ซึ่งจะส่งผลให้หมายจับในกรณีนี้ กำหนดให้ทำการจับกุมบุคคลที่ไม่ทราบชื่อเท่านั้น โดยไม่มีรายละเอียดอื่นประกอบแต่อย่างใด จึงไม่มีโอกาสที่เจ้าพนักงานจะทำการจับกุมบุคคลดังกล่าวได้เลย หรือถึงแม้ว่าพนักงานสอบสวนจะแนบบแบบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดไปด้วย แต่การกำหนดรูปพรรณของผู้ที่จะถูกจับในแบบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนก็มักจะระบุรูปพรรณเพียงเท่าที่จะทำได้ ซึ่งมักจะไม่มีเฉพาะเจาะจงเท่าที่ควร อีกทั้งไม่จำเป็นต้องครบทั้ง 23 รายการตามแบบดังกล่าวก็ได้ ทั้งที่การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับมีความสำคัญและมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ การที่หมายจับจะต้องมีแบบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดเป็นเอกสารแนบท้ายหมายจับ ยังเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่มิชอบโดยการแก้ไขเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงแบบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดนั้น เพื่อนำไปจับกุมบุคคลที่ไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด เนื่องจากแบบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นเอกสารที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จัดทำขึ้นเอง จึงสามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ง่าย เมื่อนำไปประกอบกับหมายจับที่ระบุให้ทำการจับกุมชายหรือหญิงไทยไม่ทราบชื่อ ก็สามารถใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้บริสุทธิ์ได้เป็นอย่างมาก

จากการศึกษาหมายจับในปัจจุบันพบว่า การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับมีรูปแบบที่ค่อนข้างหลากหลาย โดยมีตัวอย่างดังต่อไปนี้ หมายจับฉบับหนึ่งของศาลกำหนดให้เจ้าพนักงานทำการจับกุม “นายหนองไม่ทราบชื่อและนามสกุลจริง” โดยมีการระบุรูปพรรณในแบบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดว่า “เป็นชาย มีรอยสักที่ไหล่” และหมายจับอีกฉบับกำหนดให้จับกุม “นายดีไม่ทราบชื่อนามสกุลจริง อายุประมาณ 20 ปี” โดยมีการระบุรูปพรรณในแบบตำหนิ

รูปพรรณผู้กระทำความผิดว่า "สูง 170 เซนติเมตร รูปร่างสันทัด ผมหดำ สันจมูกตรง" ซึ่งหมายจับเหล่านี้แม้จะใช้บังคับได้ตามกฎหมาย แต่โอกาสในการจับกุมบุคคลตามหมายจับอย่างถูกต้องน่าจะมีค่อนข้างน้อยด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ด้วยเหตุนี้ ในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานจึงหลีกเลี่ยงที่จะดำเนินการตามหมายจับประเภทที่กำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับด้วยรูปพรรณในกรณีที่ไม่ทราบชื่อ เพราะถ้าหากเกิดการจับกุมผิดพลาดโดยเป็นการจับกุมผู้ที่มีรูปพรรณคล้ายคลึงกับรูปพรรณที่ระบุไว้ในหมายจับ โดยที่บุคคลนั้นไม่ใช่ผู้กระทำความผิดที่แท้จริง บุคคลดังกล่าวก็ย่อมเสื่อมเสียสิทธิเสรีภาพและได้รับความเสียหายหลายประการ นอกจากนี้ ยังส่งผลให้เจ้าพนักงานผู้จับต้องมีความรับผิดชอบตามกฎหมายอีกด้วย

เนื่องจากปัญหาความไม่เฉพาะเจาะจงของการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในกรณีไม่ทราบชื่อนี้เอง จึงทำให้การจับกุมผู้ต้องหาตามหมายจับประเภทนี้ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งส่งผลให้การจับกุมผู้ต้องหาตามหมายจับประเภทนี้ในปัจจุบันจึงมีน้อยมาก ดังจะเห็นได้จากตารางแสดงผลการดำเนินการเกี่ยวกับหมายจับผู้ต้องหาที่ยังไม่รู้จักชื่อ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ตารางแสดงผลการดำเนินการเกี่ยวกับหมายจับผู้ต้องหาที่ยังไม่รู้จักชื่อ
ตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2545 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ.2553

ปีที่ออกหมาย	ยอดหมายจับทั้งหมด	ดำเนินการแล้ว (จับ / ถอนหมาย)	คิดเป็นร้อยละ
2545	91	5	5.49
2546	563	30	5.33
2547	773	29	3.75
2548	1364	46	3.72
2549	1452	45	3.01
2550	1552	51	3.29
2551	1173	45	3.84
2552	1097	86	7.84
2553	734	32	4.36
รวม	8819	369	4.18

ที่มา : กองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

หมายจับที่ไม่มีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอไม่เพียงแต่จะทำให้เจ้าพนักงานไม่สามารถจับกุมผู้ต้องหาในคดีอาญาได้เท่านั้น แต่ยังทำให้เกิดโอกาสที่เจ้าพนักงานจะนำหมายจับดังกล่าวไปทำการจับกุมบุคคลผิดตัว ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้นเป็นอย่างมาก ดังนั้นการออกหมายจับจะต้องกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับอย่างเฉพาะเจาะจง ในลักษณะที่สามารถแยกบุคคลที่จะถูกจับออกจากบุคคลอื่นได้อย่างแน่นอนตามสมควร ทั้งนี้ เพื่อประสิทธิภาพในการจับกุมตัวผู้ต้องหาตามหมายจับ อันเป็นการอำนวยความสะดวกให้ผู้เสียหาย และยังสามารถป้องกันการจับกุมผิดตัว ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้อีกด้วย

5.1.3 ปัญหาการที่กฎหมายไม่ได้กำหนดมาตรการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับที่มีประสิทธิภาพ

ภายหลังจากการจับกุม กฎหมายได้กำหนดหน้าที่ของเจ้าพนักงานไว้หลายขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบ การแสดงหมายจับต่อผู้ถูกจับ การแจ้งสิทธิแก่ผู้ถูกจับ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายไม่ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานมีหน้าที่ในการตรวจสอบว่าบุคคลที่ถูกจับเป็นบุคคลตามที่ปรากฏในหมายจับหรือไม่ เมื่อเจ้าพนักงานใช้ดุลยพินิจในการระบุตัวบุคคลตามหมายจับในชั้นจับกุมแล้ว เจ้าพนักงานก็จะทำการจับกุมและส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีต่อไป โดยไม่มีการตรวจสอบอีกว่าบุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลที่ต้องการตัวตามหมายจับหรือไม่ ไม่ว่าจะในชั้นรับมอบตัวหรือในชั้นสอบสวน ซึ่งส่งผลให้บุคคลที่ถูกจับกุมผิดตัวต้องถูกดำเนินคดีต่อไปตามกฎหมาย ในขณะที่ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงหลบหนีลอยนวล

ในปัจจุบัน มาตรการที่สามารถใช้ในการยืนยันตัวบุคคลได้ก็มีแต่เพียงการชี้ตัวผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 เท่านั้น ซึ่งก็ไม่ได้เป็นบทบัญญัติที่มีวัตถุประสงค์โดยตรงเพื่อการยืนยันตัวบุคคลแต่อย่างใด แต่เป็นไปเพื่อการรวบรวมพยานหลักฐานในการดำเนินคดี อีกทั้งกฎหมายก็ไม่ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานต้องจัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหาในทุกคดีแต่อย่างใด นอกจากนี้ การชี้ตัวยังไม่มีประสิทธิภาพในการยืนยันตัวบุคคลที่ถูกต้องเท่าใดนัก เนื่องจากเป็นเพียงการระบุตัวบุคคลด้วยรูปพรรณซึ่งสามารถเกิดความผิดพลาดได้ง่าย อีกทั้งกระบวนการชี้ตัวของเจ้าพนักงานก็ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติอยู่หลายกรณีอีกด้วย

สำหรับในขั้นตอนการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ มีระเบียบกำหนดว่าในกรณีที่น่าจะปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่ามีการจับกุม สอบสวน หรือฟ้องผู้ต้องหาหรือจำเลยผิดตัว ให้พนักงานอัยการรีบดำเนินการเพื่อสั่งไม่ฟ้อง หรือถอนฟ้องคดีที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นโดยไม่ชักช้า* แต่

* ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2547 ข้อ 63

อย่างไรก็ตาม กว่าที่การดำเนินคดีจะถึงขั้นตอนของพนักงานอัยการ ผู้ต้องหา ก็มักจะถูกควบคุมมา เป็นระยะเวลา นานมากแล้ว

ด้วยเหตุนี้ การที่กฎหมายไม่ได้กำหนดมาตรการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับที่มี ประสิทธิภาพ จึงทำให้บุคคลผู้บริสุทธิ์ที่ถูกจับกุมโดยที่ไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดต้องเสียมเสียด สิทธิและเสรีภาพหลายประการ ซึ่งสร้างความเดือดร้อนเสียหายต่อชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของ บุคคลดังกล่าวเป็นอย่างมาก ดังกรณีศึกษาต่อไปนี้

“ความเป็นมาก่อนการจับผิดตัวเป็นคดีปล้นทรัพย์เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2541 นางสุทธิ ดา ทรงจิตร เข้าแจ้งความกับตำรวจ สภ.อ.ลาดหลุมแก้ว จ.ปทุมธานี ว่าถูกคนร้ายใช้อาวุธปืนยิงชิง ทรัพย์เงินสดและเครื่องประดับมูลค่ากว่าสองแสนบาท โดยก่อนเกิดเหตุ นายอุทัย สมจิตร เพื่อน บ้านอยู่ อ.ลำลูกกา ขับรถพาตนและนายสังวาลย์ สมจิตร พ่อนายอุทัยฯ ไปเลี้ยงฉลองเนื่องจากเพิ่ง ขายที่ดินได้เงินมาหลายแสนบาท เมื่อรถแล่นมาถึง ถ.ลาดหลุมแก้ว ต.หน้าไม้ อ.ลาดหลุมแก้ว มี รถปิกอัพคันหนึ่งแล่นปาดหน้าทำให้ นายอุทัยฯ ต้องจอดรถ จากนั้นคนร้ายเป็นชายถือปืนวิ่งเข้ามา เปิดประตูใช้อาวุธปืนตีศีรษะตน 1 ครั้งจนเลือดอาบ ก่อนแย่งกระเป๋าเงินที่เพิ่งขายที่ดินได้รวมทั้งปลด ทรัพย์สิ้นเครื่องประดับไปอีกจำนวนหนึ่ง ตำรวจ สภ.อ.ลาดหลุมแก้ว เข้ามาสอบสวนเรื่องนี้และ สงสัยว่าอาจจะมีแก๊งเป็นหนอน โดยพุ่งเป้าไปยังนายอุทัยฯ เนื่องจากเป็นคนช่วยติดต่อเรื่องขาย ที่ให้นางสุทธิดาฯ และยังเป็นคนชักชวนให้ไปเลี้ยงฉลองที่ได้เงินค่าที่ดินด้วย จนขากลับก็ถูก คนร้ายขับรถมาดักปล้นอย่างบังเอิญเกินไป นอกจากนี้ คนร้ายยังพุ่งเป้ามายังนางสุทธิดาฯ คน เดียว เหมือนกับรู้ว่า มีเงินสดติดตัวจำนวนมาก ทั้งๆที่ในรถมีคนอยู่ถึง 3 คน แถมยังไม่ทำร้ายสอง พ่อลูกอีกด้วย

ตำรวจแยกสอบสวนพ่อลูกอย่างเคร่งเครียด ซึ่งนายสังวาลย์ฯ สอบแล้วเชื่อว่าไม่มีส่วนรู้ เห็น แต่สำหรับนายอุทัยฯ ลูกชาย หลังโดนค้นไม่นานก็ยอมรับว่าเป็นคนส่งข่าวให้คนร้ายมา ดักปล้นเอง นายอุทัยฯ ชัดทอดว่าเพื่อนที่ลงมือครั้งนี้คือ นายประทวนหรือจุก โปสุวรรณ อยู่ ต.เด่น ใหญ่ อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี ซึ่งเป็นโจรอาชีพก่อคดีมาอย่างโชกโชน ถูกจับกุมคดีปล้นและชิงทรัพย์ มาหลายครั้ง ส่วนอีกคนที่ทำหน้าที่ขับรถปิกอัพให้คือนางทองคำ ครอง เมียนายจุก หลังจากได้ ข้อมูลและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมด ตำรวจก็ออกหมายจับ 2 ตัวเมีย

คดีปล้นนางสุทธิดาฯ ค้างเต็งอยู่ในสำนวนเพราะตำรวจยังตามไม่เจอนายประทวนฯ และ นางทองคำฯ ส่วนนายอุทัยฯ เพื่อนร่วมแก๊งที่โดนจับได้ถูกศาลพิพากษาจำคุก 25 ปี ล่วงถึงปี 2544 ตำรวจกองปราบปรามที่ได้รับคำสั่งให้ตรวจสอบคดีค้างเก่าต่างๆทั่วประเทศหยิบคดีนี้มารู้ใหม่ จากการตามสืบพักใหญ่ก็พบเบาะแส นางทองคำ ครอง พักอาศัยอยู่ที่ ต.กระบกเตี้ย กิ่ง อ.เนิน มะขาม จ.ชัยนาท เจ้าหน้าที่จึงเดินทางไปตรวจสอบและพบว่า นางทองคำ ครอง มาทำไร่อ้อยอยู่ จริงๆ กองปราบฯ เช็คทะเบียนราษฎรดูรายชื่อและใบหน้าพบว่า เป็นคนคนเดียวกัน มั่นใจว่าไม่

พลาดแน่ วันที่ 14 กรกฎาคม 2544 ตำรวจกองปราบฯจำนวนหนึ่งเข้าจับกุมนางทองคำ ครอง อายุ 47 ปี ขณะทำงานอยู่ในไร่อ้อย คุณตัวมาสอบสวนให้การปฏิเสธว่าไม่เกี่ยวข้องกับคดีปล้นเมื่อปี 2541 และยืนยันว่าไม่เคยรู้จักกับนายประทวนฯหรือจุกที่ตำรวจบอกว่าเป็นสามีเลย โดยสามีของเธอชื่อนายแกละ คู่ทอง อายุ 59 ปี แต่งงานกันมานานแล้วและมีคนเดียวเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ทั้งชื่อและนามสกุลตรงกับคนร้ายตามหมายจับ กองปราบฯจึงส่งตัวให้ตำรวจ สภ.อ.ลาดหลุมแก้ว ดำเนินคดี

ตำรวจห้องที่ก็สอบสวนก่อนส่งให้อัยการพิจารณาสั่งฟ้องและคัดค้านการประกันตัวผู้ต้องหาโดยอ้างว่าน่าจะมีพฤติกรรมหลบหนี จุดที่น่าสนใจก็คือคดีนี้ตำรวจที่รับผิดชอบในช่วงที่เกิดเรื่องใหม่ๆโยกย้ายไปหมดแล้ว โดยเฉพาะพ.ต.ท.สมบัติ สระแก้ว อดีตสวส.สภ.อ.ลาดหลุมแก้ว เจ้าของคดีที่รู้รายละเอียดทั้งหมดก็ย้ายไปปรับตำแหน่งที่โรงพักอื่น ระหว่างที่ตำรวจดำเนินคดีนั้น นายแกละฯสามี พยายามช่วยเหลือทุกทางรวมทั้งบรรดากำนัน-ผู้ใหญ่บ้านถึง 15 ห้องที่ออกมารับรองความประพฤติของนางทองคำ ครอง ว่าไม่เคยมีประวัติเสียหายแต่ก็ไม่มีผลอะไร นางทองคำฯถูกส่งตัวเข้าเรือนจำ จ.ปทุมธานี ระหว่างการพิจารณาคดี

คดีนี้ผ่านมามากกว่าหนึ่งปี ตำรวจ สภ.อ.ลาดหลุมแก้ว ก็ได้เบาะแสเพิ่มเติมถึงนายประทวนฯ ผู้ต้องหาคนเดียวที่หลบหนีในคดีนี้ โดยได้รับการประสานจาก สภ.อ.เดิมบางนางบวช จ.สุพรรณบุรี ว่าได้ยึดปิกอัพยี่ห้อนิสสัน ทะเบียน น-3284 อุทัยธานี ซึ่งเป็นพาหนะที่นายประทวนฯ ก่อคดีฆ่าหั่นศพ ตำรวจ สภ.อ.เดิมบางนางบวชทราบว่าเป็นผู้ต้องหาตามหมายจับของตำรวจ สภ.อ.ลาดหลุมแก้วจึงแจ้งมาให้ไปตรวจดูว่าจะเป็นปิกอัพคันเดียวกับที่ก่อเหตุปล้นนางสุทธิดาฯเมื่อปี 2541 หรือไม่ เมื่อเจ้าหน้าที่เดินทางไปตรวจสอบพบว่าเป็นรถคันเดียวกัน จึงอายัดไว้ก่อนเพราะเป็นหลักฐานที่จะใช้มัดตัวผู้ต้องหาในศาล แต่สิ่งที่ทำให้ตำรวจ สภ.อ.ลาดหลุมแก้วต้องตะลึงเพราะชื่อเจ้าของรถคือนางทองคำ คำลาย หรือนางทองคำ ครองเมียนายประทวนฯ ระบุว่าอยู่บ้านเลขที่ 107 ต.หนองจอก อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี จะไม่ตะลึงได้อย่างไรเพราะชื่อเหมือนผู้ต้องหาที่จับได้เมื่อปีที่แล้ว แต่ที่อยู่ไม่ตรงกันและตำรวจ สภ.อ.เดิมบางนางบวชระบุว่า นางทองคำฯ เมียนายประทวนฯ ตำรวจกำลังตามประกบอยู่ในฐานะเจ้าของรถที่คนร้ายนำมาก่อคดี

พ.ต.อ.สุรพล วิถีนัน ผกก.สภ.อ.ลาดหลุมแก้ว สั่งการให้ชุดสืบสวนและปราบปรามเข้าไปสืบสวนคดีนี้ใหม่ เพราะสงสัยว่านางทองคำ ครอง ที่จับได้เมื่อปีที่แล้วและยื่นกรานปฏิเสธมาตลอดจะเป็นการจับผิดตัว เพียงไม่นานตำรวจ สภ.อ.ลาดหลุมแก้วก็แทบช็อกเมื่อเช็คได้ว่านางทองคำ ครองเมียนายจุก ยังพักอยู่ที่บ้านตามปกติ จึงเข้าควบคุมตัวเอาไว้และพามาสอบสวนจากการสอบประวัติพบว่านางทองคำฯคนนี้แต่เดิมนามสกุลคำลาย ไม่ได้ใช้นามสกุล “ครอง” แต่เพราะแต่งงานกับนายกวย ครอง จึงเปลี่ยนนามสกุลตามสามี ต่อมาเลิกกันและมาอยู่กินกับนายจุกฯ แต่ยังใช้นามสกุลของสามีเก่า

ในขณะที่นางทองคำที่โดนจับเมื่อปีที่แล้วใช้นามสกุล “ครคง” มาตั้งแต่แรกแล้ว พยานหลักฐานต่างๆชัดเจนว่านางทองคำ ค่ำลาย หรือ ครคงนี้เป็นคนร้ายตัวจริง ส่วนนางทองคำ ครคงที่โดนจับเมื่อปีที่แล้วไม่มีส่วนเกี่ยวข้องอะไรเลย แต่ที่ช่วยเพราะดันมีชื่อ-นามสกุล และอายุก็ใกล้เคียงกับคนร้ายตามหมายจับ ต่อมานางทองคำ ครคง แพะที่ติดคุกฟรีนานกว่าหนึ่งปีก็ได้รับอิสรภาพเป็นการชั่วคราว เมื่อตำรวจ สภ.อ.ลาดหลุมแก้วคุมตัวนางทองคำฯ โจรตัวจริงมาแสดงต่อศาลว่าเป็นการจับคนร้ายผิดตัว แต่เพราะคดีนี้ยังอยู่ในระหว่างการพิจารณา เบื้องต้นศาลจึงอนุญาตให้ประกันตัวผู้ต้องหาทันที

ส่วนนางทองคำโจรตัวจริง ตำรวจยังทำอะไรไม่ได้เพราะหมายจับเก่าถูกล้างไปหมดตามระเบียบใหม่ที่หมายจับจะออกโดยศาลเท่านั้น แม้ต้องปล่อยตัวไปแต่ก็ส่งเจ้าหน้าที่ประกบตลอด 24 ชั่วโมง หากมีหมายศาลก็สามารถจับกุมได้ทันที นางทองคำฯแพะที่ติดคุกฟรีนับปีถึงกับรำให้เมื่อได้อิสรภาพคืนมา แต่สภาพที่ออกจากเรือนจำสามีแทบจำไม่ได้เพราะน้ำหนักลดฮวบนับสิบกิโลจากความทุกข์ทรมานและเคร่งเครียดในคุก สองสามีภรรยาเข้าร้องเรียนหลายหน่วยงานเพื่อให้ตำรวจแห่งชาติชดเชยสิ่งที่สูญเสียไป ไม่ว่าจะเป็นอิสรภาพหรือทรัพย์สินต่างๆที่นายแกละฯ สามีนางทองคำฯต้องขายทั้งที่นาและอื่นๆมาสู้คดีให้เมีย

ขณะเดียวกัน พล.ต.อ.สันต์ ศรุตานนท์ ผบ.ตร. สั่งการให้เจ้าตำรวจเข้าสอบสวนเรื่องนี้รวมทั้งส่ง พล.ต.ต.พงศพัศ พงษ์เจริญ โฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มาช่วยเหลือนางทองคำฯ ในเบื้องต้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องค่าใช้จ่ายและความสะดวกในด้านอื่นๆ ส่วนของคดีนี้นายรัชพงศ์ วิสุทธรังวร ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจ.ปทุมธานี แนะนำให้อัยการถอนฟ้องโดยระบุว่าเป็นการจับผิดตัว แต่หากมีปัญหาในเรื่องพยานหลักฐานศาลก็จะเร่งพิจารณาคดีนี้ให้เร็วที่สุดและจะพิพากษายกฟ้องจำเลย ด้านอัยการก็ยืนยันว่าหากมีหลักฐานชัดเจนว่าเป็นการจับผิดตัวก็พร้อมจะถอนฟ้องแต่ต้องส่งเรื่องให้อัยการสูงสุดพิจารณาด้วย

อย่างไรก็ตาม จุดโศกเรื่องนี้มุ่งเป้ามายังตำรวจมากกว่า โดยผู้เกี่ยวข้องคือกองปราบปราม และสภ.อ.ลาดหลุมแก้ว พ.ต.อ.ประยงค์ ลาเสือ ผกก.1 ป. ออกมาระบุว่าหน้าที่ของกองปราบฯคือจับกุมผู้ต้องหาตามหมายจับเท่านั้น และเมื่อจับได้และสอบถามว่าเป็นบุคคลที่ชื่อนางทองคำ ครคงหรือไม่ เมื่อนางทองคำฯยืนยันว่าใช่ ตำรวจก็แจ้งข้อหาและคุมตัวส่งห้องที่ ซึ่งทั้งหมดหน้าที่แค่นั้น เพราะการสอบสวนพยานหลักฐานต่างๆเป็นหน้าที่ของ สภ.อ.ลาดหลุมแก้ว ในขณะที่ห้องที่อ้างว่าเมื่อกองปราบฯส่งตัวมาก็คิดว่าใช่คนร้ายเนื่องจากมีชื่อ-นามสกุลตรงกันจึงส่งฟ้องไปประกอบกับเจ้าทุกข์ชี้ตัวยืนยันด้วย

งานนี้สรุปแล้วต้องบอกคำเดียวว่าผิดพลาดและหละหลวมทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นคนจับ คนสอบสวน หรือแม้แต่พยานที่ชี้ตัว ทุกฝ่ายคงต้องหาทางชดใช้ให้แพะรายนี้อย่างเต็มความสามารถเพื่อยุติปัญหาแต่เนิ่นๆ เพราะปัจจุบันรัฐธรรมนูญเปิดโอกาสให้แพะสามารถฟ้องร้องทั้งทางอาญา

และแพ่งกับเจ้าหน้าที่ที่ทำผิดพลาดแบบนี้ได้แล้ว จะว่าไปแล้วการชดใช้ให้แพะรายนี้ ถือว่าเป็นการไถ่โทษไปในตัวที่ทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องติดคุกนานเป็นปีๆ”⁴

กรณีตัวอย่างนี้ แสดงให้เห็นถึงปัญหาทั้งการที่หมายจับออกมาโดยไม่มี ความเฉพาะเจาะจงในการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับ จนทำให้เจ้าพนักงานจับบุคคลที่มีชื่อซ้ำกันกับ บุคคลที่กำหนดไว้ในหมายจับ อีกทั้งไม่มีมาตรการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ จึงทำให้เกิดความผิดพลาดดังกล่าวขึ้น ซึ่งส่งผลให้ผู้ถูกจับต้องถูกดำเนินคดี และได้รับความเสียหายหลายประการ ดังนั้น จึงควรมีการกำหนดมาตรการยืนยันตัวบุคคล ภายหลังการจับที่มีประสิทธิภาพขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผู้ถูกจับอ้างว่าตนไม่ใช่บุคคลตาม หมายจับ อันจะเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้เป็นอย่างดี

5.1.4 ปัญหาการชี้ตัวผู้ต้องหา

การชี้ตัวผู้ต้องหาโดยผู้เสียหายหรือพยานถือว่าเป็นพยานหลักฐานอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินคดีอาญา โดยมีลักษณะเป็นการที่ผู้เสียหายหรือพยานอ้างว่าสามารถ จดจำผู้ต้องหาได้ ซึ่งในกรณีที่ผู้เสียหายหรือพยานรู้จักกับผู้ต้องหามาก่อนการกระทำความผิด เกิดขึ้น ความน่าเชื่อถือในการชี้ตัวก็จะมีค่อนข้างมาก แต่เนื่องจากการกระทำความผิดร้ายแรง ส่วน ใหญ่ ผู้เสียหายหรือพยานมักจะไม่ได้รู้จักกับผู้ต้องหามาก่อน ปัญหาในเรื่องความน่าเชื่อถือของการชี้ ตัวจึงมีโอกาสเกิดขึ้นได้มาก

เมื่อมีการจับกุมตัวผู้ต้องหาตามหมายจับ พนักงานสอบสวนก็มักจะจัดให้มีการชี้ตัว ผู้ต้องหาโดยผู้เสียหายหรือพยาน เนื่องจากเป็นวิธีการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับวิธีเดียวที่ได้ บัญญัติไว้ในกฎหมาย นอกจากนี้ การชี้ตัวยังเป็นกรรวบรวมพยานหลักฐานอย่างหนึ่งในชั้น สอบสวนที่สามารถใช้ในการพิจารณาคดีในชั้นศาลได้อีกด้วย อย่างไรก็ตาม แม้ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 จะได้บัญญัติในเรื่องการชี้ตัวผู้ต้องหาเอาไว้ แต่กฎหมายก็ ไม่ได้บังคับให้พนักงานสอบสวนต้องจัดให้มีการชี้ตัวทุกคนดี โดยศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นดุลยพินิจ ของพนักงานสอบสวนที่จะจัดให้มีการชี้ตัวหรือไม่ก็ได้ เพียงแต่ว่าหากจัดให้มีการชี้ตัวก็ต้อง ดำเนินการตามที่กฎหมายบัญญัติ ดังนั้น หากพนักงานสอบสวนไม่ทำการยืนยันตัวบุคคลภายหลัง การจับโดยการชี้ตัว กรณีนี้ก็ไม่ได้ถือว่าการสอบสวนโดยมิชอบแต่อย่างใด

การที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติอย่างชัดเจนถึงหลักเกณฑ์และวิธีการในการชี้ตัวผู้ต้องหา ทำให้ไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนและเป็นธรรมต่อผู้ต้องหาเท่าที่ควรเมื่อเทียบกับกระบวนการ รวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนวิธีอื่น เช่น การถามปากคำ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้การชี้

⁴ อาชญาชาวสด, “อาชญากรรม,” มติชนสุดสัปดาห์ (23 - 29 ธันวาคม 2545)

ตัวผู้ต้องหาในคดีอาญายังมีข้อบกพร่องอยู่มาก ซึ่งทำให้ความเป็นธรรมในการชี้ตัวต้องเสียไป จนในบางครั้งส่งผลให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกตัดสินลงโทษโดยไม่ได้กระทำผิด เนื่องจากศาลนำเอาผลการชี้ตัวผู้ต้องหามาเป็นพยานหลักฐานสำคัญในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยสาเหตุของปัญหาในการชี้ตัวสามารถแบ่งได้เป็นสองปัจจัยนั่นก็คือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหายหรือพยาน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการชี้ตัวผู้ต้องหา

1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหายหรือพยาน

นักจิตวิทยาค้นพบว่าความทรงจำของมนุษย์แบ่งออกเป็นสามขั้นตอน⁵ ขั้นตอนแรก คือ การรวบรวมความทรงจำ (Acquisition) ซึ่งเป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเหตุการณ์ มาประมวลผลเพื่อการรวบรวมความทรงจำ ซึ่งขั้นตอนนี้อาจมีปัจจัยในเรื่องความสนใจ ความคาดหวัง แสงสว่าง ระยะทาง อารมณ์ และปัจจัยอื่นที่ควบคุมประเภท ขนาด และความแม่นยำของปัจจัยเหล่านี้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการรวบรวมความทรงจำในขั้นตอนนี้ได้

ประจักษ์พยานในคดีอาญามักจะประสบเหตุการณ์ในสถานการณ์ที่ไม่เอื้อต่อการรวบรวมความทรงจำที่ดีเท่าใดนัก เนื่องจากเหตุการณ์มักจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและไม่คาดคิด ด้วยเหตุนี้จึงมักพุ่งความสนใจไปที่สิ่งของบางอย่าง เช่น อาวุธของคนร้าย มากกว่าความทรงจำในภาพรวม เช่น รูปร่างหน้าตาหรือใบหน้าของคนร้าย เช่น ในขณะที่เกิดเหตุปล้น คนร้ายใช้อาวุธปืนส่ายไปมา ผู้เสียหายและพยานย่อมตกใจกลัว ประกอบกับคนร้ายใช้เวลาเพียงเล็กน้อยในการปล้น โอกาสที่จะเห็นหน้าคนร้ายจึงมีน้อยมาก* หรืออาจเกิดจากปัจจัยภายนอก ซึ่งก็ได้แก่สภาพแวดล้อมหรือระยะเวลา เช่น ในขณะที่เกิดเหตุเป็นเวลาากลางคืน สถานที่เกิดเหตุอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่และเป็นบริเวณที่รก มีข้อสงสัยว่าจะไม่มีแสงสว่างเพียงพอจะทำให้เห็นคนร้ายชัดเจนจนพอจำหน้าได้ การชิงทรัพย์เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เกิดเหตุแล้วผู้เสียหายพบจำเลยต้องใช้เวลาสังเกตอยู่หลายวันจึงแน่ใจว่าเป็นคนร้ายและจึงแจ้งตำรวจจับ จึงไม่น่าเชื่อว่าจำได้**

นอกจากนี้ ความชัดเจนในการเห็น ความสำคัญของเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความสนใจ สิ่งเหล่านี้ก็อาจส่งผลต่อการชี้ตัวได้ เช่น พยานพบเห็นคนร้ายในขณะที่ตนกำลังวิ่งหนีจากอันตราย การยืนยันตัวบุคคลจึงอาจจะเกิดความผิดพลาดได้ หรือในบางครั้งแม้พยานจะมีโอกาสในการใช้ความสังเกตและมีความสามารถในการสังเกต แต่ก็ยังมีโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดได้เช่นกัน เช่น พยานนั่งไปในกระบะท้ายรถยนต์ขนาดหกล้อซึ่งแล่นไปตามถนนลูกรังด้วยความเร็วเกือบ 100 กิโลเมตรต่อชั่วโมง มีฝุ่นฟุ้งกระจายเต็มท้ายรถที่แล่นไป คนร้ายขับรถจักรยานยนต์ตามหลังรถที่

⁵ Gary L. Wells, *Eyewitness Identification: Psychological Aspects* [Online], 2 November 2010. Available from: <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3403000117.html>

* คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2416/2533

** คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 123/2535

พยานนั้น ดังนี้ โอกาสที่พยานจะมองฝ่าละอองฝุ่นที่ฟุ้งกระจายเต็มทำยรถที่ตนนั่งไปถึงขนาดเห็นหน้าคนร้ายได้ชัดเจนนั้น ย่อมไม่มีทางเป็นไปได้ ยิ่งเป็นคนที่ไม่รู้จำกันมาก่อน ประกอบกับมีช่วงเวลาเพียง 5 นาที ความเป็นไปไม่ได้ยิ่งมีมากขึ้นไปอีก จึงไม่น่าเชื่อว่าพยานจะจำคนร้ายได้*

ขั้นตอนที่สอง คือ การเก็บความทรงจำ (Retention) ข้อมูลที่ได้รวบรวมในขั้นตอนการรวบรวมความทรงจำจะถูกเก็บเอาไว้เพื่อใช้ในภายหลังต่อไป ซึ่งนักจิตวิทยาค้นพบว่าความทรงจำมักจะเลือนลางไปอย่างรวดเร็วในระยะแรก แต่จะค่อยๆ เลือนลางไปอย่างช้าๆ ในเวลาต่อมา โดยความทรงจำในช่วงหลังที่ค่อยๆ เลือนลางไปนี้มักจะไปผสมปนไปกับความทรงจำที่ได้รับเข้ามาใหม่ในภายหลัง จึงมักทำให้ประจักษ์พยานเกิดความสับสนว่าสิ่งใดเป็นเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในคดีกันแน่ นอกจากนี้ ความสามารถในการเก็บความทรงจำของแต่ละบุคคลยังไม่เท่ากันอีกด้วย บางคนอาจจำบางเรื่องได้ดีในขณะที่อีกคนจำไม่ได้ เป็นต้น

ขั้นตอนสุดท้าย คือ ขั้นตอนการเรียกคืนความทรงจำ (Retrieval) ซึ่งเป็นกระบวนการระลึกและเรียกคืนความทรงจำที่ได้เก็บรวบรวมเอาไว้ โดยการกำหนดช่วงเวลาที่ต้องการให้ประจักษ์พยานเรียกคืนความทรงจำกลับมา หรือเป็นการแสดงสิ่งของหรือบุคคล เช่น ผู้ต้องหา เพื่อให้ประจักษ์พยานตรวจสอบยืนยันว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์ตามความทรงจำของตนหรือไม่ ปัญหาในขั้นตอนการรวบรวมความทรงจำนี้มักส่งผลสองประการ ประการแรก คือ การที่ไม่สามารถเรียกคืนความทรงจำเพื่อยืนยันตัวบุคคลได้ ส่วนอีกประการหนึ่ง คือ การเรียกคืนความทรงจำที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งส่งผลให้พยานผู้นั้นชี้ตัวบุคคลที่ไม่ได้กระทำความผิด ด้วยเหตุนี้ จึงพบว่าปัญหาเกี่ยวกับความทรงจำไม่ว่าในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งจากสามขั้นตอนเหล่านี้ สามารถทำให้เกิดการชี้ตัวผู้ต้องหาผิดตัว (Misidentification) ได้ทั้งสิ้น

แม้ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการชี้ตัวผู้ต้องหาเอาไว้ แต่ก็พบว่าในหลายกรณี เจ้าพนักงานไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การชี้ตัวที่ได้วางไว้โดยเคร่งครัดแต่อย่างใด โดยเจ้าพนักงานมักจะกระทำการในเชิงให้คำแนะนำแก่ผู้เสียหายหรือพยานในการชี้ตัว เช่น การชี้ตัวโดยให้ผู้ต้องหาสวมกุญแจมือเพียงคนเดียว พยานจึงมักจะไม่ใช่ความทรงจำของตนเองอย่างแท้จริงในการชี้ตัว ซึ่งในหลายครั้งก็ทำให้พยานชี้ตัวบุคคลที่ไม่ได้กระทำความผิด อีกทั้ง การจับกุมบุคคลตามหมายจับในบางกรณีอาจจะใช้เวลานานจนทำให้ความทรงจำของพยานเลอะเลือนไป ไม่มีความถูกต้องแม่นยำเท่าที่ควร เมื่อเจ้าพนักงานร้องขอให้พยานทำการชี้ตัวผู้ต้องหาที่ถูกจับตามหมายจับ ก็อาจจะทำให้ประจักษ์พยานเกิดความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตนในการชี้ตัวถึงแม้ว่าความทรงจำจะไม่ชัดเจน ด้วยเหตุนี้ จึงก่อให้เกิดปัญหาการชี้ตัวบุคคลที่ไม่ได้กระทำความผิดได้เช่นกัน

* คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 297/2533

นอกจากนี้ ในขณะที่เกิดการกระทำความผิดขึ้น พบว่าประจักษ์พยานมักจะให้ความสำคัญกับอาวุธมากกว่าตัวบุคคลที่ถืออาวุธ (Weapon Focus) ทำให้การจดจำใบหน้าของผู้กระทำความผิดไม่มีความแม่นยำเท่าที่ควร จึงทำให้ประสิทธิภาพในการชี้ตัวลดน้อยลงเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมภายนอก เช่น แสงสว่าง เสียง ความพลุกพล่านสับสนของผู้คน ยังมีส่วนทำให้ความทรงจำของพยานไม่แม่นยำเท่าที่ควรอีกด้วย นอกเหนือไปจากนั้น ความสนใจในเหตุการณ์ของบุคคลต่างประเภท เช่น เพศ วัย อาชีพ หรือลักษณะนิสัยของบุคคลที่แตกต่างกัน ยังเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อความทรงจำในการชี้ตัวอีกด้วย

2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการชี้ตัวผู้ต้องหา

นอกเหนือไปจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหายหรือพยานในการชี้ตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความทรงจำซึ่งมีผลกระทบต่อความถูกต้องแม่นยำในการชี้ตัวผู้ต้องหาแล้ว ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการชี้ตัวก็มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อการใช้ตัวผู้ต้องหาด้วยเช่นกัน โดยสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประการ คือ การให้คำแนะนำต่อพยานก่อนการชี้ตัว ขั้นตอนและวิธีการในการชี้ตัว และพฤติกรรมของเจ้าพนักงานระหว่างการชี้ตัว⁶

การให้คำแนะนำต่อพยานก่อนการชี้ตัวมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพของการชี้ตัวเป็นอย่างมาก เนื่องจากในการชี้ตัวพยานมักจะเลือกชี้ตัวบุคคลที่ตนคิดว่าเหมือนกับคนร้ายมากที่สุดตามความทรงจำของตน ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้จะไม่เป็นผลเสียแต่อย่างใดถ้ามีผู้กระทำความผิดตัวจริงอยู่ร่วมในการชี้ตัวด้วย แต่ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงไม่ได้อยู่ร่วมในการชี้ตัว การกระทำในลักษณะนี้จะมีผลเสียอย่างมาก เนื่องจากพยานจะเลือกชี้ตัวบุคคลที่มีหน้าตาเหมือนกับคนร้ายที่สุดในกลุ่มคนที่นำมาชี้ตัว

ดังนั้น ก่อนการชี้ตัว เจ้าพนักงานจะต้องแนะนำผู้ชี้ตัวก่อนว่าคนร้ายอาจจะไม่อยู่ในกลุ่มคนที่ถูกนำมาชี้ตัวก็ได้ ซึ่งนอกจากจะช่วยป้องกันไม่ให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกชี้ตัวแล้ว ยังช่วยเพิ่มความถูกต้องในการชี้ตัวอีกด้วย แต่เมื่อพิจารณาจากประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีในเรื่องของการชี้ตัวแล้ว ไม่พบว่ามีข้อกำหนดให้เจ้าพนักงานจะต้องแจ้งเตือนผู้ทำการชี้ตัวถึงเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด โอกาสเกิดการชี้ตัวผิดพลาดในปัจจุบันจึงมีค่อนข้างมาก

ขั้นตอนและวิธีการในการชี้ตัวก็มีความสำคัญต่อการชี้ตัวที่ถูกต้องเช่นกัน โดยการใช้ตัวจะต้องจัดบุคคลไม่น้อยกว่า 5 คนขึ้นไปเข้าร่วมในการชี้ตัว โดยเจ้าพนักงานจะต้องจัดบุคคลที่มีเพศ รูปร่าง ขนาดร่างกาย อายุ และการแต่งกายที่คล้ายคลึงกันกับคนร้ายจากคำให้การของผู้เสียหายหรือพยานเข้าร่วมทำการชี้ตัว โดยต้องไม่จัดให้บุคคลอื่นที่มีลักษณะแตกต่างกับผู้ต้องหา มากจนเกินไปเข้าร่วมในการชี้ตัว ทั้งนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ทำการชี้ตัวใช้ความแตกต่างนั้นเป็นตัวเลือกในการชี้ตัวแทนการใช้ความทรงจำที่แท้จริงของตน

⁶ Ibid.

นอกจากนี้ การชี้ตัวไม่ควรจะทำขึ้นในลักษณะที่เป็นการให้ผู้ชี้ตัวได้เห็นบุคคลที่เข้าร่วมในการชี้ตัวพร้อมกันหมดในคราวเดียว (Simultaneous Procedure) เนื่องจากการให้พยานเห็นทุกคนในคราวเดียวจะทำให้ผู้ชี้ตัวเลือกชี้ตัวบุคคลที่เหมือนกับคนร้ายมากที่สุดแทนการใช้ความทรงจำของตนอย่างแท้จริง ในขณะที่การชี้ตัวแบบให้เห็นทีละคน (Sequential Procedure) จะทำให้ผู้ชี้ตัวพิจารณาบุคคลแต่ละคนอย่างละเอียดขึ้น เนื่องจากไม่แน่ว่าบุคคลที่ยังไม่เห็นจะมีรูปร่างลักษณะอย่างไร ด้วยเหตุนี้ จึงไม่ทำให้พยานเลือกชี้บุคคลที่เหมือนคนร้ายมากที่สุด แต่จะต้องใช้ความทรงจำของตนอย่างแท้จริง ซึ่งจะช่วยเพิ่มความถูกต้องในการชี้ตัวได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม พบว่าแนวทางการปฏิบัติของเจ้าพนักงานในปัจจุบันยังใช้การชี้ตัวพร้อมกันทั้งหมดในคราวเดียวอยู่ ซึ่งทำให้ประสิทธิภาพในการชี้ตัวลดลงเป็นอย่างมาก

ปัจจัยประการสุดท้าย คือ พฤติกรรมของเจ้าพนักงานระหว่างการชี้ตัว โดยระหว่างการชี้ตัวเจ้าพนักงานจะต้องมีความเป็นกลางและเป็นธรรมอย่างแท้จริง ดังนั้น จึงไม่ควรให้เจ้าพนักงานผู้ทราบอยู่แล้วว่าบุคคลที่เข้าร่วมการชี้ตัวคนใดเป็นผู้ต้องหา เป็นผู้จัดให้มีการชี้ตัว (Double-Blind Lineup) โดยควรให้เจ้าพนักงานอื่นเป็นผู้จัดให้มีการชี้ตัวแทน และในระหว่างการชี้ตัว เจ้าพนักงานไม่ควรให้มีการสนทนาระหว่างพยานและเจ้าพนักงานโดยไม่จำเป็น เพื่อให้ผู้ชี้ตัวได้ใช้ความทรงจำของตนอย่างแท้จริงในการชี้ตัวโดยไม่ได้รับการบงกชจากภายนอก แต่อย่างไรก็ตาม การชี้ตัวในปัจจุบันมักจะกระทำโดยพนักงานสอบสวนเจ้าของคดี ซึ่งเป็นผู้ทราบดีอยู่แล้วว่าใครคือผู้ต้องหา การชี้ตัวจึงอาจเกิดความไม่เป็นธรรมได้

นอกเหนือไปจากนั้น เจ้าพนักงานผู้จัดให้มีการชี้ตัวจะต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นเชิงแนะนำแก่พยานให้ทำการชี้ตัวผู้ต้องหา เพราะจะส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้ชี้ตัว การจัดให้มีบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่เจ้าพนักงานมาเป็นผู้สังเกตการณ์ในการชี้ตัว เช่น ทนายความ ก็น่าที่จะทำให้การชี้ตัวเป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การชี้ตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาทุกครั้งควรจัดให้มีการบันทึกภาพเพื่อให้สามารถตรวจสอบความถูกต้องของกระบวนการได้ในภายหลัง โดยมีตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่แสดงถึงการกระทำในเชิงแนะนำของเจ้าพนักงานในการชี้ตัวผู้ต้องหาดังต่อไปนี้

“การที่ผู้เสียหายชี้ตัวจำเลยในชั้นสอบสวนซึ่งจำเลยมิได้โต้แย้งประการใด แม้ขณะที่ยื่นเข้าแถวให้ชี้ตัว จำเลยมีผ้าพันแผลที่แขนซ้ายต่างจากคนอื่นๆ เมื่อไม่ปรากฏว่ามีการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบล่วงหน้าก่อนว่าจำเลยมีผ้าพันแผลดังกล่าว จะตั้งข้อสงสัยเอาเป็นพิรุธย่อมจะไม่ได้ เพราะมีข้อแตกต่างอื่นๆ อีกหลายประการระหว่างจำเลยกับคนอื่นๆ เช่น เสื้อผ้าและรูปร่างผิวพรรณ ซึ่งถ้าจะแจ้งให้ผู้เสียหายรู้ว่าจำเลยคือคนไหนยอมทำได้อยู่แล้ว ข้อที่มีผ้าพันแผล

ดังกล่าว จึงไม่มีเหตุผลเพียงพอที่จะไม่เชื่อถือการชี้ตัวจำเลย”* ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษาศาลฎีกา ผู้เขียนเห็นว่าการให้จำเลยใส่ผ้าพันแผลแต่เพียงผู้เดียวในการชี้ตัว น่าจะเป็นการกระทำในเชิงแนะนำของเจ้าพนักงานที่ส่งผลทำให้ผู้เสียหายสามารถชี้ตัวผู้ต้องหาได้อย่างถูกต้อง โดยไม่ได้ใช้ความทรงจำของตนอย่างแท้จริงแต่อย่างใด

“การที่ผู้เสียหายชี้ตัวจำเลยได้ถูกต้องเพราะได้พิจารณารูปถ่าย หน้าตาผิวพรรณและความยาวของผมแล้ว จึงลงความเห็นจำเลยเป็นคนร้าย เช่นนี้ การชี้ตัวมิได้มาจากการจำคนร้ายได้แม่นยำแน่นอน แต่เป็นการพินิจพิจารณาเชื่อมโยงลักษณะของคนร้ายที่ได้เห็นกับลักษณะของจำเลยมาเปรียบเทียบกัน คำเบิกความของผู้เสียหายที่ว่าจำจำเลยได้ จึงไม่มีน้ำหนักเพียงพอที่จะรับฟังว่าจำเลยได้กระทำความผิด”** อีกรกรณีหนึ่งคือ “หลังเกิดเหตุประมาณ 2 เดือนมีเจ้าพนักงานตำรวจมาสอบถามผู้เสียหายถึงเรื่องที่ถูกคนร้ายชิงทรัพย์แล้วให้ไปดูตัวและชี้คนร้ายผู้เสียหายชี้ว่าจำเลยเป็นคนร้าย แต่ปรากฏว่าเจ้าพนักงานตำรวจได้ให้ผู้เสียหายแอบดูจำเลยที่มานในห้องพนักงานสอบสวนก่อนการชี้ตัว เช่นนี้ จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานมาลงโทษจำเลยไม่ได้”***

คำพิพากษาศาลฎีกาอีกรกรณีหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการกระทำในเชิงแนะนำของเจ้าพนักงาน ก็คือ “คำเบิกความของผู้เสียหายที่อ้างว่าจำหน้าจำเลยซึ่งเป็นคนร้ายที่ข่มขืนกระทำชำเราตนเป็นคนที่สองได้ ชัดกับคำเบิกความของพนักงานสอบสวนที่ว่าผู้เสียหายแจ้งว่าจำหน้าคนที่ข่มขืนไม่ได้ และไม่รู้จักชื่อ ส่วนที่ผู้เสียหายชี้ตัวจำเลยได้ถูกต้องนั้น ก็เพราะผู้บังคับบัญชาของจำเลยนำจำเลยออกมาให้ผู้เสียหายชี้ตัวเพียงคนเดียว เมื่อจำเลยให้การปฏิเสธตลอดมาตั้งแต่ชั้นสอบสวนจนชั้นศาล พยานหลักฐานใจทักจึงมีเหตุควรสงสัยว่าจำเลยเป็นคนร้ายที่ร่วมกับพวกข่มขืนกระทำชำเราผู้เสียหายจริงหรือไม่”****

อย่างไรก็ตาม ข้อกำหนดที่ควรได้รับการแก้ไขเหล่านี้ยังไม่มีกำหนดไว้ในประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีแต่อย่างใด อีกทั้งไม่มีการบัญญัติไว้เป็นกฎหมาย ความผิดพลาดซึ่งนำไปสู่การชี้ตัวผู้บริสุทธิ์จึงมีโอกาสเกิดขึ้นได้สูง ด้วยเหตุที่ปัญหาการชี้ตัวในปัจจุบันยังไม่ได้รับการแก้ไข ดังนั้น จึงควรมีมาตรการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับรูปแบบอื่นที่มีความถูกต้องแม่นยำมากกว่าการชี้ตัวผู้ต้องหาด้วยผู้เสียหายหรือพยานแต่เพียงอย่างเดียว เช่น การตรวจลายพิมพ์นิ้วมือหรือการตรวจลายพิมพ์ดีเอ็นเอ ทั้งนี้ เพื่อให้การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับเป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

* คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 77/2532

** คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2853/2530

*** คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4623/2530

**** คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 149/2540

5.2 วิเคราะห์การออกหมายจับ

ในประเทศสหรัฐอเมริกา การออกหมายจับจะต้องมีองค์ประกอบทั้งสิ้น 3 ประการ ประการแรก คือ หมายจับจะต้องออกโดยมีเหตุอันสมควร (Probable Cause) ประการที่สอง คือ หมายจับจะต้องออกโดยผู้ออกหมายที่เป็นกลางและอิสระ (Neutral and Detached Magistrate) และประการที่สาม คือ หมายจับจะต้องมีความเฉพาะเจาะจง (Particularity) ซึ่งองค์ประกอบในเรื่องความเฉพาะเจาะจงนี้ มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับ (Designation of person to be arrested)

รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4 (The Fourth Amendment) เป็นบทบัญญัติสำคัญในกฎหมายสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับ ซึ่งจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญดังกล่าวทำให้พบหลักการสำคัญว่า การออกหมายจับตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาจะต้องระบุอย่างเฉพาะเจาะจงถึงบุคคลที่จะถูกจับ เนื่องจากการจับเป็นมาตรการบังคับที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก หากไม่มีความเฉพาะเจาะจง ก็อาจทำให้เกิดการจับกุมบุคคลผิดตัว หรืออาจเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ โดยการนำหมายจับไปจับกุมบุคคลที่ไม่ได้กระทำความผิดได้

การออกหมายจับในประเทศเยอรมนีมีวัตถุประสงค์เพื่อนำตัวผู้ถูกกล่าวหามาควบคุมไว้ชั่วคราวระหว่างการดำเนินคดี (Remand Detention) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 112 กำหนดให้การออกหมายจับจะทำได้ก็ต่อเมื่อมีความสงสัยอย่างชัดเจน (Strong Suspicion) ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดและมีเหตุในการจับกุมประการใดประการหนึ่ง เช่น หลบหนี หรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ส่วนในกรณีที่เป็นความผิดร้ายแรงซึ่งได้กำหนดไว้ในกฎหมาย เช่น ความผิดฐานก่อการร้าย การควบคุมตัวบุคคลระหว่างการดำเนินคดีสามารถกระทำได้ก็ต่อเมื่อมีความสงสัยอย่างชัดเจนว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดเท่านั้น โดยไม่จำเป็นจะต้องมีเหตุในการจับกุมแต่อย่างใด

ตามกฎหมายเยอรมัน นอกจากการออกหมายจับจะต้องมีความสงสัยอย่างชัดเจนและจะต้องมีเหตุในการจับกุมสำหรับความผิดทั่วไปแล้ว การออกหมายจับจะต้องเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality) อีกด้วย โดยจะต้องพิจารณาถึงประโยชน์ของรัฐในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดว่ามีมากกว่าผลเสียจากการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ดังนั้น การออกหมายจับในประเทศเยอรมนีจะทำได้ก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นอย่างแท้จริงเท่านั้น ซึ่งถ้าหากเป็นไปได้ รัฐก็จะใช้มาตรการอื่นแทนการออกหมายจับ เช่น การออกหมายเรียก เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงพบว่าการออกหมายจับในประเทศเยอรมนีมีจำนวนค่อนข้างน้อย

ประเทศญี่ปุ่นก็มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการออกหมายจับหลายมาตรา โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 199 มีสาระสำคัญว่า การออกหมายจับจะต้องมีเหตุอันสมควรเพียงพอที่จะทำให้เชื่อว่าผู้ต้องสงสัยเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิด ซึ่งเจ้าพนักงานจะต้องเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อเสนอต่อศาลถึงข้อมูลดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม การออกหมายจับในประเทศญี่ปุ่นเป็นดุลยพินิจของศาล ผู้พิพากษาอาจจะพิจารณาไม่ออกหมายจับตามที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการร้องขอก็ได้ หากเห็นว่าไม่มีความจำเป็นอย่างชัดเจนในการจับตัวผู้ต้องสงสัยนั้น นอกจากนี้ หากเป็นคดีที่มีอัตราโทษต่ำ การออกหมายจับนอกจากจะต้องมีเหตุอันสมควรแล้วก็ต้องเป็นกรณีที่ผู้ต้องสงสัยไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มารายงานตัวตามการเรียกของเจ้าพนักงานโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควรเท่านั้น จึงจะสามารถออกหมายจับได้

สำหรับประเทศไทย การที่เจ้าพนักงานจะไปร้องขอให้ศาลพิจารณาสั่งออกหมายจับได้นั้น เจ้าพนักงานจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานไปเสนอต่อศาลในลักษณะที่ทำให้เห็นว่าผู้ต้องหาเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิด เนื่องจากตามกฎหมายไทย การออกหมายจับจะต้องมีเหตุที่จะออกหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 กล่าวคือ ประการแรก เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือประการที่สอง เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญา และมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น ซึ่งเหตุในการออกหมายจับตามกฎหมายไทยนี้ มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับเหตุในการออกหมายจับของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น

แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการออกหมายจับตามกฎหมายไทยจะต้องออกโดยศาลและจะต้องมีหลักฐานตามสมควรเช่นเดียวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา แต่ก็พบว่า การออกหมายจับตามกฎหมายไทยไม่จำเป็นต้องมีความเฉพาะเจาะจงในตัวบุคคลที่จะถูกจับเช่นเดียวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา เนื่องจากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 67 กำหนดว่า จะออกหมายจับบุคคลที่ยังไม่รู้จักชื่อก็ได้ แต่ต้องบอกรูปพรรณสัณฐานของบุคคลนั้นให้ละเอียดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งการบอกรูปพรรณสัณฐานของบุคคลที่จะถูกจับให้ละเอียดเพียงเท่าที่จะทำได้ เป็นผลให้การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในประเทศไทยไม่มีความเฉพาะเจาะจงเหมือนกับประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งทำให้เกิดการจับกุมผิดตัวได้ง่าย อีกทั้งยังทำให้การจัดการตามหมายจับไม่มีประสิทธิภาพอีกด้วย

5.3 วิเคราะห์การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับ

การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับ มีความสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการจัดการตามหมายจับของเจ้าพนักงาน เนื่องจากเจ้าพนักงานจะต้องอาศัยข้อความในหมายจับ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อความในส่วนของการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในการระบุตัวบุคคลตามหมายจับ เนื่องจากกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า เฉพาะบุคคลที่กำหนดไว้ในหมายจับเท่านั้นที่เจ้าพนักงานจะสามารถทำการจับกุมได้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจากการใช้อำนาจรัฐของเจ้าพนักงาน

ด้วยเหตุที่การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับมีความสำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก ดังนั้น การกำหนดตัวบุคคลดังกล่าวจึงจะต้องมีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอที่จะทำให้เจ้าพนักงานสามารถนำหมายจับนั้นไปทำการจับกุมบุคคลที่ต้องการได้โดยไม่ผิดพลาด โดยไม่ควรเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานใช้ดุลยพินิจของตนในการพิจารณาอีกว่าบุคคลตามหมายจับเป็นผู้ใด เพราะอาจทำให้เจ้าพนักงานใช้ดุลยพินิจในทางที่มีชอบทำการจับกุมบุคคลผู้บริสุทธิ์ อันเป็นการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้นได้

5.3.1 การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับกรณีทราบชื่อ

ในประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายวิธีพิจารณาคriminal ความอาญาแห่งรัฐบาลกลาง ข้อ 4 (Federal Rules of Criminal Procedure Rule 4) ได้กำหนดแบบของหมายจับไว้ว่า หมายจับจะต้องระบุชื่อของจำเลย หรือในกรณีที่ไม่มีทราบชื่อ ให้ระบุชื่อหรือรายละเอียดของจำเลยในลักษณะที่จะสามารถระบุตัวบุคคลได้อย่างแน่นอนตามสมควร แต่อย่างไรก็ตาม การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับจะต้องมีความเฉพาะเจาะจงตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดด้วย

ในกรณีที่ทราบชื่อของจำเลย การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับโดยการระบุชื่อตัวและชื่อสกุลของจำเลยลงในหมายจับ โดยทั่วไปถือว่าเป็นหมายจับที่ชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากมีความเฉพาะเจาะจงตามสมควรแล้ว ไม่จำเป็นต้องระบุที่อยู่หรือรายละเอียดอื่นๆอีกแต่อย่างใด แต่จะต้องเป็นชื่อที่มีความเฉพาะเจาะจงโดยเป็นชื่อของบุคคลดังกล่าวจริง *

แต่อย่างไรก็ตาม ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา (United States Supreme Court) ได้เคยวินิจฉัยไว้ว่า ในกรณีบุคคลที่ถูกจับไม่ได้มีชื่อตามที่ระบุไว้ในหมายจับ ก็จะต้องปรากฏพยานหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลดังกล่าวเคยใช้ชื่อนั้น หรือบุคคลอื่นเคยรู้จักบุคคลนั้นเป็นการทั่วไปในชื่อนั้นมาก่อน และจะต้องมีการระบุรายละเอียดอื่นๆของบุคคลนั้นประกอบด้วย ** หากไม่ปฏิบัติตามกรณีดังกล่าวนี้ หมายจับดังกล่าวจะถือว่าเป็นหมายจับที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเป็นหมายทั่วไป (General Warrant) ที่เจ้าพนักงานไม่สามารถจะนำไปจับกุมผู้ใดได้

* White v. Olig, 56 F.3d 817,819 (7th Cir. 1995)

** West v. Cabell, 153 U.S. 78, 78 - 79 (1894)

หมายจับในประเทศเยอรมนีจะต้องระบุตัวผู้ถูกกล่าวหา รวมถึงรายละเอียดเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เหตุในการจับกุม และข้อเท็จจริงอันแสดงถึงความสงสัยอย่างชัดแจ้งของความผิดและเหตุในการจับกุม นอกจากนี้ หากหมายจับไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน ศาลก็จะต้องระบุถึงสาเหตุดังกล่าวไว้ในหมายจับด้วย* เนื่องจากในการออกหมายจับ รัฐจะต้องมีเหตุผลว่าการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาเป็นประโยชน์ต่อสังคมมากกว่าสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาที่จะต้องเสื่อมเสียไป

สำหรับการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับของประเทศญี่ปุ่น กฎหมายกำหนดให้จะต้องระบุชื่อและที่อยู่ของผู้ต้องสงสัย แต่ในกรณีที่ไม่ทราบชื่อของผู้ต้องสงสัย ผู้ต้องสงสัยนั้นอาจจะถูกอ้างถึงด้วยรายละเอียดของใบหน้า รูปลักษณ์ทางกายภาพ หรือลักษณะอื่นๆที่สามารถใช้ระบุตัวบุคคลนั้นก็ได้** ดังนั้น ในประเทศญี่ปุ่น หมายจับอาจจะไม่ต้องระบุชื่อของบุคคลที่จะถูกจับก็ได้ แต่จะต้องระบุรายละเอียดของใบหน้า รูปลักษณ์ทางกายภาพหรือลักษณะอื่นๆในประการที่เพียงพอที่จะสามารถใช้ในการระบุตัวบุคคลนั้นได้ ซึ่งก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา ส่วนกรณีที่อยู่นั้น หากไม่ทราบที่อยู่ของผู้ต้องสงสัย ก็ไม่จำเป็นต้องระบุที่อยู่ลงในหมายจับแต่อย่างใด

ตามกฎหมายไทย การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับจะกำหนดด้วยชื่อหรือรูปพรรณก็ได้ โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 60 (4) (ก) กำหนดให้การออกหมายจับจะต้องระบุชื่อหรือรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับ และมาตรา 67 กำหนดว่า จะออกหมายจับบุคคลที่ยังไม่รู้จักชื่อก็ได้ แต่จะต้องบอกรูปพรรณของบุคคลนั้นให้ละเอียดเท่าที่จะทำได้ ดังนั้น โดยปกติแล้วการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับตามกฎหมายไทยจะต้องระบุชื่อของบุคคลที่จะถูกจับ แต่ในกรณีที่ไม่สามารถระบุชื่อได้ ก็สามารถระบุรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับแทนชื่อได้ แต่จะต้องบอกรูปพรรณของบุคคลนั้นให้ละเอียดเท่าที่จะทำได้

ในทางปฏิบัติพบว่า การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับของไทยยังไม่มีเฉพาะเจาะจงเพียงพอ ซึ่งต่างกับกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาที่กำหนดให้การออกหมายจับจะต้องระบุอย่างเฉพาะเจาะจงถึงบุคคลที่จะถูกจับ โดยตามกฎหมายไทย ในกรณีที่ทราบชื่อ การระบุชื่อของบุคคลที่จะถูกจับลงไปในหมายจับโดยไม่ระบุรายละเอียดอื่นใดก็ถือว่าชอบด้วยกฎหมายแล้ว นอกจากนี้ พบว่ากฎหมายไทยไม่ได้กำหนดคานิยามของคำว่า “ชื่อ” ไว้อย่างชัดเจน ดังนั้น ในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานจึงอาจจะใช้ “ชื่อ” ที่ได้มาจากการสืบสวนสอบสวนในกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับก็ได้ ซึ่งก็มักจะไม่ได้มีการตรวจสอบว่าเป็นชื่อของบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริงหรือไม่แต่อย่างใด

* German Code of Criminal Procedure section 114

** Japanese Code of Criminal Procedure article 200, 64

นอกจากนี้ ในปัจจุบันพบว่าบุคคลในสังคมมีชื่อตัวและชื่อสกุลที่เหมือนกันเป็นจำนวนมาก การใช้ชื่อแต่เพียงอย่างเดียว อาจจะไม่เหมาะสมและไม่เฉพาะเจาะจงเพียงพอที่เจ้าพนักงานจะสามารถจับกุมบุคคลตามหมายจับมาดำเนินคดีได้อย่างถูกต้อง ซึ่งก็พบว่ามีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการจับกุมบุคคลตามหมายจับผิดตัว เนื่องจากบุคคลที่ถูกจับมีชื่อเหมือนกันกับบุคคลตามหมายจับ นอกจากนี้ บุคคลในสังคมปัจจุบันก็นิยมเปลี่ยนชื่อบ่อยครั้ง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการระบุตัวบุคคลตามหมายจับได้ ดังนั้น ในกรณีที่ทราบชื่อของบุคคลที่จะถูกจับ จึงควรระบุนายละเอียดอื่นที่มีความเฉพาะเจาะจงด้วย เช่น หมายเลขประจำตัวประชาชน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับชื่อตัวและชื่อสกุลของบุคคลอยู่แล้ว ซึ่งน่าจะสามารถป้องกันปัญหาการจับกุมผิดตัวได้ในระดับหนึ่ง

5.3.2 การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับกรณีไม่ทราบชื่อ

ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา ในกรณีที่ไม่ทราบชื่อบุคคลที่จะถูกจับ หมายจับก็สามารถออกได้ โดยการใช้ชื่อสมมติหรือที่เรียกว่า John Doe Warrant แต่จะต้องระบุนายละเอียดของบุคคลที่จะถูกจับอย่างเฉพาะเจาะจง ในลักษณะที่สามารถระบุตัวบุคคลได้อย่างแน่นอนตามสมควร โดยมีหลักประการสำคัญว่า หมายจับจะต้องกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในลักษณะที่ทำให้เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับไม่มีความสงสัย และไม่ต้องใช้ดุลยพินิจของตนในการจับกุมบุคคลดังกล่าวอีกแต่อย่างใด* แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหมายจับที่ไม่ได้ระบุชื่อนี้อาจจะส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ ดังนั้น ศาลจึงได้วางหลักกฎหมายและวินิจฉัยความชอบด้วยกฎหมายของหมายจับประเภทนี้อย่างเคร่งครัดในหลายโอกาส

โดยส่วนมากแล้ว ศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาจะวินิจฉัยว่าหมายจับที่ไม่ได้ระบุชื่อบุคคลที่จะถูกจับเป็นหมายจับที่ชอบด้วยกฎหมาย ก็ต่อเมื่อได้ระบุนายละเอียดอื่นๆของบุคคลนั้นที่มีความเฉพาะเจาะจงประกอบ เช่น ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ เป็นต้น การระบุข้อความแค่เพียงคำว่า John Doe หรือ ชายไม่ทราบชื่อ โดยไม่มีรายละเอียดอื่นๆประกอบ จะถือว่าหมายจับนี้ไม่มีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอที่จะสามารถระบุตัวบุคคลตามหมายจับได้อย่างถูกต้อง และถือว่าเป็นหมายจับที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากขัดต่อรัฐธรรมนูญ**

นอกจากนี้ การกำหนดรายละเอียดอื่นๆของบุคคลที่จะถูกจับ จะต้องถูกระบุไว้ในหมายจับเท่านั้น*** จะอยู่ในเอกสารแนบท้ายหมายจับหรือเอกสารประกอบอื่นๆนอกหมายจับ

* West v. Cabell, 153 U.S. 78, 78 - 79 (1894)

** United States v. Doe, 703 F.2d 745, 747-48 (3d Cir. 1983)

*** United States v. Jarvis, 560 F.2d 494,497 (C.A. 2d 1977)

มิได้ ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันมิให้เจ้าพนักงานแก้ไขรายละเอียดของบุคคลที่จะถูกจับภายหลังการออกหมายจับ โดยการแก้ไขเพิ่มเติมเอกสารแนบท้ายหรือเอกสารประกอบหมายจับดังกล่าว แล้วนำไปจับกุมบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องกับกรกระทำผิด ซึ่งจะสร้างความเดือดร้อนต่อประชาชนทั่วไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่หมายจับไม่ได้ระบุชื่อของบุคคลที่จะถูกจับเอาไว้

สำหรับรายละเอียดอื่นๆที่ใช้กำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับ ศาลได้วินิจฉัยไว้เป็นแนวทางว่า รายละเอียดที่มีลักษณะเป็นการทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจง เช่น อายุโดยประมาณ น้ำหนัก ส่วนสูง สีผม สีผิว รูปร่าง ไม่เพียงพอที่จะใช้ในการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับ* เนื่องจากเป็นรายละเอียดของบุคคลที่มีลักษณะกว้างเกินไป บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปอาจจะมีลักษณะที่เหมือนหรือคล้ายกับบุคคลที่จะต้องถูกจับตามหมายจับได้ โอกาสที่เจ้าพนักงานจะนำหมายจับนี้ไปทำการจับกุมบุคคลผิดตัวจึงมีสูง ด้วยเหตุนี้ การออกหมายจับในประเทศสหรัฐอเมริกาประเภทที่ไม่ได้กำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับด้วยชื่อจึงมีน้อยมาก เนื่องจากศาลจะพิจารณาอย่างเคร่งครัดถึงความชอบด้วยกฎหมายของหมายจับประเภทนี้ เพราะในชั้นพิจารณาคดี จำเลยมักยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ว่าการจับกุมตามหมายจับประเภทดังกล่าวขัดต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะทำให้พยานหลักฐานที่ได้มาจากการจับกุมต้องห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานตามหลักการตัดพยานหรือ Exclusionary Rule

แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันศาลของประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับรองการใช้ลายพิมพ์ดีเอ็นเอในการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับ เนื่องจากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าลายพิมพ์ดีเอ็นเอเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่มีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอ เนื่องจากมีความแม่นยำและเชื่อถือได้ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ อีกทั้งเป็นเอกลักษณ์บุคคลที่สามารถแยกบุคคลหนึ่งออกจากอีกบุคคลหนึ่งได้อย่างแน่นอนมากกว่าความแน่นอนตามสมควรที่กฎหมายต้องการ** นอกจากนี้ ถึงแม้ว่าลายพิมพ์ดีเอ็นเอจะไม่แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะทางกายภาพที่สามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน แต่ถ้าใช้ประกอบกันกับรูปพรรณของบุคคลก็น่าจะเป็นหมายจับที่มีความเฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น สามารถนำไปใช้เพื่อการยืนยันตัวบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงสามารถใช้ลายพิมพ์ดีเอ็นเอแทนชื่อของบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับได้

ในกรณีที่ไม่ทราบชื่อบุคคลที่จะถูกจับ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 67 กำหนดให้บอกรูปพรรณของบุคคลนั้นให้ละเอียดเท่าที่จะทำได้ เมื่อได้พิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่า เป็นการบัญญัติขึ้นเพื่อให้เจ้าพนักงานสามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพตามแนวคิดการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) โดยไม่คำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเท่าที่ควร ซึ่งการระบุรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับเพียงเท่าที่จะทำได้ อาจส่งผลให้เจ้าพนักงานจับกุมบุคคลที่ไม่ได้กระทำผิดหรือที่เรียกว่าจับกุมผิดตัวได้ ซึ่ง

* People v. Montoya, 63 Cal. Rptr. 73, 77-78 (Cal. Ct. App. 1967)

** People v. California, s158528 (2010), Wisconsin v. Dabney, 663 N.W.2d 366 (Wisc App. 2003)

ต่างกับการออกหมายจับตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาที่บัญญัติให้การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับจะต้องมีความเฉพาะเจาะจง มิฉะนั้นจะถือว่าเป็นหมายจับที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้ กฎหมายไทยยังไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ว่ารูปพรรณอย่างไรจึงจะเพียงพอในการที่จะสามารถออกหมายจับได้ ในทางปฏิบัติจึงเป็นดุลยพินิจของผู้พิพากษาในการพิจารณาว่ารูปพรรณของผู้ต้องหาที่เจ้าพนักงานได้จากการสืบสวนสอบสวนมีความเพียงพอหรือไม่ อย่างไรก็ตาม รูปพรรณที่ได้มาจากการสืบสวนสอบสวนมักจะเป็นรูปพรรณที่ไม่มีความเฉพาะเจาะจงเท่าใดนัก อีกทั้งกฎหมายก็กำหนดแต่เพียงว่าให้บอกรูปพรรณเพียงพอที่จะทำได้เท่านั้น หมายจับที่ออกมาในปัจจุบันจึงมักจะไม่มีความเฉพาะเจาะจงเท่าที่ควร

จากการศึกษาหมายจับของไทยพบว่า หมายจับของไทยยังเป็นการจับที่ไม่มีเฉพาะเจาะจงเพียงพอที่จะสามารถระบุตัวบุคคลได้อย่างถูกต้อง โดยในแบบพิมพ์หมายจับของไทยในส่วนของข้อกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในกรณีที่ไม่ทราบชื่อ มักจะระบุเพียงแค่ว่าจับกุมชายหรือหญิงไทยไม่ทราบชื่อเท่านั้น ส่วนรายละเอียดในส่วนของรูปพรรณกลับไม่ได้ปรากฏอยู่ในหมายจับ กลับไปปรากฏอยู่ในเอกสารแนบท้ายหมายจับที่เจ้าพนักงานผู้ร้องขอหมายจับเป็นผู้จัดทำขึ้นตามระเบียบภายในของเจ้าพนักงานนั้นก็คือ แบบดำหรูปพรรณผู้กระทำความผิดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบ วท.7 – ต.321) ซึ่งมักจะระบุแต่เพียงรูปพรรณทั่วไปเท่านั้น โดยไม่ทำให้บุคคลที่จะถูกจับมีลักษณะเด่นแตกต่างจากบุคคลอื่นแต่อย่างใด

นอกจากนี้ ยังพบว่าในปัจจุบันได้มีการใช้ภาพสเกตช์ของผู้ต้องหาที่ได้จากคำบอกเล่าของผู้เสียหายหรือพยาน ประกอบการยื่นคำร้องขอหมายจับในกรณีที่ไม่ทราบชื่อผู้ต้องหา ซึ่งภาพสเกตช์ดังกล่าวเป็นเพียงการนำรายละเอียดของส่วนต่างๆบนใบหน้าของคนร้ายตามคำให้การของผู้เสียหายหรือพยาน เช่น ส่วนของตา หู จมูก ปาก มาประกอบกันเข้าเป็นรูปใบหน้าเท่านั้น โอกาสที่ภาพสเกตช์จะมีความเหมือนกับผู้กระทำความผิดจริงจึงมีน้อยมาก ดังนั้น จึงไม่ควรจะให้มีการออกหมายจับโดยกำหนดให้จับกุมบุคคลที่ปรากฏตามภาพสเกตช์ เนื่องจากมีความเป็นไปได้ค่อนข้างมากที่เจ้าพนักงานจะนำหมายจับดังกล่าวไปจับกุมบุคคลที่ไม่ได้กระทำความผิด เช่นเดียวกับกับหมายจับที่ระบุเพียงรูปพรรณทั่วไป

ในทางปฏิบัติ เจ้าพนักงานจะแนบแบบดำหรูปพรรณผู้กระทำความผิดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติไปพร้อมกับหมายจับ เนื่องจากไม่มีกฎหมายกำหนดว่าแบบพิมพ์ที่ระบุรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับจะต้องมีลักษณะและรายละเอียดอย่างไร การกำหนดรายละเอียดของบุคคลที่จะถูกจับในกรณีไม่ทราบชื่อจึงมักจะไม่มีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอที่จะทำให้จับกุมบุคคลที่ต้องการได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งเอกสารดังกล่าวเป็นเอกสารแนบท้าย ซึ่งกฎหมายก็ไม่ได้กำหนดให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของหมายจับ ดังนั้น เจ้าพนักงานอาจจะไม่จัดทำขึ้นก็ได้ หรือถ้าได้จัดทำขึ้น เจ้าพนักงานอาจจะไม่ได้แนบแบบดำหรูปพรรณผู้กระทำความผิดนี้ไปพร้อมกับหมายจับก็ได้ ซึ่งก็จะ

ทำให้เจ้าพนักงานผู้ทำการจับซึ่งมักจะไม่ใช่เจ้าพนักงานผู้ร้องขอหมายจับ ไม่สามารถจับกุมบุคคลตามหมายจับได้ เนื่องจากมีรายละเอียดของบุคคลไม่เพียงพอที่จะทำการจับกุม เพราะในกรณีนี้หมายจับจะระบุเพียงแค่ว่าให้ทำการจับกุมชายหรือหญิงไทยไม่ทราบชื่อเท่านั้น

ในขณะที่ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้รายละเอียดของบุคคลที่จะถูกจับจะต้องถูกระบุไว้ในหมายจับเท่านั้น ห้ามระบุไว้ในเอกสารประกอบหรือเอกสารแนบท้ายอื่นใด เพื่อให้เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติการตามหมายจับสามารถนำแต่เพียงหมายจับไปทำการจับกุมบุคคลที่กำหนดไว้ในหมายได้ทันที โดยไม่จำเป็นต้องมีเอกสารประกอบหรือเอกสารแนบท้าย อีกทั้งยังเป็นการป้องกันไม่ให้เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ โดยทำการแก้ไขเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงรายละเอียดในส่วนของข้อกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับโดยพลการ หรือเปลี่ยนแปลงเอกสารประกอบหรือเอกสารแนบท้ายนั้นเสีย แล้วจัดทำขึ้นใหม่เพื่อนำไปประกอบกับหมายจับเดิม แล้วจึงนำไปจับกุมบุคคลที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ซึ่งจะสร้างความเดือดร้อนและการเสื่อมเสียซึ่งสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้นได้

ด้วยเหตุนี้ จึงควรที่จะกำหนดบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับขึ้นใหม่ โดยกำหนดว่าในกรณีที่ทราบชื่อบุคคลที่จะถูกจับจะต้องระบุเลขประจำตัวประชาชนของผู้ที่จะถูกจับด้วย ส่วนกรณีที่ไม่ทราบชื่อ ก็จะต้องระบุรายละเอียดของบุคคลที่จะถูกจับในลักษณะที่มีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอที่เจ้าพนักงานจะสามารถทำการจับกุมได้โดยไม่ผิดพลาด ซึ่งในการระบุรายละเอียดดังกล่าวก็ต้องระบุลงในหมายจับโดยตรง เช่น รูปพรรณหรือภาพถ่ายของผู้ที่จะถูกจับ เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากเอกสารแนบท้ายหรือเอกสารประกอบ อย่างไรก็ตาม ควรที่จะมีการแก้ไขแบบพิมพ์หมายจับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วย

นอกจากนี้ ควรที่จะมีการแก้ไขบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถนำเอาวิธีการระบุตัวบุคคลที่มีความเฉพาะเจาะจง เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือหรือลายพิมพ์ดีเอ็นเอ ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นเอกลักษณ์บุคคลที่เชื่อถือได้ มาใช้ในการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับเช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งน่าจะช่วยให้เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติการตามหมายจับใช้ประกอบกับรายละเอียดอื่นๆ เช่น รูปพรรณ ในการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับ อันจะเป็นการป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการจับกุมผิดพลาดได้

อย่างไรก็ตาม ในการที่จะพิจารณาความเฉพาะเจาะจงของหมายจับ ศาลจะต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณากรณีดังกล่าวขึ้น และจะต้องมีบทบาทสำคัญในการพิจารณาว่าหมายจับมีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอที่เจ้าพนักงานจะทำการจับกุมบุคคลได้โดยไม่ผิดพลาดหรือไม่ หมายจับใดที่ไม่มีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอ ศาลไม่ควรอนุญาตออกหมายจับ เนื่องจากอาจเกิดผลร้ายต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากกว่าผลดีจากการบังคับใช้กฎหมาย อันเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการถูกจับกุมผิดตัวนั่นเอง

5.4 วิเคราะห์มาตรการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับ

ตามกฎหมายเยอรมัน ได้มีการกำหนดมาตรการในการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับอย่างชัดเจน โดยเมื่อมีการจับกุมตัวบุคคลตามหมายจับ เจ้าพนักงานก็จะต้องพาตัวผู้ถูกจับไปยังศาลโดยไม่ชักช้า เพื่อให้ศาลตรวจสอบผู้ถูกจับ ซึ่งวัตถุประสงค์ประการหนึ่งของการตรวจสอบก็คือการยืนยันว่าบุคคลที่ถูกจับเป็นบุคคลที่ถูกกำหนดไว้ในหมายจับหรือไม่ หากผู้ถูกจับไม่ใช่บุคคลที่กำหนดไว้ในหมายจับ ศาลจะต้องปล่อยบุคคลนั้นไปทันที*

สำหรับประเทศไทย เมื่อศาลได้พิจารณาออกหมายจับแล้ว เจ้าพนักงานก็ต้องนำหมายจับนั้นไปบังคับใช้โดยการจับกุมตัวบุคคลตามหมายจับ แต่เนื่องจากกฎหมายไม่ได้กำหนดว่าเจ้าพนักงานจะต้องจับกุมบุคคลตามหมายจับภายในระยะเวลาเท่าใด เจ้าพนักงานจึงสามารถที่จะนำหมายจับนั้นไปทำการจับกุมได้ภายในอายุความแห่งคดี ซึ่งในบางกรณีอาจจะเป็นระยะเวลาที่มีความยาวนานเป็นอย่างมาก การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายไทยไม่ได้ระบุอย่างแน่ชัดให้เจ้าพนักงานต้องทำการตรวจสอบว่าบุคคลที่ถูกจับเป็นบุคคลที่กำหนดไว้ในหมายจับหรือไม่ มาตรการตามกฎหมายไทยในการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับในปัจจุบันมีแต่เพียงการชี้ตัวผู้ต้องหาเท่านั้น ส่วนในต่างประเทศพบว่านอกจากการชี้ตัวแล้ว เจ้าพนักงานยังสามารถยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับด้วยการตรวจลายพิมพ์นิ้วมือหรือลายพิมพ์ดีเอ็นเอได้อีกด้วย โดยสามารถวิเคราะห์วิธีการยืนยันตัวบุคคลแต่ละประเภทได้ดังนี้

5.4.1 การชี้ตัวผู้ต้องหา

เจ้าพนักงานอาจจะจัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหาที่ถูกจับ โดยให้ผู้เสียหายหรือพยานได้มีโอกาสตรวจสอบรูปพรรณของผู้ต้องหา เพื่อเป็นการตรวจสอบยืนยันว่าเป็นบุคคลที่ต้องการตัวตามหมายจับจริง โดยเจ้าพนักงานได้จับกุมบุคคลที่ต้องการมาอย่างถูกต้อง เนื่องจากรูปพรรณของผู้ต้องหาที่ระบุไว้ในหมายจับส่วนใหญ่ก็มักจะมาจากการสอบสวนปากคำของผู้เสียหายหรือพยานนั่นเอง การให้ผู้เสียหายหรือพยานเป็นผู้ยืนยันตัวบุคคลโดยการชี้ตัวผู้ต้องหาจึงมีความเหมาะสมและน่าจะสามารถยืนยันตัวบุคคลได้อย่างถูกต้อง

แต่อย่างไรก็ตาม พบว่าการยืนยันตัวบุคคลที่ถูกจับตามหมายจับโดยการชี้ตัวนั้นก่อให้เกิดปัญหาขึ้นหลายประการที่ส่งผลให้การชี้ตัวมักจะไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรและเกิด

* German Code of Criminal Procedure section 115 and 115a

โอกาสที่ตัวผิดพลาดได้ ซึ่งก็มีที่มาจากหลายสาเหตุ ตัวอย่างเช่น การติดตามจับกุมบุคคลตามหมายจับของเจ้าพนักงานใช้เวลานานมาก จนความทรงจำของพยานเกิดการเลอะเลือนและหลงลืมไปตามกาลเวลา ไม่สามารถยืนยันตัวบุคคลได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งปัจจัยในเรื่องการรับรู้ของพยานบุคคลแต่ละคนที่ไม่เท่ากัน พยานบางคนอาจจดจำรายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ดี ในขณะที่พยานอีกคนหนึ่งไม่สามารถจดจำได้ เนื่องจากความทรงจำของบุคคลแตกต่างกันกับการบันทึกภาพนั่นเอง

สาเหตุสำคัญของความผิดพลาดในการยืนยันตัวบุคคลด้วยการชี้ตัวอีกประการหนึ่งก็คือ กระบวนการในการชี้ตัวของเจ้าพนักงาน ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการชี้ตัวผู้ต้องหาในชั้นเจ้าพนักงานเป็นอย่างมาก โดยได้มีคำพิพากษาของศาลสูงสุดวางหลักเกณฑ์ของการชี้ตัวผู้ต้องหาไว้ว่า การชี้ตัวจะต้องน่าเชื่อถือ (Reliable) และจะต้องเป็นการกระทำในเชิงแนะนำอย่างน้อยที่สุด* (Minimally Suggestive) ซึ่งหากเจ้าพนักงานฝ่าฝืนก็จะถือว่าการชี้ตัวนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ในขณะที่ในประเทศไทยนั้น แม้กฎหมายจะมีได้บังคับให้ต้องจัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหาในทุกกรณี** และการชี้ตัวก็ได้มีวัตถุประสงค์โดยตรงเพื่อการยืนยันตัวบุคคล แต่อย่างไรก็ตาม การชี้ตัวผู้ต้องหามีความจำเป็น เนื่องจากเป็นการตรวจสอบในเบื้องต้นว่า ผู้ต้องหาเป็นบุคคลที่ได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ และผู้เสียหายหรือพยานสามารถจดจำผู้ต้องหาได้หรือไม่ นอกจากนี้การชี้ตัวยังสามารถช่วยให้ผู้บริสุทธิ์ไม่ต้องถูกควบคุมตัวเพื่อการดำเนินคดีเป็นเวลานานอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ เมื่อมีการจับกุมผู้ต้องหาตามหมายจับ จึงควรที่จะจัดให้ผู้เสียหายหรือพยานทำการชี้ตัวผู้ต้องหานั้น เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา โดยในทางปฏิบัติ เมื่อมีการจับกุมผู้ต้องหาตามหมายจับมาได้ พนักงานอัยการจะแนะนำให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหา ซึ่งหากพนักงานสอบสวนไม่ได้จัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนและได้ส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการพิจารณาสั่งคดีแล้ว พนักงานอัยการก็จะสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมโดยการสั่งให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหาขึ้นอยู่ดี

ถึงแม้กฎหมายจะมีได้บังคับให้ต้องทำการชี้ตัว แต่เมื่อมีการจัดให้มีการชี้ตัวแล้ว ก็จะต้องเป็นการชี้ตัวที่เป็นธรรมและน่าเชื่อถือ เพื่อป้องกันการชี้ตัวผู้ต้องหาที่ไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดที่แท้จริง แต่อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันไม่มีการกำหนดกระบวนการในการชี้ตัวผู้ต้องหาไว้ในกฎหมายแต่อย่างใด มีแต่เพียงระเบียบภายในองค์กรของเจ้าพนักงานซึ่งก็คือ ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ จึงมักพบเห็นการจัดการชี้ตัวในเชิงแนะนำ ซึ่งน่าจะทำให้การชี้ตัวผู้ต้องหาไม่เป็นธรรมและไม่น่าเชื่อถือเพียงพอที่จะยืนยันตัวบุคคลได้อย่างถูกต้อง

* United States v. Wade, 388 U.S. 218 (1967)

** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133

ซึ่งนอกจากการชี้ตัวจะเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญในการดำเนินคดีแล้ว การชี้ตัวยังมีส่วนกำหนดทิศทางการสืบสวนสอบสวนของเจ้าพนักงานอีกด้วย โดยเมื่อพยานทำการชี้ตัวผู้ต้องหาแล้ว ไม่ว่าจะผู้ต้องหานั้นจะได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ เจ้าพนักงานก็มักจะยุติการสืบสวนสอบสวนหาตัวผู้ต้องหาอีกต่อไป การชี้ตัวที่ผิดพลาดจึงส่งผลให้ผู้บริสุทธิ์ที่ถูกชี้ตัวต้องถูกควบคุมตัวเพื่อการดำเนินคดี ในขณะที่ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงหลบหนีลอยนวล

โดยจากสถิติในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า การชี้ตัวโดยผู้เสียหายหรือพยานที่ผิดพลาดส่งผลให้บุคคลจำนวนมากต้องถูกตัดสินว่ามีความผิดทั้งที่เป็นผู้บริสุทธิ์ โดยพบว่าจากจำนวนผู้ต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิด แต่ถูกปล่อยตัวมาภายหลังเนื่องจากการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานในคดีนั้นใหม่โดยใช้ลายพิมพ์ดีเอ็นเอจำนวน 225 ราย พบว่าในจำนวนนี้กว่า 173 รายหรือร้อยละ 77 ต้องถูกตัดสินจำคุกเนื่องจากผู้เสียหายหรือพยานทำการชี้ตัวผิดพลาด⁷ ด้วยเหตุนี้ จึงควรใช้การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับด้วยวิธีอื่น เช่น การตรวจลายพิมพ์นิ้วมือหรือการตรวจลายพิมพ์ดีเอ็นเอ เพื่อการยืนยันตัวบุคคลที่ถูกต้องต่อไป

5.4.2 การตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมือ

ลายพิมพ์นิ้วมือเป็นคุณสมบัติสำคัญประการหนึ่งของร่างกายมนุษย์ที่ได้รับการพิสูจน์แล้วว่ามีความเป็นเอกลักษณ์บุคคล เนื่องจากไม่มีบุคคลใดจะมีลายพิมพ์นิ้วมือเหมือนกันทุกประการ แม้บุคคลนั้นจะมีรูปร่างหน้าตาที่เหมือนกันก็ตาม และลายพิมพ์นิ้วมือนี้มีลักษณะคงทนถาวรไม่เปลี่ยนแปลงตลอดชีวิต ด้วยเหตุนี้ จึงมีการใช้ลายพิมพ์นิ้วมือ เพื่อการระบุตัวบุคคลและจำแนกตัวบุคคลในโอกาสต่างๆอย่างแพร่หลายในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ ลายพิมพ์นิ้วมือนี้ยังสามารถใช้ประโยชน์ในด้านที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายได้อีกด้วย เช่น การพิมพ์ลายนิ้วมือแทนการลงลายมือชื่อเพื่อการแสดงตัวและการยืนยันตัวบุคคล

ลายพิมพ์นิ้วมือนี้อาจมีประโยชน์อย่างมากต่อการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาในปัจจุบัน เนื่องจากเจ้าพนักงานสามารถนำลายพิมพ์นิ้วมือที่พบในสถานที่เกิดเหตุหรือที่เรียกว่าลายพิมพ์นิ้วมือแฝง ไปทำการตรวจสอบเพื่อติดตามจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งยังช่วยป้องกันไม่ให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกดำเนินคดีอีกด้วย นอกเหนือไปจากนั้น ลายพิมพ์นิ้วมือนี้ยังสามารถใช้ประโยชน์ในการตรวจเปรียบเทียบลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ต้องหาหรือบุคคลที่ทราบชื่อแล้วกับลายพิมพ์นิ้วมือในสารบบฐานข้อมูล เพื่อใช้ยืนยันตัวบุคคลและตรวจสอบประวัติบุคคลได้อีกด้วย

⁷ The Innocent Project, Eyewitness Misidentification [Online], 2 November 2010. Available from: <http://www.innocenceproject.org/understand/Eyewitness-Misidentification.php>

การใช้ลายพิมพ์นิ้วมือเพื่อการยืนยันตัวตนบุคคลในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น มีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดหน้าที่ รวมถึงให้อำนาจเจ้าพนักงานในการตรวจเก็บลายพิมพ์นิ้วมือจากผู้ถูกจับเพื่อการยืนยันตัวตนบุคคลได้* โดยมีการจัดเก็บในฐานข้อมูลที่มีหน่วยงานของรัฐเป็นผู้เก็บรวบรวมรักษา ซึ่งฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือนี้นี้มีขนาดใหญ่และเป็นระบบอัตโนมัติที่สามารถตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ถูกจับเข้ากับลายพิมพ์นิ้วมือที่มีอยู่ในฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือได้อย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ ประเทศสหรัฐอเมริกายังมีฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือที่ใหญ่ที่สุดในโลก โดยมีจำนวนลายพิมพ์นิ้วมือในระบบกว่า 67 ล้านรายการ และระบบการตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมือนี้อัตโนมัติยังสามารถตรวจสอบ เปรียบเทียบและจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมืออาชญากรที่ได้รับมาจากหน่วยงานต่างๆในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ภายในเวลา 7 นาทีเท่านั้น เนื่องจากในปัจจุบันหน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมายของสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้จัดส่งลายพิมพ์นิ้วมือเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลได้ใช้ระบบการตรวจเก็บลายพิมพ์นิ้วมือจากผู้ถูกจับด้วยระบบ Live Scan เกือบทั้งหมดแล้ว ซึ่งเป็นการตรวจเก็บและจัดส่งลายพิมพ์นิ้วมือเพื่อตรวจเปรียบเทียบด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ทุกขั้นตอน จึงทำให้ได้ผลการตรวจพิสูจน์อย่างรวดเร็ว

การตรวจลายพิมพ์นิ้วมือจึงเป็นวิธีการหลักที่เจ้าพนักงานในประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ในการยืนยันตัวตนบุคคลภายหลังการจับ โดยเมื่อมีปัญหาสงสัยว่าบุคคลที่ถูกจับเป็นบุคคลคนเดียวกับที่กำหนดไว้ในหมายจับหรือไม่ เจ้าพนักงานก็จะตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมือผู้ถูกจับกับฐานข้อมูลโดยทันที และด้วยเวลาในการตรวจสอบที่มีความรวดเร็วเป็นอย่างมากดังที่กล่าวมาแล้ว จึงทำให้ปัญหาผู้บริสุทธิ์ที่ถูกจับกุมผิดตัวและต้องถูกควบคุมเป็นระยะเวลาอันยาวนานจึงมีน้อย

สำหรับประเทศเยอรมนี** และประเทศญี่ปุ่น*** กฎหมายก็อนุญาตให้เจ้าพนักงานทำการตรวจเก็บลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ถูกจับได้เช่นกัน ทั้งนี้ เพื่อการยืนยันตัวตนบุคคลและการเก็บรักษาเพื่อเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดี โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกจับแต่อย่างใด ซึ่งทั้งสองประเทศก็มีฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือที่มีประสิทธิภาพและสามารถตรวจสอบได้อย่างรวดเร็วเช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกา

ในขณะที่ในประเทศไทย แม้จะมีการจัดตั้งฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือเช่นเดียวกันกับประเทศสหรัฐอเมริกา แต่กฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันยังไม่ได้กำหนดโดยชัดแจ้งให้เจ้าพนักงานมีหน้าที่ในการตรวจสอบยืนยันตัวตนบุคคลภายหลังการจับแต่อย่างใด การตรวจเก็บลาย

* New York Criminal Procedure Law section 160.10

** German Code of Criminal Procedure section 81b

*** Japanese Code of Criminal Procedure article 218

พิมพ์นิ้วมือของผู้ต้องหาที่ได้ถูกกำหนดไว้ในประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี* จึงเป็นไปได้ประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานและการตรวจสอบประวัติการต้องโทษเท่านั้น ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะได้มีการกำหนดโทษของการฝ่าฝืนคำสั่งของเจ้าพนักงานที่ให้ผู้ต้องหาต้องทำการพิมพ์ลายนิ้วมือแล้วก็ตาม**

นอกจากนี้ วิธีการตรวจเก็บลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ต้องหาในปัจจุบันยังคงใช้วิธีพิมพ์ด้วยการกลิ้งนิ้ว (Roll Fingerprint) และการพิมพ์ราบ (Plain Fingerprint) ลงบนแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือด้วยหมึกสีดำแล้วจึงส่งไปทำการตรวจพิสูจน์เปรียบเทียบ ซึ่งวิธีการตรวจพิสูจน์ดังกล่าวนี้ใช้เวลานานเป็นอย่างมาก และในบางกรณีคุณภาพของหมึกพิมพ์ลายพิมพ์นิ้วมือที่ได้ก็มักจะมีคุณภาพต่ำ ทำให้หน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจเปรียบเทียบลายพิมพ์นิ้วมือไม่สามารถนำลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ต้องหาไปตรวจเปรียบเทียบกับลายพิมพ์นิ้วมือในฐานข้อมูลที่มีอยู่ได้

5.4.3 การตรวจสอบลายพิมพ์ดีเอ็นเอ

ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ เป็นวิธีการระบุตัวบุคคลรูปแบบใหม่ที่ได้รับการยอมรับในปัจจุบัน และมีการพัฒนาการเป็นอย่างมากในระยะเวลาอันสั้น เนื่องจากลายพิมพ์ดีเอ็นเอมีคุณสมบัติที่สำคัญหลายประการที่สามารถใช้ในการจำแนกตัวบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยลายพิมพ์ดีเอ็นเอมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคลเช่นเดียวกับลายพิมพ์นิ้วมือ

ดีเอ็นเอสามารถได้มาจากส่วนประกอบทุกส่วนของร่างกายไม่ว่าจะเป็นเลือด น้ำอสุจิ เนื้อเยื่อ กล้ามเนื้อ น้ำลาย เหงื่อ ปัสสาวะ เป็นต้น ซึ่งไม่ว่าจะนำดีเอ็นเอมาจากส่วนประกอบส่วนใดของร่างกายก็ตาม ดีเอ็นเอของบุคคลเดียวกันก็จะมีลักษณะเหมือนกันทั้งหมด นอกจากนี้ แม้เวลาจะเปลี่ยนแปลงไปนานเท่าใด ดีเอ็นเอของแต่ละบุคคลก็ยังคงลักษณะเดิม ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ด้วยเหตุนี้ ดีเอ็นเอจึงถูกใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในคดีความผิดต่อชีวิตร่างกายและเพศ

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ดีเอ็นเอได้ถูกนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว และได้รับการยอมรับว่าเป็นพยานหลักฐานที่มีประโยชน์ในการพิสูจน์ตัวบุคคลเป็นอย่างมาก นอกจากการใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีแล้ว ลายพิมพ์ดีเอ็นเอยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการยืนยันตัวบุคคลที่มีประสิทธิภาพได้อีกด้วย

การยืนยันตัวบุคคลด้วยลายพิมพ์ดีเอ็นเอ ซึ่งมีความสำคัญเปรียบเทียบกับกับการยืนยันตัวบุคคลด้วยลายพิมพ์นิ้วมือ จึงสามารถใช้เป็นเครื่องมือของเจ้าพนักงานทั้งในระดับรัฐบาลกลาง

* ประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ

** ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ฉบับที่ 25

รัฐบาลมลรัฐและในระดับท้องถิ่นในการบังคับใช้กฎหมายและบริหารงานกระบวนการยุติธรรม เพื่อปกป้องผู้บริสุทธิ์จากการถูกดำเนินคดีหรือลงโทษโดยไม่ได้กระทำความผิด ด้วยเหตุนี้ ประเทศสหรัฐอเมริกาจึงได้จัดตั้งฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ (National DNA Index System หรือ NDIS) ขึ้น เพื่อทำการตรวจสอบและเปรียบเทียบลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่ต้องการกับลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่อยู่ในฐานข้อมูลเช่นเดียวกับระบบการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติ

นอกจากนี้ เพื่อให้การยืนยันตัวบุคคลด้วยลายพิมพ์ดีเอ็นเอเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงมีการบัญญัติกฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานสามารถดำเนินการตรวจเก็บดีเอ็นเอจากผู้ถูกจับ ผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องโทษ ภายใต้อำนาจของรัฐบาลกลางแห่งสหรัฐอเมริกาตามฐานความผิดที่ได้กำหนดไว้ โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกตรวจเก็บแต่อย่างใด นอกจากนี้ ยังได้กำหนดความผิดอาญาของผู้ฝ่าฝืนไม่ยอมให้เจ้าพนักงานทำการตรวจเก็บดีเอ็นเอไว้อีกด้วย*

รัฐบาลในระดับมลรัฐบางมลรัฐก็ได้มีการออกกฎหมายที่มีความคล้ายคลึงกัน โดยอนุญาตให้เจ้าพนักงานทำการตรวจเก็บดีเอ็นเอของผู้ถูกจับได้ ด้วยเหตุนี้ ในปัจจุบันการตรวจเก็บดีเอ็นเอจากผู้ถูกจับจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งเช่นเดียวกับการตรวจเก็บลายพิมพ์นิ้วมือและการถ่ายรูปผู้ถูกจับในชั้นจับกุม ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บัญญัติกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาเห็นความสำคัญในการใช้ลายพิมพ์ดีเอ็นเอมาเป็นเครื่องมือเพื่อการบังคับใช้กฎหมายและการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมมากกว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ต้องสูญเสียไปจากการตรวจเก็บดีเอ็นเอ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับในประเทศสหรัฐอเมริกามีความถูกต้องแม่นยำเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีการใช้วิธีการยืนยันตัวบุคคลหลายวิธีประกอบกันเพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้น

ประเทศเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่นก็ได้มีการริเริ่มจัดตั้งฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอแล้วเช่นกัน แต่การตรวจเก็บดีเอ็นเอจากผู้ถูกจับของทั้งสองประเทศมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการอนุญาตจากศาล สำหรับประเทศเยอรมนีศาลจะต้องมีคำสั่งให้ทำการตรวจเก็บเซลล์เนื้อเยื่อของผู้ถูกจับเพื่อนำไปทำการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ** เฉพาะในความผิดที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น ส่วนประเทศญี่ปุ่น ศาลจะต้องออกหมายเพื่อการตรวจสอบร่างกายบุคคล เพื่ออนุญาตให้เจ้าพนักงานตรวจเก็บดีเอ็นเอก่อน เจ้าพนักงานถึงจะสามารถตรวจเก็บดีเอ็นเอจากผู้ถูกจับได้*** เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน

* 42 U.S.C. § 14135a, 18 U.S.C. § 3559, 42 U.S.C. § 14135a

** German Code of Criminal Procedure section 81g

*** Japanese Code of Criminal Procedure article 218

การตรวจเก็บดีเอ็นเอในประเทศไทยจะต้องเป็นไปเพื่อการรวบรวมพยานหลักฐานเท่านั้น อีกทั้งเจ้าพนักงานก็ไม่สามารถทำการตรวจเก็บดีเอ็นเอได้โดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้ถูกตรวจเก็บ* นอกจากนี้ จากการสำรวจการจัดตั้งฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอขององค์การตำรวจสากล (INTERPOL) พบว่าประเทศไทยยังไม่มี การจัดตั้งฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอแห่งชาติขึ้นแต่อย่างใด โดยจัดอยู่ในประเทศที่มีความคิดในการจัดตั้งฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอเท่านั้น⁸ เนื่องจากยังไม่มี การบัญญัติกฎหมายรองรับ ซึ่งถ้าหากมีการจัดตั้งฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอขึ้นในประเทศไทย นอกจากจะเป็นประโยชน์ในการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับแล้ว ยังสามารถใช้ในการ สืบสวนสอบสวนคดีอาญาที่ไม่มีประจักษ์พยานยืนยัน แต่มีพยานหลักฐานที่มีดีเอ็นเอ เช่น คดี ความมั่นคงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คดีฆ่าข่มขืน เป็นต้น ซึ่งจะช่วยในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดได้เป็นอย่างมาก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 และมาตรา 244/1

⁸ INTERPOL, DNA Handbook 2009 [Online], 10 January 2011, Available from

<http://www.interpol.int/Public/Forensic/dna/default.asp>

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

สิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นแนวคิดสำคัญที่ได้รับการกล่าวถึงมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยมีสาระสำคัญว่า สิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ตามธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ติดตัวอยู่กับมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่สามารถจำหน่ายจ่ายโอนกันได้ และอยู่เหนือการใช้อำนาจของรัฐ โดยเฉพาะสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย ด้วยเหตุนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จึงมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคล เพื่อเป็นหลักประกันความปลอดภัยในชีวิตและร่างกายของประชาชนว่าจะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ โดยรัฐเองก็ไม่สามารถล่วงละเมิดสิทธิดังกล่าวได้เช่นกัน

การจับ เป็นการใช้อำนาจของรัฐที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญมากที่สุดอย่างหนึ่ง เพราะนอกจากจะทำให้ผู้ถูกจับสูญเสียเสรีภาพในการเคลื่อนที่หรือเคลื่อนไหวร่างกายแล้ว ยังก่อให้เกิดอำนาจในการควบคุมตัวผู้ถูกจับอีกด้วย การจับกุมบุคคลโดยปกติแล้วจึงไม่อาจกระทำได้ แต่ด้วยความจำเป็นในการควบคุมอาชญากรรมและการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม รัฐธรรมนูญจึงบัญญัติให้การจับสามารถที่จะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีหมายจับซึ่งออกโดยศาล หรือเว้นแต่จะมีเหตุอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจรัฐโดยเจ้าพนักงาน

การระงับตัวบุคคล คือ การใช้ความรุนแรงต่างๆ โดยเฉพาะความรู้ในทางวิทยาศาสตร์และความรู้ทางการแพทย์ เพื่อการคัดแยกบุคคลหนึ่งออกจากบุคคลอีกคนหนึ่ง เนื่องจากในปัจจุบันจำนวนประชากรได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามการขยายตัวของชุมชนเมือง การระงับตัวบุคคลจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก การระงับตัวบุคคลสามารถแบ่งออกได้เป็นสองวิธี คือ การระงับตัวบุคคลโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ และการระงับตัวบุคคลโดยไม่ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์

การระงับตัวบุคคลโดยไม่ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ คือ การระงับตัวบุคคลโดยใช้ชื่อหรือรูปพรรณ ซึ่งพบว่ายังไม่มีความแน่นอนในการแยกบุคคลหนึ่งออกจากอีกบุคคลหนึ่งเท่าที่ควร เนื่องจากชื่อหรือรูปพรรณสามารถเปลี่ยนแปลงได้และบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปอาจมีชื่อหรือรูปพรรณที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันได้ ดังนั้น จึงสามารถใช้ได้เพียงแค่ว่าเป็นเครื่องมือช่วยคัดแยกตัวบุคคลในเบื้องต้นเท่านั้น ในขณะที่การระงับตัวบุคคลโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะการ

ระบุตัวบุคคลด้วยลายพิมพ์นิ้วมือและลายพิมพ์ดีเอ็นเอ เป็นวิธีที่สามารถใช้ในการระบุตัวบุคคลได้อย่างแม่นยำและเชื่อถือได้โดยไม่ต้องทำการตรวจสอบเพิ่มเติมอีกต่อไป ซึ่งได้รับการยอมรับว่าสามารถแยกแยะบุคคลหนึ่งออกจากอีกบุคคลหนึ่งได้อย่างแน่นอนตามสมควร เนื่องจากมีความเฉพาะเจาะจงและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคล ด้วยเหตุนี้ ลายพิมพ์นิ้วมือและลายพิมพ์ดีเอ็นเอจึงมีประโยชน์อย่างมากต่อการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา

หมายจับ เป็นหนังสือบ่งการที่ออกตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสั่งให้เจ้าพนักงานทำการจับกุมบุคคล หมายจับจึงเป็นเครื่องมือของเจ้าพนักงานในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา โดยเป็นมาตรการบังคับของรัฐต่อบุคคลในประการที่อนุญาตให้เจ้าพนักงานทำการจับกุมบุคคลที่ได้กำหนดไว้ในหมายจับได้ การบังคับตามหมายจับจึงมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลเป็นอย่างมาก หมายจับจึงจำเป็นที่จะต้องกำหนดตัวบุคคลที่อนุญาตให้เจ้าพนักงานสามารถจับกุมได้ไว้อย่างเฉพาะเจาะจง เพื่อป้องกันการจับกุมผิดตัว ซึ่งเป็นการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองไว้

การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับ มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการจับกุม และมีความเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก เนื่องจากในการจับกุมบุคคลตามหมายจับ เจ้าพนักงานจะต้องใช้ข้อมูลในส่วนของการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับที่ปรากฏอยู่ในหมายจับเป็นสำคัญ เพราะเจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับมักจะไม่ใช่เจ้าพนักงานผู้ร้องขอหมายจับ และในบางกรณีการติดตามจับกุมบุคคลตามหมายจับจะต้องใช้เวลานาน ด้วยเหตุนี้ จึงต้องอาศัยข้อมูลดังกล่าว เพื่อประโยชน์ในการระบุตัวบุคคลตามหมายจับ ซึ่งหากข้อความในส่วนดังกล่าวไม่มีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอ ก็อาจทำให้เกิดการจับกุมผิดตัวได้ ในขณะเดียวกัน ยังทำให้เจ้าพนักงานไม่สามารถจัดการตามหมายจับได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย เนื่องจากไม่มีความมั่นใจในตัวบุคคลที่จะถูกจับ จึงอาจส่งผลให้ผู้กระทำความผิดรอดพ้นจากการถูกจับกุมและอาจจะไปกระทำความผิดซ้ำอีกได้

จากการศึกษาพบว่า การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในหมายจับของไทยยังไม่มี ความเฉพาะเจาะจงเพียงพอ เนื่องจากกฎหมายไทยกำหนดให้ระบุเพียงแต่ชื่อหรือรูปพรรณลงในหมายจับ แต่ไม่ได้กำหนดว่า “ชื่อหรือรูปพรรณ” มีค่านิยมอย่างไร โดยในกรณีที่ไม่ทราบชื่อของบุคคลที่จะถูกจับ ก็ต้องบอกรูปพรรณของบุคคลนั้นให้ละเอียดเพียงพอเท่าที่จะทำได้เท่านั้น ซึ่งก็มักจะเป็นรูปพรรณทั่วไป เช่น ส่วนสูง น้ำหนัก รูปร่าง สีผิว และเนื่องจากชื่อหรือรูปพรรณของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้ อีกทั้งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปอาจมีชื่อหรือรูปพรรณที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันได้ ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้การจัดการตามหมายจับของเจ้าพนักงานในปัจจุบันไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

นอกจากนี้ การระบุรูปพรรณของบุคคลในหมายจับในทางปฏิบัติยังถูกกำหนดไว้ในเอกสารแนบท้ายหมายจับซึ่งเจ้าพนักงานเป็นผู้จัดทำขึ้น นั่นก็คือ แบบดำเนินรูปพรรณผู้กระทำความผิดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งนอกจากรายละเอียดเกี่ยวกับรูปพรรณในแบบพิมพ์ดังกล่าวจะไม่มีเฉพาะเจาะจงเท่าที่ควรแล้ว ยังเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่มิชอบ โดยการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความในแบบพิมพ์แล้วนำไปประกอบกับหมายจับ เพื่อใช้จับกุมผู้บริสุทธิ์ ซึ่งอาจส่งผลเสียหายร้ายแรงต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลดังกล่าวได้

การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับตามกฎหมายไทยในปัจจุบันก็มีเพียงการชี้ตัวผู้ต้องหาโดยผู้เสียหายหรือพยานเท่านั้น ซึ่งการชี้ตัวเป็นวิธีการยืนยันตัวบุคคลที่ไม่มีความถูกต้องแม่นยำเท่าที่ควรและมีโอกาสเกิดความผิดพลาดสูง นอกจากนี้ กฎหมายยังไม่ได้กำหนดให้ต้องทำการชี้ตัวเพื่อยืนยันตัวผู้ต้องหาภายหลังการจับในทุกกรณีแต่อย่างใด โดยเป็นดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนที่จะจัดให้มีการชี้ตัวขึ้นหรือไม่ก็ได้ซึ่งไม่ทำให้การสอบสวนเสียไป ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้บุคคลที่ถูกจับกุมผิดตัวจะต้องถูกดำเนินคดีและได้รับความเดือดร้อนเสียหายหลายประการ

จากการศึกษาพบว่าในต่างประเทศได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับหมายจับที่สำคัญประการหนึ่งนั่นก็คือ หมายจับจะต้องระบุอย่างเฉพาะเจาะจงถึงบุคคลที่จะถูกจับ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในกรณีทราบชื่อหรือไม่ก็ตาม เพื่อป้องกันปัญหาการจับกุมผิดตัว นอกจากนี้ รายละเอียดเกี่ยวกับบุคคลที่จะถูกจับจะต้องถูกระบุไว้ในหมายจับเท่านั้น ห้ามระบุไว้ในเอกสารประกอบหรือเอกสารแนบท้ายหมายจับ เพื่อป้องกันมิให้เจ้าพนักงานทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเอกสารประกอบหรือเอกสารแนบท้ายนั้นในภายหลัง แล้วนำไปประกอบกับหมายจับที่ศาลออกให้ เพื่อทำการจับกุมบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

นอกจากนี้ กฎหมายต่างประเทศยังได้กำหนดให้ต้องมีการตรวจสอบว่าบุคคลที่ถูกจับเป็นบุคคลที่ได้กำหนดไว้ในหมายจับหรือไม่ เพื่อป้องกันการจับกุมผิดตัว ซึ่งเจ้าพนักงานสามารถใช้วิธีการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับที่มีความถูกต้องแม่นยำมากกว่าการชี้ตัว โดยมีการจัดตั้งฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือและฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอขึ้น ทำให้การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับสามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังได้มีการพัฒนาระบบการยืนยันตัวบุคคลให้มีความทันสมัย สามารถยืนยันตัวบุคคลที่ต้องการได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วอีกด้วย

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า กฎหมายไทยยังมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการระบุตัวบุคคลตามหมายจับหลายประการ ทั้งในส่วนของ การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในขั้นตอนการออกหมายจับ และการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับ ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งประสิทธิภาพในการบังคับใช้

กฎหมายของเจ้าพนักงานและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล ซึ่งจากการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ตลอดจนวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว จึงขอเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

6.2.1 ข้อเสนอแนะในขั้นตอนการออกหมายจับ

1) การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับด้วยรูปพรรณในกรณีที่ไม่ทราบชื่อตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 67 ยังไม่มีความเฉพาะเจาะจงเท่าใดนัก เนื่องจากกฎหมายกำหนดเพียงว่าให้บอกรูปพรรณเพียงเท่าที่จะทำได้ รูปพรรณที่ได้จึงมักจะเป็นเพียงรูปพรรณทั่วไป เช่น รูปร่าง ส่วนสูง น้ำหนัก สีผิว ซึ่งไม่สามารถใช้ในการระบุตัวบุคคลตามหมายจับได้อย่างถูกต้องและอาจทำให้เกิดการจับกุมผู้ต้องหาผิดตัวได้ ซึ่งนอกจากจะทำให้บุคคลนั้นได้รับความเสียหายแล้ว รัฐยังอาจต้องเสียงบประมาณในการจ่ายค่าชดเชยอีกด้วย ดังนั้น เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จึงควรกำหนดให้การออกหมายจับต้องระบุอย่างเฉพาะเจาะจงถึงบุคคลที่จะถูกจับ

2) ควรกำหนดให้ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาความเฉพาะเจาะจงของหมายจับในขั้นตอนการพิจารณาออกหมายจับ นอกเหนือไปจากการพิจารณาพยานหลักฐานตามสมควรตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 ที่ได้กระทำอยู่ในปัจจุบัน เพื่อป้องกันมิให้มีการออกหมายจับในลักษณะที่จะทำให้เจ้าพนักงานอาจนำหมายจับนั้นไปจับกุมบุคคลผิดตัวได้ หมายจับใดที่ไม่มีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอ ศาลไม่ควรจะอนุญาตออกหมายจับ เนื่องจากอาจเกิดผลร้ายต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากกว่าผลดีจากการบังคับใช้กฎหมาย โดยในกรณีทราบชื่อของบุคคลที่จะถูกจับ จะต้องระบุเลขประจำตัวประชาชนด้วย แต่ถ้าหากไม่ทราบชื่อ ก็จะต้องระบุรายละเอียดของบุคคลดังกล่าวที่มีความเฉพาะเจาะจง เช่น ลักษณะเด่นหรือตำหนิ สภาพความพิการของร่างกาย เป็นต้น

3) ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ.2548 ข้อ 4 กำหนดให้หมายจับจะต้องมีข้อความและแบบพิมพ์ตามที่กำหนดไว้ ดังนั้น จึงควรมีการแก้ไขแบบพิมพ์หมายจับของศาล (แบบพิมพ์ 47) เพื่อให้สามารถนำวิธีการระบุตัวบุคคลที่มีความเฉพาะเจาะจงมากกว่าชื่อหรือรูปพรรณมาใช้ในการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับได้ โดยเพิ่มข้อความในส่วนของการระบุตัวบุคคล (Identifying Information) ลงในแบบพิมพ์หมายจับ เช่น เลขประจำตัวประชาชน ลายพิมพ์นิ้วมือ ข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอ หรือข้อมูลอื่นที่สามารถช่วยในการระบุตัวบุคคลได้ เช่น วันเดือนปีเกิด สถานที่เกิด เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะช่วยใน

การระบุตัวบุคคลตามหมายจับแล้ว หากในกรณีเป็นที่สงสัย เจ้าพนักงานยังสามารถใช้ข้อมูลเหล่านี้ในการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับได้อีกด้วย

4) การออกหมายจับในปัจจุบัน เจ้าพนักงานจะแนบแบบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติไปพร้อมกับหมายจับด้วย โดยพบว่ายังไม่มีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ของการระบุพรรณของบุคคลที่จะถูกจับแต่อย่างใด อีกทั้งการที่จะต้องมีเอกสารประกอบหรือเอกสารแนบท้ายหมายจับ อาจทำให้เกิดปัญหาในการจับกุมในกรณีที่เจ้าพนักงานไม่ได้แนบแบบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดไปพร้อมกับหมายจับด้วย หรืออาจเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบในการแก้ไขเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงแบบตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิดได้ ดังนั้น จึงควรแก้ไขแบบพิมพ์หมายจับให้มีส่วนของการบรรยายละเอียดเกี่ยวกับตัวบุคคลที่จะถูกจับให้อยู่ในเอกสารแนบท้ายกับหมายจับ เพื่อให้การระบุตัวบุคคลตามหมายจับเป็นไปอย่างถูกต้องชัดเจน และเพื่อป้องกันปัญหาต่างๆเกี่ยวกับเอกสารแนบท้ายหรือเอกสารประกอบหมายจับดังกล่าวมาแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีความจำเป็นจะต้องมีเอกสารแนบท้ายหรือเอกสารประกอบหมายจับ เช่น การแนบภาพถ่ายของผู้ต้องหา จะต้องมีการแสดงถึงความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงระหว่างเอกสารนั้นกับหมายจับด้วย เช่น การระบุหมายเลขของหมายจับที่เอกสารนั้นแนบท้ายหรือประกอบอยู่ นอกจากนี้ ผู้พิพากษาจะต้องลงลายมือชื่อและประทับตราลงในเอกสารแนบท้ายหรือเอกสารประกอบหมายจับ เพื่อเป็นการยืนยันความถูกต้องและป้องกันการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเอกสารนั้น

5) เนื่องจากในปัจจุบันยังไม่มีข้อกำหนดคำนิยามของ คำว่า “ชื่อหรือรูปพรรณ” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 60 ว่ามีความหมายอย่างไร ทำให้ในบางกรณีหมายจับระบุเพียงแต่ชื่อเล่นหรือชื่อแฝงหรือชื่อฉายา โดยไม่ทราบว่าเป็นชื่อตัวหรือชื่อสกุล ซึ่งชื่อเหล่านี้ได้มาจากการสืบสวนสอบสวนของเจ้าพนักงาน ซึ่งในภายหลังก็มักจะพบว่าเป็นชื่อของบุคคลที่ไม่มีตัวตนอยู่จริง ดังนั้น จึงไม่เป็นประโยชน์อย่างใดในการที่จะให้ระบุชื่อของบุคคลที่จะถูกจับด้วยชื่อที่ไม่มีความเฉพาะเจาะจงดังกล่าวนี้ โดยเมื่อพิจารณาถึงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 ที่กำหนดว่าในการสอบสวนผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุลของผู้ต้องหา เพื่อให้ทราบว่าบุคคลที่ปรากฏต่อหน้าเป็นผู้ต้องหาหรือไม่ กรณีนี้จึงอาจเทียบเคียงได้ว่า ชื่อตัว ชื่อรอง และชื่อสกุล เป็นชื่อในประการที่สามารถใช้ในการระบุตัวบุคคลได้อย่างถูกต้องมากกว่า อีกทั้งยังเป็นไปตามพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ.2505 อีกด้วย ดังนั้น เพื่อให้การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในกรณีที่ทราบชื่อมีความชัดเจนและไม่ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ จึงควรกำหนดให้ในการออกหมายจับ ต้องระบุชื่อตัว ชื่อสกุลหรือรูปพรรณของบุคคลที่จะถูกจับ โดยชื่อตัวและชื่อสกุลจะต้องเป็นของบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริงเท่านั้น

6) สำหรับการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับในกรณีที่ไม่ทราบชื่อ เนื่องจากกฎหมายยังไม่ได้กำหนดคำนิยามไว้ว่ารูปพรรณมีความหมายอย่างไร จึงทำให้เกิดปัญหาว่ารูปพรรณ หมายความว่าถึงคุณลักษณะประการใดของบุคคลบ้าง และวิธีการระบุตัวบุคคลที่ได้รับการยอมรับในปัจจุบัน เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือหรือลายพิมพ์ดีเอ็นเอ เป็นรูปพรรณของบุคคลตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่จะสามารถใช้ในการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับได้หรือไม่ เนื่องจากรูปพรรณเป็นเพียงลักษณะทางกายภาพของบุคคลที่สามารถมองเห็นได้เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ รูปพรรณจึงไม่น่าจะเป็นถ้อยคำที่มีความหมายทั่วไป หากแต่เป็นถ้อยคำที่มีความหมายในทางกฎหมาย ดังนั้น จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมบทนิยามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกำหนดคำนิยามของ “รูปพรรณ” ให้หมายความรวมถึงลายพิมพ์นิ้วมือและลายพิมพ์ดีเอ็นเอของบุคคลด้วย เพื่อให้สามารถนำลายพิมพ์นิ้วมือหรือลายพิมพ์ดีเอ็นเอซึ่งเป็นวิธีการระบุตัวบุคคลที่มีความเฉพาะเจาะจง มาใช้ในการกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับได้ เพื่อให้การกำหนดตัวบุคคลที่จะถูกจับมีความหลากหลายมากขึ้น ซึ่งจะทำให้เจ้าพนักงานสามารถยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับได้อย่างถูกต้องมากขึ้นเช่นกัน

7) การออกหมายจับผู้ต้องหาตามภาพสเกตซ์ที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันนั้น เนื่องจากภาพสเกตซ์เป็นเพียงการนำรายละเอียดของส่วนต่างๆบนใบหน้าของคนร้ายจากคำให้การของผู้เสียหายหรือพยาน เช่น ส่วนของตา หู จมูก ปาก มาประกอบกันเข้าเป็นรูปใบหน้าเท่านั้น โอกาสที่ภาพสเกตซ์จะมีความเหมือนกับผู้กระทำความผิดที่แท้จริงจึงมีน้อยมาก ภาพสเกตซ์จึงควรใช้เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนเท่านั้น ไม่ควรใช้ในการออกหมายจับซึ่งเป็นมาตรการบังคับที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ ศาลจึงไม่ควรอนุญาตให้มีการออกหมายจับโดยกำหนดให้จับกุมบุคคลที่ปรากฏตามภาพสเกตซ์ เนื่องจากมีความเป็นไปได้ค่อนข้างมากที่เจ้าพนักงานจะนำหมายจับดังกล่าวไปจับกุมบุคคลที่ไม่ได้กระทำความผิด

6.2.2 ข้อเสนอแนะในขั้นตอนภายหลังการจับ

1) การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นการตรวจสอบว่าบุคคลที่ถูกจับเป็นบุคคลที่ต้องการตัวเพื่อการดำเนินคดีจริงหรือไม่ การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับยังมีส่วนกำหนดทิศทางการสืบสวนสอบสวนของเจ้าพนักงานอีกด้วย หากไม่มีการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับ เมื่อเจ้าพนักงานทำการจับกุมตัวผู้ต้องหาแล้ว ไม่ว่าผู้ต้องหานั้นจะได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ เจ้าพนักงานก็มักจะยุติการสืบสวนสอบสวนหาตัวผู้ต้องหาอีกต่อไป การไม่มีมาตรการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลให้ผู้บริสุทธิ์ที่ถูกจับกุมจะต้องถูกควบคุมตัวเพื่อการดำเนินคดี ในขณะที่ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงหลบหนีลอยนวล

ดังนั้น จึงควรมีการกำหนดระเบียบปฏิบัติในการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับที่ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผู้ถูกจับอ้างว่าตนไม่ใช่บุคคลตามหมายจับ โดยกำหนดให้เจ้าพนักงานหรือศาลจะต้องดำเนินการตรวจสอบหรือไต่สวนด้วยวิธีการที่เหมาะสมเพื่อยืนยันตัวบุคคลในทันที เช่น การชี้ตัว การตรวจลายพิมพ์นิ้วมือ การตรวจลายพิมพ์ดีเอ็นเอ การสอบปากคำญาติหรือบุคคลที่รู้จักกับผู้ถูกจับ เป็นต้น ซึ่งเมื่อทำการตรวจสอบหรือไต่สวนแล้วปรากฏว่าคำกล่าวอ้างของผู้ถูกจับน่าจะเป็นความจริง ก็จะต้องปล่อยตัวผู้ถูกจับไปในทันที

2) การยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับโดยการชี้ตัวนั้น แม้จะมีข้อบกพร่องอยู่หลายประการ แต่ก็ยังมีความจำเป็นต่อการยืนยันตัวบุคคลเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา ในกรณีที่ไม่มีพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในคดีที่จะสามารถใช้เพื่อการยืนยันตัวบุคคลได้ และการชี้ตัวก็ยังเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งในการดำเนินคดีอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม พบว่ากระบวนการในการชี้ตัวของเจ้าพนักงานในปัจจุบันยังไม่น่าเชื่อถือและไม่เป็นธรรมต่อผู้ถูกชี้ตัวเท่าใดนัก ก่อให้เกิดปัญหาการชี้ตัวบุคคลที่ไม่ได้กระทำตามผิด ดังนั้น จึงควรมีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชี้ตัว เพื่อกำหนดคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกชี้ตัวให้ได้รับความเป็นธรรม โดยกำหนดให้การยืนยันตัวผู้กระทำความผิดหรือชี้ตัวผู้ต้องหา จะต้องประกอบด้วยบุคคลอย่างน้อยห้าคน โดยจะต้องมีเพศ อายุ รูปร่างและแต่งกายใกล้เคียงกับผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหรือพนักงานสอบสวนกระทำการใดๆ อันเป็นเชิงแนะนำให้ผู้ต้องหา ควรจัดให้มีการบันทึกภาพและเสียงการชี้ตัวผู้ต้องหาซึ่งสามารถนำออกถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่องไว้เป็นพยาน นอกจากนี้ ควรที่จะกำหนดให้ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าร่วมในการชี้ตัวได้ด้วย

3) ควรมีการนำวิธีการตรวจเก็บลายพิมพ์นิ้วมือด้วยระบบอเล็คทรอนิกส์ (Live-Scan) มาใช้ในการตรวจเก็บลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ต้องหาในสถานีตำรวจ เพื่อที่จะทำให้การตรวจเก็บและเปรียบเทียบลายพิมพ์นิ้วมือเพื่อยืนยันตัวบุคคลเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากกว่าวิธีพิมพ์ด้วยหมึกด้าลงบนแผ่นกระดาษที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน และควรทำการปรับปรุงระบบฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือที่มีอยู่ให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น เพื่อการตรวจพิสูจน์ที่รวดเร็ว รวมถึงเพื่อรองรับข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือที่จะมีมากขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ ขั้นตอนการทำบัตรประจำตัวประชาชนและการทำหนังสือเดินทางในปัจจุบันจะต้องมีการเก็บลายพิมพ์นิ้วมือ จึงควรทำการเชื่อมโยงข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ากับข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อประโยชน์ในการยืนยันตัวบุคคลได้อย่างถูกต้องในกรณีที่บุคคลดังกล่าวไม่เคยถูกตรวจเก็บลายพิมพ์นิ้วมือในกรณีอื่นมาก่อน

4) ควรมีการบัญญัติกฎหมายให้พนักงานสอบสวนสามารถตรวจเก็บสารพันธุกรรมหรือดีเอ็นเอของผู้ต้องหาในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 3 ปีทุกคดี โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความ

ยินยอมจากบุคคลนั้นแต่อย่างใด แต่สำหรับความผิดซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี จะต้องได้รับอนุญาตจากศาลเท่านั้น อันจะเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในร่างกายของบุคคลในกรณีที่เป็นความผิดไม่ร้ายแรง ซึ่งการตรวจเก็บสารพันธุกรรมจะต้องกระทำโดยการเก็บตัวอย่างเนื้อเยื่อจากเยื่อบุแก้มในช่องปากซึ่งไม่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมากนักเกินไป อีกทั้งเป็นไปตามหลักสากล โดยหากผู้ต้องหาฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานสอบสวนในการตรวจเก็บสารพันธุกรรม ถือว่าผู้ต้องหาที่มีความผิดอาญาฐานกระทำความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม ซึ่งจะต้องมีโทษตามกฎหมาย เพื่อให้การตรวจเก็บสารพันธุกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการยืนยันตัวบุคคลเพื่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในอนาคตนั่นเอง

5) ควรมีการจัดตั้งฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอแห่งชาติขึ้นในประเทศไทย เพื่อประโยชน์ในการยืนยันตัวบุคคล โดยการนำเอาลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่พบในสถานที่เกิดเหตุและลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่ได้จากบุคคลที่ทราบตัวแล้ว เช่น ผู้ต้องหาหรือจำเลย มาเก็บไว้ในฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อการตรวจเปรียบเทียบกับลายพิมพ์ดีเอ็นเอของบุคคลที่ต้องการในภายหลังต่อไป

6) เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอย่างละเอียดรอบคอบ โดยเฉพาะพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือหรือลายพิมพ์ดีเอ็นเอ โดยจะต้องให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะในการตรวจสถานที่เกิดเหตุมาร่วมตรวจสถานที่เกิดเหตุกับพนักงานสอบสวนด้วยทุกคดี ซึ่งนอกจากจะใช้เป็นพยานหลักฐานในการออกหมายจับเพื่อการดำเนินคดีแล้ว ยังสามารถใช้ในการยืนยันตัวบุคคลภายหลังการจับได้อีกด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนการพิจารณา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : จีระวิชาการพิมพ์, 2551.
- เกรียงศักดิ์ มูลตา. ปัจจัยที่มีผลต่อการสืบสวนจับกุมผู้ต้องหาตามหมายจับ : ศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารงานยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.
- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2547.
- คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2549.
- จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยหมายเรียก หมายอุทธรณ์. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์อักษร, 2548.
- จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช. หลักและทฤษฎีการสอบสวน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์อักษร, 2550.
- จิรนิติ หะวานนท์. สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2544.
- ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2552.
- ตำรวจแห่งชาติ, สำนักงาน. คู่มือการจัดการช่วงประสพการณ์ผู้รับการบริการ เรื่อง การปรับปรุงกระบวนการงานการตรวจสอบประวัติบุคคลด้วยแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือ. 2551.
- ตำรวจแห่งชาติ, สำนักงาน. คู่มือการบริหารจัดการหมายจับคดีค้างเก่า. 2552.
- ตำรวจแห่งชาติ, สำนักงาน. คู่มือตำรวจ เล่ม 5. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ. 2552.
- ตำรวจแห่งชาติ, สำนักงาน. คู่มือตำรวจ เล่ม 6. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ. 2552.
- ตำรวจแห่งชาติ, สำนักงาน. วิธีการสังเกตจดจำตัวหน้ารูปพรรณบุคคล [ออนไลน์]. 2552. แหล่งที่มา: <http://www.bangkokhenpolice.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=77462&Ntype=4> [2553, พฤศจิกายน 2]
- ถวัล อาสนะเสน. นิติเวชศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523.
- ถาวร สิกขโกศล. ชื่อและแซ่ของคนจีน. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.
- ทรงฉัตร โตะชยานนท์. นิติเวชศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519.
- ไทพีศรีนวิติ ภัคดีกุล. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักการสืบสวนสอบสวนและการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2534.

บรรเจิด สิงคะเนติ. หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2552.

พรทิพย์ โจรสุนันท์. นิติเวชศาสตร์ การชันสูตรศพ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2547.

มหาดไทย, กระทรวง. กรมการปกครอง. สถิติงานทะเบียนชื่อสกุล [ออนไลน์]. 2553. แหล่งที่มา:

http://203.113.86.149/web_pages/m03093000/pagenews2552.html [2554, มกราคม 29]

มานิตย์ จุมปา. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2550). พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

แมน อิงคตานุวัฒน์ และคนอื่นๆ. นิติเวชศาสตร์ 1. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

เยียวยาเหี่ยวสาว หลังจับผิดคดียา. มติชนรายวัน (3 มกราคม 2554): 12.

เลี้ยง หุยประเสริฐ. นิติวิทยาศาสตร์ สำหรับพนักงานสืบสวนสอบสวน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :

สุตรไพศาล, 2550.

วรพจน์ วิสสุตพิชญ์. สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2543.

วิชัย บุญแสง และคนอื่นๆ. ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ จากสารพันธุกรรมสู่เทคโนโลยีพิสูจน์บุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2547.

วิรัช ศิริวัฒนนะนาวิน. การศึกษาการตั้งชื่อของคนไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544.

วิรัตน์ พาณิชย์พงษ์. นิติเวชปฏิบัติกรณีบาดเจ็บและตายผิดธรรมชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :

หอรัตนาการพิมพ์, 2546.

ศาลยุติธรรม, สำนักงาน. สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์. การออกหมายจับและหมายค้น: ประสพการณ์ของ

ต่างประเทศและประเทศไทย. 2553. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

สุพรรณ ณ บางช้าง. การใช้ภาษาในการตั้งชื่อของคนไทย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

2527.

สุริยา รัตนกุล. อารยธรรมตะวันตก : อารยธรรมยุคกลาง. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี : เพชรรุ่งเรืองการพิมพ์,

2545.

สมยศ เชื้อไทย. นิติปรัชญาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2552.

หยุด แสงอุทัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : ประกายพริก,

2538.

อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์. นิติวิทยาศาสตร์ 1 เพื่อการสืบสวนสอบสวน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :

ทีซีซี พรินติ้ง จำกัด, 2545.

อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์. นิติวิทยาศาสตร์ 2 เพื่อการสืบสวนสอบสวน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร :

ทีซีซี พรินติ้ง, 2544.

อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์. นิติวิทยาศาสตร์ 3 เพื่อการสืบสวนสอบสวน. กรุงเทพมหานคร : ทีจีซี พรินติ้ง จำกัด, 2544.

อาชญาข่าวสด. อาชญากรรม. มติชนสุดสัปดาห์ (23 - 29 ธันวาคม 2545)

ภาษาอังกฤษ

Casselmann, A. Identical twins' genes are not identical [Online]. 3 April 2008. Available from: <http://www.scientificamerican.com/article.cfm?id=identical-twins-genes-are-not-identical> [2010, November 2]

Council for Responsible Genetics. Introduction and Summary of Finding [Online]. 2011. Available from: <http://www.councilforresponsiblegenetics.org/dnadata/exec.html> [2011, January 10]

Ferdico, J. N., Fradella, H. F., and Totten, C. D. Criminal Procedure for the Criminal Justice Professional. 10th ed. California: Cengage Learning, 2008.

Freckman, A., and Wegerich, T. The German Legal System. London, 1999.

Gilbert, J. N. Criminal Investigation. 7th ed. New Jersey: Pearson/Prentice Hall, 2007.

Internetratgeber Recht. Introduction into the German law system [Online]. 2010. Available from: http://www.internetratgeber-recht.de/frameset.htm?http://www.internetratgeber-recht.de/deutsches_recht/english/german_law.htm [2010, November 2]

INTERPOL. DNA Handbook 2009 [Online]. 2009. Available from: <http://www.interpol.int/Public/Forensic/dna/default.asp> [2011, January 10]

INTERPOL. DNA Profiling [Online]. 2010. Available from: <http://www.interpol.int/public/forensic/dna/default.asp> [2010, December 22]

McCullagh, D. Indiana Court: No Warrant Needed To Force DNA Testing [Online]. 8 October 2009. Available from: http://www.cbsnews.com/8301-504383_162-5372505-504383.html [2011, January 10]

Neubauer, D. W. America's Court and the Criminal Justice System. 8th ed. California: Wadsworth/Thomson Learning, 2005.

Oda, H. Japanese Law. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2001.

Packer, H. L. The Limits of the Criminal Sanction. California: Stanford University Press, 1968.

- The Bundeskriminalamt. Facts and Figures 2008 [Online]. 2009. Available from:
<http://www.bka.de/profil/broschueren/facts2008.pdf> [2010, November 2]
- The Federal Bureau of Investigation. CODIS and NDIS Fact Sheet [Online]. 2010. Available from: <http://www.fbi.gov/about-us/lab/codis/codis-and-ndis-fact-sheet> [2010, November 2]
- The Federal Bureau of Investigation. CODIS and the National DNA Index System [Online]. 2010. Available from: <http://www.fbi.gov/about-us/lab/codis> [2010, December 22]
- The Federal Bureau of Investigation. IAFIS Fact Sheet [Online]. 11 August 2010. Available from: http://www.fbi.gov/about-us/cjis/fingerprints_biometrics/iafis/iafis_facts [2010, November 2]
- The Federal Bureau of Investigation. Integrated Automated Fingerprint Identification System [Online]. 2010. Available from: http://www.fbi.gov/about-us/cjis/fingerprints_biometrics/iafis [2010, November 2]
- The Federal Bureau of Investigation. NDIS Statistics [Online]. January 2011. Available from: <http://www.fbi.gov/about-us/lab/codis/ndis-statistics> [2011, February 1]
- The Innocent Project. Eyewitness Misidentification [Online]. 2010. Available from: <http://www.innocenceproject.org/understand/Eyewitness-Misidentification.php> [2010, November 2]
- The Japan Times Online. Safeguards for a DNA database [Online]. 5 August 2005. Available from: <http://search.japantimes.co.jp/cgi-bin/ed20050805a1.html> [2010, November 10]
- The Japan Times Online. DNA database had hits in 245 crimes [Online]. 17 March 2006. Available from: <http://search.japantimes.co.jp/cgi-bin/nn20060317b7.html> [2010, November 10]
- The National Institute of Justice. Basic Biology of DNA [Online]. 2010. Available from: <http://www.dna.gov/basics/biology/> [2010, November 2]
- The National Institute of Justice. Debating DNA Collection [Online]. November 2009, Available from: <http://www.ojp.usdoj.gov/nij/journals/264/debating-DNA.htm> [2011, January 10]
- The National Police Agency. Police of Japan 2010 [Online]. 6 April 2010. Available from: <http://www.npa.go.jp/english/index.htm> [2010, November 10]
- The National Policing Improvement Agency. National DNA Database [Online]. 2010. Available from: <http://www.npia.police.uk/en/8934.htm> [2010, December 22]

The United States Department of Justice. Memoranda of the Collection of DNA Evidence

[Online]. 18 November 2010. Available from:

<http://www.justice.gov/opa/pr/2010/November/10-ag-1318.html> [2011, January 10]

Thompson, T., and Black, S. Forensic Human Identification. Florida: CRC Press, 2007.

Ulmer, F. B. Using DNA Profiles to obtain “John Doe” Arrest Warrants and Indictments.

Washington and Lee Law Review 58 (Fall 2001): 1585.

Valdivieso, V. DNA Warrants: A Panacea for Old, Cold Rape Cases?. Georgetown Law Review

90 (April 2002): 1009.

Wall, W. Genetic and DNA Technology: Legal Aspects. London: Cavendish Publishing Limited, 2002.

Wells, G. L. Eyewitness Identification: Psychological Aspects [Online]. 2002. Available from:

<http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3403000117.html> [2010, November 2]

Worrall, J. L. Criminal Procedure: From First Contact to Appeal. 2nd ed. Pearson Education, 2007.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมายจับ

ที่...../๒๕.....

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ศาล.....

วันที่.....เดือน.....พุทธศักราช ๒๕.....

ความอาญา

ผู้ร้อง

หมายถึง.....

ด้วย.....

ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดฐาน.....

เพราะฉะนั้นให้ท่านจับตัว*.....

เชื้อชาติ.....สัญชาติ.....อาชีพ.....

อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....

ตรอก/ซอย.....ใกล้เคียง.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....โทรศัพท์.....

ไปส่งที่.....ภายในอายุความ.....ปี

นับตั้งแต่วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ๒๕.....เพื่อจะได้ดำเนินการตามกฎหมาย

แต่ไม่เกินวันที่.....เดือน.....พ.ศ. ๒๕.....

ผู้พิพากษา

หมายเหตุ : *ให้ระบุชื่อหรือรูปพรรณและแนบคำหาจับรูปพรรณผู้กระทำความผิดไปพร้อมกับหมายนี้ด้วย

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิด

(เติมข้อความในช่องว่าง และกาเครื่องหมาย / ใน [ ] หน้าข้อความที่ต้องการได้มากกว่าหนึ่งรายการ)

ส่วนราชการ สถานีตำรวจ/แผนก _____ กก _____ บก _____

หมายจับที่ _____ คดีอาญาที่ _____

วัน เดือน ปี ส่งรายงาน _____

ฐานความผิด _____

วัน เดือน ปี เวลา และสถานที่เกิดเหตุ _____

วันขาดอายุความหรือกำหนดล่วงเลยในการลงอาญา _____

ชื่อนามสกุล(ภาษาไทย) _____ เพศ ชาย หญิง

ชื่อนามสกุล(ภาษาอังกฤษตามหนังสือเดินทาง) _____

เลขประจำตัวประชาชน/บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ-พนักงานองค์การของรัฐ/ใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว/หนังสือเดินทาง _____

ชื่ออื่น _____ ชื่อสกุลอื่น _____

วัน เดือนปีเกิด _____ เชื้อชาติ _____ สัญชาติ _____

ประวัติ

ชื่อนามสกุลบิดา _____ ที่อยู่ _____

ชื่อนามสกุลมารดา _____ ที่อยู่ _____

ชื่อนามสกุลสามี/ภรรยา _____ ที่อยู่ _____

ญาติ/เพื่อนสนิท _____ ที่อยู่ _____

อาชีพ _____

สถานที่ทำงาน _____

ที่อยู่ครั้งสุดท้าย _____

ภูมิลำเนาเดิม _____

แหล่งที่ไปเป็นประจำ _____

กลุ่มหรือแก๊งค์ที่มีว่สม _____

รายชื่อบุคคลในกลุ่ม _____

ตำหนิรูปพรรณ _____ สูง _____ ซม. น้ำหนัก _____ กก. หมูโหด _____

รูปร่าง สูง สั้นทัด เตี้ย ลำสัน อ้วน ผอม

อื่นๆ _____

ผิว ขาว ขาวเหลือง ดำ ดำแดง ดกกระ ละเอียด

หยาบ อื่นๆ _____

รูปหน้า กลม รูปไข่ สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม แหลมหลิม

อื่นๆ _____

ผม เป้ แสกกลาง เสย เส้นผมตรง เป็นคลื่น หยิก

ผมฟู หนา บาง ดำ ขาว หงอก

หงอกประปราย แดง ทอง

อื่นๆ _____

ศีรษะ	☐ ล้วนเล็ก	☐ ล้วนเสียน	☐ ล้วนครึ่งศีรษะ	☐ ล้วนง่ามถ่อ		
	☐ อื่นๆ					
หน้าผาก	☐ กว้าง	☐ แคบ	☐ โหนก	☐ ตรง	☐ ลาด	☐ สั้น
	☐ อื่นๆ					
คิ้ว	☐ หนา	☐ บาง	☐ ต่อก	☐ ห่าง	☐ สั้น	☐ ชี้
	☐ ต่ำ	☐ ขาว	☐ แดง	☐ หงอกประปราย		
	☐ อื่นๆ					
ตา	☐ โด	☐ เล็ก	☐ ชั้นเดียว	☐ สองชั้น	☐ โปน	☐ ลึก
	☐ ปรีอ	☐ หยี้	☐ เหลล	☐ เข	☐ เอก	☐ ถั่ว
	☐ อื่นๆ					
หู	☐ กาง	☐ สิบ	☐ กลม	☐ สามเหลี่ยม	☐ สี่เหลี่ยม	☐ กะหล่ำปลี
	☐ ตั้งหูเหลี่ยม	☐ ตั้งหูราบ	☐ ตั้งหูย่อ			
	☐ อื่นๆ					
จมูก	☐ ตั้งจมูกราบ	☐ ตั้งจมูกโค้ง	☐ ตั้งจมูกลึก	☐ สั้นจมูกตรง	☐ สั้นจมูกโค้ง	☐ สั้นจมูกเหลี่ยม
	☐ สั้นจมูกสั้น	☐ จมูกกว้าง	☐ จมูกแคบ	☐ จมูกเขียด	☐ จมูกจุ่ม	
	☐ อื่นๆ					
ปาก	☐ หนา	☐ บาง	☐ กว้าง	☐ แคบ	☐ รูปกระจับ	☐ บนยื่น
	☐ ล่างยื่น	☐ ไม่มีร่องปาก		☐ อื่นๆ		
ฟัน	☐ ใหญ่	☐ เล็ก	☐ เรียบ	☐ เก	☐ ห่าง	☐ ยื่น
	☐ หลอ	☐ ขาว	☐ เหลือง	☐ ต่ำ	☐ เสียม	
	☐ อื่นๆ					
คาง	☐ ตรง	☐ สั้น	☐ ยื่น	☐ ปาน	☐ มุ่ม	☐ เหลี่ยม
	☐ อื่นๆ					
หนวดและเครา	☐ หนา	☐ บาง	☐ เล็กเรียว	☐ ยาว	☐ สั้น	☐ ปลายอน
	☐ สีด้า	☐ แดง	☐ หงอกขาว	☐ หงอกประปราย		
	☐ อื่นๆ					
สำเนียง	☐ ภาคกลาง	☐ ภาคเหนือ	☐ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		☐ ภาคตะวันออก	☐ ภาคตะวันตก
	☐ ภาคใต้	☐ จีน	☐ อื่นๆ			
เสียง	☐ ดัง	☐ ค่อย	☐ แหบ	☐ แหลม		☐ ทุ้ม
	☐ อื่นๆ					

คำหมี ไผ ปาน แผลเป็น อื่นๆ
(สี ขนาด ตำแหน่ง)

ลายสัก _____
(รูป สี ตำแหน่ง)

ลักษณะพิการ _____

ลักษณะอันน่าสังเกต _____

(ลงชื่อ)

( )

(ตำแหน่ง)

UNITED STATES DISTRICT COURT

for the

_____ District of _____

United States of America

v.

)
)
)
)
)
)

Case No.

_____
Defendant

ARREST WARRANT

To: Any authorized law enforcement officer

YOU ARE COMMANDED to arrest and bring before a United States magistrate judge without unnecessary delay
(name of person to be arrested) _____ ,
who is accused of an offense or violation based on the following document filed with the court:

- Indictment   Superseding Indictment   Information   Superseding Information   Complaint
- Probation Violation Petition   Supervised Release Violation Petition   Violation Notice   Order of the Court

This offense is briefly described as follows:

Date: _____

_____
Issuing officer's signature

City and state: _____

_____
Printed name and title

Return

This warrant was received on (date) _____ , and the person was arrested on (date) _____
at (city and state) _____ .

Date: _____

_____
Arresting officer's signature

_____
Printed name and title

This second page contains personal identifiers provided for law-enforcement use only and therefore should not be filed in court with the executed warrant unless under seal.

(Not for Public Disclosure)

Name of defendant/offender: _____

Known aliases: _____

Last known residence: _____

Prior addresses to which defendant/offender may still have ties: _____

Last known employment: _____

Last known telephone numbers: _____

Place of birth: _____

Date of birth: _____

Social Security number: _____

Height: _____ Weight: _____

Sex: _____ Race: _____

Hair: _____ Eyes: _____

Scars, tattoos, other distinguishing marks: _____

History of violence, weapons, drug use: _____

Known family, friends, and other associates (*name, relation, address, phone number*): _____

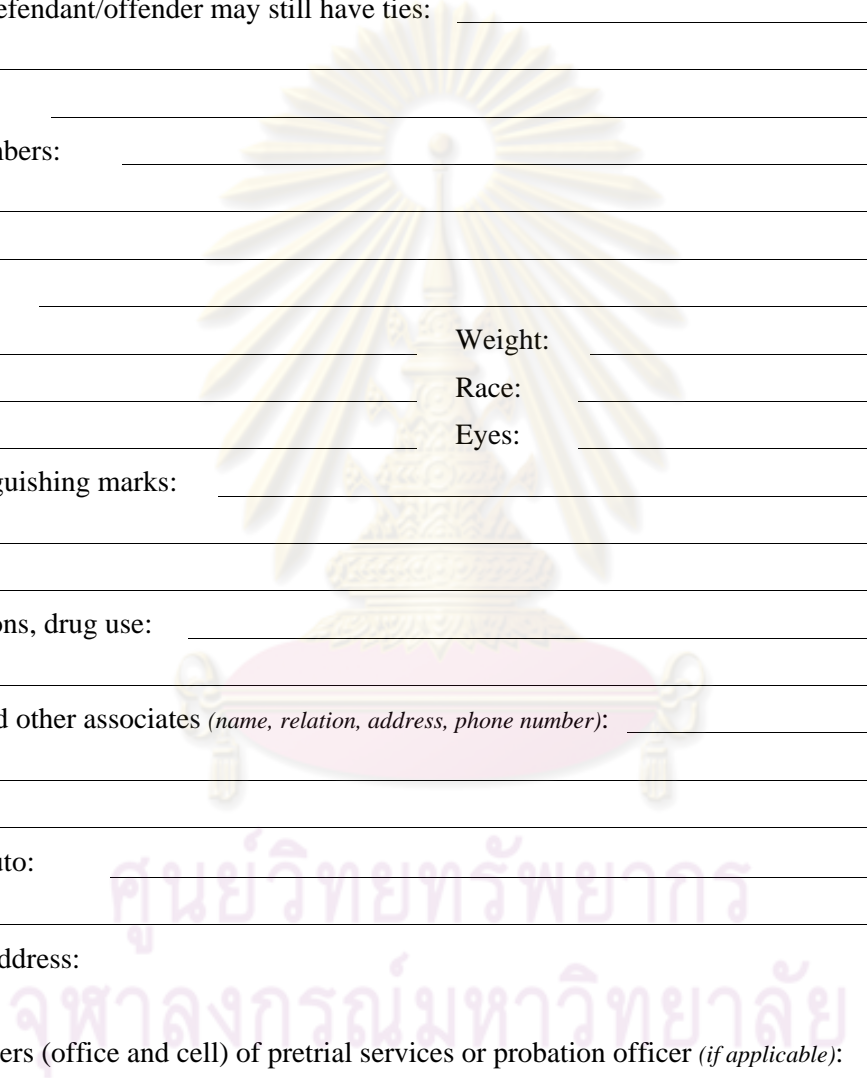
FBI number: _____

Complete description of auto: _____

Investigative agency and address: _____

Name and telephone numbers (office and cell) of pretrial services or probation officer (*if applicable*): _____

Date of last contact with pretrial services or probation officer (*if applicable*): _____

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ร้อยตำรวจโทภูวเดช พรหมมะกุด เกิดเมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ.2529 สำเร็จการศึกษา รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม) จากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ และนิติศาสตรบัณฑิต จาก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เมื่อปี พ.ศ.2551 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวน (สบ 1) สถานีตำรวจภูธรเมืองสมุทรปราการ

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย